

173642

ALEXANDRU SAȘIANU

MONEDA ANTICĂ ÎN VESTUL
ȘI NORD-VESTUL ROMÂNIEI

*

ANCIENT COINAGE IN WESTERN
AND NORTH-WESTERN ROMANIA

1980

ALEXANDRU SĂȘIANU

MONEDA ANTICĂ ÎN VESTUL ȘI NORD-VESTUL ROMÂNIEI

ANCIENT COINAGE IN WESTERN AND NORTH-WESTERN ROMANIA

BIBL. CENTR. UNIV.
"M. EMINESCU" IAȘI

III 173642

58

ALEXANDRU SĂȘIANU

g

MONEDA ANTICĂ ÎN VESTUL
ȘI NORD-VESTUL
ROMÂNIEI

✓

★
ANCIENT COINAGE IN WESTERN
AND NORTH-WESTERN
ROMANIA

Ms. 73A

Traducerea textului în limba engleză de *Liviu Cotrău*

English translation by *Liviu Cotrău*

Tehnoredactor: *Ludovic Bondar*

MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR
ORADEA
1980

24 SEP 1981
- IASI -
ob. 536375

$$737.1 (3-82)(498-16)(04) = 59 = 20$$

$$930.26 (498-16)(04) = 59 = 20$$

Introducere

Numismatica, știință relativ nouă, a adus contribuții importante la cunoașterea istoriei civilizației antice de pe teritoriul țării noastre.

Fenomenul monetar examinat cu multă atenție, discernămînt analitic și metode statistice, dă rezultate pozitive în completarea unor date pe care cercetarea izvoarelor epigrafice și arheologice nu le poate rezolva. Imperativul acestei cercetări îl constituie viziunea istorică de ansamblu, în care rolul numismaticii este adiacent, neavînd caracter de generalizare. Fenomenul istoric este complex, cuprinderea lui într-o formulă restrictivă, dar generalizatoare nu stă nicidecum în sarcina numismaticii, ci a științei istoriei în general. Nu este vorba de a nega legitimitatea numismaticii ca știință, ci de a-i defini specificul, acela de știință auxiliară, de etapă necesară într-o activitate științifică și de evoluție.

Din punct de vedere geografic, cercetarea noastră și-a propus repertorierea descoperirilor monetare în spațiul geografic care cuprinde Cîmpia Tisei (Cîmpia Mureșului, Cîmpia Crișurilor, Cîmpia Barcăului, Cîmpia Ierului, Cîmpia Carei, Cîmpia Someșului), zonele piemontane și depresionare ale Munților Apuseni și Carpaților Orientali (Depresiunea Zărand, Depresiunea Beiuș, Depresiunea Vad, Depresiunea Șimleu, Depresiunea Baia Mare, Depresiunea Maramureș).

În comentarea zonelor de circulație monetară din faza clasică, pre-romană, au fost avute în vedere, pentru întregirea cadrului circulației monetare din vestul și nord-vestul Daciei, în sens larg, descoperirile monetare (dacice, celtice, Dyrhachium, Apollonia și romane republicane) din stînga Tisei provenite din localități ce aparțin teritoriului R. P. Ungare. În epoca romană analogiile făcute cu tezaurele descoperite în această zonă, locuite de sarmații iazigi și de daci, ne-au permis

cîteva sugestii asupra împrejurărilor istorice ale îngropării unor tezaure monetare romane în spațiul locuit de dacii liberi.

Din punct de vedere istoric, lucrarea își propune, prin analiza situației monetare făcută în comentariile ce însoțesc repertoriul de descoperiri, o tratare a circulației monetare din Dacia de vest și nord-vest, constituită ca un cadru monetar cu un caracter unitar, bine definit, generic înrudit, cu cadrele monetare ale altor zone din Dacia. În plus, o substructură, sau cadru monetar de tipul celui din vestul și nord-vestul Daciei, oferă prilejul unei permanente raportări la tipuri similare existente în structura compactă, diversificată, a culturii dacice și daco-romane din spațiul carpato-danubian. Aceste raportări reliefează fenomenul unității și continuității civilizației dacice și daco-romane, apartenența spațiului extracarpatic în discuție la cercul de romanitate orientală.

Primele formule de repertoriere a descoperirilor monetare le găsim în lucrările lui J. G. Seidl și C. Gooss, apărute în secolul XIX. În lucrările acestora sînt prezentate o serie de descoperiri monetare provenite din vestul și nord-vestul Transilvaniei, prin consemnarea unor informații sumare ce privesc componența și eventual unele date referitoare la împrejurările descoperirilor. Date asupra acestor descoperiri le întîlnim și în repertoriile arheologice publicate de I. Marțian și M. Roska, sau, de curînd, în repertoriul arheologic al județului Bihor, publicat de specialiștii Muzeului Țării Crișurilor.

Descoperirile monetare romane imperiale din zona de nord-vest a României ne sînt cunoscute în mare măsură prin lucrările specialiștilor Gh. Lazin și T. Bader de la Muzeul județean Satu Mare.

Contribuțiile unor specialiști ca C. Moisil, B. Mitrea, E. Chirilă, I. Winkler, au dus la progrese substanțiale în optica repertorierii descoperirilor monetare prin îmbinarea proporționată a metodei axate pe probleme de istorie monetară cu metoda tradițională a științei monedei.

Paralel, s-a realizat actul critic operat de specialiști de seamă prin utilizarea sistematică a datelor oferite de statistica descoperirilor monetare în comentarea și rezolvarea a numeroase probleme majore ce vizează istoria veche a României. Este cazul unor monografii sau studii ca cele ale specialiștilor B. Mitrea, C. Preda, D. Protase, E. Chirilă, G. Poenaru-Bordea, M. Chișescu, I. Winkler, I. Glodariu și alții.

Repertoriul de față cuprinde un număr de 326 descoperiri monetare (tezaure, descoperiri izolate) provenite din 164 localități, însumînd peste 10 000 monede. Descoperirile sînt distribuite în ordine cronolo-

gică în cadrul fiecărei localități, aranjate în ordine alfabetică. Regăsirea rapidă a informației este asigurată de instrumente aferente ale repertoriului: tabele sinoptice și hărți.

Categoriile de izvoare care stau la baza repertoriului sînt următoarele:

a) Descoperiri monetare inedite:

1. **Consemnate** în documente arhivistice (registre de inventar, documente de evidență). Descrierile exhaustive ale monedelor sau trimiterile la cataloage mai vechi a făcut posibilă reintegrarea lor în circuitul științific, cu determinări după ultimele instrumente de referință.

2. **Existente** în mod virtual în colecțiile muzeale, școlare sau particulare.

b) Descoperiri monetare edite:

1. **Semnalate** în mod succint (cu indicarea categoriei monetare a emitentului sau indicații generale) în presa mai veche, publicații, monografii istorice vechi sau în studii recente de istorie și arheologie.

2. **Publicate** în literatura de specialitate. În mare majoritate aceste descoperiri au fost reanalizate din necesitatea de a se uniformiza determinările.

Fișa de descoperire a repertoriului cuprinde șase rubrici în care se încearcă cuprinderea unor date de importanță majoră pentru descoperire: componența descoperirii cu indicarea pe cît posibil a numărului de piese pe nominale sau numai a emitentului cînd nu se cunoaște tipul de monedă (a); anul, locul și mediul arheologic al descoperirii (b); locul de păstrare și eventualele date despre circulația tezaurului sau descoperirii izolate în diferite colecții (c); descrierea pieselor pe tipuri, emitenți sau monetării (în cazul tezaurilor romane republicane și imperiale publicate se indică doar data celei mai vechi emisiuni și data emisiunii celei mai recente) (d); mențiuni speciale (e); bibliografia tezaurului sau descoperirii izolate, aranjată în ordine cronologică (f).

Limita cronologică inferioară a repertoriului este dată de emisiunea orașului Neapolis, monetizată între anii 450—340 î.e.n., iar limita superioară este dată de un solidus emis de Severus III între anii 461—465 e.n.

Pornind din însăși caracterul lucrării, care se vrea unitar, pentru uniformizarea determinărilor tipurilor monetare și a cronologiilor, s-au folosit un număr restrâns de lucrări. Astfel, pentru moneda dacică și celtică atât sub aspect tipologic, cât și cronologic, lucrările de referință au fost cele două monografii ale lui C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973, și K. Pink, *Die Münzprägung der Ostkelten und ihrer Nachbarn*, Budapesta, 1939. Pentru moneda romană republicană s-a folosit lucrarea lui M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974. Pentru drahmele apolloniene și dyrhachiene am apelat la lucrările lui A. Maier, *Die Silberprägung von Apollonia und Dyrrhachium*, apărută în *Numismatische Zeitschrift*, Wien, 1908 și H. Ceka, *Questions de numismatique illyrienne*, Tirana, 1972. Pentru moneda romană imperială, exceptând epoca lui Augustus pentru care s-a folosit lucrarea lui H. Mattingly, *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, London, 1923, s-a folosit *Roman Imperial Coinage*, iar pentru moneda romană târzie de bronz, *Late Roman Bronze Coinage*, Londra, 1965.

Criteriile care stau la baza întocmirii hărților sînt de natură cronologică, reflectînd procesul circulației monetare în spațiul discutat, într-o anumită perioadă de timp, independent de tipurile monetare care au fost în circulație.

Planșele cuprind un material selectiv, justificînd în cazul monedei dacice și celtice o evoluție tipologică sau în cazul denarilor republicani și a drahmelor apolloniene și dyrrhachiene, procesul imitării acestor categorii monetare pe teritoriul Daciei.

Firește, cercetarea de față nu are pretenția de a se constitui ca exhaustivă. Intenția noastră este aceea de a răspunde unor cerințe actuale ale cercetării izvoarelor numismatice prin scopul propus acela de a sublinia, pe de o parte, prin argumente numismatice, realitatea continuității elementului autohton dacic și daco-roman, integrării acestuia procesului romanizării, iar pe de altă parte, de a oferi cercetărilor viitoare, ce vor avea tangențe cu istoria antică a acestor teritorii, un instrument de lucru unitar, de a asigura circulația științifică, în ansamblu, a datelor cunoscute pînă în prezent asupra descoperirilor monetare, de a asigura prezența acestor informații, într-un viitor Corpus național.

Realizarea acestei lucrări impune nenumărate sentimente de recunoștință față de cei care ne-au sprijinit prin sfaturi și încurajări pe parcursul redactării ei. Ne exprimăm și pe această cale mulțumirile noastre colegului Nicolae Chidioșan pentru îndrumările metodologice

deosebit de valoroase și pentru sugestiile de care am putut beneficia în permanență. De asemenea, aducem mulțumiri conducerii Muzeului Țării Crișurilor, personal tovarășului director Sever Dumitrașcu pentru încurajările și condițiile create pentru realizarea acestei lucrări. Calde mulțumiri aducem, de asemenea, specialiștilor B. Mitrea, Gh. Poenaru Bordea, M. Chișescu (București), I. Winkler, E. Chirilă (Cluj-Napoca), Gh. Lazin, T. Bader (Satu Mare), Biróné Sey Katalin, Gedai István (Budapesta), Nepper Ibolya (Debrecen), Günther Dembski (Viena) pentru ajutorul acordat prin semnalarea și punerea la dispoziție a unor descoperiri și pentru îndrumările acordate.

Oradea, aprilie 1980

*Descoperiri monetare grecești,
dacice și celtice*

A. Monede grecești

Ca în nordul Moldovei, vestul Olteniei și Cîmpia Bărăganului, în Crișana și Maramureș monedele grecești sînt destul de rare.¹ În număr de 19, descoperirile grecești provin din 15 localități și totalizează un număr de peste 281 de piese. Ele aparțin din punct de vedere cronologic în primul rînd secolelor IV î.e.n.—II î.e.n. Cele mai timpurii emisiuni, care se pare că sînt printre primele emisiuni ajunse în această zonă, sînt două monede de bronz monetizate între anii 450—340 î.e.n., (sau 340—268) respectiv 400—300 î.e.n. la Neapolis și Thurium.

Cea mai recentă emisiune, bătută probabil sub domnia lui Severus Alexander², aparține orașului Ilium.

Tabloul descoperirilor grecești arată cîteva categorii distincte de descoperiri:

1. *Tezaure monetare grecești.* Se cunosc două tezaure. Primul, tezaurul de la Chișineu Criș (34/I), conținea un număr mare de tetradrahme emise de Alexandru III (57), Seleucos I (9) și Lysimach (71) alături de 20 de monede dacice și celtice. Din păcate nu se păstrează nici o informație asupra tipului tetradrahmelor grecești.³ Al doilea tezaur, constituit din 120 de tetradrahme din Thasos, a fost descoperit în secolul trecut la Grăniceri (jud. Arad) (37/I).

2. *Monede grecești în tezaure monetare dacice și celtice.* Acest caz îl întîlnim în tezaurul de la Tulghieș (139/I), care cuprinde 6 tetradrahme emise de Seleucos I și o tetradrahmă emisă la Priene (230—180 î.e.n.) și în tezaurul de la Turulung, care cuprinde, pe lîngă monedele dacice, o tetradrahmă bătută la Pergam (cca 260 î.e.n.).

3. *Monede grecești în tezaure romane republicane.* Tezaurul de monede romane republicane de la Chilioara (jud. Sălaj) (32/I) conținea pe lîngă cei 132 denari republicani și monede emise de Valentia Hip-

¹ I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 72.

² Moneda a fost găsită împreună cu un antoninian bătut de Filip Arabul pentru Marcia Otacilla Severa.

³ Din tezaur se mai păstrează la Viena (Kunsthistorisches Museum) 20 de monede dacice și celtice (Inv. 27.020—27.038 și inv. 26.832).

ponium. Tezaurul de la Satu Nou (108/I) cuprinde și o tetradrahmă din Thasos, sau o imitație a acesteia.

4. *Descoperiri izolate.* În număr de 14, conțin emisiuni de bronz (3), aur (5) și argint (6). Sint prezenți printre aceste emisiuni staterii lui Filip II (1), Alexandru III (3) și Lysimach (1).

Staterii și tetradrahmele lui Filip II⁴, Alexandru III, Filip III, Se-leucos și Lysimach au circulat în acest spațiu în cursul secolului III î.e.n.

Pătrunderea masivă a tetradrahmelor Macedoniei Prima și a insulei Thasos pe piața Daciei, a avut loc după părerea unanimă a specialiștilor în a doua jumătate a secolului II î.e.n. și primele două decenii ale secolului I î.e.n.⁵ Zonele principale de distribuire a circulației lor sint în centrul și sudul Munteniei și în Transilvania⁶ (spațiul intracarpatic). În același timp s-a observat că abundența tetradrahmelor Macedoniei Prima și a thasieneilor în aceste zone contrastează puternic cu numărul lor redus în Crișana și Maramureș⁷. În spațiul de la nord de Mureș, în Crișana, Sătmar și Maramureș, cunoaștem o singură tetradrahmă, Macedonia Prima, un tezaur de tetradrahme thasiene și trei descoperiri izolate la care se adaugă o emisiune mai rară din Maroneea.

Se pare însă că aceste date statistice nu acoperă și o realitate. Aceasta cu atât mai mult cu cât criza argintului din Dacia, survenită după mijlocul secolului II î.e.n., asigură în toată Transilvania acceptarea universală a tetradrahmelor Macedoniei Prima și tetradrahmelor insulei Thasos. Lipsa în descoperiri a celor două categorii monetare s-ar putea explica, după părerea noastră, prin folosirea lor masivă de către daci la confecționarea podoabelor, dată fiind și calitatea bună a argintului acestor emisiuni.⁸ Afirmatia este susținută, pe de o parte, de experiența tezaurului de la Stăncuța⁹, iar pe de altă parte de numărul neobișnuit de mare de tezaure de podoabe dacice descoperite în special în Crișana. Nu excludem posibilitatea ca tetradrahmele thasiene și cele ale Macedoniei Prima ca și alte monede grecești, chiar și emisiuni mai vechi din argint bun să fi fost utilizate, în perioada crizei de argint, la acoperirea necesităților cerute de emiterea monedelor locale dacice din faza târzie.

⁴ Menționăm că cele 10 piese notate ca imitații dacice de tip Filip II sint semnalate în majoritate fără o identitate tipologică sigură. Ele pot să aparțină emisiunilor lui Filip II sau pot fi emisiuni postume Filip II.

⁵ B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 78; 139—140; I. Glodariu, *loc. cit.*, p. 72.

⁶ I. Glodariu, *loc. cit.*, p. 77.

⁷ *Ibidem*.

⁸ E. Chirilă, I. Ordentlich, N. Chidioșan, *Tezaurul de monede dacice de la Feniș*, p. 27.

După părerea cercetătorului L. Mărghitan, lipsa tetradrahmelor thasiene și ale Macedoniei Prima în Oltenia, Banat și sudul Crișanei se explică prin faptul că zonele dacice dinspre apus au aparținut unei formațiuni politice care din motive necunoscute nu întrebuița în schimb monedele menționate (L. Mărghitan, *Banatul în lumina arheologiei*, Timișoara, 1979, p. 154).

⁹ C. Preda, *LCIV*, 8, 1—4, 1957, p. 113—125.

B. Monede dacice și celtice

Analiza, în ansamblu, a descoperirilor monetare dacice și celtice din vestul și nord-vestul României ne permite să notăm câteva probleme speciale ce decurg din procesul emiterii de monedă locală.

Circulația monetară este reprezentată printr-un total de 39 de descoperiri semnalate în 31 de localități, însumând peste 2 251 de monede. Acest număr provine din 18 tezaure și 20 descoperiri izolate.

Primei faze de dezvoltare a monedei locale (250—150 î.e.n.)¹⁰ îi revin 8 tezaure: Turulung (141/I); Chișineu Criș (34/I); Rozavlea (100/I); Agrișul Mare (1/I); Tulghieș (139/I); Buteni (21/I); Sighetul Marmației (118/I); Șilindia (121/I).

Fazei a doua (cca 150—100 î.e.n.)¹¹ îi aparțin 10 tezaure: Medieșul Aurit (76/I); Andrid (3/I); Temeșești (135/I); Sînicolau Român (114/I); Toc (137/I); Chereluș (29/I); Feniș (51/I); Pecica (92/I); Almaș (2/I); Oradea (86/V).

Tipurile monetare celtice le întâlnim în toate tezaurele din prima fază, în câteva descoperiri izolate și într-un singur tezaur constituit în exclusivitate din monede celtice târzii din secolul I î.e.n. (Biatic).

În faza primă de dezvoltare a monetăriei locale ne reține atenția marea varietate de tipuri monetare, care se constată în Banat, nordul și nord-vestul Transilvaniei, Oltenia de nord și podișul central moldovenesc.¹²

În zona limitată la sud de Mureș, la est de Carpații Apuseni și la vest de Tisa înregistrăm, în prima fază 41 de tipuri monetare de factură dacică și celtică. Clasificarea lor aparține în mare măsură numismatului Constantin Preda autorul monografiei *Monedele geto-dacilor*. Cîteva tipuri au fost definite de către K. Pink în monografia *Münzprägung der Ostkelten und Ihrer Nachbarn*. Formularea tipologică este condiționată de criterii ca: localitățile de descoperire cu frecvența tipologică mai mare, trăsături stilistice și particularitățile definatorii ale aversului sau reversului condiționate la rîndul lor de moștenirea macedoneană sau celtică.

Tezaurul de la Șilindia este alcătuit dintr-un număr impresionant de 37 de tipuri monetare¹³ la care se mai adaugă un număr de 13 tipuri inedite, care deocamdată datorită unei documentări insuficiente nu pot fi clasificate. Tipul predominant Tulghieș—Mireșu Mare cu toate derivatele sale, constituie un procentaj de 20,9% din compoziția tezaurului de la Șilindia. Urmează tipurile Agriș (14,8%), Șilindia (12,3%), Cu cifre romane (11,1%), Cu sigle pe revers (7,01%) și tipul Banat (5,50%).

¹⁰ C. Preda, *Monedele...*, p. 403.

¹¹ După C. Preda 150—70 î.e.n. — C. Preda, *op. cit.*, p. 404, 406.

¹² *Ibidem*, p. 408.

¹³ În această cifră includem toate categoriile tipului Tulghieș — Mireșu Mare.

Tezaurul de la Șilindia ridică câteva probleme de ordin tipologic. Pornind de la observații de natură stilistică, propunem definirea unor tipuri din tezaurul de la Șilindia după cum urmează: *tipul Șilindia*, care apare numai în compoziția acestui tezaur și într-o descoperire izolată provenită de la câțiva kilometri de Șilindia, remarcat printr-o manieră stilistă mai aparte de redare a capului la care bucla redată printr-o singură linie îngroșată se ondulează ușor la nivelul urechii, nu cade în șuvițe pe ceafă ci se unește cu linia gîtului, formînd cu acesta un triunghi; reversul redă un călăreț și un cal schematizat, bine reliefat, cu forme bombate; *tipul cu diademă de perle pe frunte*, semnalat de K. Pink (425) și grupat de acesta în categoria tipului cu „cîrlionț arabesc” („mit Arabeskenlocke”), are ca particularitate diadema de perle de pe fruntea capului uman în profil spre stînga, particularitate care mi se pare mult mai esențială decît cîrlionțul de sub ceafa capului uman, element care de altfel apare destul de estompat; *tipul cu gît înalt și torques*, care apare numai în tezaurul de la Șilindia, prezintă un cap uman cu o coafură complicată, mustață-lungă, torques-uri¹⁴ și gît înalt sugerînd un portret de factură celtică; *tipul cu chip uman fără bărbie și corb sub cal*, prezent numai în tezaurul de la Șilindia evidențiază un cap uman fără bărbie și un corb plasat sub piciorul din față al calului; *tipul combinat Lysimach—Filip II*, se adaugă la tipurile combinate stabilite de C. Preda¹⁵, își conturează evoluția cel mai bine în tezaurul de la Șilindia. El este inspirat după tetradrahmele lui Lysimach și prezintă analogii cu piesa indicată de Pink sub nr. 288 („mit Lysimachoskopf”).

Diversitatea tipologică o găsim și în cadrul tezaurului de la Tulgheș, care cuprinde nu mai puțin de 17 tipuri monetare la un număr de 201 piese. Predomină în proporție covârșitoare de 90,5% grupa emisiunilor Tulgheș—Mireșu Mare. Dintre acestea se remarcă în mod deosebit tipul Tulgheș—Copăceni, căruia îi revine un coeficient de 44,2%. Tipurile din vestul și sud-vestul Daciei, din Banat și Oltenia, respectiv tipurile Banat, Ramna, Agriș și Jiblea, sînt reprezentate într-o proporție neglijabilă.

Tezaurul de la Buteni format din 12 piese cuprinde un număr de 6 tipuri monetare. Tezaurul de la Sighetul Marmăției, din care se cunosc 24 de piese este alcătuit din 8 tipuri monetare: Sighet, Crișeni-Berchieș, cu simbol în formă de W, călăreț cu pasăre, Tonciu cu sigla B, cu mustață, tipul cu cal în formă de pasăre și tipul Dumbrăveni. Structura tipologică a acestui tezaur este ceva mai aparte. Numai tipul Sighet (A și B) se apropie stilistic de monedele tezaurului de Tulgheș¹⁶, iar tipurile Crișeni-Berchieș și Tonciu de monedele tezaurului de la Șilindia. Toate celelalte tipuri provin din ateliere celtice, probabil din Pannonia.

¹⁴ E. Chirilă și colab., *Tezaurul de la Șilindia*, Oradea, 1974, p. 60.

¹⁵ C. Preda, *op. cit.*, p. 325—343.

¹⁶ *Ibidem*, p. 109.

Tipul Huși-Vovriești, definit de Constantin Preda, este distribuit într-un număr mare de tezaure, care acoperă un foarte vast teritoriu locuit de daci. Astfel, în spațiul care ne interesează îl putem semnala la: Turulung, Rozavlea, Chișineu Criș, Șilindia, Agrișul Mare. Spre deosebire de alte tipuri, acest tip apare în tezaure în mod foarte unitar (Huși, Vovriești, Epureni, Rozavlea). Numai în trei cazuri se asociază cu alt tip monetar: Turulung (Alexandru III—Filip II); Velikaja Grozdova (Alexandru III)¹⁷, Chișineu Criș (cu cifre romane). În celelalte tezaure menționate (Șilindia și Agrișul Mare) tipul Huși—Vovriești nu este un tip de bază.

O problemă de importanță majoră este cea a atribuirii etnice a tipurilor monetare din prima fază de dezvoltare a monetăriei locale. Problema este amplu dezbătută și reconsiderată de Constantin Preda în monografia amintită. Avînd în vedere concluziile autorului dependente de observații de natură stilistică și în parte de rezultatele investigațiilor arheologice, putem stabili pentru zona vestului și nord-vestului Transilvaniei mai multe grupe de tipuri monetare: *tipuri dacice*, *tipuri hibride celto-dacice sau daco-celtice*, care prezintă deopotrivă caracteristici ale monetăriei celtice și dacice; *tipuri celtice*.

Dintre tipurile care au circulat în vestul și nord-vestul Daciei, C. Preda atribuie dacilor tipul Filip II, sau o parte din emisiunile de acest tip și tipul Banat¹⁸. Tipul Larissa—Apollo—Amphipolis este atribuit geto-dacilor, dar nu se exclude și o posibilă contribuție celtică la realizarea sa¹⁹.

În cazul altor tipuri Constantin Preda propune soluții ce oscilează între atribuiri celtice și dacice: tipurile de cap Ianiform, Crișeni-Berchieș, cu cap uman sub cal, cu ciine sub cal, Jiblea, cu sigle (H.), Ramna, Agriș și Tonciu. Emiterea grupei de monede Tulgheș—Mireșu Mare este subordonată prezenței celților în nordul și nord-vestul Daciei, care implică, după opinia aceluiași autor, realizarea de către aceștia a unei părți importante din monetăria locală²⁰.

Autorii lucrării *Tezaurul de la Șilindia*²¹ sînt de părere că monedele descoperite la Șilindia pot fi atribuite, în ansamblul lor dacilor. Afirmația se fondează pe câteva argumente: monedele emise în Dacia între mijlocul secolului III î.e.n. și anul 100 î.e.n. formează tipuri monetare dinamice, în continuă evoluție; majoritatea inovațiilor monetare de bază din Transilvania în secolul II î.e.n. și ultimele emisiuni dacice sînt legate de ateliere din vestul Transilvaniei, care au avut un rol esențial în dezvoltarea monetăriei dacice din Transilvania și în constituirea unui sistem monetar dacic în Transilvania²². Acest sistem se menține constant pe o perioadă de mai bine de un secol²³. El presupune

¹⁷ *Ibidem*, p. 126.

¹⁸ *Ibidem*, p. 59. Autorul admite și o influență celtică în realizarea tipului Banat.

¹⁹ *Ibidem*, p. 142.

²⁰ *Ibidem*, p. 417.

²¹ E. Chirilă și colab., *op. cit.*, p. 66.

²² *Ibidem*, p. 65—66.

²³ E. Chirilă, M. Barbu, *Ziridava*, X, 1978, p. 61.

și o unitate ponderală, locală, care poate fi stabilită între 13,50—14,00 g²⁴. Majoritatea pieselor tezaurului de la Șilindia oscilează între 13,20—13,80 g. Sistemul ponderal dacic se menține neschimbat chiar și atunci când după anul 150 î.e.n. apar în Transilvania imitațiile tetra-drahmelor Macedoniei Prima²⁵, bătute după sistemul tradițional dacic, cu o greutate medie de 13,50 g²⁶.

Dintre monedele descoperite la Șilindia editorii tezaurului atribuie fără rezerve celților tipurile: cu chip uman fără bărbie și corb sub cal, călăreț cu pasăre, Tulghieș—Mireș cu scut și porc mistreț, Tulghieș—călăreț cu pasăre, Tulghieș—Mireș cu scut și porc mistreț, Tulghieș—călăreț cu pasăre, Tulghieș—Mireș cu leu și sigla Π. Ele provin din atelierele celtice din Pannonia²⁷.

O vizibilă amprentă stilistică celtică prezintă și tipurile cu gît înalt și torques (Pl. VIII/7—8), cu dublu triskeles, (Pl. IX/2), călăreț cu panaș și triskeles sub cal (Pl. IX/6), călăreț cu semilună (Pl. IX/5), Tulghieș — fără călăreț (Pl. IX/3), Sighet A — cu călăreț cu panaș (Pl. IV/8), Tonciu cu sigla B și tipul Crișeni-Berchieș. Dintre tipurile inedite de factură celtică par a fi cele de pe planșa X/6, 9 și XI/1, 3.

Un alt punct de vedere asupra apartenenței etnice a emisiunilor din prima fază este acela al cercetătoarei Iuditha Winkler exprimat în studiul *Aspecte ale problematicei monedelor emise între 250—150 î.e.n. în arcul intracarpatic* (File de istorie, III, 1974, p. 163—180). Autoarea susține ipoteza că tipurile monetare din Dacia sînt emisiuni dacice. Ipoteza se fondează pe cîteva postulate mai importante:^{27a}

a) primele serii de emisiuni monetare se leagă tipologic de tetradrahmele lui Filip II și nu de monedele celților stabiliți la vest de Dacia.

b) stilistic, emisiunile din a doua jumătate a secolului III î.e.n. sînt mai apropiate de originalul copiat decît emisiunile celților din Pannonia.

c) prezența motivelor ornamentale de factură celtică se explică prin influențe culturale sau prin activitatea unor meșteri autohtoni în zone locuite de celți.

d) aria de circulație a tipurilor locale nu depășește teritoriul Daciei, iar răspîndirea lor la sud de Dunăre sau vest de Tisa este incidentală.

Prezența celților în nord-vestul Transilvaniei nu este un argument suficient de convingător pentru a demonstra o atribuire celtică atît de masivă a emisiunilor ce au circulat în această zonă în prima fază de dezvoltare a monetăriei locale. În așezările și necropolele celtice de la Ciumești, Sanislău, Pișcolt, Foeni, Berea, Curtușeni, încadrate cronologic între secolele III—II î.e.n. nu s-a descoperit pînă în prezent nici o monedă din cele cunoscute în prima fază. Tezaururile descoperite în regiunea nord-vestică a Daciei, nu se găsesc în apropierea zonei aces-

²⁴ Ibidem, p. 63.

²⁵ Originalele sînt emise după unitatea ponderală attică egală cu 16,80 g

²⁶ E. Chirilă, M. Barbu, *loc. cit.*, p. 64.

²⁷ E. Chirilă și colab., *op. cit.*, p. 66.

^{27a} I. Winkler, *File de istorie*, III, 1974, p. 166, 177.

tor așezări. Dacă admitem că celții sînt în speță emitenții acestor emisiuni se pune în mod firesc întrebarea de ce nu sînt și beneficiarii acestora? Situația arheologică demonstrează cu prisosință faptul că dacii au beneficiat din plin de aceste emisiuni. În acest sens observăm că în zona bazinului Crișului Alb (Depresiunea Zărandului) frecvența tipurilor monetare este în mod evident mult mai intensă față de cea din nord-vestul Transilvaniei. Astfel, numai din bazinul Crișului Alb provin 4 tezaure din cele 8 și 2 descoperiri izolate, totalizînd un număr de 901 piese, adică 53,2% din totalul de monede descoperite între Carpații Apuseni, Mureș și Tisa. În raport cu aceste cifre din toată zona nordică și nord-vestică a Transilvaniei provin 4 tezaure și 2 descoperiri izolate, totalizînd 321 de piese (18,9%).

Se conturează, prin urmare, încă de timpuriu zona Depresiunii Zărandului (Bazinul Crișului Alb) în care distribuția considerabilă de monedă poate fi explicată numai prin existența aici a unui puternic centru politic dacic. Spre această concluzie converg și rezultatele descoperirilor arheologice, care au scos la lumină două importante așezări dacice: așezarea dacică de tip oppidan de la Berindia și așezarea dacică de la Zerindul Mic. Pînă în prezent nu a fost semnalată nici o prezență celtică mai importantă (așezare sau necropolă) în această zonă²⁸. Nu este lipsit de interes faptul că tezaurul de la Buteni a fost descoperit în apropierea, dacă nu chiar în perimetrul, așezării dacice de la Berindia.

De asemenea, din zona localității Șilindia provin fragmente ceramice dacice ce pot fi încadrate cronologic între secolele III—II î.e.n.²⁹, fragmente ce par a indica existența unei așezări contemporane cu tezaurul.

Subliniem faptul că zona Depresiunii Zărandului se menține și în faza a doua de dezvoltare a monetăriei locale, pentru ca, apoi, în epoca lui Burebista, să cunoască cea mai însemnată dezvoltare.

Din punct de vedere cronologic tipurile monetare datate între sfîrșitul secolului III î.e.n. și începutul secolului II î.e.n. dețin ponderea cea mai mare (circa 50%). Numeric, proporția este de 61, 86% din totalul de 1049 de monede emise în prima fază. Prin urmare, din datele furnizate de tezaurele din prima fază deducem o dezvoltare ascendentă a monetăriei locale între sfîrșitul secolului III î.e.n. și începutul secolului II î.e.n., în sens mai larg, dezvoltare care, se pare, a atins cota maximă între anii 200—180 î.e.n.³⁰.

Este important să notăm că atît în tezaurul de la Șilindia cît și în tezaurul de la Sighetu Marmației printre ultimele emisiuni figurează tipuri monetare ce aparțin fazei de tranziție spre ultima fază de dezvoltare a monetăriei locale. În cazul tezaurului de la Șilindia un „terminus post quem” îl pot oferi monedele de tip Cladovo—Saschiz, datate între 175—150 î.e.n., sau eventual cele două monede de tip Ramna B, care, după aversul barbarizat și calul schematizat, ar putea fi

²⁸ S. Dumitrașcu, I. Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, p. 72.

²⁹ Informațiile au fost primite de la Fl. Dudaș, de la Muzeul Țării Crișurilor.

³⁰ E. Chirilă și colab., *op. cit.*, p. 69.

date între anii 170—160 î.e.n.³¹. Tetrardrahmele de tip Lysimach—Filip II cu discul aplatizat, par să se apropie și ele de mijlocul secolului II î.e.n.

Ultimele emisiuni ale tezaurului de la Sighet sînt fie cele 3 emisiuni de tip Dumbrăveni, databile către mijlocul secolului II î.e.n.³², fie cele două drahme de tipul „cu cal în formă de pasăre” databile, după părerea noastră, aproape de mijlocul secolului II. î.e.n. sau poate chiar și mai târziu. Avem în vedere pentru această datare faptul că începutul emiterii drahmelor în Dacia este pus în jurul anului 180 î.e.n.³³

Faza finală de dezvoltare a monetăriei locale se remarcă prin câteva trăsături esențiale: schematizarea împinsă la extrem, reducerea greutatei monedelor, degradarea titlului argintului emisiunilor și emiteria monedelor cu modul mărit³⁴, uneori aplatizat sau convex-concav. Aceste trăsături vizează transformările care au avut loc în evoluția monetăriei locale după mijlocul secolului II î.e.n.³⁵.

O primă distincție foarte netă între cele două faze este reducerea numărului de tipuri monetare în faza a doua de dezvoltare a monetăriei locale. Cunoaștem 7 tipuri monetare care au fost emise sau au circulat în zona dintre Mureș, Carpații Apuseni și Tisa: Dumbrăveni, Cladovo-Saschiz, Medieșul Aurit (din etapa de tranziție), Aiud-Cugir, Rădulești-Hunedoara, Toc-Chereluș și Petelea — cu bustul zeiței Artemis. Dintre acestea numai tipurile Medieșului Aurit și Toc-Chereluș sînt specifice zonei de vest și nord-vest a Transilvaniei. Tipurile Aiud-Cugir, Rădulești-Hunedoara și Petelea au fost emise în spațiul transilvan intracarpatic.

Compoziția tipologică a tezaurului este foarte unitară. Exceptînd tezaurul de la Sînicolaul Român, care cuprinde două tipuri monetare, Medieșul Aurit, în majoritate și Toc-Chereluș și tezaurul de la Toc, care cuprinde tipurile Toc-Chereluș și Rădulești-Hunedoara, toate celelalte tezaure sînt alcătuite dintr-un singur tip monetar.

Fenomenul reducerii numărului de tipuri monetare este paralel cu creșterea numărului de monede pentru fiecare tip în parte, cu lărgirea ariei de circulație a tipurilor din faza a doua³⁶. Acum se conturează cu foarte mare claritate 3 cadre monetare dacice: *cadru vest transilvănean*, situat în zona delimitată de Munții Apuseni, Mureș, Tisa și Crișul Repede unde se emit monedele de tip Toc-Chereluș³⁷; *cadru hunedorean*, legat de începuturile complexului de la Grădiștea și Costești³⁸, care emite tipurile monetare Petelea³⁹(?), Rădulești-Hu-

³¹ *Ibidem*, p. 68.

³² C. Preda, *op. cit.*, p. 197.

³³ E. Chirilă, M. Barbu, *loc. cit.* p. 63.

³⁴ C. Preda, *op. cit.*, p. 424.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, p. 425.

³⁷ I. Winkler, SCN, IV, 1968, p. 99. Autoarea delimitează acest cadru la nord pînă la Crișul Negru.

³⁸ E. Chirilă, V. Lucăcel, *Un tezaur dac din nord-vestul Transilvaniei*, Zalău, 1970, p. 9.

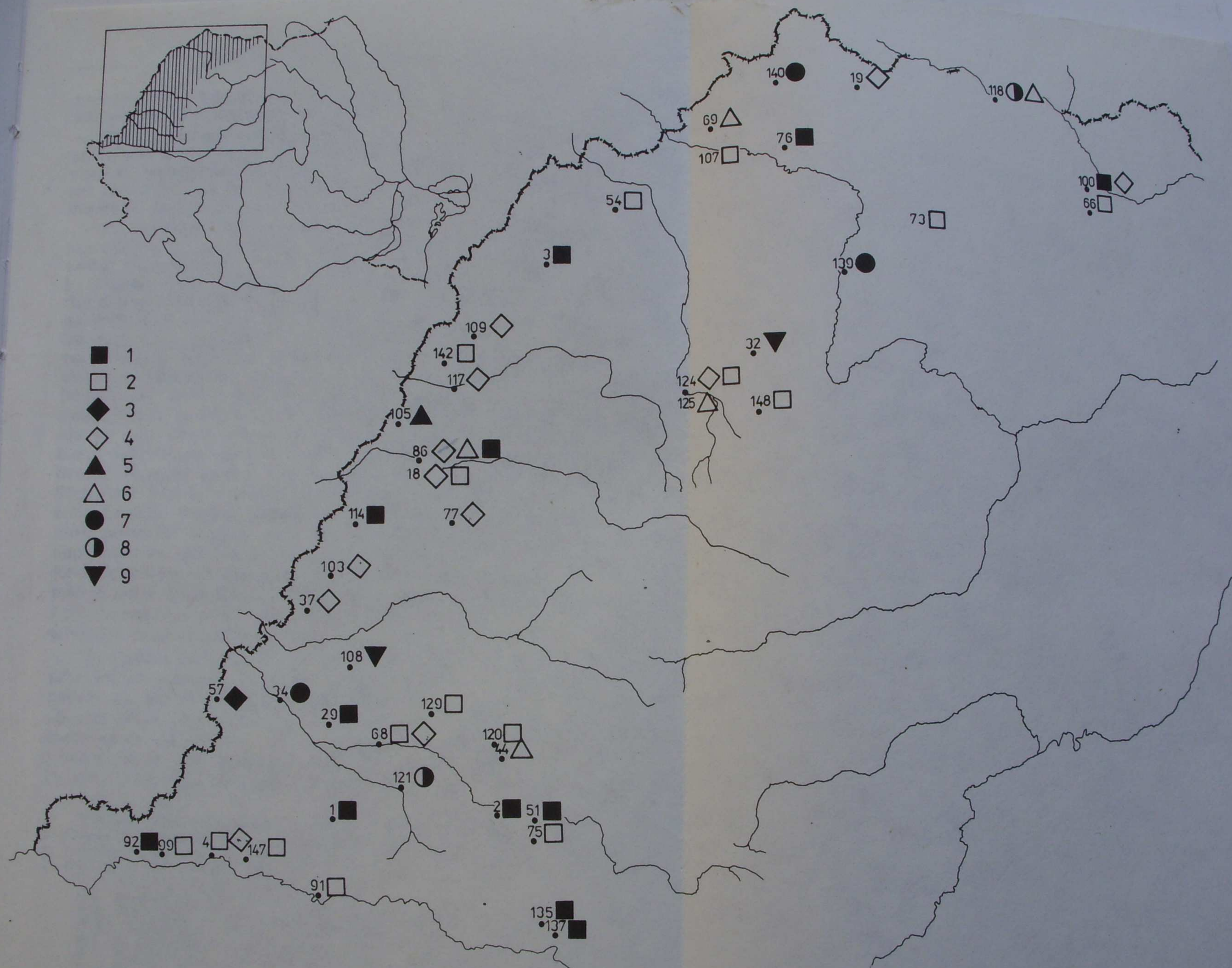
³⁹ *Ibidem*, p. 7. Autorii emit ipoteza originii transilvănene a acestor emisiuni.

tip Lysimach—Fi-
e mijlocul secolu-
at fie cele 3 emi-
colului II î.e.n.³²,
re" databile, după
sau poate chiar și
ptul că începutul
180 î.e.n.³³
remarcă prin cî-
xtrem, reducerea
isiunilor și emi-
convex-concav.
loc în evoluția

e este reducerea
voltare a mone-
st emise sau au
a: Dumbrăveni,
ie), Aiud-Cugir,
i bustul zeiței
și Toc-Chereluș
Tipurile Aiud-
spațiul transil-

ară. Exceptînd
puri monetare,
rul de la Toc,
nedoara, toate
r.
e este paralel
parte, cu lăr-
Acum se con-
e: cadrul vest
i, Mureș, Tisa
hereluș³⁷; ca-
la Grădiștea
Rădulești-Hu-

st cadru la nord
ul Transilvaniei,
or emisiuni.

Harta 1. Descoperiri monetare grecești, dacice și celtice:
1 — tezaure dacice; 2 — monede dacice izolate; 3 — tezaure grecești; 4 — monede grecești izolate; 5 — tezaure celtice; 6 — monede celtice izolate; 7 — tezaure mixte dacice și grecești; 8 — tezaure mixte dacice și celtice; 9 — monede grecești în tezaure republicane.

Map 1. Greek, Dacian, and Celtic Finds:
1 — Dacian Coin Hoards; 2 — Isolated Dacian Coins; 3 — Greek Coin Hoards; 4 — Isolated Greek Coins; 5 — Celtic Coin Hoards; 6 — Isolated Celtic Coins; 7 — Heterogeneous Dacian and Greek Coin Hoards; 8 — Heterogeneous Dacian and Celtic Coin Hoards; 9 — Greek Coins in Republican Coin Hoards.

datate între
lip II cu dis
lui II î.e.n.

Ultimel
siuni de tip
fie cele do
părerea noa
mai târziu.
emiterii dra

Faza fi
teva trăsăt
greutății m
terea mene
Aceste tră
monetăriei

O prin
numărului
tăriei loca
circulat în
Cladovo-S
Rădulești-
Artemis. E
sînt specifi
Cugir, Ră
van intrac

Comp
tezaurul
Medieșul
care cup
cecelalte

Feno
cu crește
girea ari
turează
transilvă
și Crișul
drul hui
și Coste

³¹ Ib.

³² C.

³³ E.

³⁴ C.

³⁵ Ib.

³⁶ Ib.

³⁷ I.

pină la C

³⁸ E

Zalău, 19

³⁹ It

nedoara și Aiud-Cugir; *cadru nord-vestic transilvănean*, care emite tipul monetar *Medieșul Aurit*⁴⁰.

Pentru *cadru* vest-transilvănean se remarcă menținerea din faza anterioară a zonei monetare din Depresiunea Zărandului. Nucleul principal al acestui *cadru* poate fi localizat între Valea Mureșului și Crișul Alb. Aici înregistrăm cele mai importante descoperiri de monede dacice de fază târzie.

Paternitatea emisiunilor de tip *Toc-Chereluș* a fost pusă în conexiune cu unul dintre neamurile dacice localizate de V. Pârvan în vestul Daciei, cu *predavensii*, *bieffi* sau *albecensii*⁴¹. Dintre aceștia I. Winkler optează pentru tribul „*Predavenses*”, care locuia teritoriul dintre Tisa, Mureș, Munții Apuseni și Crișul Negru⁴². Delimitarea geografică a teritoriului tribului ce emitea monedele *Toc-Chereluș* spre nord, pînă la Crișul Negru merită însă o reconsiderare. Tezaurul de la Sînicolaul Român ne oferă o indicație valoroasă în legătură cu întinderea teritoriului tribului sau comunității dacice care folosea și emitea monedele descoperite la Almaș, Feniș și Chereluș. Pentru locurile de descoperire mai sus pomenite se acceptă ca ele se află adînc implantate înăuntrul teritoriului tribului emitent⁴³. Locul descoperirii cade la nord de Crișul Negru, aproape de zona orădeană. Apariția tipului *Toc-Chereluș* în compoziția tezaurului de la Sînicolaul Român demonstrează circulația acestor monede dincolo de zona Crișului Negru. Faptul că această descoperire delimitează spre nord teritoriul tribului care emitea monedele *Toc-Chereluș*, în care după părerea noastră limita trebuie să fi fost valea Crișului Repede, ne-o dovedește existența în structura tezaurului de la Sînicolaul Român a celor două tipuri dacice, tipul *Chereluș* și tipul *Medieșul Aurit*⁴⁴. Acesta din urmă este caracteristic zonei nord-vestice a Transilvaniei, fiind emisiunea tribului sau unuia dintre triburile vecine.

În spațiul *cadru* vestic sînt bine cunoscute datorită săpăturilor arheologice efectuate în ultima vreme, așezările contemporane cu monedele de tip *Toc-Chereluș*: așezarea dacică de tip „*oppida*” de la „*Șanțul Mare*” din hotarul comunei Pecica (sec. IV î.e.n. — II e.n.)⁴⁵; așezarea de tip „*oppida*” de la Berindia (sec. II î.e.n. — I e.n.)⁴⁶ de pe valea Crișului Alb; așezarea rurală de la Zerindul Mic (sec. IV î.e.n. — IV e.n.)⁴⁷. La nord de Crișul Negru se cunoaște așezarea de la Sînicolaul

⁴⁰ Acest *cadru* reprezentat prin tipul *Medieșul Aurit* a fost omis de către E. Chirilă și M. Barbu, care consideră că în faza finală singurele ateliere monetare în funcțiune erau cele care emiteau tipurile vest transilvănene și Hunedoara — E. Chirilă, M. Barbu, *loc. cit.*, p. 65.

⁴¹ C. Preda, *op. cit.*, p. 322.

⁴² I. Winkler, *SCN*, IV, 1968, p. 99.

⁴³ E. Chirilă, I. Ordentlich, N. Chidioșan, *op. cit.*, p. 23.

⁴⁴ Al. Sășianu, *Crisia*, VII, 1977, p. 19.

⁴⁵ I. H. Crișan, *Ziridava*, X, 1978, p. 51.

⁴⁶ S. Dumitrașcu, I. Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, p. 47—95.

⁴⁷ S. Dumitrașcu, N. Chidioșan, *Crisia*, VII, 1977, p. 54.

Român datată între secolele III—II î.e.n. În perimetrul acestei așezări a fost descoperit tezaurul de monede dacice⁴⁸. În zona orașului Oradea în „Dealul Viilor” a fost cercetată așezarea oppidiană datată între secolele II î.e.n.—I e.n. cu care poate fi pusă în legătură tezaurul, descoperit în raza orașului, de tetradrahme și drahme dacice de tip Petelea.

În concluzie, datele oferite de cercetările arheologice, de descoperirile monetare, reflectă existența în zona dintre Mureș și Crișuri a unei formațiuni politice dacice foarte bine individualizată după anul 150 î.e.n. Centrul, sau unul din centrele acestei formațiuni a fost așezarea dacică de la Pecica (Ziridava)⁴⁹. Așezarea dispunea de un atelier de prelucrat metale fine, în cadrul căruia s-a desfășurat simultan cu alte activități de orfevrărie și o activitate de emisie a monedelor de tip Toc-Chereluș așa cum ne-o dovedește matrița monetară descoperită aici, a cărei efigie a fost identificată cu tipul Toc-Chereluș⁵⁰.

Cadrul monetar nord-vestic transilvănean poate fi plasat, pe baza descoperirilor de tip Medieșul Aurit, în Bazinul Someșului, având o arie de răspândire spre nord—nord-vest pînă pe cursul superior al Tisei⁵¹.

Seria tipologică Medieșul Aurit este întregită de grupa emisiunilor din tezaurul de la Sînicolau Român⁵². Cele 23 de piese au fost departajate în două grupe principale, fiecare cu cîte două variante (Pl. XVII/5—7). Prima grupă se apropie cel mai mult de tipul Medieșul Aurit (grupa b)⁵³ prin modulul mic și pastila groasă bătută din argint bun. Urmează 4 piese, care prezintă un avers mai stilizat, modul mai mare și mai subțire. Ele fac trecerea către grupa principală, care prezintă stilul emisiunilor Medieșul Aurit în ultima sa fază de evoluție (Medieșul Aurit — grupa c)^{53a}. Aversul, chiar dacă nu se deosebește prea mult de monedele din grupa II, evidențiază elemente pe care gravorul le dispune mult mai dispersat pe o suprafață mai mare. Stilizarea este foarte accentuată. Stilul reversului rămîne însă aproape neschimbat față de stilul reversului monedelor de tip Medieșul Aurit — seria b.

Similar monedelor de tip Toc-Chereluș argintul acestor monede este de o calitate inferioară arătînd o generalizare a crizei de argint și în nord-vestul Daciei⁵⁴, criză survenită sigur după anul 150 î.e.n., căci emisiunile de tip Medieșul Aurit — grupa b sînt bătute încă din argint de calitate superioară⁵⁵.

Cu privire la cronologia tipurilor monetare dacice tîrzii părerile specialiștilor diferă în special referitor la limitele extreme ale datării

⁴⁸ S. Dumitrașcu, *Crisia*, VII, 1977, p. 9—10.

⁴⁹ I. H. Crișan, *loc. cit.*, p. 50.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ C. Preda, *op. cit.*, p. 293.

⁵² Al. Sășianu, *loc. cit.*, p. 10—26.

⁵³ C. Preda, *op. cit.*, p. 289.

^{53a} O monedă de tip Medieșul Aurit — grupa c a fost descoperită la Călpia (jud. Sălaj) în 1970 — E. Chirilă, Alex. V. Matei, *Acta MP*, III, 1979, p. 87—88.

⁵⁴ Criza este subliniată și de cele 8 piese subaerate existente în cuprinsul tezaurului de la Sînicolau Român.

⁵⁵ I. Winkler, *Tezaure — Satu Mare*, p. 12.

lor. Pentru tipul Toc-Chereluș perioada de emisie este fixată de I. Winkler⁵⁶ și C. Preda⁵⁷ între mijlocul secolului II î.e.n. și începutul secolului I î.e.n. După I. H. Crișan⁵⁸ sfîrșitul emisiunilor Toc-Chereluș poate fi pus în jurul anului 80 î.e.n., dată la care monetăria dacică își încetează existența. Pentru emisiunile Rădulești-Hunedoara, Aiud-Cușir și Petelea s-a propus ca dată de emisie sfîrșitul secolului II î.e.n. — începutul secolului I î.e.n.

Editorii tezaurului de la Almaș⁵⁹ și Feniș⁶⁰ optează pentru o datare a monedelor de tip Toc-Chereluș între mijlocul secolului II î.e.n. pînă la anii 120—110 î.e.n. De asemenea, pentru cronologia ultimei grupe din seria tipului Medieșul Aurit, contemporană cu tipul Toc-Chereluș, am propus o datare ce poate fi plasată în ultimele două decenii ale secolului II î.e.n. pînă spre sfîrșitul secolului II î.e.n., aproape de anul 100 î.e.n.⁶¹. Această grupă încheie din punct de vedere cronologic evoluția tipului Medieșul Aurit.

Ne menținem în continuare acest punct de vedere în legătură cu datarea emisiunilor de tip Medieșul Aurit. Adăugăm însă la cele consemnate cu ocazia publicării tezaurului de la Sînicolau Român că grupa a II-a, care cuprinde emisiuni cu pastilă mică și argint bun, au fost bătute într-o etapă imediat următoare emisiunilor de tip Medieșul Aurit-b, posibil între anii 140—130 î.e.n. Această grupă pare să fie contemporană cu emisiunile de tip Petelea descoperite la Oradea, emise și ele încă din argint de titlu bun, emisiuni ce se datează în jurul anului 130 î.e.n.⁶².

În stadiul actual de cercetare după părerea noastră nu poate fi pusă în evidență suficient de convingător o extindere a circulației monetare dacice de ultima fază pînă în primele două sau trei decenii ale secolului I î.e.n. În acest sens se pun următoarele probleme:

a) Noua cronologie a denarului roman republican propusă de H. Crawford, arată limpede o pătrundere importantă a acestei monede în Dacia înainte de anul 100 î.e.n., deci și o posibilă acceptare mai timpurie a ei ca monedă universală, alături de drahmele din Apollonia și Dyrrhachium. Penetrația masivă a denarilor romani dar și a drahmelor emise de cele două orașe de pe coasta Adriaticii susține astfel ipoteza emisă de C. Daicoviciu că monedele dacice mai vechi au fost scoase din circulație încă de la sfîrșitul secolului II î.e.n. de puternica penetrație a monedelor romane⁶³.

b) Este greu de admis o interferență în circulația monetară din Dacia între monedele dacice din ultima fază, denarii romani republi-

⁵⁶ I. Winkler, *SCN*, IV, 1968, p. 85.

⁵⁷ C. Preda, *op. cit.*, p. 320.

⁵⁸ I. H. Crișan, *Ziridava*, XI, 1979, p. 83.

⁵⁹ E. Chirilă, N. Chidioșan, *Acta MN*, II, 1965, p. 111—118.

⁶⁰ E. Chirilă, I. Ordentlich, N. Chidioșan, *op. cit.*, p. 22.

⁶¹ Al. Sășianu, *loc. cit.*, p. 17.

⁶² E. Chirilă, V. Lucăcel, *op. cit.*, p. 7.

⁶³ C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquite*, 1945, p. 59.

cani și drahmele din Apollonia și Dyrrhachium tocmai în perioada de maximă circulație a acestora din urmă. O astfel de interferență, în mod normal, ar trebui să-și găsească reflectarea și în structura descoperirilor monetare, cu atât mai mult cu cât anumite zone de aflux monetar se mențin și în secolul I î.e.n. În spațiul de care ne ocupăm nu se înregistrează, deocamdată, nici o descoperire în care monedele dacice apar alături de denarii republicani, drahmele din Apollonia și Dyrrhachium.

Fenomenul reducerii numărului de tipuri monetare după anul 150 î.e.n., determinat parțial și de criza de argint, este în primul rând expresia reducerii numărului de ateliere monetare, reducere care poate fi pusă în legătură cu un început de centralizare a puterii politice în Transilvania⁶⁴. Numărul mic de tipuri monetare prefigurează astfel necesitatea unei monede unice, cerință devenită evidentă odată cu pătrunderea masivă pe piața Daciei a denarului roman republican și a drahmelor din Dyrrhachium și Apollonia.

⁶⁴ E. Chirilă, V. Lucăcel, *op. cit.*, p. 9.

II.

Descoperiri monetare Dyrrhachium, Apollonia și romane republicane

Repertoriul descoperirilor monetare din spațiul cuprins între Carpații Apuseni, Mureș și Tisa prezintă 76 de descoperiri, totalizând o cifră de aproximativ 3776 de monede. Se remarcă numărul impresionant de 38 de tezaure monetare. Numărul descoperirilor izolate este aproape egal cu cel al tezaurelor. Descoperirile se distribuie în 50 de localități.

Categoriile de descoperiri monetare pot fi clasificate, în funcție de criteriul compoziției lor, în următoarele grupe:

A. Tezaure eterogene

1) Grupa tezaurelor în care se combină drahme din Dyrrhachium, Apollonia în majoritate, imitații ale acestora, denari republicani și podoabe dacice: Drăgești (49/I); Sacalasa Nou (101/III); Sacalasa Nou (101/IV); Sacalasa Nou (101/VI); Gura Văii (60/I); Dieci (45/I—III); Șimleul Silvaniei (124/IV); Tășad (131/I); Tileagd (136/I); Mișca (80/I); Oradea (86/VI); Sacalasa Nou (101/I); Cernei-Somoșcheș (28/I); Békésgyula II—III; Talpe (127/I).

2) Grupa tezaurelor în care se combină denari romani republicani în majoritate, imitații ai acestora, drahme din Apollonia și Dyrrhachium, imitații ale acestora și podoabe dacice: Cadea (23/I); Moroda (82/I—II); Șimleul Silvaniei (124/VI); Vășad (144/I); Körösszakál (I); Nușfalău (84/I).

3) Grupa tezaurelor romane republicane combinate cu monede grecești: Chilioara (32/I); Satu Nou (108/I).

4) Grupa tezaurelor romane republicane combinate cu monede romane imperiale: Salonta (103/III); Satu Mare (106/I); Șimleul Silvaniei (124/VII).

B. Tezaure omogene

- 1) Apollonia: Drauț (50/I); Sacalasa Vechi (102/I).
- 2) Dyrrhachium: Șimleul Silvaniei (124/V).
- 3) Romane republicane: Birsa (15/I); Căpruța (26/I); Satu Mare (106/II); Békésgyula (I); Moisei (81/I).

O analiză mai insistentă asupra tabloului distribuirii descoperirilor monetare relevă, pe lângă observațiile elementare și particulare ce privesc structura lor, câteva judecăți de ansamblu:

1) Numărul, mare de tezaure monetare se explică printr-o predominare a exportului față de import în relațiile comerciale cu lumea romană, deci a existenței unui mare volum de mărfuri autohtone¹ destinate și necesare acestui comerț.

2) Tezaurele mixte formate din drahme din Apollonia, Dyrrhachium și denari republicani pun în relief circulația lor simultană în aceste zone, ca de altfel în întreaga Dacie, începând cu ultimele decenii ale secolului II î.e.n., dar mai cu seamă în prima jumătate a secolului I î.e.n.

3) Grupa tezaurelor republicane combinate cu denari imperiali reflectă circulația sau tezaurizarea denarilor republicani în epoca imperială timpurie.

4) În număr apreciabil, imitațiile de tip Dyrrhachium și Apollonia și cele romane republicane, distribuite în 10 tezaure și 4 descoperiri izolate reflectă continuarea dezvoltării monetăriei locale, pe un alt plan însă.

Circulația în zona dintre Mureș, Tisa și Carpații Apuseni a drahmelor din Dyrrhachium și Apollonia coincide cu aflulxul monedei romane republicane.² Un decalaj cronologic s-ar putea admite numai pentru perioada de început a pătrunderii acestor monede. Nici într-un caz nu poate fi vorba despre o scoatere din circulație a drahmelor mai sus pomenite, în jurul anului 100 î.e.n., de denarii romani republicani așa cum s-a considerat uneori³, sau o emiteră a acestor drahme numai între anii 229—100 î.e.n.⁴

Un argument al circulației simultane a drahmelor grecești și a monedelor romane republicane, al penetrației mai timpurii a denarilor romani republicani ni-l aduce noua cronologie a monedei romane republicane propusă de către M. H. Crawford⁵, cronologie adoptată și în prezenta lucrare. În principal această cronologie diferă de cea a lui Sydenham⁶ printr-o datare mult mai restrânsă și mai sigură a emisiunilor din secolul II î.e.n.

¹ C. Preda, *Moneda antică în România*, București, 1969, p. 29; I. Glodariu, *Sargetia*, XI—XII, 1974—1975, p. 238.

² I. Glodariu, *loc. cit.*, p. 238.

³ C. Preda, *op. cit.*, p. 30.

⁴ M. Chițescu, *SCN* IV, 1968, p. 361; B. Mitrea, *ED*, X, 1943, p. 98.

⁵ M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.

⁶ E. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic*, London, 1952.

Utilizând cronologia lui Crawford am întocmit un tabel cu distribuția numerică între anii 229 î.e.n.—30 î.e.n. a unui volum de 1 200 de piese provenite din 12 tezaure monetare. Cu excepția secolului II î.e.n., pentru care s-au admis perioade de timp mai largi, respectiv de 50 și 25 de ani, dată fiind și penetrația mai înceată a denarilor republicani, pentru secolul I î.e.n. piesele au fost încadrate în 7 perioade de câte 10 ani. Din acest tabel, precum și din graficul repartitiei cronologice a denarilor republicani din cele 12 tezaure, rezultă o intensificare a circulației monetare în ultimul sfert al secolului II î.e.n. pentru care procentajul este de 19%, subliniind astfel părerea mai veche asupra pătrunderii denarului republican în Dacia la sfârșitul secolului II î.e.n.⁷ Creșterea numărului de monede continuă între anii 99—90 î.e.n. ani în care statistica înregistrează un număr de 177 monede, ceea ce reprezintă un procentaj de 16% din totalul de 1 200 de monede. Cota maximă a pătrunderii denarului în aceste zone ale Daciei se constată între anii 89—80 î.e.n. pentru care înregistrăm un procentaj de 31%, ceea ce reprezintă 339 de monede. După anul 80 î.e.n., în perioadele ce au urmat până la anul 30 î.e.n., frecvența monedei romane republicane scade simțitor. În perioada dintre anii 79—70 î.e.n. procentajul emisiunilor romane scade la 10%. Este de notat totuși o ușoară intensificare a circulației monetare — rezultată din cele 12 descoperiri — între anii 49—40 î.e.n. (6%), explicată prin activitatea foarte intensă a atelierelor romane în acest interval de timp.⁸

Subliniem că statistica frecvenței în timp a monedei romane republicane în aceste zone concordă cu statistica generală întocmită pentru întreaga Dacie, în care numărul cel mai ridicat îl reprezintă emisiunile dintre anii 90—70 î.e.n. și 50—38 î.e.n.⁹ De exemplu, în Transilvania dintr-o repartizare cronologică a cinci importante tezaure (Satu-Mare, Cerbăl, Axente Sever, Someșul Cald și Hunedoara)¹⁰ rezultă faptul că procentajul cel mai mare revine anilor 94—80 î.e.n.¹¹, după care urmează același declin al circulației monetare ca și în cazul zonei de vest a Daciei.

Considerentele de mai sus ne permit să conchidem faptul că perioada de penetrație a monedei romane republicane poate fi fixată între anii 125—70 î.e.n. Pentru circulația în Dacia a drahmelor din Apollonia și Dyrrhachium s-au acceptat limitele cronologice între anii 125—75 î.e.n.¹² După anul 75 î.e.n. circulația lor devine sporadică. Într-un singur caz le mai întâlnim în compoziția unui tezaur republican (Vășad — 144/I) încheiat cu o emisiune ce depășește anul 70 î.e.n. (48 î.e.n.)

⁷ C. Moisil, *Arheologia Olteniei*, II, 6, 1926, p. 83—85; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 140; I. Winkler, *SCSt* — Cluj, VI, 1—2, 1955, p. 46.

⁸ I. Winkler, *Tezaure — Satu-Mare*, p. 30.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 25.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Gh. Poenaru Bordea, *BSNR*, 1973—1975, p. 30.

În sfârșit, tezaurele monetare pot fi departajate în funcție de cele mai recente emisiuni în două grupe principale:

1) Grupa tezaurelor încheiate cu emisiuni între anii 79 î.e.n.—71 î.e.n. Acestei grupe îi aparțin 5 tezaure monetare: Moroda II (79 î.e.n.); Nușfalău (79 î.e.n.); Cermei-Șomoșcheș (76 î.e.n.); Talpe (71 î.e.n.); Körösszakál (72 î.e.n.).¹³

2) Grupa tezaurelor încheiate cu emisiuni între anii 48—38 î.e.n. Aici se includ 9 tezaure monetare: Vășad (48 î.e.n.); Békésgyula¹⁴ (46 î.e.n.); Bîrsa (47—46 î.e.n.); Satu Nou (46 î.e.n.); Șimleul-Silvaniei (42 î.e.n.); Satu Mare (40 î.e.n.); Salonta (40 î.e.n.); Cadea (38 î.e.n.). Tezaurul de la Moroda I se sfârșește cu o emisiune bătută de C. I. Caesar.

Mai întâi de toate ne surprinde numărul destul de mare al tezaurelor terminate cu emisiuni între anii 79—71 î.e.n. Este interesant de remarcat că în tot spațiul intracarpatic, numeric această categorie de tezaure este mai redusă. În schimb, în spațiul extra-carpatic numărul tezaurelor din care cea mai recentă monedă se datează între 75—60 î.e.n. este de asemenea notabil.¹⁵

Superioritatea numerică a acestei categorii de tezaure în afara arcului carpatic ar putea să rezide din cauze de ordin intern, sugerînd sau demonstrînd faptul că extinderea stăpînirii lui Burebista asupra unei părți a teritoriilor dacice extra-carpatică (în special asupra Munteniei și Crișanei), nu a avut loc pe cale pașnică.¹⁶

Ne gîndim însă și la eventuale consecințe de natură externă care au produs îngroparea tezaurelor republicane și a celor grecești Dyrrhachium și Apollonia în spațiul dintre Tisa și Carpații Apuseni: înaintarea dacică spre vest, urmată de luptele cu celții, boii și tauriscii, care au avut loc în jurul anului 60 î.e.n.¹⁷. Poate nu este lipsită de interes în acest sens descoperirea tezaurului de la Santăul Mare (jud. Bihor), care cuprindea circa 15 tetradrahme celtice de tip BIATEC, tip de monedă celtică emisă în al doilea sfert al secolului I. î.e.n. pînă în preajma anului 60 î.e.n.¹⁸

O problemă de mare actualitate și interes deosebit este aceea a emisiunilor locale de tip Dyrrhachium, Apollonia și roman republican. Acestea din urmă au făcut obiectul unor studii speciale, aprofundate, care au dat răspuns la multe din problemele ce le ridică monetăria locală de tip roman republican.¹⁹ Deocamdată, descoperirile din vestul Daciei de imitații de tip roman republican nu ridică probleme în plus față de cele care și-au găsit o largă dezbateră în literatura de specialitate. Nu același lucru se poate afirma despre monetăria locală de tip

¹³ Bironé Sey K, *DMÉ*, 1967, p. 67.

¹⁴ *Ibidem*, p. 89.

¹⁵ I. Winkler, *JNG*, 17, 1967, p. 133.

¹⁶ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 65.

¹⁷ *Ibidem*, p. 68.

¹⁸ D. Berciu, *Lumea celților*, București, 1970, p. 149.

¹⁹ M. Chițescu, *SCN*, IV, 1968, p. 127—137; I. Winkler, *JNG*, 17, 1967, p. 130—135; M. Chițescu, *Memoria Antiquitatis*, III, 1971, p. 209—258; C. Preda, *Monedele...*, p. 345—352.

Dyrrhachium și Apollonia, care ridică cîteva probleme de importanță deosebită rezultate din analiza unor aspecte de natură stilistică, tehnică și geografică (aria de răspîndire și zonele de distribuire a imitațiilor).

Hasan Ceka în lucrarea *Questions de numismatique illiryene* stabilește două grupe principale ale imitațiilor dyrrhachinene și apolloniene:

1. Drahme subaerate realizate în atelierele monetare ale celor două orașe în perioadele de criză economică și financiară²⁰.

— Drahme subaerate realizate în mod clandestin, posibil chiar de către orașul Apollonia a drahmelor dyrrhachiene²¹ sau invers.

2. Drahme care prezintă degradări stilistice și ortografice în legendele aversului și reversului.²²

Compoziția tezaurului de la Dieci II ne obligă să operăm la o reconsiderare a acestor grupe și să stabilim următoarele categorii de imitații:

1. *Categoria imitațiilor mai apropiate din punct de vedere stilistic de prototip*. Această categorie prezintă cîteva trăsături aparte față de marea masă a drahmelor dyrrhachiene: litere cu extremități puternic punctate, pătrat dublu sau triplu, cu laturi drepte sau arcuite, uneori subdimensionat față de mărimea obișnuită (vezi Pl. XXI/1—14.)

Această categorie, care îi scapă de altfel atât lui Maier cît și lui Hasan Ceka, este pentru prima oară semnalată de către K. Pink²³ și atribuită grupei de emisiuni celtice sud-serbice. Cele 34 de drahme din tezaurul de la Dieci, dintre care 2 sînt subaerate, au fost emise sigur în spațiul illir, probabil nu departe de cele două orașe grecești. Pentru aceasta pledează stilul bun al majorității emisiunilor. Nu este exclus ca ele să fi fost emise de orașul Dyrrhachium pentru celți. *Stilistic ele se deosebesc net de grupa principală și masivă a imitațiilor descoperite în Dacia demonstrînd clar existența unei monetării locale dacice de tip Apollonia și Dyrrhachium*.

Tot în cadrul acestei categorii de imitații s-ar putea distinge o grupă de drahme care prezintă un avers foarte fidel prototipului dar un revers schematizat cu legenda formată din litere și semne neinteligibile. O astfel de monedă cuprinde tezaurul de la Drăgești²⁴ (jud. Bihor). Această observație ar putea indica existența, ca și în cazul denarilor republicani, a unei faze primare de imitare fidelă a drahmelor celor două orașe de pe coasta Adriaticii.

2. *Categoria drahmelor subaerate*

3. *Categoria drahmelor hibride*. O întîlnim în tezaurul de la Dieci prin două emisiuni care prezintă avers de tip Apollonia și revers de tip Dyrrhachium sau invers. (vezi Pl. XXI/12—13)

²⁰ Hasan Ceka, *Questions de numismatique illiryene*, Tirana, 1972, p. 52.

²¹ *Ibidem*, p. 53.

²² *Ibidem*.

²³ K. Pink, *Ostkelten...*, p. 50 (fig. 87).

²⁴ N. Chidioșan, Al. Sășianu, N. Beladan, *Crisia*, VIII, 1978, p. 41.

4. Categoria imitațiilor de tip *Dyrrhachium* și *Apollonia*, care prezintă schematizări ale aversului și reversului, legende ce reproduc litere grecești, fără sens, sau, în ultima fază, doar linii.

Grosul imitațiilor monetare avînd ca prototipuri drahmele emise în orașele de pe coasta Adriaticii au fost lucrate într-o etapă târzie a circulației acestora pe teritoriul țării noastre. Apariția lor în circulație trebuie explicată prin prisma unor necesități acute de monedă în prima jumătate a secolului I — i.e.n., necesitate datorată în primul rînd intensificării schimbului intertribal. Imitațiile răspundeau astfel unor necesități economice din diferite zone în care circulau.²⁵ Distribuția lor zonală și circulația limitată, diferențele stilistice între imitațiile descoperite în zonele de concentrări monetare arată faptul că ele sînt în mod strict emisiunile comunității dacice în zona căreia apar. Nu poate fi întîmplător faptul că imitațiile apar întotdeauna în zonele care sînt și cele mai bogate în descoperiri de podoabe.²⁶

Observații deosebit de valoroase se desprind și dintr-o analiză a ariei de răspîndire a descoperirilor monetare. Se conturează VIII zone de concentrări a descoperirilor:

I. Zona Cîmpiei Barcăului: 2 tezaure și 4 descoperiri izolate.

II. Zona Depresiunii Silvaniei (Bazinul Crasnei și Barcăului): 6 tezaure, 2 descoperiri izolate.

III. Zona Dealurilor Dernei (capătul vestic al Munților Plopiș): 5 tezaure, 2 descoperiri izolate.

IV. Zona Depresiunii Vad-Borod (Bazinul Crișului Repede): 2 tezaure, 5 descoperiri izolate.

V. Zona Dealurilor Tășadului (capătul vestic al Munților Pădurea Craiului): 2 tezaure, două descoperiri izolate.

VI. Zona situată în partea meridional-centrală a cîmpiei Crișurilor: 4 tezaure, 9 descoperiri izolate.

VII. Zona Depresiunii Beiușului (Bazinul Crișului Negru): 1 tezaur, 2 descoperiri izolate.

VIII. Zona Depresiunii Zărandului (Bazinul Crișului Alb): 8 tezaure, 4 descoperiri izolate.

Exceptînd prima zonă, în care nu cunoaștem așezări dacice clasice în toate celelalte zone descoperirile gravitează întotdeauna în jurul unor puternice așezări sau cetăți dacice sau se leagă nemijlocit de acestea.²⁷

Descoperirile din zona a doua se concentrează în jurul cetăților de la Marca²⁸ și Măgura Șimleului, cele din zona a treia în jurul cetății Sacalasașul Nou²⁹, cele din zona a patra în jurul așezărilor de la Oradea

²⁵ O. Luchian, *SCN*, V, 1971, p. 369.

²⁶ În așezarea dacică oppidană de la Tășad a fost descoperit un mic atelier de prelucrare a argintului cu podoabe și bare în stare brută. La Tășad și Drăgești au fost descoperite în componența celor două tezaure imitații locale și podoabe dacice. La Sacalasașul Nou, zona cea mai bogată în podoabe s-au descoperit 19 imitații de drahme de tip Apollonia.

²⁷ N. Chidioșan, Al. Sășianu, N. Beladan, *loc. cit.*, p. 44.

²⁸ S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Cetatea dacică de la Marca, Zalău*, 1974.

²⁹ S. Dumitrașcu, E. Molnár, *Crisia*, V, 1975, p. 59.

Dyrrhachium și Apollonia, care pre-reversului, legende ce reproduc a fază, doar linii.

nd ca prototipuri drahmele emise au fost lucrate într-o etapă târzie a noastră. Apariția lor în circulație este datorată în primul rând necesitate datorată în primul rând imitațiile răspundeau astfel unor monede în care circulau. Distribuția diferențele stilistice între imitațiile monetare arată faptul că ele sînt dacice în zona căreia apar. Nu apar întotdeauna în zonele care le podoabe.

se desprind și dintr-o analiză a monetare. Se conturează VIII zone

re și 4 descoperiri izolate. (în zona Crasnei și Barcăului); 6 te-

itul vestic al Munților Plopiș):

Bazinul Crișului Repede): 2 te-

atul vestic al Munților Pădurea olate.

onal-centrală a cîmpiei Crișuri-

zinul Crișului Negru): 1 tezaur,

Bazinul Crișului Alb): 8 teza-

noaștem așezări dacice clasice avitează întotdeauna în jurul e sau se leagă nemijlocit de

centrează în jurul cetăților de zona a treia în jurul cetății în jurul așezărilor de la Oradea

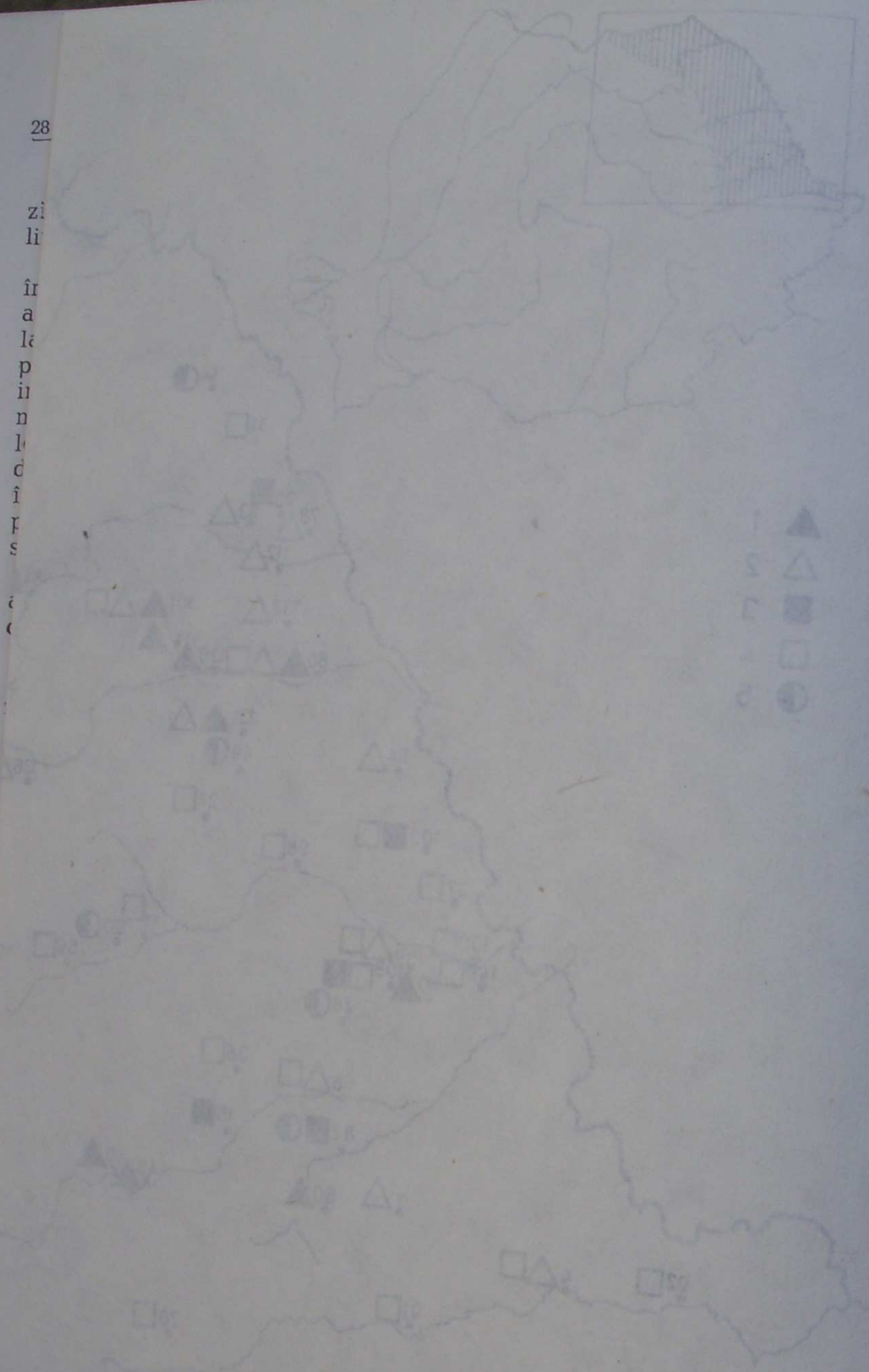
a fost descoperit un mic atelier de brută. La Tășad și Drăgești au fost itații locale și podoabe dacice. La au descoperit 19 imitații de drahme

ladan, loc. cit., p. 44. a dacică de la Marca, Zalău, 1974. 1975, p. 59.

Harta 2. Descoperiri monetare Dyrrhachium, Apollonia și romane republicane:
 1 - tezaure Dyrrhachium-Apollonia; 2 - monede izolate Dyrrhachium-Apollonia; 3 - tezaure romane republicane; 4 - monede romane republicane izolate; 5 - tezaure mixte (Dyrrhachium, Apollonia, romane republicane).

Map 2. Dyrrhachium, Apollonia, and Roman Republican Finds:
 1 - Dyrrhachium-Apollonia Coin Hoards; 2 - Isolated Dyrrhachium-Apollonia Coins; 3 - Roman Republican Coin Hoards; 4 - Isolated Roman Republican Coins; 5 - Heterogeneous Coin Hoards (Dyrrhachium, Apollonia, Roman Republican).

(Dealul Viilor³⁰ și Salca). Descoperirile din zona a cincea se leagă de așezarea oppidană de la Tășad³¹, cele din zona a șasea de așezarea de la Zerindul Mic, localizată pe malul stîng al Crișului Negru, în Cîmpia Crișurilor.³² În zona Depresiunii Beiușului se semnalează urme de locuire mai importante la Talpe,³³ Meziad³⁴ și la locul Piatra Petranilor din hotarul satului Petrani (comuna Pocola, jud. Bihor)³⁵. Ultima zonă poate fi pusă în legătură cu așezarea oppidană de la Berindia.³⁶

Contactele comerciale între Dacia și Imperiul roman începute, așa cum s-a arătat, de timpuriu, în ultimul sfert al secolului II î.e.n., sau poate către sfîrșitul acestui secol³⁷, pot fi apreciate în primul rînd prin cantitatea de monedă ajunsă în Dacia. Importurile romane de lux, ceramică, sticlă și bronzuri, sînt cantitativ reduse dacă le raportăm la volumul de monedă, indicînd mai degrabă anumite zone de interes deosebit ale negustorilor romani, zone care în linii generale corespund întinderii geografice a viitoarei Dacii romane.³⁸

Cantitatea mare de monedă, răspîndirea ei intensă și uniformă în zona vestică a Daciei (cu excepția Maramureșului) evidențiază limpede, pe de o parte, echivalentul valoric în monedă a unei cantități apreciabile de mărfuri destinate de autohtoni pentru schimbul cu lumea romană, iar pe de altă parte realitatea unei creșteri economice interne, a unui comerț local dezvoltat, care impune prezența monedei în schimburile curente. Această dezvoltare culminează, așa cum ne-o indică cronologia denarilor republicani, în al doilea deceniu al secolului I î.e.n. și coincide cu apariția statului dac condus de Burebista. Prin urmare, dezvoltarea societății dacice pe plan economic alături de dezvoltarea ei pe plan social și politic a constituit factorul fundamental al apariției statului dac.³⁹

³⁰ T. Roșu, *Crisia*, II, 1972, p. 116 și urm.

³¹ N. Chidioșan, *Crisia*, VII, 1977, p. 29—30.

³² S. Dumitrașcu, N. Chidioșan, *Crisia*, VII, 1977, p. 45—64.

³³ S. Dumitrașcu, *Crisia*, II, 1972, p. 128—129.

³⁴ Informație S. Dumitrașcu — Oradea.

³⁵ Informație S. Dumitrașcu — Oradea.

³⁶ S. Dumitrașcu, I. Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, p. 47 și urm.

³⁷ I. Glodariu, *loc. cit.*, p. 239.

³⁸ *Ibidem*, p. 238.

³⁹ H. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 27.

Descoperiri monetare romane imperiale

Circulația monedei romane imperiale în vestul și nord-vestul României este reprezentată printr-un număr de 197 de descoperiri, provenite din 112 localități, totalizând un număr de peste 3 671 de monede. Din acest total au putut fi identificate¹, prin indicarea tipului sau numai a emitentului, un număr de 1 628 de piese.

În funcție de datele analizei repertoriului descoperirilor, a structurii interne a acestora, se desprind câteva categorii de descoperiri, care le vom avea în vedere în cele ce urmează și a căror examinare sistematică ne permite alcătuirea unui tablou apropiat de realitate al circulației monetare din zona supusă discuției. Aceste categorii sînt următoarele:

a) *Tezaure monetare.* În număr de 10, totalizează peste 3 064 de piese. Ele reflectă intensitatea schimbului de mărfuri și volumul acestuia. Cu excepția tezaurului de la Diosig (47/I) alcătuit în întregime din antoniniani și parțial cel de la Batăr (7/I) cu o compoziție mixtă de denari și de antoniniani, toate celelalte tezaure sînt alcătuite numai din denari. Nu cunoaștem nici un tezaur pînă în secolul IV e.n., compus din monede de bronz.

Din punct de vedere cronologic tezaurele monetare romane imperiale pot fi definite astfel:

1. *tezaure* ce încep cu emisiuni din secolul I. e.n. și se continuă cu emisiuni din cursul secolului II e.n. — Caporal Alexa (24/I); Covă-sinț (41/I); Ghirișa I și II (55/I—II); Teceu (134/I); Vînători? (146/III).

2. *tezaure* cu monede emise exclusiv în secolul II e.n. — Peștera (93/I).

3. *tezaure* cu emisiuni din secolele II—III e.n. — Batăr (7/I).

4. *tezaure* cu emisiuni din secolul III e.n. — Diosig (47/I).

b) *Depozite monetare.* Formează grupe mici de monede. Nu este exclus ca unele din aceste grupe să fi făcut parte din tezaure dispersate după descoperire. Depozitele, ca modalități de tezaurizare res-

¹ Determinările au fost efectuate după BMC pentru emisiunile din epoca lui Augustus, RIC pentru perioada dintre Nero-Constantin cel Mare, LRBC pentru emisiunile romane din bronz tirzii. Pentru statistică vezi și Lista adițională.

trînsă, sînt caracteristice secolului IV e.n. în rîndul populației daco-romane din fosta provincie și din zonele necuprinse de romani.

c) *Monede romane imperiale în compoziția tezaurelor romane republicane* — Salonta (103/III); Satu Mare (106/I); Șimleul Silvaniei (124/VII).

d) *Descoperiri izolate.* În număr de 166 cuprind peste 520 de monede. Importanța descoperirilor izolate pentru cunoașterea relațiilor comerciale ale populației autohtone cu lumea romană, este fundamentală. Rezultatele statisticii descoperirilor izolate scot în evidență câteva probleme de un interes deosebit: intensitatea relațiilor comerciale cu lumea romană; continuitatea acestor relații; intensitatea comerțului local, cotidian, de mică anvergură.

Materialul monetar, care ne stă la îndemînă, în stadiul actual de cercetare a circulației monetare pe teritoriul dacilor din Crișana, Sătmăr și Maramureș, poate fi departajat în trei faze mari. Prima, cuprinde perioada dintre anul 27 î.e.n. considerat ca an de început al monedei romane imperiale și anul 106 e.n., data cuceririi Daciei de romani. Faza a doua cuprinde răstimpul dintre anul 106 e.n. și anul 271 e.n., data părăsirii Daciei de romani. Faza a treia, coincide cu perioada dintre anii 271 e.n.—453 e.n., ultimul an fiind data ultimei descoperiri monetare înregistrată în repertoriu.

A. Faza I (27 î.e.n.—106 e.n.)

Se deschide cu emisiunile lui Augustus, bine reprezentate în special în tezaurele mixte descoperite la Salonta și Șimleul Silvaniei. Cele două cazuri de tezaurizări mixte de monede romane republicane, în majoritate, cu denari imperiali, relevă un fenomen de interferență în cadrul circulației monetare, între denarul imperial și cel republican. În baza raportărilor și la alte cazuri de tezaurizări mixte s-a apreciat că o parte din denarii republicani au continuat să circule în Dacia în tot cursul secolului I e.n. și în primele decenii ale secolului II e.n.², completînd lipsa de numerar în special în primul secol al erei noastre.

Tezaurul de la Salonta cuprinde pe lîngă cei 123 de denari republicani, 18 denari imperiali din care 14 sînt emisiuni din timpul lui Augustus, 2 denari aparțin lui Domitian, iar 2 denari sînt emiși de Commodus.

Hiatul dintre data ultimei monede bătută de Augustus (2 î.e.n.—11 e.n.) și denarii lui Domitian (81—96 e.n.) justifică preferința dacilor pentru denarii vechi din argint de calitate, preferință care este evidentă numai după reforma lui Nero³, fiind reliefată și de alte descoperiri din Dacia.⁴ Compoziția acestora ne arată o proporție de peste

² B. Mitrea, SCN, II, 1958, p. 191.

³ D. Protase, Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii, București, 1966, p. 99; B. Mitrea, MCIV, I, 1953, p. 581.

⁴ Vezi și în acest sens tezaurele de la Orăștie, Poiana Gorj, Satulung și Pasul Vilcan.

50% de denari republicani.⁵ Toate se închid cu emisiuni de la Vespasian sau Domitian⁶.

Trebuie făcută însă precizarea că ultimele emisiuni ale tezaurului de la Salonta sînt 2 denari emiși de Commodus. Hiatul de peste 180 de ani dintre emisiunile lui Domitian și Commodus face neverosimilă posibilitatea acumulării atît de tardive a tezaurului, sau a unei părți din tezaur. Se pare că tezaurul de la Salonta prezintă în acest sens analogii cu tezaurul de la Satu Mare, care pe lângă lotul de denari republicani cuprinde un denar emis de Severus Alexander între anii 222—228 e.n.⁷

Bazîndu-se pe starea bună de conservare a denarilor republicani, fapt valabil și denarilor lui Augustus din tezaurul de la Salonta, pe hiatul de circa 300 de ani dintre data ultimei emisiuni republicane și denarul lui Severus Alexander, I. Winkler notează că tezaurul de la Satu Mare a fost îngropat de două ori, o dată după anul 40 î.e.n., apoi, a doua oară, după anul 224 e.n., după ce a fost regăsit de către un băștinaș, care a adăugat la vechiul lot un denar imperial.⁸ Soluția, foarte logică, este aplicabilă și tezaurului de la Salonta.⁹

În perioada de pînă la cucerirea Daciei de romani, frecvența monedei imperiale este reprezentată printr-un procentaj modest de 8,4% din totalul descoperirilor. Avînd în vedere și stocul nominalelor rămase în circulație din secolul I î.e.n., reprezentat prin 146 de piese, mai mult decît cele de la Augustus la Traianus, procentajul emisiunilor care au circulat în această parte a Daciei pînă la Traianus ne apare sporit la 18,2%. Coeficientul emisiunilor lui August este de 1,74%. Nu avem înregistrată nici o emisiune între Augustus și Nero exclusiv, iar procentajul emisiunilor lui Nero (0,54%), Galba (0,13%) și Vitellius (0,33%) este foarte redus. O ușoară recrudescență în circulația monetară se constată totuși prin denarii lui Vespasian, care reprezintă un coeficient de 3,55%, denarii lui Titus 1,14% și denarii lui Domitian 0,94%. Ei sînt prezenți în număr mai mare în tezaurele de la Covăsînț și Caporal Alexa. Acestea fac parte din grupa tezaurelor a căror acumulare se deschide cu emisiuni de la Nero, reflectînd astfel un proces de acumulare treptată început înainte de cucerirea Daciei și continuat imediat după cucerire. Compoziția lor arată două părți active de acumulare: prima este reprezentată de stocul de monede emise de Vespasian, a doua de stocul dominant al emisiunilor lui Tra-

⁵ D. Protase, *op. cit.*, p. 99.

⁶ *Ibidem.*

⁷ I. Winkler, *Tezaure — Satu Mare*, p. 26.

⁸ *Ibidem.*

⁹ Componența tezaurului de la Salonta este dată în documentele de evidență ale Muzeului Național din Budapesta. Contrar acestei compoziții Ö. Gohl integrează tezaurul de la Salonta în rîndul acelor tezaure care se sfîrșesc cu emisiuni de la Augustus, neamintind nimic despre emisiunile lui Domitian și cele ale lui Commodus. Nici în structura dată de ziarul local Szalontai Lapok nu apare numele celor doi împărați. Astfel nu este exclusă și posibilitatea unui amestec întîmplător în tezaurul de la Salonta a celor patru piese romane imperiale, după ce acesta a ajuns în colecția Muzeului Național din Budapesta.

ian și Hadrian, după care acumularea se sfîrșește brusc prin cîteva piese emise de Antonius Pius sau Marcus Aurelius.

Aceleași faze de acumulare le prezintă și structura tezaurelor de la Alecuș,¹⁰ Dîmbău¹¹ și Vișea¹² descoperite în Dacia romană.

Din tabelul distribuirii monedelor pe emitenți și monetării rezultă că majoritatea monedelor provin din atelierele Romei, în primul rînd denarii lui Vespasian, Titus și Domitianus. Urmează, prin numărul de piese monetării din Lugdunum, reprezentată în special prin emisiunile lui Augustus, monetăriile din Caesaraugusta (?), Colonia Patricia (?), insula Corcyra (?) și orașul Ephesus reprezentate prin cîte o singură piesă¹³.

Dacă dezvoltarea economică a Daciei a atins în prima jumătate a secolului I î.e.n. cota maximă, în intervalul dintre a doua jumătate a secolului I î.e.n. și secolul I e.n. se constată o slăbire a relațiilor comerciale cu lumea romană, penetrația și circulația fără vlagă a denarului roman la nord de Dunăre. Cauzele, postulate de cercetările anterioare,¹⁴ sînt găsite în frămîntările interne din cadrul societății dacice după moartea lui Burebista și în frecvențele conflicte dintre daci și romani în timpul lui Augustus și în epoca următoare, care au provocat tulburări în activitatea comercială¹⁵. În plus, pătrunderea sarmato-iazigă, începînd cu anul 20 e.n. în cîmpia dintre Dunărea mijlocie și Tisa, urmată de o permanentă ofensivă în teritoriile dacilor¹⁶, a avut, bănuim, ca o consecință, blocarea temporară a vechilor comunicații comerciale.

B. Faza II (106—271 e.n.)

Creșterea bruscă a circulației monetare romane imperiale după anul 106 e.n., în teritoriile dacilor liberi din Crișana, Sătmar și Maramureș, teritorii rămase în afara provinciei, a fost determinată de noile circumstanțe politice create prin cucerirea Daciei de romani, de avîntul economic al noii provincii, care implică și zonele neocupate de romani. Circulația monetară din zona liberă este organic legată de cadrul general al circulației monedei romane imperiale din provincie, fiind de fapt o prelungire a acesteia pînă către zona de interferență cu sarmații din cîmpia Tisei.

¹⁰ D. Protase, *op. cit.*, p. 86/2.

¹¹ C. Preda, *SCN*, I, 1957, p. 113—132.

¹² P. Harsányi, *NK*, VII, 1908, p. 210.

¹³ H. Cohen atribuie moneda magistratului C. Proculius (din tezaurul de la Salonta) insulei Corcyra. În tabelul distribuirii monedelor romane imperiale, monedele emise de magistratii C. Antistius Reginus, C. Sulpicius Platorinus și P. Lurius Agrippa au fost incluse între emisiunile din epoca lui Augustus.

¹⁴ Pentru această problemă vezi M. Macrea, I. Berciu, *Apulum*, I (1939—1944), p. 193—194; B. Mitrea, *SCN*, II, 1958, p. 192.

¹⁵ B. Mitrea, *loc. cit.*, p. 192.

¹⁶ E. Dörner, *Urme...*, p. 21—22.

Faza a doua coincide, într-o primă etapă, pînă către sfîrșitul domniei lui Commodus, cu un revirement general al circulației monetare, a cărei maximă evoluție este înregistrată în timpul domniei lui Antoninus Pius și Marcus Aurelius. A doua jumătate a acestei faze, începînd cu perioada de domnie a lui Septimius Severus pînă la Claudius II inclusiv, se remarcă prin slăbirea circulației monetare și reducerea procesului de teaurizare.

S-a constatat că în prima jumătate a secolului I î.e.n. tabloul circulației monetare prezintă un număr ridicat de tezaure monetare romane republicane și grecești (Dyrrhachium și Apollonia). Comparată cu această situație perioada dintre anii 106—193 e.n. cunoaște o scădere numerică de tezaure, dar în același timp o substanțială creștere a volumului de piese cuprinse de unele dintre aceste tezaure (Ghirișa II, Teceu, Covăsiș) și o dublare a numărului descoperirilor izolate. Tezaurele mari, care depășesc un număr obișnuit de piese, ajungînd în cazul tezaurului de la Teceu la 1 100 de piese sau 848 de piese în cazul celui de al doilea tezaur de la Ghirișa¹⁷, exprimă existența unor contacte comerciale de mare anvergură cu lumea romană și implicit a unui quantum apreciabil de produse autohtone destinate schimbului.

Sistemul de acumulare al tezaurelor de la Ghirișa I și II, respectiv al tezaurului de la Peștera, diferă de sistemul de acumulare al tezaurelor de la Caporal Alexa și Covăsiș. Cele două loturi de la Ghirișa încep cu emisiuni de la Vespasian, după care urmează obișnuitul hiatus pînă la Traianus. Emisiunile lui Traianus și Hadrianus sînt slab reprezentate în ambele loturi. Părțile active ale tezaurelor sînt constituite de emisiunile lui Antoninus Pius, Marcus Aurelius și Commodus. În primul lot proporția emisiunilor lui Antoninus Pius este de 29,93%, Marcus Aurelius și Lucius Verus de 38,21%, Commodus de 20,38%. În lotul al doilea proporția emisiunilor lui Antoninus Pius este de 31,07%, Marcus Aurelius și Lucius Verus de 46,89%, Commodus de 14,68%. În cazul tezaurului de la Peștera¹⁸, alcătuit din 28 de denari, faza activă, formată tot din emisiunile împăraților Antoninus Pius și Marcus Aurelius, se suprapune cu începutul procesului de acumulare. Acesta se sfîrșește cu denarii lui Commodus.

Faza activă a primului lot de la Ghirișa începe cu circa 33 de ani înainte de data ultimei emisiuni (194 e.n.), iar faza activă a celui de-al doilea lot cu 40 de ani înainte de anul ultimei emisiuni (201 e.n.?) Reducerea numărului de piese începe deja în timpul lui Commodus, devine subită prin emisiunile lui Septimius Severus, care închid procesul de acumulare al tezaurelor.

Intervalul dintre domniile lui Traianus și Commodus este documentat printr-un număr de 85 descoperiri izolate. Din această cifră emisiunile lui Traianus reprezintă un procentaj de 24,7% ale lui Hadrianus de 16,4%, Antoninus Pius de 29,4%, Marcus Aurelius de 22,3% și Commodus de 8,2%. Repartiția numerică a pieselor pe emitenți reflectă, pînă la domnia lui Marcus Aurelius, o situație similară

¹⁷ T. Bader, I. Winkler, SC — Satu Mare, 1980, p. 85—126.

cu situația prezentată de repartiția descoperirilor provenite din tezaure: intensificarea circulației monetare sub Traianus, raportată la anii dinaintea cuceririi, o ușoară și negliabilă scădere în timpul domniei lui Hadrian, o creștere considerabilă sub Antoninus Pius. Sub Marcus Aurelius și Lucius Verus coeficientul repartiției de monede prezintă o creștere de mai bine de 10% față de cel al domniei lui Antoninus Pius. În opoziție cu această situație tabloul descoperirilor izolate înregistrează sub Marcus Aurelius o scădere de 7,1% față de Antoninus Pius. Dat fiind faptul că statistica descoperirilor izolate ne duce foarte aproape de realitatea circuitului economic, scăderea procentajului acestora sub Marcus Aurelius ne apare justificat printr-o diminuare sigură a relațiilor comerciale în timpul domniei acestuia, diminuare cauzată de războaiele marcomanice, care au implicat și aceste zone.

Calea principală de pătrundere a monedei romane în zonele neocupate a fost fără îndoială cea comercială. Însă datorită faptului că relațiile dintre romani și daci nu au fost întotdeauna cele mai pașnice, s-a apreciat că o parte din cantitatea de monedă a ajuns în zonele libere și prin plata unor stipendii de către romani dacilor din vecinătatea provinciei.¹⁹

Creșterea subită a coeficientului emisiunilor lui Marcus Aurelius, așa cum rezultă din tabelul repartiției generale a descoperirilor pe emitenți, nu indică, după părerea noastră, o rațiune de ordin economic, căci într-o proporție de 81,1% coeficientul este săltat de emisiunile tezaurelor de la Ghirișa. Problema vizează mai mult sfera unor explicații de natură politică. Războaiele marcomanice au cauzat, în provincie, în mod firesc, o necesitate sporită de numerar pentru întreținerea legiunilor angajate în luptele cu barbarii. Tezaurele din provincie prezintă o fluctuație intensivă de monedă sub Marcus Aurelius și Lucius Verus. Este interesant însă că analiza descoperirilor izolate provenite de la Sarmizegetusa reflectă o scădere medie anuală de emisiuni sub Marcus Aurelius.²⁰ La Apulum numărul monedelor bătute între anii 139—161 e.n. este de trei ori mai mare decît al celor emise între 161—182 e.n. Descreșterea este explicată prin situația economică creată de războaiele marcomanice.^{20a} În zonele libere sporirea cantității de monedă, tocmai acum se explică prin sistemul plății stipendiilor de către romani, stipendii care, în acest timp, trebuie să fi fost mai frecvente în scopul de a obține, prin bani, neutralitatea dacilor în războaiele marcomanice.²¹

Informațiile referitoare la istoria politică a dacilor liberi din aceste ținuturi sînt extrem de sărăcicioase. Studiarea prin îmbinarea și coo-

¹⁸ E. Chirilă și colab., Acta MN, VIII, 1971, p. 567—568.

¹⁹ Istoria României, I, București, 1960, p. 414.

²⁰ I. Winkler, Sargetia, XI—XII, 1974—1975, p. 132.

^{20a} I. Winkler, Acta MN, II, 1965, p. 230.

²¹ Eusebiu din Caesarea în secolul IV e.n. amintește că în timpul domniei lui M. Aurelius a avut loc un război între romani, germani, marcomani, cvazi, sarmați și daci.

perarea rezultatelor cercetărilor numismatice, epigrafice și istorice, realizată de istorici ca Constantin Daicoviciu, I. I. Rusu, M. Macrea, D. Tudor, a oferit până în prezent rezultate foarte eficiente²², care contribuie în mod substanțial și la explicarea cauzelor și timpului îngropării tezaurilor. Lămurirea contextului de evenimente din care decurge motivul ascunderii tezaurilor este posibilă numai dacă se cunoaște bine componența lor. Cîteva tezaure descoperite în secolul trecut sau la începutul secolului nostru suferă de o serioasă lipsă de documentare: despre tezaurul de la Vinători deținem o vagă informație că autorul descoperirii a văzut din cele circa 150 de piese o mare majoritate emise de Domițian și Hadrian;²³ tezaurul de la Teceu cuprinde 1100 de piese distribuite între emisiunile lui Vitellius și probabil Septimius Severus;²⁴ tezaurul de la Caporal Alexa, compus inițial din peste 100 de piese este cunoscut doar prin 27. În aceste cazuri datele privind împrejurările îngropării tezaurilor nu sînt suficient de concludente.

Dintre tezaurele ascunse în secolul II e.n. în această parte a Daciei libere, tezaurul de la Covășinț se distinge, se pare, prin cea mai timpurie îngropare. Ultima emisiune este un denar bătut de Antoninus Pius pentru DIVA FAVSTINA.RIC datează acest tip între anii 141—161 e.n.. Mattingly, restrîngînd datarea, optează pentru o emisie în anii imediat următori anului 141 e.n. Tezaurul de la Dîmbău, descoperit în provincie, se termină cu un denar de tip identic (Mattingly 421; Cohen², 104; RIC, 362). C. Preda admite o îngropare a acestuia spre finele anului 142 e.n. sau în prima parte a anului 143 e.n.²⁵ Cele două tezaure au fost îngropate deci sub impulsul unor evenimente identice. În timpul lui Antoninus Pius izvoarele literare amintesc de lupte ale romanilor cu dacii sau geții²⁶, se pare că dacii liberi de la hotarele de vest ale provinciei.²⁷ Primele ciocniri au avut loc sigur în anul 143, cuprinzînd probabil într-o primă fază, zona graniței de nord-vest a provinciei, căci diploma militară din anul 144 e.n. arată clar o concentrare de trupe în Dacia Superior²⁸, iar piatra de fundație a pretoriului din castrul de la Gherla, datat în anul 143 e.n., construirea în piatră a castrului din această parte a Daciei.²⁹

Coincidența ultimei emisiuni din tezaurul de la Covășinț cu aceste evenimente ar putea dovedi însă și o eventuală generalizare a conflictului în celelalte zone ale granițelor cu provincia.

Luptele cu dacii liberi au fost reluate cu o mai mare intensitate la finele domniei lui Antoninus Pius, între anii 157—158 e.n.³⁰ Nu ex-

²² S. Dumitrașcu, *Teritoriul dacilor liberi din vestul și nord-vestul României în vremea Daciei romane* (Rezumatul tezei de doctorat), p. 15.

²³ S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 27—28.

²⁴ Gh. Lazin, *SC — Satu Mare*, 1969, p. 113.

²⁵ C. Preda, *loc. cit.*, p. 127.

²⁶ *Istoria României*, I, p. 449.

²⁷ *Ibidem*, p. 450.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 450.

³⁰ *Ibidem*.

cludem posibilitatea unei legături a tezaurului de la Covășinț cu aceste ultime evenimente. Din păcate, nu deținem informații asupra stării fizice a ultimei emisiuni, care ar putea indica în acest sens un plus de informație. În provincie, tezaurul de la Vișea, cu o structură asemănătoare cu aceea a tezaurului de la Covășinț, se încheie cu o monedă emisă de Antoninus Pius în anul 156 e.n. și poate fi pus în legătură cu evenimentele notate mai sus.

Grupa principală de tezaure se termină cu denari emiși de Septimius Severus și Commodus după cum urmează: Almaș în 194 e.n.; Ghirișa I în 193—194 e.n.; Ghirișa II în 201 e.n.; Teceu — Septimius Severus. Tezaurul de la Peștera este singurul terminat cu un denar emis de Commodus în 190—191 e.n. Ascunderea acestui tezaur s-ar putea explica și prin tulburările provocate în relațiile comerciale dintre Imperiu și lumea barbară de luptele pentru succesiunea la tron, care au survenit după moartea lui Commodus.³¹

În general, cauzele îngropării tezaurilor terminate cu emisiuni de la Commodus și Septimius Severus din Dacia liberă de est și sud-est (Moldova, Cîmpia Munteniei și o parte din Transilvania de răsărit) au fost puse pe seama migrării goșilor dinspre nord spre regiunile nord pontice.³²

Deși s-a considerat că migrarea goșilor a provocat o stare de neliniște generală și frămîntări în rîndul populațiilor din vecinătatea Daciei și a provinciilor panonice³³, îngropările tezaurilor în timpul lui Septimius Severus din zona vestică și nord-vestică a Daciei libere se subordonează altor circumstanțe istorice.

Documentele epigrafice și datarea ultimelor emisiuni din tezaurele îngropate sub Septimius Severus sugerează existența unui conflict cu caracter local pe limesul apusean al Daciei,³⁴ care a avut loc conform inscripției CIL, III, 1343, între anii 198—208 e.n.³⁵ Inscripția menționată dezvăluie o concentrare de trupe auxiliare la Micia, zona cea mai vulnerabilă a granițelor provinciei.³⁶

Conflictul a fost precedat de atacul barbarilor asupra limesului panonic posibil între anii 196—201,³⁷ sau mai bine 196—203³⁸. Tezaurele, descoperite în zona sarmato-iazgyă,³⁹ Banat⁴⁰, zona vestică și nord-vestică a Daciei libere și provincie⁴¹ arată că direcția atacului era orientată spre vest, dinspre limesul panonic, cuprinzînd întreaga

³¹ E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 586.

³² B. Mitrea, *SCIV*, 7, 1—2, 1956, p. 162.

³³ N. Gostar, *Analele Universității Al. I. Cuza*, XIV, 1968, p. 102.

³⁴ *Ibidem*, p. 101.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Tezaurul de la Mór — Felsődobos din Pannonia se termină cu o emisiune de la Septimius Severus din anul 203 e.n. (L. Barkóczi, Bironé Sey K, NK, LXII—LXIII, 1963—1964, p. 7).

³⁹ Mende (193—194), Elek (193), Miskolc (193), Kecel (193—195), Tiszaföld vár — Ókincsemhegy (193) — L. Barkóczi, Bironé Sey K., NK, 1963—1964, p. 7.

⁴⁰ Timișoara — D. Protase, T. Bader, *Tezaure — Satu Mare*, p. 58.

⁴¹ Alecuș, Lujerdiu, Băița — D. Protase, T. Bader, *loc. cit.*, p. 58 (fig. 1).

zonă vestică și nord-vestică a limesului roman, contrar direcției de înaintare a goților din această perioadă.

Revenind asupra evenimentelor, care au produs starea de alarmă pe limesul de vest a provinciei Dacia, cărora li se subordonează ascunderea tezaurului sub Septimius Severus, consemnăm două ipoteze: a) ipoteza unei pătrunderi gotice, mai puțin plauzibilă în aceste zone; b) ipoteza deplasărilor neamurilor gepide în direcția frontierei de vest și nord-vest a Daciei. Ultima ipoteză este susținută și de cronica lui Malalas, care amintește că în anul 184 e.n. Clodius Albinus, guvernatorul Daciei, a luptat împotriva gepizilor.⁴²

Se cuvine să menționăm că investigații de dată recentă au propus rezolvarea problemei factorilor care au determinat îngroparea în masă a tezaurului sub Septimius Severus și prin explicații de natură economico-monetară: reforma monetară a lui Septimius Severus, care reduce la jumătate conținutul de argint al denarului, favorizând astfel drumul către procesul crizei monetare din secolul III e.n., a provocat tezaurizarea masivă a denarului vechi, de bună calitate.⁴³

Intervalul dintre domniile lui Septimius Severus și Claudius II coincide cu criza economico-financiară din Imperiul roman. Caracalla scoate în circulație noua monedă, antoninianul, pentru completarea circulației denarului, care continuă să se emită cu conținut redus de argint, în proporție de 450% față de 800% cât fusese inițial.⁴⁴ Procesul crizei monetare se accentuează la mijlocul secolului III e.n., când antoninianul devine moneda cea mai răspândită și denarul începe să dispară din circulație.⁴⁵ Dacă încă în anul 250 e.n. conținutul de argint al antoninianului era stabilit în proporție de 70—80%, din anul 260 e.n. acesta înregistrează scăderea vertiginosă de 5% argint,⁴⁶ devenind astfel de fapt o monedă de bronz argintat.

În acest interval semnalăm un număr scăzut de descoperiri monetare. Se cunosc două tezaure descoperite la Diosig și Batăr (jud. Bihor) și un depozit (?) la Tileagd (jud. Bihor). Descoperirile izolate în număr de 41⁴⁷ provin din 24 localități.

Din tezaurul de la Batăr cunoaștem doar 8 piese bătute de Hadrianus (2), Antoninus Pius (2), Commodus (2) și Gordianus III (2), între anii 125/128 e.n.—241/243 e.n. Datorită numărului redus de piese recuperate din acest tezaur nu putem fi siguri de faptul că antoninianul emis de Gordianus III între anii 241—243 e.n. constituie un terminus postquem al tezaurului. Totuși, eventualitatea unei îngropări a tezaurului în timpul acestui împărat ne este sugerată de analogiile cu

⁴² N. Gostar, *loc. cit.*, p. 102.

⁴³ Ideea ne-a fost sugerată de prof. Bucur Mitrea de la Institutul de arheologie — București.

⁴⁴ Biróné Sey K., *NK, LXX—LXXI, 1972, p. 5.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ Dintre acestea 7 descoperiri cuprind nominale de bronz, o descoperire cuprinde o monedă de aur.

tezaurile de la Birca, Săpata de Jos și Bălești a căror îngropare, se admite, că a fost provocată de marele atac carpic din anul 245 e.n.^{47a}

Tezaurul de la Diosig, recuperat în întregime, cuprinde un număr de 65 antoniniani distribuiți între anii 218/222 e.n.—258/259 e.n. Monedele aparțin împăraților Elagabalus (1), Gordianus III (8), Philippus I (9), Philippus II (3), Traianus Decius (5), Hostilianus (1), Trebonianus Gallus (10), Volusianus (7), Aemilianus (3), Valerianus (10), Gallienus (8). Majoritatea emisiunilor provin din atelierul Romei (49). La acestea se adaugă câțiva antoniniani bătuți la Mediolanum (3), Lugdunum (1) și în Orient în monetăria din Antiochia (4).

Tezaurul de la Diosig se încheie cu un antoninian emis la Lugdunum, datat de RIC între anii 258—259 e.n.

În Pannonia, la sud, sud-est de Balaton sînt cunoscute 9 tezaure monetare,⁴⁸ care se termină cu emisiuni datate între anii 258—259 e.n.⁴⁹ Tezaurile descoperite în Pannonia de vest la Apetlon, Carnuntum, Berndorf și Hochneukirchen au fost îngropate între anii 258—260 e.n.⁵⁰ Tezaurizările masive din Pannonia, reconstruirea castrului de la Intercisa sub Gallienus, distrugerea Gorsiumului, sînt explicate printr-un atac general la care a fost supusă Pannonia⁵¹. Autorii atacului au fost sarmații și quazii sau eventual roxolanii^{51a}.

Sub presiunea goților în această perioadă roxolanii se mută alături de iazigi în spațiul dintre Dunăre și Tisa.⁵² Aceste evenimente, precum și atacurile frecvente ale goților, se pare, au cauzat ascunderea tezaurilor din Pannonia și a tezaurului de la Diosig.

*

Dintre aspectele multiple, care decurg din analiza circulației monetare romane imperiale se detașează câteva constatări cu reale semnificații etnice și istorice.

Preferința precumpănitoare a dacilor pentru denarul de argint bun se păstrează pînă cînd, în secolul III e.n., piața Imperiului este inundată de noua monedă, antoninianul. Pe parcursul celor două faze înregistrăm numai 19 descoperiri izolate de monede de bronz, totalizînd o cifră modestă de 20 de piese. Astfel este evident faptul să la triburile dacilor liberi nu s-a răspîndit moneda de bronz.⁵³

Preferința pentru denarul de argint a fost uneori compromisă de comerțul roman, care a răspîndit și în aceste zone monedele false subaerate. Sînt cunoscute un număr de 11 descoperiri izolate de denari subaerați la care se adaugă un denar subaerat strecurat în componența

^{47a} C. Preda, *SCN, IV, 1968, p. 193.*

⁴⁸ Dunaujváros, Enying, Szakcs, Szalacska (IV), Nagyberki, Görgeteg, Korong, Belatinci, Rábakovács, Kistormás — Biróné Sey K., *Fol. Arch., XV, 1963, p. 65—66.*

⁴⁹ *Ibidem, p. 66.*

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ *Ibidem, p. 66—67.*

^{51a} Albeker Mária, Biróné Sey K., *NK, LXVIII—LXIX, 1969—1970, p. 21 (v. și nota 46).*

⁵² Biróné Sey K., *Fol. Arch., XV, 1963, p. 67.*

⁵³ *Istoria României, I, p. 414.*

tezaurului de la Batăr. Lucrați în special după denarii lui Traianus și Hadrianus, sau după denarii lui Antonius Pius, Marcus Aurelius, Commodus, Septimius Severus, Geta și Caracalla, fără excepție, fac parte din categoria denarilor subaerați copiați întocmai după original.⁵⁴

Numărul mare de denari subaerați descoperiți la Porolissum ar putea confirma posibilitatea funcționării aici a unui centru de emitere a monedelor în cursul secolelor II e.n. și prima jumătate a secolului III e.n., a cărui activitate a fost condiționată, probabil, de intensitatea relațiilor comerciale cu populația din afara hotarelor provinciei.⁵⁵ În cadrul acestor relații orașului Porolissum i-a revenit un rol important⁵⁶ și nu este exclus ca emiterea falsurilor la Porolissum să fi fost făcută tocmai în scopul acoperirii necesităților bănești ale comerțului cu lumea „barbară”⁵⁷.

Penetrația, în acest spațiu, a monedelor romane și a produselor romane de import (ceramică terra sigillata, sticlărie, fibule, arme etc.), repartitia lor pe zone, ne obligă la câteva considerații privind căile comerciale și eventualele centre de legătură pentru schimburile comerciale cu lumea „barbară”.

Mai întâi în cadrul acestor schimburi raportul dintre exportul de produse autohtone și importul produselor romane în această perioadă, ne apare mult mai echilibrat. Acest lucru este demonstrat de numărul mare de descoperiri monetare izolate, repartizate pe zone, de prezența mai mare a produselor romane de import.

Zonele de aflus a monedelor, sînt fără îndoială, și zone de interes și control comercial al negustorilor romani. Similar situației din Germania liberă și zonei de la est și nord-est de Pannonia, în aceste zone consecințele unei activități comerciale romane sînt bine reflectate de descoperirile arheologice și cele monetare. Castele de pe limesul vestic, de la Porolissum, Tihău, Buciumi, Bologa, Micia, aveau pe lângă rostul militar, probabil și o misiune de a controla activitatea comercială cu „barbaricum”⁵⁸. Romanii admiteau „barbarilor” să facă comerț pe teritoriul Daciei. Dio Cassius notează că iazigilor le era îngăduit să facă comerț cu roxolani pe teritoriul Daciei, ori de cîte ori guvernatorul acestei provincii le va da voie.⁵⁹

Modul variabil, uniform, de repartizare a descoperirilor monetare, permanența unor zone de difuzare a monedelor, mediul arheologic al acestora^{59a}, sînt argumente esențiale ale atribuirii, în majoritate, a acestor descoperiri populației autohtone.

Descoperirile monetare converg în cinci zone după cum urmează:

⁵⁴ I. Winkler, I. Ivănescu, *Acta MP*, Zalău, 1977, p. 85.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 92.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 93.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ T. Bader, *Sargetia*, XI—XII, 1974—1975, p. 274—275.

⁵⁹ I. Winkler, I. Ivănescu, *loc. cit.*, p. 92.

^{59a} Majoritatea descoperirilor provin din așezări sau din apropierea acestora. Spre deosebire de această situație în zonele sarmatice monedele provin în majoritate din morminte (64,51%).

al după denarii lui Traianus și
onius Pius, Marcus Aurelius,
i Caracalla, fără excepție, fac
opiați întocmai după original.⁵⁴
descoperiți la Porolissum ar
aici a unui centru de emiter
și prima jumătate a secolu-
litionată, probabil, de intensi-
n afara hotarelor provinciei.⁵⁵
um i-a revenit un rol impor-
rilor la Porolissum să fi fost
țăților bănești ale comerțului

elor romane și a produselor
, sticlărie, fibule, arme etc.),
a considerații privind căile
tură pentru schimburile co-
raportul dintre exportul de
omane în această perioadă,
este demonstrat de numărul
tizate pe zone, de prezența

îndoială, și zone de interes
Similar situației din Ger-
e Pannonia, în aceste zone
ne sînt bine reflectate de
astrele de pe limesul ves-
a, Micia, aveau pe lîngă
ontrola activitatea comer-
arbarilor" să facă comerț
iazigilor le era îngăduit
ei, ori de cîte ori guver-

descoperirilor monetare,
or, mediul arheologic al
rii, în majoritate, a acse-

one după cum urmează:

1977, p. 85.

275.

u din apropierea acestora.
bedele provin în majoritate

Harta 3. Descoperiri monetare romane imperiale:

1 — tezaure; 2 — descoperiri izolate; 3 — monede romane imperiale în tezaure republicane;

Map 3. Roman Imperial Finds:

1 — Coin Hoards; 2 — Isolated Finds; 3 — Roman Imperial Coins in Republican Com Hoards.

I. Zona Cîmpiei Ierului și Cîmpia Careilor. Descoperirile din această zonă sînt distribuite în trei subzone:

1. Cîmpia Diosigului (7 localități cu 18 descoperiri izolate și un tezaur.)

2. Centrul și nordul Cîmpiei Ierului (9 localități cu 9 descoperiri izolate și 1 tezaur (?))

3. Cîmpia Careilor (6 localități cu 6 descoperiri izolate.)

II. Zona situată din punct de vedere geografic în cadrul Depresiunii Silvaniei, între cotul Someșului și Cursul superior al Crasnei. Cuprinde 6 localități cu 12 descoperiri izolate, 1 tezaur și 1 depozit.

III. Zona Bazinului Crișului Repede. De aici provin 28 descoperiri izolate și 1 tezaur, din 15 localități.

IV. Zona dintre Crișul Repede și Crișul Negru (Cîmpia Miersigului și nordul Cîmpiei Susagului). Sînt înregistrate 7 localități cu 7 descoperiri izolate și 3 tezaure.

V. Zona situată în Depresiunea Zărandului. Cuprinde 13 localități cu 13 descoperiri izolate și 3 tezaurizări.

În spațiul dintre Crasna—Someș, Someș și Tur, densitatea repartiției descoperirilor monetare este mai redusă. Mai bine reprezentat decît în epoca preromană acest spațiu este acoperit de un număr de 3 tezaure și 12 descoperiri izolate.

Chiar și o superficială comparație cu concentrările zonale formate de descoperirile monetare republicane și de drahme Dyrhachium și Apollonia ne dezvăluie o tendință clară de aglomerare a descoperirilor romane imperiale în regiunile de cîmpie. Zona I, zonă de cîmpie, în epoca preromană este mai slab conturată. Dispar zonele din Depresiunea Beiușului, Dealurile Tășadului și Dealurile Dernei. O situație analogă este surprinsă de descoperirile arheologice. Așezările oppidane de la Berindia, Pecica, Oradea—Dealul Viilor și Tășad, precum și cetățile dacice din zonele intramontane de la Clit, Marca, Sacalasa Nou și Șimleul Silvaniei își încetează existența în cursul secolelor I—II e.n. datorită războaielor daco-romane și a politicii de circumspecție militară a romanilor⁶⁰ față de zonele necuprinse de ei. Noua putere politică impune anumite mișcări demografice, ca de altfel și în provincie.⁶¹ Populația abandonează cetățile și se orientează spre zonele de șes.⁶² Consecința a fost creșterea numărului de așezări în aceste zone. Se mențin vechile așezări de șes de la Biharea, Oradea-Salca și Zerindul Mic la care se adaugă un număr de circa 20 de alte așezări noi datate între secolele II—IV e.n.⁶³ Zona I se menține și în secolul IV fiind legată de așezările de cîmpie care au apărut aici.

C. Faza a III-a (271—453 e.n.)^{*}

În faza tîrzie de circulație a monedei romane imperiale în spațiul vestic și nord-vestic al României apariția monedei romane este cu totul

⁶⁰ S. Dumitrașcu, N. Chidioșan, *Crisia*, VII, 1977, p. 55—56.

⁶¹ *Ibidem*. Pentru provincie v. H. Daicoviciu, *Dacia*, III, 1959, p. 311—323.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*, p. 55 (fig. 3).

sporadică. Din această perioadă se înregistrează un număr de 48 de descoperiri provenite din 31 de localități. Două sînt tezaurizări de porții modeste, depozite compuse din 12, respectiv 34 de piese de aramă distribuite în cursul secolului IV e.n. Descoperirile izolate însumează 8 cazuri de monede de aur și 38 de aramă în majoritate emise în secolul IV e.n.

Depozitul descoperit la Biharea (17/III), în apropierea cetății de pămînt, se compune din 12 monede de aramă bătute de Maximian I Herculus (1), Constantin I (1) VRBS ROMA (1), Constantin II (2), Constantius II (5), Valens (1), Valentinian II (1), între anii 303—383 e.n. Piesele au fost bătute în 7 monetării: Carthago (1), Siscia (3), Constantinopolis (3), Antiochia (2), Nicomedia (1), Tessalonic (1) și Heraclea (1).

Cea mai timpurie emisiune este un demifollis⁶⁴ bătut de Maximian I Herculus în 303 în monetăria din Carthago. Moneda este de tip VOT/X.X/ FK.⁶⁵ În RIC se indică două variante ale acestui tip de monedă, VOT/X.X/ FK respectiv VOT/XX/ FK, emise numai de Diocletian și Maximian I Herculus în perioada în care purtau titlul de Augustus⁶⁶. Ca frecvență în cadrul circulației monetare romane tîrzii în fosta provincie și zona necuprinsă de romani, piesa este un unicat.⁶⁷

Moneda de tip VRBS ROMA, emisă probabil între anii 330—333 e.n. în prima sau a patra officină a monetăriei din Heraclea, aparține grupei timpurii la care personificările celor două orașe (Roma și Constantinopolis) au ca trăsătură esențială coiful acoperind în întregime părul.⁶⁸

Seria de emisiuni GLORIA EXERCITVS reprezentată prin 4 piese emise între anii 330—337 de Constantin I, Constantin II și Constantius II, se grupează în cele două variante ale reversului, cu unul sau cu două însemne de legiune.

Tipul VICTORIAE DDAVGGQONN prezent printr-o singură piesă emisă de Constantius II la Siscia, între anii 341—346 este urmat de seria comună cu legenda FEL TEMP REPARATIO (Felicitium Temporum Reparatio)⁶⁹, bătută de Constantius II în monetăriile din Tessalonic și Antiochia între anii 351—361, serie cu piese de modul AE 3 cu ambele variante de FH⁷⁰, respectiv FH 3 și FH 4. Tot de modul AE 3 este un centenional de tip GLORIA ROMANORVM bătut de Valens la Constantinopolis. Piesa face parte din emisiunile dintre anii 367—375.

Depozitul se încheie cu o monedă din 383 e.n. de modul AE 4 (demicentenionalis) de tip VOT XX MVLT XXX emisă la Nicomedia de Valentinian II.

⁶⁴ Pentru nominale v. Gh. Poenaru Bordea, *Dacia*, XIV, 1970, p. 273.

⁶⁵ FK—Felix Karthago

⁶⁶ VOT/X/ FK pentru Caesares

⁶⁷ Informația o datorăm prof. Eugen Chirilă căruia îi aducem mulțumiri și pe această cale.

⁶⁸ RIC, VII, p. 283.

⁶⁹ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratán, *Trei tezaure monetare din Banat din secolul IV*, Lugoj, 1974, p. 50.

⁷⁰ FH—Falling horseman.

Despre al doilea depozit deținem doar indicația asupra provenienței lui din raza județului Bihor.⁷¹

Starea fizică excesiv de degradată a celor 34 de monede nu ne-a permis o determinare integrală a depozitului. Distribuția pe emitenți a celor 19 piese determinate în întregime este următoarea: Maxentius (2), Constantin I (1), Constantius II (9), Constans (1), Iulianus Apostata (3), Valentinian I (1), Valentinian I sau Valens (1), Theodosius I (1).

Tipologic, monedele aparțin seriilor GLORIA EXERCITVS (6), VOT XX MVLT XXX (1), VICTORIAE DDAGGQNN (4), GLORIA ROMANORVM (2), SECVRITAS REIPVBLICAE (1), SPES REIPVBLICAE (4). Seria cu legenda FEL TEMP REPARATIO reprezentată prin 4 piese cuprinde două din cele trei tipuri de reprezentare a reversului cu această legendă: împăratul ținînd un fenix pe glob și labarum, stînd în galera condusă de Victoria și tipul mai cunoscut cu FH.⁷²

Ultima emisiune dintre piesele determinate este o monedă cu modul AE 4 de tip VOT X MVLT XX bătută de Theodosius I în anul 383 sau între anii 383—392.

Se remarcă prezența unui număr apreciabil de emisiuni AE 4 care închid depozitul indicînd o datare tîrzie a îngropării acestuia, către sfîrșitul secolului IV e.n. Analogii în acest sens prezintă și depozitul de la Biharea care se termină tot cu o emisiune AE 4 din 383. Din Banat amintim tezaurul de la Tibiscum, care se încheie cu o monedă AE 4 emisă între 378—383 și al doilea tezaur de la Dierna care se încheie tot cu o emisiune AE 4 bătută între anii 383—392.⁷³

Din „barbaricum”, din bazinul inferior al Crișului provine tezaurul de la Öcsöd⁷⁴, compus din 2001 piese amise de Claudius II și Gratianus. Ultima emisiune de tip SECVRITAS REIPVBLICAE bătută de Gratianus⁷⁵ este databilă în jurul anului 383 și provine din a doua officină a monetăriei din Alexandria, care către sfîrșitul activității își reduce numărul de officine de la 4 la două funcționînd astfel pînă la începutul secolului V e.n.⁷⁶

În funcție de ultimele emisiuni, tezaurele sau depozitele îngropate în Banat, fosta provincie Dacia, Pannonia și „barbaricum”, pot fi departajate în două grupe principale. Prima asimilează descoperirile terminate cu emisiuni pînă la 375.⁷⁷ Acestea pot fi corelate cu evenimentele petrecute între anii 375—382. Între anii 374—375 quazii și sarmații atacă provinciile dunărene^{77a}. În anul 378 goții obțin la Adrianopol o strălucită victorie asupra împăratului Grațian. Abia în anul ur-

⁷¹ Depozitul a intrat în col. Muzeului Țării Crișurilor în anul 1956 sub inventar nr. 57.

⁷² LRBC, II, p. 108.

⁷³ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratán, *op. cit.*, p. 8/8, 44/1221.

⁷⁴ E. Jónás, NK, XXVIII—XXIX, 1929—1930, p. 30—44.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 43.

⁷⁶ LRBC, II, p. 103.

⁷⁷ Pentru Banat și fosta provincie: Tezaurul I de la Dierna, tezaurele de la Cipău, Dalboșeț, Gonea, Moldova Nouă, Pojejena, Pasul Vilcan, Laslea. Pentru Pannonia: Zsofia puszta, Kaszók, Öregcsém, Jabing, Wien—Krottenbach.

^{77a} J. P. Callu, *Imperial revenue, expenditure and monetary policy in the fourth century A.D.*, BAR International Series 76, Oxford, 1980, 114 (nota nr. 90).

mător romanii reușesc să-i împingă pe goți, huni și alani din Balcani spre Dunăre, dar în 380 hoardele lui Altheus și Saphrax atacă Pannonia obligându-l pe Gratianus să încheie pace, iar războiul cu goți mai durează 2 ani.⁷⁸

În a doua categorie se grupează tezaurele sau depozitele încheiate cu emisiuni datate între anii 378—383, 383 sau între anii 383—392.⁷⁹ Acestea par a fi îngropate la o dată mai apropiată de sfârșitul secolului IV și pot fi sigur corelate cu invazia hunilor. Consecințele acesteia se reflectă dezastruos și în circulația monetară, în special după cele mai mari mișcări etnice provocate de avansarea hunilor spre apus și stabilirea lor în cîmpia panonică a dus la întreruperea vremelnică a legăturilor cu imperiul, la blocarea comerțului și penetrației monedei romane în Transilvania.⁸⁰

Ascunderea depozitelor analizate de la Biharea și din județul Bihor s-a produs probabil după anul 383, pînă în anul 392. Nu este lipsită de interes precizarea că săpăturile arheologice au surprins la Oradea (Salca) câteva morminte de înhumatie hunice, databile la sfârșitul secolului IV e.n.⁸¹

Raritatea monedei romane în această zonă contrastează puternic cu abundența ei în epoca constantiniană în părțile Banatului, confirmînd în mod indirect circumstanța istorică a apartenenței Banatului de imperiu în cursul secolului IV.⁸² Numărul redus al descoperirilor monetare se explică, parțial, prin legislația romană tîrzie, care, în anul 356, aduce interdicții severe asupra transportului peste frontierele imperiului a monedelor⁸³, apoi prin instabilitatea politică determinată de atacurile „barbare”, care au tulburat bunul mers al vieții comerciale și economice. În schimburile comerciale nu se renunță la monedă, dar aceasta nu joacă un rol esențial în sistemul economic⁸⁴. Și populația de aici, ca de fapt în toată Transilvania, își satisface necesitățile curente în cadrul unui sistem de economie naturală, închisă.

Privite în ansamblu descoperirile monetare din Moldova, Cîmpia Munteniei, Crișana și partea Transilvaniei necuprinsă de romani se constată că dacii liberi din aceste teritorii au utilizat pînă spre sfârșitul secolului IV moneda romană pe care o apreciau pentru valoarea ei de circulație,⁸⁵ dovadă că era teaurizată chiar și în forma unor acumulări bănești modeste. Faptul este evidențiat în plus și de depozitul descoperit la Cipău, pe Valea Mureșului, în așezarea unor daci liberi pă-

⁷⁸ E. Stein, *Histoire du Bas-Empire*, I, 1959, p. 191; Bironé Sey K, NK LX—LXI, 1962, p. 48.

⁷⁹ Tezaurul de la Banatska Palanka (383?); Tibiscum (378—383); tezaurul II de la Dierna (383—392); Arpaș (Valentinian II); Öcsöd (383?); Tedej (Valentinian II); Biharea (383); Bihor (383—392).

⁸⁰ K. Horedt, *Contribuții la istoria Transilvaniei în secolele IV—XIII*, 1958, p. 16.

⁸¹ M. Comșa, *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, p. 210; T. Roșu, *Dacia*, IX, 1965, p. 403—405.

⁸² E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, p. 88—89.

⁸³ Gh. Poenaru Bordea, V. Barbu, *Dacia*, XIV, 1970, p. 270—271.

⁸⁴ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, p. 89.

⁸⁵ D. Protase, *op. cit.*, p. 196.

trunși din vest pe teritoriul fostei provincii romane. Depozitul, compus din 15 monede de bronz distribuite între 307—375⁸⁶, ridică câteva probleme fundamentale: a) contactele cu fosta provincie romană nu s-au întrerupt după 271; b) dacii liberi așezați în teritoriile romane abandonate posedau deja stocuri de monede bătute în cursul secolului IV⁸⁷; c) tezaurele mici reprezintă acumulări monetare ale populației autohtone⁸⁸. Această ultimă idee este confirmată și de depozitul de la Biharea. Argumentul concludent în atribuirea acestui depozit unei populații locale este faptul că a fost descoperit în zona cetății de pămînt și a platoului din împrejurime, în care săpăturile arheologice au surprins un orizont daco-roman⁸⁹, bine conturat de un bogat și elocvent material arheologic, de ceramica romană terra sigillata, ceramica de factură romană provincială la care se adaugă mormintele din secolul IV dezvelite cu ocazia săpăturilor din anii 1924—1925, ceramica, uneltele și podoabele descoperite în anul 1973.⁹⁰

Concordanța între descoperirea monetară și mediul arheologic al acesteia este sesizabil și în alte cazuri după cum urmează: o monedă de bronz de la Constantius II provine din așezarea dacică de la Arad—Ceala⁹¹, datînd complexul arheologic de aici pînă în secolul IV e.n.; la est de comuna Horia (jud. Arad) s-a descoperit o așezare dacică datată în secolul IV e.n. de cele patru monede emise în epoca constantiniană⁹²; în zona de vest a orașului Oradea („Pusta Mișca”) într-o așezare (?) dacică⁹³ a fost descoperită o monedă de bronz emisă de Constantin I împreună cu două vase mari de provizii (chiupuri); o monedă de bronz emisă de Valens provine de la Galošpetreu (jud. Bihor) din partea de hotar numită „Pădurea Frater” unde sînt semnificate numeroase fragmente ceramice cenușii lucrate la roată din secolul IV⁹⁴; o monedă de bronz emisă de Aurelian a fost descoperită în perimetrul localității Valea lui Mihai (jud. Bihor) împreună cu fragmente ceramice cenușii lucrate la roată⁹⁵; din zona Carei din așezarea dacică de la punctul „Bobalt”⁹⁶ provine un follis emis de Maximin Daza și un follis de Constantius II.⁹⁷

⁸⁶ Pieseile sînt emise de Constantin I (3), Constantin II (2), Constantius II (7) și Valentinian I (3) în monetăriile din Siscia (6), Thessalonic (3), Cyzic (1), Aquileia (1), Antiohia (1), Treveri (1), Constantinopolis (1) N. Vlăsa, *SCIV*, 16, 3, 1963, p. 510—512; D. Protase, *op. cit.*, p. 162—163.

⁸⁷ D. Protase, *op. cit.*, p. 196—197.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 198.

⁸⁹ RMB, p. 13.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ I. H. Crișan, *SCIV*, 2, 1963, p. 460—461; E. Dörner, *op. cit.*, p. 24.

⁹² Descoperiri arheologice din secolele III—IV în Cîmpia Aradului sînt înregistrate la: Arad („La Sere”); Covășinț („La fîntina lui Roman”), Rîtul perii”); Cuvin („Valea Dancului”); Șiclău; Siria; Zimandul Nou, Sîmbăteni; Grăniceri; Nădab; Pădureni; Socodor E. Dörner, *op. cit.*, p. 25—27.

⁹³ Așezarea este încă necercetată. Tot din raza orașului provine un pahar de sticlă roman (sec. V).

⁹⁴ Muzeul Țării Crișurilor, *Inventarul Col. Andrassy* (manuscris), fila 275.

⁹⁵ *Ibidem*, fila 275.

⁹⁶ Gh. Lazin, *Crisia*, II, 1972, p. 205, 211.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 211.

Imitațiile după monedele romane de aur și aramă formează o categorie aparte. Cele 7 descoperiri provenită din zonă pot fi departajate în 3 grupe, în funcție de timpul în care au fost bătute și prototipurile care le-au inspirat. Prima grupă, cuprinde majoritatea pieselor, care folosesc ca modele emisiunile romane din secolele III—IV ale împăraților Diocletianus, Maximian I Herculus, Constantius Chlorus, și Galerius Maximianus.⁹⁸ Două imitații după aurei provin din fostul comitat Bihor (18/IV), respectiv din Marghita (74/I), alte două de aramă din Siniob (112/I)⁹⁹ și Pecica (97/VII). Exemplarul de la Pecica descoperit într-un mormânt sarmatic (?) aparține seriei de imitații cu semilună pe revers. Acest tip de imitații este atribuit mai întâi de Ödön Gohl unei populații celtice târzii¹⁰⁰, apoi de A. Kerényi sarmaților¹⁰¹. După opinia celui din urmă aceste monede nu au servit circulația monetară având un caracter sacral, cu rol de amulete¹⁰².

Grupa a doua cuprinde o singură piesă de bronz descoperită la Săcueni (jud. Bihor)¹⁰³, imitație după emisiunile AE 2 (maiorina) de tip FEL TEMP REPARATIO cu FH, în cazul nostru FH 3.¹⁰⁴ Moneda se încadrează seriei de falsuri prezente în tezaurele din Pannonia¹⁰⁵ și Banat.¹⁰⁶

Ultima grupă o formează 2 imitații după solidi emiși de Theodosius II provenite de la Copalnic-Mănăstur¹⁰⁷ (40/I) și Valea lui Mihai¹⁰⁸ (143/II). Piesa de la Valea lui Mihai aparține inventarului unui mormânt de inhumație gepidic.¹⁰⁹ Prototipurile celor două imitații sînt formate de seria VOT XXX — MVLX XXXX (Copalnic — Mănăstur) databilă în anul 429 sau 430¹¹⁰, respectiv seria IMP XXXXII COS XVII PP (Valea lui Mihai), datată în anul 443 e.n.¹¹¹

Descoperirile de solidi sînt cunoscute prin 6 localități însumînd 7 piese emise între domniile lui Honorius și Severus III (395—453). Din Transilvania (fosta provincie) din această perioadă se cunosc aproximativ 11 descoperiri cu peste 13 piese. Majoritatea sînt emisiuni de la Theodosius II.

⁹⁸ A. Kerényi, NK, LIV—LV, 1955—1956, p. 19.

⁹⁹ Aceasta imită monedele lui Probus.

¹⁰⁰ Ö. Gohl, AÉ, XXI, 1901, p. 421.

¹⁰¹ A. Kerényi, NK, LIV—LV, 1955—1956, p. 18—19.

¹⁰² *Ibidem*, p. 18.

¹⁰³ E. Chirilă, SC — Sibiu, 18, 1974, p. 138.

¹⁰⁴ Cf. LRBC, II, 1893.

¹⁰⁵ Din tezaurele din Pannonia de la Zsofia-Pusztá, Arpas și Perbal cea mai apropiată analogie o oferă un fals de tip FH3 din tezaurul de la Perbal (Cf. Bironé Sey K., *Fol. Arch.* XVI, 1964, p. 63, 76. Pentru această piesă Cf. LRBC, II, 1891.

¹⁰⁶ Tezaurul de la Tibiscum, tezaurul II de la Dierna și tezaurul de la Dalboșeț — E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan. *op. cit.*, p. 61—62, 67.

¹⁰⁷ E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure — Maramureș*, p. 72.

¹⁰⁸ M. Roska, AISC, Cluj, 1931, p. 1—4. Greutatea de peste 5 grame arată că este vorba de un multiplu al solidusului.

¹⁰⁹ *Dicționar de istorie veche a României*, București, 1976, p. 604.

¹¹⁰ A. Boyce, NNM, 1965, p. 72.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 73.

nu

aur și aramă formează o ca-
vă din zonă pot fi departajate
u fost bătute și prototipurile
e majoritatea pieselor, care
secolele III—IV ale împă-
Constantius Chlorus, și Ga-
ei provin din fostul comitat
, alte două de aramă din
ul de la Pecica descoperit
ei de imitații cu semilună
t mai întâi de Ödön Gohl
erényi sarmaților¹⁰¹. După
e nu au servit circulația
mulete¹⁰².

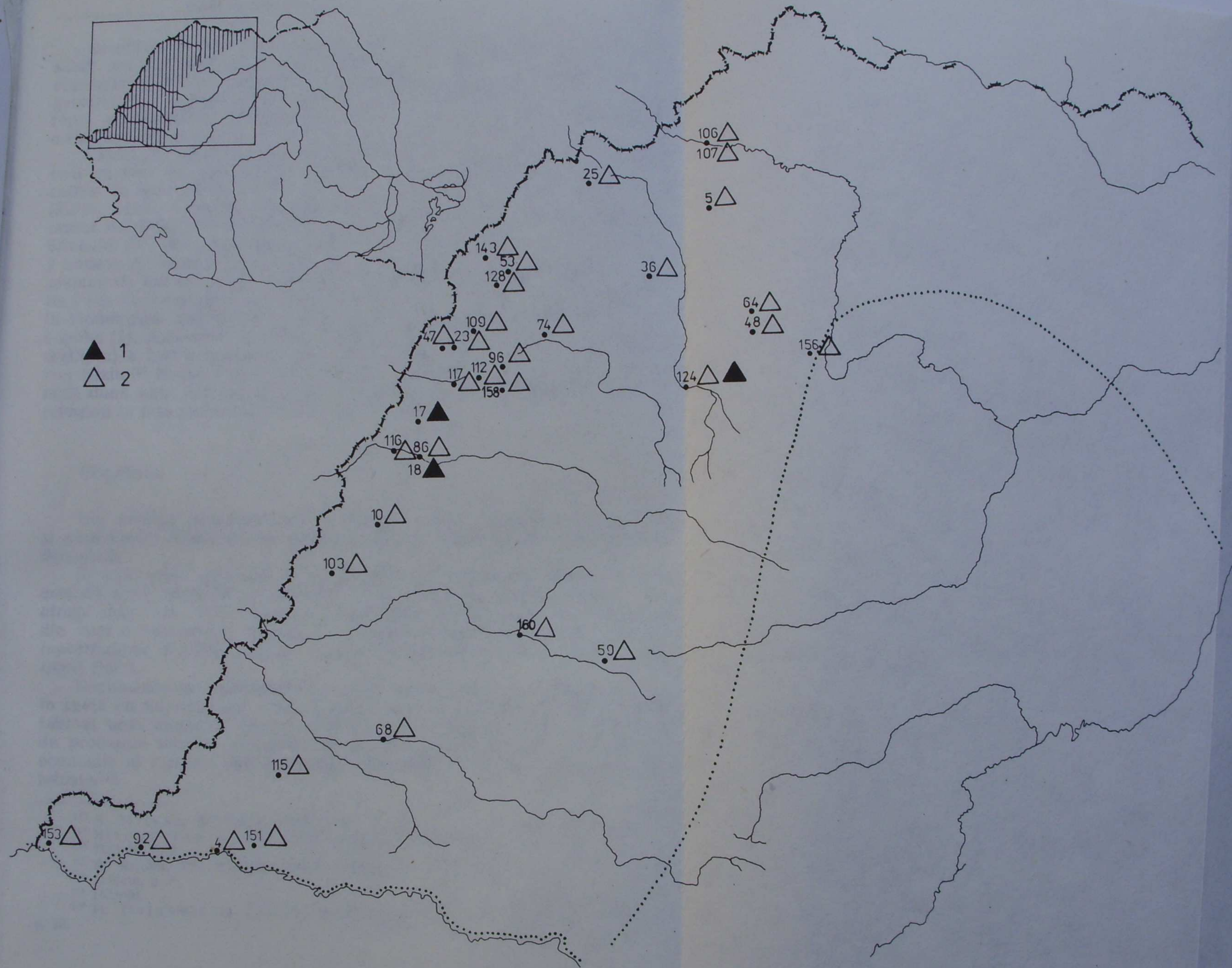
de bronz descoperită la
nile AE 2 (maiorina) de
nostru FH 3.¹⁰⁴ Moneda
ezaurele din Pannonia¹⁰⁵

solidi emiși de Theodo-
/I) și Valea lui Mihai¹⁰⁸
inventarului unui mor-
două imitații sînt for-
alnic — Mănăstur) da-
MP XXXXII COS XVII

6 localități însumînd
erus III (395—453). Din
dă se cunosc aproxi-
ea sînt emisiuni de la

și Perbal cea mai apro-
la Perbal (Cf. Bironé
iesă Cf. LRBC, II, 1891.
i tezaurul de la Dalbo-
t., p. 61—62, 67.
ures, p. 72.

peste 5 grame arată că
p. 604.

▲ 1
△ 2

Harta 4. Descoperiri monetare romane imperiale tîrzii:
1 — depozite; 2 — descoperiri izolate.

Map 4. Late Roman Imperial Finds:
1 — Deposits; 2 — Isolated Finds.

Se admite în cod constant de către specialiști că monedele de aur, solidi, nu au servit circulația monetară, că ele trebuie interpretate ca stipendia și donativa pe care romano-bizantinii le acordau goșilor și gepizilor.¹¹² Excepție de la această regulă o face zona din nordul Europei (malul Mării Nordului) în care solidi circulă și îndeplinesc o funcție bănească.¹¹³

Cantități impresionante de monede de aur, medalioane sau bijuterii au fost descoperite în regiunile din „barbaricum”. Sînt semnificative în acest sens două tezaure: tezaurul descoperit la Szikáncs (R.P.U.), care cuprinde un număr de 1439 solidi fiind cel mai mare tezaur de solidi descoperit pînă în prezent¹¹⁴ și tezaurul de la Șimleul Silvaniei (V. Lista adițională 124/XII) care cuprinde, pe lângă bijuterii, 2 imitații germanice (?) după medalioanele lui Valens și 12 medalioane romane de aur emise de împărații Maximianus Herculeus (2), Constantinus I (1), Constantius II (2), Valentinianus I (1), Valens (5), Gratianus (1) în monetăriile din Treveri (3), Roma (3), Thessalonica (3), Constantinopolis (1), Antiochia (1), Cyzicus (1).¹¹⁵ Moneda lui Gratianus (solidus multiplu) a fost emisă după 375 e.n. și transformată în medalion mult mai tîrziu.¹¹⁶ Rezultă, prin urmare, că îngroparea tezaurului s-a produs mult după anul 376 e.n. și a aparținut mai degrabă gepizilor, care se refugiau în fața pericolului hunic, decît goșilor.¹¹⁷

Concluzii

Din analiza descoperirilor monetare antice provenite din vestul și nord-vestul României, se desprind cîteva concluzii de o importanță deosebită.

În intervalul secolelor IV î.e.n.—IV e.n., circulația monetară din această zonă prezintă un caracter neînterupt și unitar. Acest fapt atrage după sine constatarea că societatea dacică, apoi daco-romană din vest a cunoscut o dezvoltare economico-culturală foarte unitară, raportîndu-se și integrîndu-se în permanență dezvoltării generale a întregii Dacii.

Documentarea numismatică relevă că această dezvoltare începe în speță cu mijlocul secolului II î.e.n., în care întreaga Dacie prezintă tabloul unei ample și rapide evoluții economice care, apoi, se leagă de procesele istorice petrecute în secolul I î.e.n., fiind fundamentul economic al statului dac centralizat constituit sub conducerea lui Burebista.¹¹⁸

¹¹² B. Mitrea, SCIVA, 1, 1979, p. 76; D. Protase, *op. cit.*, p. 192.

¹¹³ Bironé Sey K. NK, LXXIV—LXXV, 1975—1976, p. 11.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 7.

¹¹⁵ A. Alföldi, NK, XXVIII—XXIX, 1929—1930, p. 11 (nota 14).

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 6.

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 18.

Investigarea descoperirilor monetare, în corelare cu rezultatele descoperirilor arheologice, ne oferă o imagine fidelă asupra gradului de dezvoltare a civilizației dacice în epoca clasică preromană, apoi în epoca romană și postromană. Acest fapt oferă mai mult decât orice o perspectivă istorică asupra naturii contactelor economico-culturale permanente cu lumea romană, începute de timpuriu, la sfârșitul secolului II î.e.n., intensificate și aduse pe un alt plan de dezvoltare după cucerirea Daciei de către romani.

Legăturile dintre dezvoltarea economico-culturală și politică a Daciei romane și zonele rămase „extra provinciam” sînt evidențiate, pe de o parte, de abundența monedelor romane, strîns legată de aceasta de prezența unei largi game de produse romane, iar pe de altă parte de cultura materială a dacilor liberi marcată de o puternică influență romană.

Comerțul roman cu lumea liberă, așa cum s-a arătat, a fost foarte activ în secolul II e.n., neîntrerupt în perioada crizei monetare a secolului III e.n. El nu s-a întrerupt nici în secolul IV e.n.

Acest comerț își păstrează pînă tîrziu un caracter tradițional agro-pastoral, presupunînd un schimb bazat în special pe produse agricole, vite, miere, ceară, lemn etc. Dacă însă în epoca lui Burebista numărul neobișnuit de mare de tezaure explică o predominare a exportului de mărfuri autohtone față de importurile romane, un comerț de mare anvergură, ce explică o dezvoltare economică internă foarte ridicată a societății dacice, orientarea comerțului spre acumularea de monedă, folosirea acesteia în mod aproape exclusiv în schimbul intertribal, în epoca imperială, operațiunile de schimb comercial sînt cu siguranță mai complexe.

Depozitățile monetare modeste, monedele izolate descoperite în număr apreciabil, presupun schimburi mai evolute, practicarea comerțului mărunț, cotidian. Moneda romană își îndeplinește acum, pe deplin, la triburile dacilor, funcția bănească. Ea este nu numai un instrument ce intervine în schimburile interne, ci și un instrument de care dacii au beneficiat din plin în comerțul cu provincia.

Izvoarele numismatice și arheologice converg spre concluzia că din punct de vedere economic și politico-cultural zonele neocupate de romani (Crișana, Sătmar și Maramureș) au fost subordonate provinciei. Ele sînt mărturiile pe de o parte ale accesului dacilor la civilizația Romei, dar, pe de altă parte, fac dovada unei participări efective a acestora la viața economică și culturală a romanității carpato-danubiene. Această participare a devenit tot mai evidentă în secolul IV e.n., cînd circulația monetară nu se întrerupe, indicînd continuarea legăturilor cu Imperiul roman, cînd *interferența etno-culturală dintre zonele necuprinse odinioară de romani și cele ale fostei provincii se accelerează ducînd la alcătuirea unui vast facies cultural daco-roman, în care se contopesc și regiunile ce nu făcuseră parte din provincia Dacia romană.*

Dovadă elocventă a unei politici romane de integrare a acestor zone la sistemul economic și politic provincial îl oferă, parțial, așa

cum s-a arătat, distribuirea topografică a descoperirilor monetare, care prezintă o tendință clară de concentrare spre regiunile de cîmpie. Dis-cușierii romane de puternice centre strategice și politice ale dacilor (Sacalasău Nou, Tășad, Marca), precum și a unor cetăți și așezări opidane dacice din zonele intramontane (Berindia, Pecica, Clit, Șimleul Silvaniei), paralel cu această situație apariția a numeroase așezări datate între secolele II—IV e.n. în regiunile de cîmpie, sînt fenomene care subliniază activitatea de control roman nemijlocit a acestor regiuni. De fapt, situațiile analoge cele mai elocvente în acest sens ni le oferă tocmai provincia.

În sfîrșit, menținerea unor zone de aflus monetar din epoca pre-romană în epoca romană reprezintă un argument important al atribuirii descoperirilor monetare populației autohtone, reprezintă un argument al permanenței și condiției unei vieți economice, al continuității și unității culturii materiale dacice și daco-romane, al persistenței și continuității elementului etno-cultural local.

ANCIENT COINAGE IN WESTERN
AND NORTH-WESTERN
ROMANIA

Introduction

From a geographical point of view, our study attempts an inventory of monetary finds in the Tisa Plains (the Mureş Plains, the Crişuri Plains, the Barcău Plains, the Ier Plains, the Carei Plains, the Someş Plains), the plateaus and depressed zones of the Apuseni Mountains and the Oriental Carpathians (Zărand Depression, Beiuş Depression, Vad Depression, Şimleu Depression, Baia Mare Depression and Maramureş Depression).

From a historical point of view, it analyzes monetary circulation in western and north-western Dacia. The results confirm the generic similarities between the monetary sub-system of the above-mentioned area and the monetary sub-systems of Dacian and Daco-Roman cultures, thus contributing to a better knowledge of two major aspects: (1) the unity and continuity of Dacian and Daco-Roman civilisations; and (2) the inclusion of the larger Carpathian area in the oriental-Roman circle.

The study of monetary circulation in western and north-western Dacia in the classic pre-Roman age has been completed by the analysis of monetary finds (Dacian, Celtic, Dyrhachium, Apollonia, and Roman republican coins) across the Tisa River, in the territory of Hungary. Analogies to coin hoards found in that area, which was inhabited by the Sarmatae, Iazyges, and Dacians, have prompted answers to such problems as the historical circumstances that caused the hiding of Roman coin hoards in the territory of free Dacians.

J. G. Seidl and C. Gooss were among the first to attempt an inventory of monetary finds in western and north-western Transylvania.

More information was then provided by the archeological inventories of J. Martian and M. Roska, and recently by the archeological inventory for the county of Bihor.

The Roman imperial finds in north-western Romania have been registered by Gh. Lazin and T. Bader from the County Museum at Satu Mare.

The contributions of C. Moisil, M. Mitrea, I. Winkler, E. Chirilă have led to substantial progress in the descriptive and historical study of monetary finds.

The systematic analysis of monetary data solved several major problems regarding the ancient history of Romania, as confirmed by the monographs and studies written by B. Mitrea, C. Preda, E. Chirilă, D. Protase, Gh. Poenaru-Bordea, M. Chişescu, I. Winkler, I. Glodariu and others.

The inventory contains 326 monetary finds (coin hoards, isolated finds) from 164 localities, totalling over 10 000 coins. The finds follow a chronological order for each locality, distributed alphabetically.

Quick information is provided by such auxiliary instruments as synoptic tables and maps.

The following categories of sources serve as the basis of the inventory:

a) Unpublished Monetary Finds:

1. **Mentioned in archives** (inventories, registers etc.). Redeterminations have been made on the basis of the latest catalogues.
2. **In museum**, school, private collections.

b) Published Monetary Finds:

1. **Mentioned in passing** in the earlier press, publications, historical monographs, and recent historical and archeological studies.
2. **Published** in the speciality literature. These finds have largely been reanalysed out of the necessity to normalise determinations.

The **discovery card** is divided into six columns in which the important data relating to the finds are introduced: a) number of coins by nominals or emitter if the type of coin is unknown; b) year, place, archeological circumstances; c) place of preservation and information about the circulation of coin hoards and isolated finds in various collections; d) typological description of coins, emitters or mints (in the

case of Roman republican and imperial coin hoards only the earliest and last date of emission are mentioned); e) special mentions; f) chronological bibliography of coin hoards and isolated finds.

The criteria for devising the maps are chronological. This reflects the process of monetary circulation in a certain area, at a certain time, regardless of the monetary types that were generally circulating at the time.

The plates contain selective information. They account for a typological evolution in the case of Dacian and Celtic coins, while for the republican denarii, apollonian and dyrrhachian drachmas, they reflect the process of their imitation in the territory of Dacia.

ACKNOWLEDGEMENTS

Writing a book may seem a solitary action. I am through this feeling now when I find it pleasant to remember mentors, colleagues, and helpers. I am greatly indebted to my fellow colleague Nicolae Chidioşan for his invaluable advice. I am grateful to Sever Dumitraşcu, manager of the Museum of Criş County, for permanent encouragement and support. I also wish to express my gratitude to many other specialists who have been kind and helpful to me. Among them are B. Mitrea, Gh. Poenaru Bordea, M. Chişescu, I. Winkler, E. Chirilă, Gh. Lazin, T. Bader, Bironé Sey Katalin, Gedai István (Budapest), Nepper Ibolya (Debrecen), Günther Dembski (Vienna).

Oradea, April 1980

I

Greek, Dacian and Celtic finds

A. Greek Coins.

Greek coins are rather scanty in Crişana and Maramureş, as in northern Moldavia, western Oltenia and the Bărăgan Plains¹. The 19 Greek finds come from 15 localities and they total over 281 coins. Most of the coins date from the fourth and first centuries B.C. The earliest pieces are two bronze coins struck at Neapolis and Thurium between 450 and 340 B.C., (or 340—268 B.C.), respectively 400 and 300 B.C. The last coin was struck at Ilium, probably under the reign of Severus Alexander.

The Greek finds may be classified thus:

1. *Greek coin hoards.* Only two coin hoards are known: at Chişineu Criş (34/I) and Grăniceri (37/I). The first coin hoard contained a great number of tetradrachmas struck by Alexander III (57), Seleucos I (9) and Lysimachos (71), and 20 Dacian coins. Unfortunately, nothing is known about the type of Greek tetradrachmas. The second coin hoard contained 120 tetradrachmas from Thasos.

2. *Greek coins in Dacian and Celtic coin hoards.* The coin hoard at Turulung (140/I) contains a tetradrachm struck at Pergam (about 260 B.C.), and Dacian coins.

3. *Greek coins in Roman republican coin hoards.* The Roman republican coin hoard from Chilioara (32/I) contained 132 republican denarii and coins struck at Valentia Hipponium. The coin hoard from Satu Nou (108/I) contains a tetradrachm from Thasos or an imitation of it.

4. *Isolated finds.* 14 in number, they contain bronze (3), gold (5), and silver (6) coins. Among them are the staters of Philip II (1), Alexander III (3), and Lysimachos (1).

The staters and tetradrachmas of Philip II, Alexander III, Philip III, Seleucos, and Lysimachos circulated in that area in the third century B.C.

¹ I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, 72.

Macedonia Prima and Thasos tetradrachmas penetrated heavily in Dacia in the second half of the second century B.C.² The main zones of distribution were central and southern Muntenia and the plateaus of Transylvania³. In Crişana, Sătmar, and Maramureş, only one Macedonia Prima tetradrachm, a coin hoard with Thasos tetradrachmas, three isolated finds, and a rarer coin from Maroneea have been found.

These statistics do not reflect the truth. The silver crisis in Dacia around the middle of the second century B.C. led to a general acceptance of Macedonia Prima and Thasos tetradrachmas in Transylvania. Owing to the good quality of silver, however, the Dacians began to turn them into jewelry⁴. The coin hoard at Stăncuţa⁵ and the large amount of Dacian jewelry from Crişana strongly support this hypothesis.

B. Dacian and Celtic Coins

There are 37 finds in 28 localities totalling 2 000 coins. The coins come from 18 coin hoards and 17 isolated finds.

8 coin hoards belong to phase I of local minting (250—150 B.C.⁶): Turulung (141/I); Chişineu Criş (34/I); Rozavlea (100/I); Agrişul Mare (1/I); Tulghieş (139/I); Buteni (21/I); Sighetul Marmăţiei (118/I); Şilindia (121/I).

Phase II (around 150 and 100 B.C.) is represented by 10 coin hoards: Medieşul Aurit (76/I); Andrid (3/I); Temeşeşti (135/I); Sînicolau Român (114/I); Toc (137/I); Chereluş (29/I); Feniş (51/I); Pecica (92/I); Almaş (2/I); Oradea (86/V).

Celtic monetary types are to be found in coin hoards belonging to phase I and several isolated finds. The coin hoard at Santăul Mare (105/I) contains only late Celtic coins (first century B.C.).

Phase I is characterised by a rich variety of monetary types in Banat, northern and north-western Transylvania, northern Oltenia and the central plateau of Moldavia.⁷ There are 41 Dacian and Celtic types in the area bordered by the Mureş River, Western Carpathians, and the Tisa River. Most types have been classified by Constantin Preda in his monograph, *Monedele Geto-Dacilor (The Coins of Getae-Dacians)*. Other types have been determined by K. Pink in his monograph, *Die Münzprägung der Ostkelten und Ihrer Nachbarn*. Typological classification is conditioned by such factors as the locality of finds with

² B. Mitrea, ED, X, 1945, 78; 139—140; I. Glodariu, Acta MN, VIII, 1971, 72.

³ I. Glodariu, Acta MN, VIII, 1971, 77.

⁴ E. Chirilă, I. Ordentlich, N. Chidioşan, Tezaurul de monede dacice de la Feniş, Oradea, 27.

⁵ C. Preda, SCIV, 8, 1—4, 1957, 113—125.

⁶ C. Preda, Monedele..., 403.

⁷ Ibid., 408.

higher typological frequency, the stylistic features of obverse and reverse.

The coin hoard from Şilindia contains a great number of monetary types (37) and 13 unclassified types. Tulghieş—Mireşul Mare and its derivatives prevail (20.9%).

The coin hoard from Tulghieş is also characterised by rich typological variety: 201 coins and 17 monetary types. Tulghieş—Mireş represents 90.5%. The proportion of types in western and south-western Dacia, Banat and Oltenia (Banat, Ramna, Agriş, Jiblea types) is negligible.

The coin hoard from Buteni (12 pieces) contains 6 monetary types.

The coin hoard from Sighetul Marmăţiei (24 pieces) contains 8 monetary types: Sighet, with W symbol, rider with bird, Tonciu with sigla B, with moustache, and bird-like horse. The typological structure of this coin hoard is special. Only Sighet (A and B) approaches stylistically the coins from Tulghieş⁸. Crişeni—Berchieş and Tonciu resemble the coins from Şilindia. All the other types come from Celtic workshops, probably in Pannonia.

Constantin Preda's type (Huşi — Vovrieşti) is to be found in great number in a vast Dacian territory. In the area under discussion, it can be found at Turulung, Rozavlea, Chişineu Criş, Şilindia, Agrişul Mare (?). Unlike other types, it forms homogeneous coin hoards: Huşi, Vovrieşti, Epureni, Rozavlea. In the coin hoards at Turulung (Alexander III — Philip II), Velikaja Grozdova (Alexander III)⁹ and Chişineu Criş (with Roman numerals), it is combined with another type. In the coin hoards at Şilindia, and Agrişul Mare, Huşi — Vovrieşti is not basic.

The distribution of Huşi — Vovrieşti in such a vast territory demonstrates the strong relations among the Dacian tribes in western, north-western and northern Transylvania.

The ethnic origin of monetary types during Phase I is still being examined. On the basis of archeological finds and the stylistic analysis of coins, Constantin Preda has suggested the following types for western and north-western Transylvania: *Dacian*, *Celtic-Dacian* or *Dacian-Celtic*, and *Celtic*. Philip II and Banat are ascribed to the Dacians¹⁰. Larissa—Apollo—Amphipolis to the Getae-Dacians, but a possible Celtic contribution is not ruled out¹¹. Crişeni—Berchieş, with human head beneath horse, dog beneath horse; Jiblea, with letters (H and Ω); Ramna; Agriş; Tonciu; and the types with Janiform head, are either Celtic or Dacian. Tulghieş — Mireşul Mare is Celtic. The Celtic settlements in northern and north-western Dacia played an important role in local minting.¹²

⁸ Ibid., 109.

⁹ Ibid., 126.

¹⁰ Ibid., 59.

¹¹ Ibid., 142.

¹² Ibid., 417.

The authors of the monograph *Tezaurul de la Şilindia*¹³ (*The Coin Hoard from Şilindia*) think that the coins found at Şilindia are mostly Dacian. They form dynamic types like the coins struck in Dacia between the middle of the third century B.C. and 100 B.C. Most innovations in Transylvania in the second century B.C. are connected with workshops in western Transylvania, which greatly contributed to the development of Dacian monetary system.¹⁴ This system lasted more than a century¹⁵. It established a local ponderal unit between 13.50 and 14.00 g.¹⁶ Most coins at Şilindia vary between 13.20 and 13.80 g. In fact the Dacian ponderal system remained unchanged even under the impact of Macedonia Prima imitations which appeared in Transylvania after 150 B.C. The tetradrachmas were struck according to the traditional Dacian system, that is, average weight: 13.50 g.¹⁷

According to the same authors the following types are Celtic: with human face without chin and raven beneath horse; rider with bird; Tulghieş—Mireş with shield and wild boar; Tulghieş—Mireş with lion and sigla. The coins were struck by Celtic mints in Pannonia¹⁸.

Celtic monetary types are also the following: with torques (Pl. VIII/7—8); with double triskeles (Pl. IX/2); with horseman and feather and triskeles beneath horse (Pl. IX/6); horseman with half-moon (Pl. IX/5); Tulghieş — without horseman (Pl. IX/3); Sighet A — with horseman and feather (Pl. IV/8); Tonciu with sigla B; Crişeni—Berchieş.

A recent opinion about the ethnic origin of Phase I coins has been expressed by Juditha Winkler in, *Aspecte ale problematicii monedelor emise între 250—150 î.e.n. în arcul intracarpatic* (*File de istorie*, III, 1974, p. 163—180). According to the author, monetary types in Dacia are exclusively of Dacian origin. Here are the arguments¹⁹:

a) the earliest coins are typologically related to the tetradrachmas of Philip II and not to the Celtic coins west of Dacia;

b) the coins from the second half of the third century B.C. are stylistically more faithful to prototype than the Celtic coins from Pannonia;

c) the Celtic ornamental motifs may be accounted for by cultural influences or the activity of native workers in Celtic territories;

d) the distribution of local types does not transcend Dacia and is sporadic south of the Danube and west of the Tisa River.

The Celtic presence in north-western Transylvania is not enough proof to demonstrate the Celtic origin of so many types belonging to Phase I. The Celtic settlements and necropolises at Ciumeşti, Sanislău,

¹³ E. Chirilă, N. Chidioşan, I. Ordentlich, N. Kiss, *Tezaurul de la Şilindia*, Oradea, 1974, 66.

¹⁴ *Ibid.*, 65—66.

¹⁵ E. Chirilă, M. Barbu, *Ziridava*, X, 1978, 61.

¹⁶ *Ibid.*, 63.

¹⁷ *Ibid.*, 64.

¹⁸ E. Chirilă, N. Chidioşan, I. Ordentlich, N. Kiss, *op. cit.*, 66.

¹⁹ I. Winkler, *File de istorie*, III, 1974, 166, 177.

Pişcolt, Foeni, Berea, Curtuişeni, from the third and second centuries B.C., have not preserved any coin belonging to Phase I. The coin hoards found in north-western Dacia are not very near the settlements. If the Celts had struck the coins, then it is strange to see that it was not they that enjoyed them, but the Dacians, as confirmed by archeological finds. Monetary types are obviously much more frequent in the Zărand Depression than in northern and north-western Transylvania. Thus, 4 of the coin hoards, and 2 isolated finds come from the Basin of the Crişul Alb River (Zărand Depression), totalling 901 pieces. This represents 53.2% of the sum total of coins found in the territory bordered by the Apuseni Mountains and the rivers Mureş and Tisa. Northern and north-western Transylvania provides only 4 coin hoards and 2 isolated finds totalling 321 pieces (18.9%).

The large distribution of coins indicates a strong Dacian political centre in the Zărand Depression. Archeologists have found two important Dacian settlements there: at Zerindul Mic and the oppidan settlement at Berindia, but no Celtic settlement or necropolis.²⁰ Moreover, Dacian ceramic was found near Şilindia. The fragments are dated, like the coin hoard, between the third and second centuries B.C.

The Zărand Depression continued to play an important role during Phase II and reached the maximum development during the reign of Burebista.

The monetary types dated between the end of the third century B.C. and the beginning of the second century B.C. represent 50%, that is 61.86% of the sum total of 1 049 coins struck during Phase I. This proves a growing development of local minting toward the end of the third century B.C. and the beginning of the second century B.C. The highest point was reached between 200 and 180 B.C.²¹

Some monetary types from Şilindia and Sighetul Marmăţiei belong to a phase of transition. As for the coin hoard from Şilindia, a „terminus post quem” might be offered by the Cladovo—Saschiz type, dated between 175 and 150 B.C., or by the two Ramna B coins, which, according to the barbarised observe and schematised horse, could be dated between 170 and 160 B.C.²² The Lysimachos — Philip II type of tetradrachmas, with flat disc, also seems to belong to the middle of the third century B.C.

The last coins at Sighet are either the three Dumbrăveni pieces, datable around the middle of the second century B.C.,²³ or the two drachmas „with horse in the shape of bird”, which may be dated to the middle of the second century B.C. or even later, taking into account that drachmas began to be struck in Dacia around 180 B.C.²⁴

The last phase of local minting is characterised by extreme schematization, reduction of weight, degraded quality of silver, larger

²⁰ S. Dumitraşcu, I. Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, 72.

²¹ E. Chirilă, N. Chidioşan, I. Ordentlich, N. Kiss, *op. cit.*, 69.

²² *Ibid.*, 68.

²³ C. Preda, *op. cit.*, 197.

²⁴ E. Chirilă, M. Barbu, *Ziridava*, X, 1978, 63.

disc²⁵, sometimes flat or convex-concave. Such changes took place after the middle of the second century B.C.²⁶

Phase II is also characterised by a reduction of monetary types. Only 7 types are known to have been struck in the territory between the Mureş River, Western Carpathians and the Tisa River: Dumbrăveni, Cladovo—Saschiz, Medieşul Aurit (phase of transition), Aiud—Cugir, Răduleşti—Hunedoara, Toc—Chereluş, and Petelea (with the bust of Artemis). Only Medieşul Aurit and Toc—Chereluş are specific of western and north-western Transilvania. The other types were struck in the territory enclosed by the Carpathian chain.

The typological composition of the coin hoards is largely homogeneous. Only two coin hoards: at Sînicolau Român (Medieşul Aurit and Toc—Chereluş) and at Toc (Toc—Chereluş and Răduleşti—Hunedoara) are heterogeneous.

The decrease of monetary types is marked by a parallel increase of coins per type and a larger zonal distribution of types belonging to Phase II.²⁷ The emergence of three Dacian monetary sub-systems is also to be noticed: *west-transylvanian sub-system*, situated in the territory between the Western Carpathians, the Mureş, Tisa and Crişul Repede Rivers, where Toc—Chereluş was struck;²⁸ *hunedorean sub-system*, linked to the settlements at Grădişte and Costeşti,²⁹ where Petelea(?),³⁰ Răduleşti—Hunedoara and Aiud—Cugir were struck; *north-west-transylvanian sub-system*, which struck Medieşul-Aurit.

The *west-transylvanian sub-system* continued the monetary activity of the Zărand Depression zone from the earlier phase. Its nucleus may be situated between the Mureş Valley and the Crişul Alb River. The most important late Dacian finds were made here.

The ethnic origin of Toc—Chereluş type has been related to the Dacian tribes which, according to V. Pârvan, had lived in western Dacia: Predavensi, Bieffi, Albocensi.³¹ The coin hoard from Sînicolau Român demonstrates the circulation of Toc—Chereluş even north of the Crişul Negru River and consequently the presence of Dacian tribes very near the Crişul Repede River.³²

Recent archeological finds have brought to light settlements contemporary with the Toc—Chereluş type: the Dacian oppidan settlement at Şanţul Mare near Pecica (between the fourth century B.C. and second century A.D.);³³ the oppidan settlement at Berindia (between the second

²⁵ C. Preda, *op. cit.*, 424.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*, 425.

²⁸ I. Winkler, *SCN*, IV, 1968, 99.

²⁹ E. Chirilă, V. Lucăcel, *Un tezaur dac din nord-vestul Transilvaniei*, Zalău, 1970, 9.

³⁰ *Ibid.*, 7.

³¹ C. Preda, *op. cit.*, 322.

³² A. I. Săşianu, *Crisia*, VII, 1977, 19.

³³ I. H. Crişan, *Ziridava*, X, 1978, 51.

century B.C. and the first century A.D.) in the Crişul Alb Valley;³⁴ the rural settlement at Zerindul Mic (between the fourth century B.C. and the fourth century A.D.).³⁵ North of the Crişul Negru River is the Dacian settlement at Sînicolau Român dated between the third and second centuries B.C.³⁶ The Dacian coin hoard was found very near the site.³⁷ The oppidan settlement at Dealul Viilor near Oradea, dated between the second century B.C. and the first century A.D., may be related to the coin hoard of Petelea drachmas and tetradrachmas found in the town.

In conclusion, the archeological and monetary finds in the territory between the Mureş River and the Crişuri Rivers indicate a strong Dacian community after 150 B.C. The centre, or one of its centres, had been the settlement at Pecica (Ziridava), where a die has been found to bear the effigy of the Toc—Chereluş type.³⁸

On the basis of Medieşul Aurit finds, the north-western transylvanian sub-system may be placed in the Someş Basin as far as the upper course of the Tisa River.³⁹

The coin hoard from Sînicolau Român consists of 23 pieces struck in the style of Medieşul Aurit — c type and it has been divided in two groups, each with two variants⁴⁰ (see Pl. XVII/5—7). The former group resembles the Medieşul Aurit — b type⁴¹: small module and good silver bearing disc. The latter group (4 coins) shows stylised obverse, larger and thinner module. Group II contains pieces in the Medieşul Aurit style: the obverse is not very different from that of group I, but the elements are dispersed on a larger surface; stylisation is more obvious; the style of reverse is almost similar to that of the Medieşul Aurit — b type.

Like the Toc—Chereluş coins, the quality of their silver is inferior, indicating that the silver crisis also affected north-western Dacia.⁴² It surely began after 150 B.C. since the Medieşul Aurit-b type contains good silver.⁴³

There are various opinions regarding the chronology of late Dacian monetary types. I. Winkler⁴⁴ and C. Preda⁴⁵ suggest that the Toc—Chereluş type began to be struck around the middle of the second century B.C. and the beginning of the first century B.C. According to

³⁴ S. Dumitraşcu, I. Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, 47—95.

³⁵ S. Dumitraşcu, N. Chidioşan, *Crisia*, VII, 1977, 54.

³⁶ S. Dumitraşcu, *Crisia*, VII, 1977, 9—10.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ I. H. Crişan, *Ziridava*, X, 1978, 50.

³⁹ C. Preda, *op. cit.*, 293.

⁴⁰ A. I. Săşianu, *Crisia*, VII, 1977, 10—26.

⁴¹ For the Medieşul Aurit-b type see C. Preda, *op. cit.*, 289.

⁴² The coin hoard from Sînicolau Român contains 8 subaerated coins.

⁴³ I. Winkler, *Tezaure — Satu-Mare*, 12.

⁴⁴ I. Winkler, *SCN*, IV, 1968, 85.

⁴⁵ C. Preda, *op. cit.*, 320.

⁴⁶ I. H. Crişan, *Ziridava*, XI, 1979, 83.

I.H. Crişan,⁴⁶ the end of Toc—Chereluş can be dated to 80 B.C., when the Dacian mint ceased to exist. The beginning of Răduleşti—Hunedoara, Aiud—Cugir, and Petelea types has been dated between the end of the second and the beginning of the first century B.C.

The editors of the coin hoard from Almaş⁴⁷ and Feniş⁴⁸ date the Toc—Chereluş type between the middle of the second century B.C. and 120—110 B.C. We have dated the last group of the Medieşul Aurit type between the last two decades of the second century B.C. and the end of the second century B.C., around 100 B.C.⁴⁹ This ends the evolution of Medieşul Aurit. We believe that this interval also holds good for the coins struck in the style of Medieşul Aurit. It is necessary to add that group II in the coin hoard from Sînicolau Român was struck soon after the Medieşul Aurit-b imitations, possibly between 140 and 130 B.C. It seems to be contemporary with the Petelea-type coins found at Oradea.⁵⁰

We believe that there are not yet enough proofs to demonstrate the extension of late Dacian monetary circulation over the first two or three decades of the first century B.C. The new chronology suggested by H. Crawford clearly shows that the Roman republican denarius had penetrated into Dacia before 100 B.C., which means that denarii might have turned into universal currency, at an even earlier stage. This concurs with C. Daicoviciu's hypothesis about the neutralisation of earlier Dacian coins already at the end of the second century B.C. as the result of massive penetration of Roman coins.⁵¹ It is also difficult to admit that late Dacian coins were circulating simultaneously with Roman republican denarii and Apollonia and Dyrrhachium drachmas at the time of the latter's maximum circulation. Such an interference is not confirmed by monetary finds, although certain areas of intense monetary circulation were being preserved even in the first century B.C.

The decrease of monetary types after 150 B.C. was caused by the silver crisis and the reduction of the number of monetary workshops.⁵² Besides, the growing centralisation of political power and the massive penetration of Roman republican denarii and Greek drachmas called for a normalisation of currency in Dacia.

⁴⁷ E. Chirilă, N. Chidioşan, *Acta MN*, II, 1965, 111—118.

⁴⁸ E. Chirilă, I. Ordentlich, N. Chidioşan, *op. cit.*, 22.

⁴⁹ Al. Săşianu, *Crisia*, VII, 1977, 17.

⁵⁰ E. Chirilă, V. Lucăcel, *op. cit.*, 7.

⁵¹ C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquité*, 1945, 59.

⁵² For the silver crisis and the reduction of monetary workshops see E. Chirilă, V. Lucăcel, *op. cit.*, 9, and note number 40a.

II

Monetary finds: Dyrrhachium, Apollonia and Roman Republican

The area bordered by the western Carpathians the River Mureş and the River Tisa contains 76 finds totalling around 3 776 coins. The great number of coin hoards is impressive (37). It almost equals that of isolated finds. They are distributed in 50 localities. According to their composition, the monetary finds can be classified in the following groups:

A. Heterogeneous Coin Hoards

1) Coin hoards which contain drachmas from Dyrrhachium, Apollonia, imitations of them, republican denarii, and Dacian jewelry: Drăgeşti (49/I); Sacalasa Nou (101/I; 101/III—IV; 101/VI); Gura Văii (60/I); Dieci (45/I—III); Şimleul Silvaniei (124/IV); Tăşad (131/I); Tileagd (136/I); Mişca (80/I); Oradea (86/VI); Cermei-Somoşcheş (28/I); Békésgyula II—III; Talpe (127/I).

2) Coin hoards which contain Roman republican denarii, imitations of them, drachmas from Apollonia and Dyrrhachium, imitations of them, and Dacian jewelry: Cadea (23/I); Moroda (82/I—II); Şimleul Silvaniei (124/VI); Văşad (144/I); Körösszakál (I); Nuşfalău (84/I).

3) Coin hoards which contain Roman republican and Greek coins: Chilioara (32/I); Satu Nou (108/I);

4) Coin hoards which contain Roman republican and imperial coins: Salonta (103/III); Satu Mare (106/I); Şimleul Silvaniei (124/VII).

B. Homogenous Coin Hoards

1) Apollonia: Drauţ (50/I); Sacalasa Vechi (102/I).

2) Dyrrhachium: Şimleul Silvaniei (124/V).

3) Roman republican: Birsa (15/I); Căpruţa (26/I); Satu Mare (106/II); Békésgyula (I), Moisei (81/I).

A close analysis of the distribution of monetary finds reveals the following aspects:

a) The great number of coin hoards indicates the prevalence of export in the trade with the Roman world and the abundance of autochthonous wares.¹

b) Dyrrhachium, Apollonia drachmas and republican denarii were circulating simultaneously in the last decades of the second century B.C. particularly in the first half of the first century B.C.

c) The category of republican coin hoards and imperial denarii reflects the storing of republican denarii in the early imperial stage.

d) The imitations of Dyrrhachium, Apollonia and Roman types, which are distributed in 10 coin hoards and 4 isolated finds, reflect the steady development of local minting.

The circulation of Dyrrhachium and Apollonia drachmas in the area between the River Mureş, the River Tisa and western Carpathians coincides with the strongest impact of Roman republican coins.² A gap could be admitted only for the early stage of republican coin penetration, since it is unlikely that the above-mentioned drachmas were neutralized by the Roman republican denarii around 100 B.C. as it is often considered³ or that they were struck only between 229 and 100 B.C.⁴

A recent contribution to prove the simultaneous circulation of Greek drachmas and Roman republican coins as well as the earlier penetration of Roman republican denarii is the new chronology of Roman republican coins proposed by M.H. Crawford,⁵ which serves as the basis of the present work. Crawford's chronology differs from that of Sydenham⁶ in that it offers a more restrictive and preciser dating of coins partaking of the second century B.C.

On the basis of Crawford's chronology, a table has been made with the numerical distribution of 1 200 pieces from 12 coin hoards covering the interval between 229 and 30 B.C. Due to the slower penetration of republican denarii in the second century B.C., their distribution is marked off by longer time spans: 50 and 25 years. The coins from the first century B.C. were grouped into seven time spans of ten years each. The distribution of the republican denarii from the twelve coin hoards indicates a growing circulation in the last quarter of the second century B.C. (19%). This confirms the opinion that republican denarii began to penetrate Dacia at the end of the second century B.C.⁷ Between 99 and 90 B.C. their number goes up to 177 coins, that is 16% of the sum total of 1 200 coins. The maximum penetration is reached between 89 and 80 B.C., that is 339 coins (31%). Between 80 B.C. and

¹ C. Preda, *Moneda antică în România*, Bucureşti, 1969, 29; I. Glodariu, *Sargelia*, XI—XII, 1974—1975, 238.

² I. Glodariu, *Sargelia*, XI—XII, 1974—1975, 238.

³ C. Preda, *op. cit.*, 30.

⁴ M. Chişescu, *SCN*, IV, 1968, 361; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, 98.

⁵ M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.

⁶ E. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic*, London, 1952.

⁷ C. Moisil, *Arheologia Olteniei*, II, 6, 1926, 83—85; B. Mitrea, *ED*, X,

70 B.C., the frequency of Roman republican coin steadily decreases. Between 79 and 70 B.C. the distribution of Roman coins goes down to 10%. A slight increase (6%) can however be noticed between 49 and 40 B.C. as a result of intense minting.⁸

The distribution of Roman republican coins in western and north-western Dacia generally concords with the statistic situation for the whole Dacia. The greatest number of coins can be dated between 90 and 70 B.C. and 50—38 B.C.⁹ The chronological distribution of five important coin hoards from Transylvania (Satu Mare, Cerbăl, Axente Sever, Someşul Cald and Hunedoara)¹⁰ reveals that the highest percentage is provided by the period between 94 and 80 B.C.¹¹ which was then followed by a similar decrease in western Dacia.

In conclusion, the penetration of Roman republican coins in Dacia took place between 125 and 70 B.C. and the circulation of Apollonia and Dyrrhachium drachmas between 125 and 75 B.C.¹² After 75 B.C., drachmas were scanty. Only a single drachm goes beyond 70 B.C. in the coin hoard from Văşad (144/I).

Coin hoards are classified in two groups according to the last coins:

1) Coins struck between 79 and 71 B.C. (Moroda II-79 B.C.; Nuşfalău — 79 B.C.; Cermei—Somoşcheş — 76 B.C.; Körösszakál — 72 B.C.;¹³ Talpe — 71 B.C.).

2) Coins struck between 48 and 38 B.C. (Văşad — 48 B.C.; Békésgyula¹⁴ — 46 B.C.; Birsă — 47/46 B.C.; Satu Nou — 46 B.C.; Şimleul Silvaniei — 42 B.C.; Satu Mare — 40 B.C.; Salonta — 40 B.C.; Cadea — 38 B.C.). The coin hoard from Moroda I contains a coin struck by Caius Iulius Caesar.

The large number of coin hoards containing coins between 79 and 71 B.C. is surprising since this type of coin hoard is hardly represented in the area bordered by the Carpathians. The number of coin hoards in which the most recent coin dates between 75 and 60 B.C. is also large in the Carpathian area.¹⁵

The large distribution of this type of coin hoard outside the Carpathian chain demonstrates that Burebista's conquest of Muntenia and Crişana was by no means carried out peacefully.¹⁶

The republican, Dyrrhachium and Apollonia coin hoards in the territory between the River Tisa and Western Carpathians may have been hidden because of the Dacian movement westward, followed by wars against the Celts around 60 B.C.¹⁷ The coin hoard from Santăul

1945, 140; I. Winkler, *SCSt-Cluj*, VI, 1—2, 1955, 46.

⁸ I. Winkler, *Tezaure — Satu-Mare*, 30.

⁹ *Ibid.*, 30.

¹⁰ *Ibid.*, 25.

¹¹ *Ibid.*, 25.

¹² Gh. Poenaru Bordea, *BSNR*, 1973—1975, 30.

¹³ Bironé Sey K., *DME*, 1967, 67.

¹⁴ *Ibid.*, 89.

¹⁵ I. Winkler, *JNG*, 17, 1967, 133.

¹⁶ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, 65.

Mare (105/I) contained about 15 Celtic tetradrachmas: type BIATEC struck between the second quarter of the first century B.C. and 60 B.C.¹⁸

The local minting of Dyrrhachium, Apollonia and Roman republican coins is a widely-debated problem. Roman republican coins have been studied extensively and most questions have been answered satisfactorily¹⁹. Roman republican imitations in western Dacia do not raise special problems. But the Dyrrhachium and Apollonia coins do raise several important questions regarding the stylistic, technical and geographical aspects of coin structure and distribution.

Hasan Ceka (*Questions de numismatique illiryene*) divided Dyrrhachium and Apollonia imitations in two main groups:

1) Subaerated drachmas struck in the mints of the Greek cities in the times of economic and financial crises.²⁰

— Subaerated drachmas struck clandestinely: Dyrrhachium drachmas in Apollonia and viceversa.²¹

2) Drachmas which have stylistic and orthographic degradations on the obverse and reverse.²²

The composition of the coin hoard from Dieci II has prompted another classification:

1) *Imitations faithful to prototype*. This category has certain characteristics which set it apart from the large group of Dyrrhachium drachmas: pointed letters, double or triple square, sometimes smaller than average size with right or arched sides (see Pl. XXI/1—14).

This category is first mentioned by K. Pink²³ who ascribes it to the group of Celtic coins south of the Danube. The coins from Dieci were surely struck in Illyria, probably not far from the two Greek cities. The good style of most coins pleads for this. They were possibly struck for the Celts in Dyrrhachium. *Stylistically, they differ greatly from the large group of imitations from Dacia, which is a clear demonstration that Apollonia and Dyrrhachium imitations were struck in Dacian workshops.*

Drachmas with obverse faithful to prototype but schematic reverse consisting of unintelligible letters and signs also belonging to the same category can be found in the coin hoard from Drăgeşti (49/I).²⁴ They indicate an early stage of faithful imitation as in the case of republican denarii.

2) Subaerated drachmas

¹⁷ *Ibid.*, 68.

¹⁸ D. Berciu, *Lumea celţilor*, Bucureşti, 1970, 149.

¹⁹ M. Chiţescu, *SCN*, IV, 1968, 127—137; I. Winkler, *JNG*, 17, 1967, 130—135; M. Chiţescu, *Memoria Antiquitatis*, III, 1971, 209—258; C. Preda, *Monedele...*, 345—352.

²⁰ Hasan Ceka, *Questions de numismatique illiryene*, Tirana, 1972, 52.

²¹ *Ibid.*, 53.

²² *Ibid.*, 53.

²³ K. Pink, *Ostkelten...*, 50 (fig. 87).

²⁴ N. Chidioşan, Al. Săşianu, N. Beladan, *Crisia*, VIII, 1978, 41.

3) *Hybrid drachmas*. They are present in the coin hoard from Dieci (45/II): two coins have Apollonia-type obverse and Dyrrhachium-type reverse and viceversa.

4) *Imitations with schematic obverse and reverse*. They reproduce meaningless Greek letters and in the last phase only lines.

The majority of imitations were struck at a later stage of circulation in the territory of Dacia. They reached the market because of heavy coin shortage in the first half of the first century B.C. caused by intense intertribal trade. They met economic needs in various zones of circulation.²⁵ Their limited distribution and stylistic variation show that they were struck within specific Dacian communities. The imitations always appear in places rich in jewelry finds.²⁶

There are 8 zones of distribution:

1) The Plains of Barcău: 2 coin hoards and 4 isolated finds.

2) Sylvania Depression (The Basin of Crasna and Barcău): 6 coin hoards, 2 isolated finds.

3) The Hills of Derna (western side of Plopiş mountains): 5 coin hoards, 2 isolated finds.

4) Vad-Borod Depression (The Basin of the River Crişul Repede): 2 coin hoards, 5 isolated finds.

5) The Hills of Tăşad (western side of the Pădurea Craiului mountains): 2 coin hoards, 2 isolated finds.

6) South-central part of the Criş Plains: 4 coin hoards, 9 isolated finds.

7) Beiuş Depression (The Basin of the River Crişul Negru): 1 coin hoard, 2 isolated finds.

8) Zărand Depression (The Basin of the River Crişul Alb): 8 coin hoards, 4 isolated finds.

Finds are concentrated around strong settlements or Dacian fortresses²⁷ except for the first zone where no Dacian settlements have been found: around the fortresses from Marca²⁸ and Măgura Şimleului in the second zone; the fortress from Sacalasău Nou²⁹ in the third; the settlements from Oradea (Dealul Viilor³⁰ and Salca) in the fourth; the oppidan settlement from Tăşad³¹ in the fifth; the settlement from Zerindul Mic, on the left bank of the River Crişul Negru,³² in the sixth. Important traces of settlements have been found at Talpe³³, Meziad³⁴, and at Piatra Petranilor near the village Petrani³⁵ in the Beiuş De-

²⁵ O. Luchian, *SCN*, V, 1971, 369.

²⁶ Site finds of jewelry: Tăşad, Drăgeşti, Oradea, Sacalasău Nou, Cadea, Măgura Şimleului.

²⁷ N. Chidioşan, Al. Săşianu, N. Beladan, *Crisia*, VIII, 1978, 44.

²⁸ S. Dumitraşcu, V. Lucăcel, *Cetatea dacică de la Marca*, Zalău, 1974.

²⁹ S. Dumitraşcu, E. Molnar, *Crisia*, V, 1975, 59.

³⁰ T. Roşu, *Crisia*, II, 1972, 116—117.

³¹ N. Chidioşan, *Crisia*, VII, 1977, 29—30.

³² S. Dumitraşcu, N. Chidioşan, *Crisia*, VII, 1977, 45—64.

³³ S. Dumitraşcu, *Crisia*, II, 1972, 128—129.

³⁴ Information — S. Dumitraşcu (Oradea).

³⁵ Information — S. Dumitraşcu (Oradea).

pression. The last zone is linked to the oppidan settlement from Berindia.³⁶

The intensity of trade between Dacia and the Roman Empire, which had begun early in the last quarter of the second century B.C., or towards the end of that century,³⁷ can be measured primarily by the quantity of coins that reached Dacia. The Roman import of luxury articles, ceramic, glass ware and bronze jewelry is negligible in comparison with the quantity of coins. The distribution of coins indicates certain areas of utmost interest for the Roman tradesmen.³⁸

The great quantity of coins and their homogenous distribution in western Dacia (except Maramureş) clearly show that large stocks of goods were being exchanged with the Roman world. The development of trade reached the climax in the second decade of the first century B.C. as shown by the chronology of republican denarii. This coincides with the rise of the Dacian state led by Burebista.

³⁶ S. Dumitraşcu, I. Ordentlich, *Crisia*, III, 1973, 47—48.
³⁷ I. Glodariu, *Sargetia*, XI—XII, 1974—1975, 239.
³⁸ *Ibid.*, 238.

III

Roman imperial monetary finds

The circulation of Roman imperial coins in western and north-western Romania is represented by 197 finds in 112 localities totalling 3 671 coins. Only 1 628 pieces have been identified according to type or emitter.

Here are the categories:

a) *Coin hoards*. Ten in number, they total over 3 064 pieces. They reflect the intensity and volume of trade. With the exception of the coin hoard from Diosig (47/I), which is made up of antoniniani, and partially that from Batăr (7/I), a mixed composition of denarii and antoniniani, all the other coin hoards contain only denarii. No coin hoard made up of bronze coins earlier than the fourth century A.D. has been found.

Chronologically, the Roman imperial coin hoards may be classified thus:

1) Coins dating from the first century A.D. until the second century A.D. — Caporal Alexa (24/I); Covăsiņ (41/I); Ghirişa I and II (55/I—II); Teceu (134/I); Vinători? (146/III).

2) Coins struck exclusively during the second century A.D. — Peştera (93/I).

3) Coins dating from the second and third centuries A.D. — Batăr (7/I).

4) Coins struck in the third century A.D. — Diosig (47/I).

b) *Coin deposits*. They form small groups. It is possible that some of the groups were part of the coin hoards dispersed after initial finds. The coin deposits characterise the fourth century A.D. Daco-Roman areas and the territories which escaped Roman conquest.

c) *Roman imperial coins in Roman republican coin hoards* — Sălonta (103/III); Satu Mare (106/I); Şimleul Silvaniei (124/VII).

d) *Isolated finds*. 166 in number, they contain over 520 coins. They are essential for a better knowledge of the commercial relations between the autochthonous population and the Roman world. The statistical results reveal the intensity and continuity of trade with the Roman world and the intensity of local commerce.

Basically, three major phases can be worked out for the monetary circulation in the Dacian territory from Crişana, Sătmar and Maramu-reş: (1) from 27 B.C. — the beginning of Roman imperial coin — to 106 A.D., when Dacia was conquered by the Romans; (2) from 106 A.D. to 271 A.D., the year of Roman withdrawal from Dacia; (3) from 271 A.D. to 453 A.D., the year of the last monetary finds in the inventory.

A. Phase I (27 B.C. — 106 A.D.)

It begins with the coins struck by Augustus, well represented especially in the heterogenous coin hoards from Salonta and Şimleul Silvaniei. They contain Roman republican coins and imperial denarii, which is a *phenomenon of interference*. On the basis of references to other such cases the conclusion is that republican denarii continued to circulate in Dacia throughout the first century A.D. and the first decades of the second A.D.¹ and filled in the shortage of currency in the first century A.D.

The coin hoard from Salonta contains, besides 123 republican denarii, 18 imperial denarii out of which 14 were struck by Augustus, 2 by Domitianus, and 2 by Commodus.

The hiatus between the date of the last coin struck by Augustus (2 B.C. — 11 A.D.) and Domitianus's denarii (81—96 A.D.) accounts for the Dacians, preference for early good silver denarii, which became popular only after Nero's reform,² as confirmed by other finds in Dacia.³ The finds contain over 50% republican denarii.⁴ All finds end with coins struck by Vespasianus or Domitianus.⁵

The last coins in the hoard from Salonta are 2 denarii struck by Commodus. The hiatus of over 180 years between Domitianus's and Commodus's coins rules out the possibility of a belated accumulation of the coin hoard or of a part of it. It seems that the coin hoard from Salonta presents analogies with that from Satu Mare, in which, among the republican denarii, there is a denarius struck by Severus Alexander between 222—228 A.D.⁶

The good state of preservation of the republican denarii, which also characterises Augustus's denarii in the coin hoard from Salonta, as well as the 300 years, hiatus between the date of the last republican coin and Severus Alexander's denarius, have led Iuditha Winkler to suggest that the coin hoard from Satu Mare was hidden twice: the first time

¹ B. Mitrea, *SCN*, II, 1958, 191.

² D. Protase, *Problema continuităţii în Dacia în lumina arheologiei şi numismaticii*, Bucureşti, 1966, 99; B. Mitrea, *MCIV*, I, 1953, 581.

³ Site finds: Orăştie, Poiana Gorj, Satulung and Pasul Vilcan.

⁴ D. Protase, *op. cit.*, 99.

⁵ *Ibid.*

⁶ I. Winkler, *Tezaure — Satu-Mare*, 26.

after 40 B.C., and then again after 224 A.D. when it was found by a native who added an imperial denarius to the lot.⁷ This logical solution may also hold good for the coin hoard from Salonta.

The frequency of imperial coins in the period before the Roman conquest of Dacia is low: 8.4% of the total finds. Taking into account the stock of nominals (146 pieces) circulating since the first century B.C., which is larger than the ones left over from the period between Augustus and Trajanus, the percentage of coins circulating in this area of Dacia until Trajan goes up to 18.2%. The percentage of coins struck by Augustus is 1.74%. There is no coin struck in the period from Augustus to Nero, while the percentage of coins struck by Nero (0.54%), Galba (0.13%), and Vitellius (0.33%) is very low. A slight increase of monetary circulation may be noted, however, in the case of denarii struck by Vespasianus (3.55%), Titus (1.14%), and Domitianus (0.94%). Denarii can be found in large number in the coin hoards from Covăsinţ and Caporal Alexa. They belong to the group of coin hoards which begins with coins struck by Nero, thus reflecting a process of gradual accumulation that had started before the conquest of Dacia and continued after it. The composition of the group reveals two active forms of accumulation: the first represented by the stock of coins struck by Vespasianus, the second by the large stock of coins struck by Trajan and Hadrianus, while the accumulation ends abruptly with several coins struck by Antoninus Pius and Marcus Aurelius.

The same phase of accumulation characterises the coin hoards from Alecuş,⁸ Dîmbău,⁹ and Vişea,¹⁰ which have been found in Roman Dacia.

The majority of coins come from the mints of Rome. Other coins were struck at Lugdunum (the coins of Augustus), Caesaraugusta, Colonia Patricia, Corcyra Island, and Ephesus (one piece).

The economic development of Dacia had reached its peak in the first half of the first century B.C. In the interval between the second half of the first century B.C. and the first century A.D., the economic relations with the Roman world were badly deteriorated by internal conflicts after the death of Burebista.¹¹ Then Daco-Roman conflicts during the reign of Augustus and the Sarmatian invasion of the plains between the Danube and the River Tisa around 20 A.D. worsened the situation. Consequently, the whole economic system and the trade with the Roman world were temporarily affected. The penetration of Roman denarii north of the Danube grew weaker as well.

⁷ *Ibid.*, 26.

⁸ D. Protase, *op. cit.*, 86/2.

⁹ C. Preda, *SCN*, I, 1957, 113—132.

¹⁰ P. Harsányi, *NK*, VII, 1908, 210.

¹¹ See M. Macrea, I. Berciu, *Apulum*, I, 1939—1944, 193—194; B. Mitrea, *SCN*, II, 1958, 192.

B. Phase II (106—271 A.D.)

The sudden growth of Roman imperial coins in the territories of Crişana, Sătmar, and Maramureş after 106 A.D. was caused by the Roman conquest of Dacia. The economic boom in the new province also affected the uncoquered zones. The monetary circulation in the free Dacian territory is organically related to the general situation of Roman imperial coin circulation in the province.

Phase II is divided in two stages: the first coincides with a general revival of monetary circulation, which reaches its peak during the reigns of Antoninus Pius and Marcus Aurelius. The second stage begins with Septimius Severus and lasts until Claudius II. It is marked by a decrease of monetary circulation.

In the first half of the first century B.C., the picture of monetary circulation shows a great number of Roman republican and Greek (Dyrrhachium and Apollonia) coin hoards. The period from 106 to 193 A.D. shows a comparative decrease of coin hoards, and a substantial increase of the number of coins (Ghirişa II, Teceu and Covăsinţ) as well as a doubling of isolated finds. The large coin hoards from Teceu (1 100 denarii) and Ghirişa II (848 denarii)¹² indicate an intense trade with the Roman world.

The coin hoards at Ghirişa I, II and Peştera have a different system of accumulation than the coin hoards at Caporal Alexa and Covăsinţ. Ghirişa I and II begin with coins struck by Vespasianus followed by the usual hiatus until Trajan. The coins of Trajan and Hadrianus are poorly represented. The active forms are represented by the coins of Antoninus Pius, Marcus Aurelius and Commodus, at Ghirişa I: Antoninus Pius (29.93%), Marcus Aurelius and Lucius Verus (38.21%), Commodus (20.38%); Ghirişa II: Antoninus Pius (31.07%), Marcus Aurelius and Lucius Verus (46.89%), Commodus (14.68%). The coin hoard at Peştera¹³ contains 28 denarii and the active part (the coins of Antoninus Pius and Marcus Aurelius) marks the beginning of the process of accumulation. The process ends with Commodus's denarii.

The active part of the first lot at Ghirişa begins about 33 years before the date of the last coin (194 A.D.), while the active part of the second lot 40 years before the date of the last coin (201 A.D.?). The number of coins grows smaller already during Commodus' reign and worsens in the time of Septimius Severus when the process of accumulation ends.

The interval between Trajan and Commodus is documented by 85 isolated finds: Trajan (24.7%), Hadrianus (16.4%), Antoninus Pius (29.4%), Marcus Aurelius (22.3%), Commodus (8.2%). Until the reign

¹² T. Bader, I. Winkler, *Al doilea tezaur de denari romani imperiali descoperit la Ghirişa, SC — Satu Mare*, 1979, 85—126.

¹³ E. Chirilă, *Acta MN*, VIII, 1971, 567—568.

of Marcus Aurelius the distribution of coins by emitters is similar to that of coin hoards, and reflects the more intense monetary circulation under Trajan, which goes down a little under Hadrianus to go up again under Antoninus Pius. Under Marcus Aurelius and Lucius Verus, the distribution goes up to over 10% in comparison with that under Antoninus Pius. The distribution of isolated finds under Marcus Aurelius goes down to 7.1% as compared with that under Antoninus Pius. Since the statistics of isolated finds give a more accurate image of the actual economic situation, the lower percentage under Marcus Aurelius may be the result of the slackening of trade caused by the Marcomanic wars.

Roman coins generally penetrated the free Dacian territory by way of trade. Nevertheless, the commercial relations between the Dacians and the Romans were not always friendly and, consequently, some of the coins may have reached it by way of stipendii paid the Dacians from across the province.¹⁴

The sudden growth of coins under Marcus Aurelius, as shown by the general distribution of finds by emitters, is not an indication of economic causes, as the percentage is greatly raised by the coin hoard at Ghirişa, but of some political circumstances. The Marcomanic wars in the Roman province brought along the need for more currency in order to pay the fighting legions. The coin hoards in the Roman province show a steady monetary fluctuation under Marcus Aurelius and Lucius Verus. The isolated finds from Sarmizegetusa¹⁵ and Apulum¹⁶ also reflect a slackening minting under Marcus Aurelius. The comparative monetary growth in the free Dacian territory at the time may be accounted for by the system of stipendii, which must have been more intense now when the Romans had to buy Dacian neutrality.

The political history of free Dacia lacks essential information. Some coin hoards found in the nineteenth century or at the beginning of our century are short of basic documentation: the coin hoard at Vinători is reported to have had most of the approximately 150 pieces struck by Domitianus and Hadrianus;¹⁷ the coin hoard at Teceu contained 1 100 pieces struck by Vitellius and probably Septimius Severus;¹⁸ the coin hoard at Caporal Alexa, initially made up of over 100 pieces, now has only 27. In such cases, the information about the circumstance of hiding is inconclusive.

The coin hoard at Covăsinţ seems to be the earliest of all second century A.D. coin hoards hidden in the free Dacian area. The last coin is a denarius struck by Antoninus Pius for DIVA FAVSTINA. RIC dates this type between 141 and 161 A.D. Mattingly restricts it to the years following 141 A.D. The coin hoard at Dîmbău, which was found in the

¹⁴ *Istoria României*, I, Bucureşti, 1960, 414.

¹⁵ I. Winkler, *Sargetia*, XI—XII, 1974—1975, 132.

¹⁶ I. Winkler, *Acta MN*, II, 1965, 230.

¹⁷ S. Márki, *Aradvármegye...*, 27—28.

¹⁸ Gh. Lazin, *SC — Satu Mare*, 1969, 113.

Roman province, ends with a similar denarius (Mattingly, 421; Cohen², 104; RIC, 362). Constantin Preda thinks that it was hidden towards the end of the year 142 A.D. or in the first half of the year 143 A.D.¹⁹. The two coin hoards must have been hidden under the impact of the same circumstances. The historical sources refer to wars between the Romans and Dacians or Getae (probably the free Dacians from across the western borders of the province) during the reign of Antonius Pius.²⁰ The earliest clashes had surely taken place in 143 A.D., probably at the north-western border, since the military diploma issued in 144 A.D. clearly indicates a concentration of troops in Dacia Superior,²¹ and the foundation stone of the praetorium at Gherla, dated 143 A.D. the building of stone castra in that part of Dacia.²² The conflict may have reached other border areas, as indicated by the coincidence between the last coin at Covăsinţ and the above-mentioned military events.

The wars against the free Dacians were once again and more intensely resumed towards the end of Antoninus Pius' reign (157—158 A.D.)²³. A possible relationship between the coin hoard at Covăsinţ and these latter events is not ruled out, though. Unfortunately, there is no information regarding the physical condition of the last coin, which could prove useful. In the Roman province, the coin hoards at Vişea and at Covăsinţ, end with a coin struck by Antoninus Pius in 156 A.D., which may be related to the above — mentioned events.

The main group of coin hoards ends with denarii struck by Septimius Severus and Commodus as follows: Almaş — 194 A.D. (?); Ghirişa I — 193—194 A.D.; Ghirişa II — 201 A.D. (?); Teceu — Septimius Severus. The coin hoard at Peştera is the only one which ends with a denarius struck by Commodus between 190 and 191 A.D. Its hiding may be accounted for by the deteriorating economic relations between the Empire and the barbarian world brought about by the civil wars after Commodus's death.²⁴

The hiding of coin hoards ending with coins struck by Commodus and Septimius Severus in eastern and south — eastern free Dacia (Moldavia, The Plains of Muntenia, and part of eastern Transylvania) is generally ascribed to the northward Gothic migration.²⁵

Although the Gothic migration caused a general state of unrest among the populations at the borders of Dacia and in the pannonian provinces,²⁶ the hiding of coin hoards under Septimius Severus in the western and north-western zone of free Dacia may have been brought about by other historical circumstances.

¹⁹ C. Preda, *SCN*, I, 1957, 127.

²⁰ *Istoria României*, I, 1960, 449—450.

²¹ *Ibid.*, 450.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ E. Chirilă, *Acta MN*, VIII, 1971, 586.

²⁵ B. Mitrea, *SCIV*, 7, 1—2, 1956, 162.

²⁶ N. Gostar, *Analele Universităţii Al. I. Cuza*, XIV, 1968, 102.

The epigraphic documents and the dating of the last coins in the coin hoards hidden under Septimius Severus suggest a local conflict at the western limes of Dacia,²⁷ which took place between 198 and 208 A.D., according to inscription CIL, III, 1343.²⁸ The inscription reveals a concentration of auxiliary troops at Micia, the most vulnerable boundary of the province.²⁹

The conflict had been preceded by barbarian attacks upon the pannonian limes, possibly between 196 and 201 A.D.,³⁰ or more precisely 196—203 A.D.³¹

The coin hoards discovered in the Sarmatian zone,³² Banat,³³ western and north-western part of free Dacia and Roman province,³⁴ show that the attack was oriented to the west, covering the whole western and north-western area of the Roman limes, contrary to the Gothic penetration at that time.

Two hypotheses have been made regarding the hiding of coin hoards under Septimius Severus: (1) the Gothic penetration, which is less plausible and (2) the movement of the Gepides towards the western and north-western frontiers of Dacia. The latter hypothesis is also supported by Malalas's chronicle, who notes that in the year 184 A.D., Clodius Albinus, the governor of Dacia, had waged war against the Gepides.³⁵

Recent researches have attempted to solve the problem in terms of economic-monetary conditions: Septimius Severus's monetary reform reduced to half the silver of a denarius, which led to a massive storing of earlier denarii, thus expediting the monetary crisis in the third century A.D.

The interval between the reigns of Septimius Severus and Claudius II coincides with the economic-financial crisis in the Roman Empire. Caracalla began to strike the antoninianus in order to supply the shortage of denarii, which were still being struck but with a lesser percentage of silver: 450% instead of 800% as initially.³⁶ The monetary crisis worsened by the middle of the third century A.D., when the antoninianus was becoming the most widely-spread coin and the denarius began to go out of circulation³⁷. If in 250 A.D. the silver content

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*

³¹ The coin hoard at Mór — Felsődobos (Pannonia) ends with a coin struck by Septimius Severus in 203 A.D. — L. Bérkeszi, *Bironé Sey K., NK, LXII—LXIII, 1963—1964, 7.*

³² Mende (193—194), Elek (193), Miskolc (193), Kecel (193—195), Tiszaföldvár — Ókincsemhegy (193) — L. Barkóczi, *Bironé Sey K., NK, 1963—1964, 7.*

³³ Timişoara — D. Protase, T. Bader, *Tezaure — Satu Mare, 58.*

³⁴ Alecuş, Lujerdiu, Băiţa — D. Protase, T. Bader, *Tezaure — Satu Mare, 58 (fig. 1).*

³⁵ N. Gostar, *Analele Universităţii Al. I. Cuza*, XIV, 1968, 102.

³⁶ *Bironé Sey K., NK, LXX—LXXI, 1972, 5.*

of antoninianus was still 70—80%, from 260 A.D. on, it goes down to 5%,³⁸ actually turning into a silverised bronze coin.

There is a small number of monetary finds relating to this interval. Only two coin hoards have been found: at Diosig and Batăr, and a deposit (?) at Tileagd (136/II). The isolated finds total 41 and they come from 24 localities.

The coin hoard at Batăr is known to have only 8 pieces struck by Hadrianus (2), Antoninus Pius (2), Commodus (2), and Gordianus III (2), between 125/128 A.D. and 241/243 A.D.

The coin hoard at Diosig, wholly recuperated, contains 65 antoniniani distributed between 218/222 and 258/259 A.D. The coins belong to Elagabalus (1), Gordianus III (8), Philippus I (9), Philippus II (3), Trajanus Decius (5), Hostilianus (1), Trebonianus Gallus (10), Volusianus (7), Aemilianus (3), Valerianus (10), Gallienus (8). Most of them were struck in Rome (49). Some antoniniani were struck at Mediolanum (3), Lugdunum (1), and by the mint from Antiochia (4).

The coin hoard at Diosig ends with an antoninianus struck at Lugdunum dated by RIC between 258 and 259 A.D.

In Pannonia, south and south-east of Balaton, 9 coin hoards are known to end with coins dated between 258 and 259 A.D.³⁹ The coin hoards discovered in western Pannonia at Apetlon, Carnuntum, Bernsdorf and Hochneukirchen were hidden between 258 and 260 A.D.⁴⁰ The heavy storing in Pannonia, the reconstruction of the castrum at Intercisa under Gallienus, the destruction of Gorsium, may be explained by heavy attacks against Pannonia.⁴¹ Between 259 and 260 the Quadi, Sarmatae and Roxolans attacked Pannonia.^{41a}

Under the pressure of the Goths, the Roxolans moved into the area between the Danube and the River Tisa, inhabited by the Sarmatians.⁴² The steady raids of the Goths may have caused the hiding of coin hoards in Pannonia and of that at Diosig.

Several major conclusions may be drawn from the analysis of Roman imperial coinage.

The Dacians' preference for good denarii was popular in the third century A.D., when the market of the Empire succumbed to the overflow of antoniniani. There are only 19 isolated finds (bronze coins totalling 20 pieces) in two phases. It is obvious that bronze coins did not spread among the free Dacian tribes.⁴³

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Dunaujváros, Enying, Szakcs, Szalacska (IV), Görgeteg, Korong, Belatinci, Rábakovács, Kistormás — Bironé Sey K., *Fol. Arch.*, XV, 1963, 65—66.

⁴⁰ *Ibid.*, 66.

⁴¹ *Ibid.*, 66—67.

^{41a} Albeker Mária, Bironé Sey K., *NK*, LXVIII—LXIX, 1969—1970, 21.

⁴² Bironé Sey K., *Fol. Arch.*, XV, 1963, 67.

⁴³ *Istoria României*, I, 414.

This preference was sometimes undermined by the Roman commerce which was spreading fake subaerated coins. Eleven isolated finds are known to contain subaerated denarii. Another subaerated denarius is to be found in the coin hoard at Batăr. Being imitated after the denarii of Trajan and Hadrianus, Antoninus Pius, the denarii of Marcus Aurelius, Commodus, Septimius Severus, Geta, and Caracalla, belong without exception to the category of subaerated denarii faithfully imitating the original.⁴⁴

The great number of subaerated denarii discovered at Porolisum might indicate the existence of a mint there in the course of the second century A.D. and the first half of the third A.D. Its activity was probably conditioned by the intensity of trade with the population outside the frontiers of the Roman province.⁴⁵

The penetration of Roman coins and import goods (terra sigillata ceramic, glass ware, fibulae, arms, etc.) and their zonal distribution need some considerations regarding the commercial routes and centres in the trade with the barbarians.

The large number of isolated finds and Roman imports indicates a fairly balanced exchange of goods. The unequal distribution of coins may indicate zones of special interest for the Roman tradesmen. As in the case of free Germany and the eastern and north-eastern area of Pannonia, the intense Roman commerce in such zones has been confirmed by archeological and monetary finds. The castra at Porolisum, Tihău, Buciumi, Bologa, and Micia on the western limes may also have had the role of controlling the trade with "Barbaricum"⁴⁶. The Romans did allow the barbarians to trade in the territory of Dacia. Dio Cassius writes that the Iazygi traded with the Roxolans whenever they were permitted by the governor of the province.⁴⁷

Monetary finds may be distributed in five zones:

I. The Plains of Diosig: 7 localities totalling 18 isolated finds subzones:

1. The Plains of Diosig: 6 localities totalling 17 isolated finds and 1 coin hoard.
2. The central and northern part of the Plains of Ier: 9 localities totalling 9 isolated finds and 1 coin hoard (?).
3. The Plains of Carei: 6 localities totalling 6 isolated finds.

II. Silvania Depression (between the River Someş and River Crasna) 6 localities totalling 12 isolated finds, 1 coin hoard, 1 deposit.

III. The Basin of the Crişul Repede River: 15 localities totalling 28 isolated finds and 1 coin hoard.

IV. The zone situated between the Crişul Repede River and the Crişul Negru River (The Plains of Miersig and the northern Plains of Susag): 7 localities totalling 7 isolated finds and 3 coin hoards.

⁴⁴ I. Winkler, I. Ivănescu, *Acta MP.*, Zalău, 1977, 85.

⁴⁵ *Ibid.*, 92.

⁴⁶ T. Bader, *Sargetia*, XI—XII, 1974, 274—275.

⁴⁷ I. Winkler, I. Ivănescu, *Acta MP.*, Zalău, 1977, 92.

V. The zone situated in the Zărand Depression: 13 localities totaling 13 isolated finds and 3 coin hoards.

In the area bordered by the Crasna, Someş, and the Tur Rivers, the distribution of monetary finds is less dense. It contains coin hoards and isolated finds, and consequently it is better represented than in the pre-Roman age.

A comparison with the zonal concentration of republican and Greek (Dyrrhachium and Apollonia) coins indicates a clear agglomeration of Roman imperial finds in the plains. The archeological finds point to the same conclusion. The oppidan settlements at Berindia, Pecica, Oradea — Dealul Viilor and Tăşad, as well as the Dacian fortresses at Clit, Marca, Sacalasa Nou and Şimleul Silvaniei ceased to exist in the course of the first and second centuries A.D. as a result of Daco-Roman wars and the Roman policy of military circumspection⁴⁸ in the unconquered zones. The new military power imposed certain demographic changes, as in the province⁴⁹. The native population began to abandon the oppidan settlements and fortresses and move into the plains.⁵⁰ Here the number of settlements suddenly went up. About twenty new settlements emerged between the second and the fourth centuries A.D., besides earlier ones at Biharea, Oradea — Salca and Zerindul Mic.⁵¹

C. Phase III (271—435 A.D.)

The circulation of imperial coins in western and north-western Romania is now extremely precarious. There are 48 finds in 31 localities: 2 modest coin deposits (12 and respectively 34 copper pieces distributed in the course of the fourth century A.D.); isolated finds total 8 gold and 38 copper coins, most of them struck in the fourth century A.D.

The deposit found at Biharea (17/III), near the earth-made fortress, contains 12 copper coins struck by Maximian I Herculus (1), Constantine I (1), VRBS ROMA (1), Constantine II (2), Constantius II (5), Valens (1), Valentinian II (1), between 303 and 383 A.D. They had been struck by five mints: Carthage (1), Siscia (3), Constantinople (3), Antioch (2), Nicomedia (1), Thessalonica (1) and Heraclea (1).

The earliest coin is a demifollis struck by Maximian I Herculus in the mint at Carthage in the year 303. It belongs to type VOT /XX/

⁴⁸ S. Dumitraşcu, N. Chidioşan, *Crisia*, VII, 1977, 55—56.

⁴⁹ *Ibid.*, 56. For the Roman province Dacia see H. Daicoviciu, *Dacia*, III, 1959, 311—323.

⁵⁰ *Ibid.*, 55—56.

⁵¹ *Ibid.*, 55 (fig. 3).

FK. RIC indicates two variants of this type, VOT/X·X/ FK, respectively VOT/XX/ FK⁵², struck only by Diocletianus and Maximian I Herculus at the time when they were bearing the name of Augustus.⁵³

Type VRBS ROMA, probably struck in the first or fourth officina of the mint at Heraclea between 330 and 333 A.D. belongs to the early group of coins, where the personifications of the two cities (Rome and Constantinople) have the helmet entirely covering the hair.⁵⁴

The series of GLORIA EXERCITVS coins represented by 4 pieces struck by Constantine I, Constantine II and Constantius II between 330 and 337 A.D. has two variants according to the structure of the reverse: with one or two legion badges.

There is only a single coin of the type VICTORIAE DDAVGGQ-ONN struck by Constantius II at Siscia between 341 and 346 A.D. It is followed by the common series with the legend FEL TEMP REPARATIO (Felicium Temporum Reparatio)⁵⁵, exclusively struck by Constantius II at Thessalonica and Antioch between 351 and 361 A.D.: the series with module AE3 and the FH⁵⁶ variants, FH3 and FH4. A GLORIA ROMANORUM centenionalis also has module AE3, and was struck by Valens at Constantinople between 367 and 375 A.D.

The deposit ends with a demicentenionalis with module AE 4, type VOT XX MVLT XXX, struck by Valentinian II at Nicomedia in 383 A.D.

The second deposit is only known to have been found in the county of Bihor.

The poor physical condition of the 34 coins has made it impossible to give an integral determination of the deposit. Here is the distribution of 19 coins by emitters: Maxentius (2), Constantin I (1), Constantius II (9), Constants (1), Iulianus Apostata (3), Valentinian I (1), Valentinian I or Valens (1), Theodosius I (1).

Typologically, the coins belong to the series GLORIA EXERCITVS (6), VOT XX MVLT XXX (1), VICTORIAE DDAGGQNN (4). The series with FEL TEMP REPARATIO is represented by 4 coins and legend: emperor holds a phoenix over globe and labarum, sits in a ship led by Victoria⁵⁷ and type FH.

The last coin struck by Theodosius I in 383 or between 383 and 392 A.D. has module AE 4, type VOT X MVLT XX.

The deposit ends with a large number of AE 4 coins, which indicates a later date of hiding, i.e. by the end of the fourth century, A.D. The deposit at Biharea also ends with a AE 4 coin struck in 383 A.D. In Banat, the coin hoard at Tibiscum ends with a AE 4 struck

⁵² FK=Felix Karthago.

⁵³ VOT(X) FK for Caesares.

⁵⁴ RIC, VII, 283.

⁵⁵ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *Trei tezaure monetare din Banat din secolul IV*, Lugoj, 1974, 50.

⁵⁶ FH=Falling horseman.

⁵⁷ LRBC, II, 108.

between 378 and 383 A.D., and the second coin hoard at Dierna also ends with a AE 4 from between 383 and 392 A.D.⁵⁸

The coin hoard at Öcsöd⁵⁹ contains 2001 pieces struck by Claudius and Gratianus and it belongs to the "barbaricum" in the lower Basin of the Criş River. The last coin, a SECVRITAS REIPVBLICAE, was struck by Gratianus⁶⁰ in the second officina of the mint from Alexandria and is datable to 383 A.D. By the end of its activity, the mint from Alexandria reduced the number of officinas from 4 to 2 and continued to function like that until the beginning of the fifth century A.D.⁶¹

According to the last coins, the coin hoards and deposits from Banat, Pannonia and "barbaricum" may be classified in two groups:

(1) which contain coins reaching 375 A.D.⁶² They may be related to events which had taken place between 375 and 382 A.D. Between 374 and 375 A.D. the Quandi and Sarmatae invaded the Danubian provinces⁶³. In 378 A.D., the Goths won a brilliant battle against Gratianus. Only the next year could the Romans drive the Goths, Huns, and Alans away from the Balkans to the Danube. In 380 A.D. Altheus and Saphrax attacked Pannonia and forced Gratianus to make peace. The war with the Goths lasted for another two years.⁶⁴ The events may have caused the hiding of the coin hoards and deposits.

(2) which contain coins dated between 378 and 383 A.D. or between 383 and 392 A.D.⁶⁵ They seem to have been hidden at the end of the fourth century A.D. because of the Hunnic invasion. The westward migration of the Huns and their settling in Pannonia had blocked the trade and penetration of Roman coins into Transylvania.⁶⁶ The deposits at Biharea and in the county of Bihor may have been hidden between 383 and 392 A.D. since archeologists have found several Hunnic graves at Oradea (Salca) dating to the end of the fourth century A.D.⁶⁷

The large distribution of coins in Banat during the Constantinian Age is explained by the fact that Banat still belonged to the Roman

⁵⁸ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, 8/8, 44/1221.

⁵⁹ E. Jónás, *NK*, XXVIII—XXIX, 1929—1930, 30—44.

⁶⁰ *Ibid.*, 43.

⁶¹ *LRBC*, II, 103.

⁶² For Banat and Roman province: Dierna I, Cipău, Dalboşet, Gonea, Moldova Nouă, Pojejena, Pasul Vilcan, Laslea. For Pannonia: Carnuntum V and VI, Jabing Wien — Krottenbach, Zsofia puszta, Kaszók, Öregcsém.

⁶³ J. P. Callu, *Imperial revenue, expenditure and monetary policy in the fourth century A.D.*, BAR International Series 76, Oxford 1980, 114 (note 90).

⁶⁴ E. Stein, *Histoire du Bas-Empire*, I, 1959, 191; Bironé Sey K., *NK*, LX—LXI, 1962, 48.

⁶⁵ Banatska Palanka (383?); Tibiscum (378—383); Dierna II (383—392); Árpas (Valentinian II); Öcsöd (383?); Tedej (Valentinian II); Biharea (383); Bihor (383—392).

⁶⁶ K. Horedt, *Contribuţii la istoria Transilvaniei în secolele IV—XIII*, 1958, 16.

⁶⁷ M. Comşa, *Centenar muzeal orădean*, Oradea, 1972, 210; T. Roşu, *Dacia*, IX, 1965, 403—405.

Empire in the course of the fourth century A.D.⁶⁸ On the other hand, the Roman legislation from 356 A.D., which raised heavy interdictions against monetary transports across the frontiers of the Empire⁶⁹, and the economic crises and political unrest due to barbarian invasions brought about a heavy shortage of coins in western and north-western Transylvania. Although they were still used in trade, the coins did not, in fact, play an essential role in the economic system any longer. The system as such turned into a closed, natural one.

The monetary finds from Moldova, the Plains of Muntenia, Crişana, and the unconquered territory of Transylvania indicate that the free Dacians had used Roman coins until the end of the fourth century A.D.,⁷⁰ since even modest sums, as shown by the Dacian deposit at Cipău in the Mureş Valley, were being stored. It contains 15 bronze coins distributed between 307 and 375 A.D.⁷¹ The deposit is an indication that (a) the contacts with the earlier Roman province were not broken after 271; (b) the free Dacians who settled in the abandoned Roman territories possessed stocks of coins struck in the course of the fourth century A.D.;⁷² (c) the small coin hoards were the monetary accumulation of autochthonous population.⁷³ The deposit at Biharea also confirms this. It was found within the area of the earth-made fortress and the plateau nearby, rich in archeological finds: Roman terra sigillata ceramic, Roman provincial ceramic, fourth century A.D. graves found between 1924 and 1925, tools, ceramic and jewelry found in 1973⁷⁴.

The agreement between monetary finds and archeological *milieu* may be noticed in other cases as well⁷⁵: a bronze coin struck by Constantius II and found in the Dacian settlement from Arad—Ceala dates the archeological site as far as the fourth century A.D.; the four coins struck during the Constantinian Age and found east of the village Horia (county of Arad) date the Dacian settlement to the fourth century A.D.; a bronze coin struck by Constantin I and two large vessels have been found in a Dacian settlement west of Oradea ("Misca Steppe"); a bronze coin struck by Valens and a lot of gray ceramic fragments turned by the wheel in the fourth century A.D. have been found at Galošpetreu (the county of Bihor); a bronze coin struck by Aurelian and gray ceramic fragments turned by the wheel have been found at Valea lui Mihai (county of Bihor); a follis struck

⁶⁸ E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, 88—89.

⁶⁹ Gh. Poenaru Bordea, V. Barbu, *Dacia*, XIV, 1970, 270—271.

⁷⁰ D. Protase, *op. cit.*, 196.

⁷¹ Of which Constantin I (3), Constantin II (2), Constantius II (7), and Valentinian I (3). Mints: Siscia (6), Thessalonica (3), Cyzicus (1), Aquileia (1), Antioch (1), Treveri (1), Constantinople (1), — N. Vlassa, *SCIV*, 16, 3, 1963, 510—512; D. Protase, *op. cit.*, 162—163.

⁷² D. Protase, *op. cit.*, 196—197.

⁷³ *Ibid.*, 198.

⁷⁴ *RMB*, 13.

⁷⁵ For the archeological site finds see: I. H. Crişan, *SCIV*, 2, 1963, 460—461; E. Dörner, *Urme...*, 24—27.

by Maximin Daza and one by Constantius II come from the Dacian settlement at "Bobalt" near Carei.

The imitations of Roman gold and copper coins form another category. According to date and prototype, the seven finds fall into three groups:

(1) *Group I* contains the largest number of coins. Prototypes are the third and fourth cent. A.D. Roman coins struck by Diocletianus, Maximian I Herculus, Constantius Chlorus, and Galerius Maximianus⁷⁶. Two gold imitations come from the county of Bihor (18/IV) and, respectively Marghita (74/I) and two copper coins from Siniob (112/I) and Pecica (97/VII). The copper coin from Pecica, found in a Sarmatian (?) grave, belongs to the series with semilune on reverse. Ödön Gohl ascribes it to a late Celtic tribe⁷⁷ and A. Kerényi to the Sarmatae⁷⁸. A. Kerényi thinks that this type of imitations performed only a sacred function as amulets.⁷⁹

(2) *Group II* contains a single bronze piece found at Săcueni in the county of Bihor. It is an imitation of AE 2 (maiorina) type FEL TEMP REPARATIO with FH3. This type of imitation is also to be found in the coin hoards from Pannonia⁸⁰ and Banat.⁸¹

(3) *Group III* is made up of two imitations of Theodosius II solidi found at Copalnic-Mănăştur⁸² (40/I) and Valea lui Mihai⁸³ (143/II). The latter coin belongs to a Gepidic grave⁸⁴. Their prototypes are VOT XXX—MVLX XXXX (Copalnic-Mănăştur) datable to 429 or 430 A.D.,⁸⁵ respectively IMP XXXXII COS XVII PP (Valea lui Mihai), datable to 443 A.D.⁸⁶

Only seven solidi have been found in western and north-western Transylvania. They come from 6 localities and were struck between Honorius and Severus III (395—465). Eleven finds totalling 13 coins have been found in Roman Transylvania. Most of them were struck under Theodosius II. (408 and 450 A.D.)

Most specialists agree that solidi did not perform as currency but as stipends and donatives which the Roman-Byzantines were offering to the Goths and Gepides.⁸⁷ The only exception is northern Europe (North Sea area) where solidi acted as currency as well.⁸⁸

⁷⁶ A. Kerényi, NK, LIV—LV, 1955—1956, 19.

⁷⁷ Ö. Gohl, AE, XXI, 1901, 421.

⁷⁸ A. Kerényi, NK, LIV—LV, 1955—1956, 18—19.

⁷⁹ *Ibid.*, 18.

⁸⁰ See the coin hoard at Perbal — Cf. Bironé Sey K., *Fol. Arch.*, XVI, 1964, 63, 76. The coin hoard contains an imitation of type FEL TEMP REPARATIO (Cf. LRBC, II, 1891).

⁸¹ See the coin hoards at Tibiscum, Dierna II, and Dalboşet — E. Chirilă, N. Gudea, I. Stratan, *op. cit.*, 61—62, 67.

⁸² E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure — Maramureş*, 72.

⁸³ M. Roşca, AISC, Cluj, 1931, 1—4.

⁸⁴ *Dicţionar de istorie veche a României*, Bucureşti, 1976, 604.

⁸⁵ A. Boyce, NNM, 1965, 72.

⁸⁶ *Ibid.*, 73.

⁸⁷ B. Mitrea, SCIVA, 1, 1979, 76; D. Protase, *op. cit.*, 192.

⁸⁸ Bironé Sey K., NK, LXXIV—LXXV, 1975—1976, 11.

Large quantities of gold coins, medallions, and jewelry have been found in the territories of the "barbaricum". The coin hoard at Szikancs (Hungary) contains 1439 solidi and is the biggest so far;⁸⁹ the coin hoard at Şimleul Silvaniei (see Additional List 124/XII) contains jewelry, 2 Germanic (?) imitations after Valens's medallions, and 12 Roman gold medallions struck by Maximianus Herculus (2), Constantine I (1), Constantius II (2), Valentinian I (1), Valens (5), Gratian (1), in the mints at Treveri (3), Rome (3), Thessalonica (3), Constantinople (1), Antioch (1), Cyzic (1).⁹⁰ Gratian's coin was struck after 375 A.D. and was turned into medallion much later.⁹¹ This indicated that the coin hoard had been hidden much later than 376 A.D. and that it belonged rather to the Gepides who were withdrawing in the face of Hunnic invasion than to the Goths.⁹²

Conclusions

The analysis of ancient monetary finds in western and north-western Romania has led to the following conclusions:

(1) Monetary finds reflect the degree of economic development, the intensity and volume of trade.

*Monetary circulation was homogeneous and continuous in western and north-western Romania between the fourth century B.C. and the fourth century A.D. The economic development of western Dacian and later Daco-Roman society was consequently homogeneous and continuous. It began to grow intense by the middle of the second century B.C. and reached the highest point during the reign of Burebista.*⁹³

Trade with the free Dacian territories was very active in the second century A.D., but even then, it was largely based on the exchange of agro-pastoral goods: agricultural products, cattle, honey, wax, wood, etc.

Owing to the highly-developed economic system under Burebista, as shown by the large number of coin hoards, the export of Dacian goods prevailed over the import of Roman commodities. The distribution of coins in the imperial age indicates an emphasis on intertribal exchanges of goods.

The great number of isolated finds reveals an intense retail commerce at the time.

⁸⁹ *Ibid.*, 7.

⁹⁰ A. Alföldi, NK, XXVIII—XXIX, 1929—1930, 11 (see note 14).

⁹¹ *Ibid.*, 6.

⁹² *Ibid.*

⁹³ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972,

(2) The topographic distribution of monetary finds in the western plains confirms the Roman attempts to integrate that territory into the economic and political system of the Roman province. As a result of Roman military interventions, earlier Dacian centres with strategic function were gradually annihilated. Such is the case of the political centres at Sacalasa Nou, Tășad, Marca as well as the fortresses and oppidan settlements at Berindia, Clit Șimleul Silvaniei. On the other hand, about twenty new Dacian settlements emerged in the plains between the second and the fourth centuries A.D.

(3) Archaeological and monetary finds show that the territories which escaped Roman conquest: Crișana, Sătmar, Maramureș were economically and culturally subordinated to the Roman province. This allowed the free Dacians to share in the benefits of Roman civilisation.

The ethnic-cultural contacts between the free Dacian territories and the Roman province generated a vast Daco-Roman cultural facies which assimilated the unconquered zones.

The preservation of certain pre-Roman areas of intense monetary circulation in the Roman and post-Roman ages strongly supports the autochthonous origin of monetary finds, the unity and continuity of Dacian and Daco-Roman material culture, and the continuity of Dacian ethno-cultural elements.

IV.

Repertoriu de descoperiri

1. AGRIȘUL MARE (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 132 tetradrahme dacice
- b) 18 iulie 1880, la marginea comunei, în valea piriului Bot, lucrări agricole.
- c) Majoritatea pieselor au fost achiziționate de MNM, câteva au ajuns la KMW. Se cunosc 7 piese.
- d)

Tip Agriș

Agriș A — Șilindia

1—4 G=13,19 g—14,11 g; Dess., 108—109; Pink, 64

Agriș B — Șilindia

5—7 G=13,06 g—14,06 g; Pink, 62—63; Preda, p. 66—69, începutul sec. II î.e.n.

Tip Huși-Vovriești (?)

- f) C. Moisil, BSNR, 1922, p. 59/95; K. Pink, Ostkelten..., p. 46, 134/4; B. Mitrea, ED, X, 1945, p. 32; I. Winkler, SCȘt-Cluj, 1955, p. 74/2; C. Preda, Monedele..., p. 66—67, 118. J. Winkler, File de istorie, III, 1974, p. 167.

- II. a) Număr neprecizat de monede grecești, Dyrrhachium și Apollonia (?)
- f) S. Márki, Aradvármegye..., p. 209; I. Winkler, SCȘt-Cluj, 1955, p. 118; I. Glodariu, Acta MN, VII, 1971, p. 80/109.

2. ALMAȘ (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, cca. 200 monede dacice. S-au recuperat 19 piese.
- b) 1964, locul „Pietroaie”, la 2 km sud de sat, pe valea „Pleșa”. Piese au fost depozitate într-un vas de lut.
- c) 16 piese în Col. MȚC/inv. nr. 3; 3 piese în Col. liceului din Gurahont (jud. Arad).
- d)

Tip. Toc-Chereluș

1—19 G=5,10 g—8,20 g; Pink, 269—274; Preda, p. 307, după 150 î.e.n.

- f) E. Chirilă, N. Chidioșan, Acta MN, II, 1965, p. 111—118; B. Mitrea, Dacia, XV, 1971, p. 401; C. Preda, Monedele..., p. 309; Fl. Dudaș, Acta MN, XII, 1975, p. 136.

- II. a) Tezaur, cca. 100 denari imperiali. Se păstrează 1 piesă.
 b) 1929, hotarul sudic, deluros, al satului, cu prilejul destelenirii unor noi terenuri.
 c) Col. liceului din Gurahonț (jud. Arad).
 d)
     Septimius Severus
 G=2,33 g; D=19 mm; RIC, Laodiceea, 460, 194 e.n.
 f) Inedit. Informații Fl. Dudaș — Oradea.

3. ANDRID (jud. Satu Mare)

- I. a) Tezaur, număr neprecizat de monede dacice. Se cunoaște 1 piesă.
 b) 1893, în raza localității.
 c) Piesa a intrat în Col. MNM în anul 1893, cu inv. nr. 59.
 d)

Tip Medieșul Aurit

- G=8,85 g; Pink, 326—330; Preda, p. 289; 293, cca. 150 î.e.n.
 f) Ö. Gohl, NK, 1903, p. 59, 83; *Idem*, NK, XIV, 1915, p. 14; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 83, 136/71; B. Mitrea, ED, X, 1945, p. 31/71; I. Winkler, *O mincich...*, p. 25/5; T. Bader, *Tezaure-Satu Mare*, p. 131; C. Preda, *Monedele...*, p. 290.

4. ARAD (jud. Arad)

- I. a) 4 monede dacice de argint de tip Filip II (?).
 f) J. G. Seidl, ÖBLK, III, 1846, p. 26; I. Téglás, *Ungarische Revue*, IX, 1899 p. 325; I. Winkler, *O mincich...*, p. 25; C. Preda, *Monedele...*, p. 433/2.

- II. a) 1 monedă dacică de argint

d)

Tip Ramna B (?)

- Preda, p. 64, 66, prima jumătate a sec. II î.e.n.
 f) K. Pink, *Ostkelten...*, p. 45; NK, 1914, p. 18; C. Preda, *Monedele...*, p. 65—66.

- III. a) 1 tetradrahmă emisă de Macedonia Prima.

J. G. Seidl, ÖBLK, III, 1846, p. 26; B. Mitrea, ED, X, 1945, p. 76/9; I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 108—109; E. Chirilă, G. Mihăiescu, *Der Münzhort von Căprioru*, p. 32/1; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 76/1.

- IV. a) 6 monede dacice

c) Col. Dr. G. Severeanu — București.

d)

Tip Aiud-Cugir

Preda, p. 295, 404, după 150 î.e.n.

f) C. Preda, *Monedele...*, p. 297.

- V. a) 5 monede dacice.

c) 4 piese în Col. MNM; 1 piesă în Col. Dr. G. Severeanu — București.

d)

Tip Toc-Chereluș

Pink, 269—274; Preda, p. 307, după 150 î.e.n.

f) I. Winkler, *SCN*, IV, 1968, p. 79; C. Preda, *Monedele...*, p. 309.

- VI. a) Număr neprecizat de drachme din Dyrhachium.

f) I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 80/5.

- VII. a) 1 denar roman republican.

b) 1900 (?), la vest de localitate, în pădurea Ceala, lucrări viticole. În același loc s-a descoperit un complex de cuptoare de ars vase aparținând probabil epocii La Tène dacice.

d)

Cn. Nerius

Crawford, Roma, 441/1, 49 î.e.n.

e) Piesa a fost greșit localizată la Pecica (jud. Arad).

f) *AE*, 1901, p. 334—335; I. Winkler, *SCȘt Cluj*, 1955, p. 126—127; E. Dörner *Urme...*, p. 14.

- VIII. a) 4 denari romani imperiali.

b) 1964, în perimetrul orașului, pe terenul fermei C.A.P.—Ceala, lucrări balastiere. Piesele au făcut parte din inventarul unor morminte de in-humație (?).

c) Col. Muz. Arad.

d)

Titus

1. RIC, 24 a, Roma, 80 e.n.

Antoninus Pius

2. RIC, 232, Roma, 153—154 e.n.

Antoninus Pius pentru DIVA FAUSTINA

3. RIC, 384, 141—161 e.n.

Marcus Aurelius pentru FAUSTINA II

4. RIC, 677, 161—176 e.n. (?)

f) B. Mitrea, *SCIV*, 17, 2, 1966, p. 420.

- IX. a) 1 denar emis de Caracalla, 1 monedă de bronz emisă de Constantius II.

b) 1962, liziera pădurii Ceala, în vecinătatea drumului Arad—Bodrog, săpături arheologice. Moneda bătută de Constantius II a fost descoperită în interiorul unui cuptor de ars oale, iar denarul emis de Caracalla în apropiere.

f) B. Mitrea, *SCIV*, 14, 2, 1963, p. 469.

- X. a) 1 monedă romană imperială de bronz.

b) 1962, (?), în raza orașului.

c) Col. Muz. Arad.

d)

Heracleia Tracică

Valentinian I, Cohen², 4, 364—375 e.n.

f) B. Mitrea, *SCIV*, 14, 2, 1963, p. 469.

5. ARDUD (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 centenionalis.

d)

Siscia

FEL TEMP REPARATIO FH 3, AE 3, 351—354 e.n.

Constantius II, LRBC, II, 1218.

f) E. Chirilă — V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

6. AȘTILEU (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial emis de Vespasian (69—79 e.n.).
 f) *AÉ*, I, 1869, p. 78; I. Winkler, *SCȘt—Cluj*, 1955, p. 126—127; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/13.

7. BATĂR (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur (?), 8 monede romane imperiale: 5 denari, 1 denar subaerat, 2 antoniniani.

b) 1910, în hotarul satului, lucrări agricole.

c) În 1910 piesele au fost predate la Muz. Oradea/inv. 285—288.

d)

Hadrian

1. Dn, D=20 mm; RIC, 182, Roma, 125—128 e.n. (?)

2. Idem.

Antoninus Pius

3. Dn subaerat, D=20 mm.

4. Dn, D=20 mm (?).

Commodus

5. Dn, D=17 mm; RIC, 76, 183—184 e.n.

6. Dn, D=18 mm (?).

Gordianus III

7. Ant, D=24 mm (?).

8. Ant, D=21—25 mm; RIC, 84, Roma, 241—243 e.n.

e) Se pare că cele 8 piese fac parte dintr-un tezaur mai mare. Hiatal care există în distribuția pieselor pledează pentru acest fapt. În literatura numismatică descoperirea este semnalată cu numărul de piese pe eminenți, fără determinări.

f) Inedit. *Reg. inv. Muz. Oradea*, 1910, nr. 285—288; Semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 385.

8. BAIJA MARE (jud. Maramureș)

Ia. a) 1 denar roman imperial emis de Antonius Pius.

b) Perimetrul orașului, pe „Dealul Florilor”.

c) Col. Muz. Baia Mare.

d)

f) E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure—Maramureș*, p. 67/6.

II. a) 1 denar de potin emis de Marcus Aurelius.

b) În perimetrul orașului.

c) Col. Muz. Baia Mare.

f) E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure—Maramureș*, p. 67/6.

III. a) 1 monedă de bronz romană.

b) În perimetrul orașului.

c) Col. Muz. Baia Mare.

d)

Philippus I

G=4,5 g; D=22 mm; Pick, 1/1, p. 9, nr. 2.

f) E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure—Maramureș*, p. 67/8.

9. BĂSEȘTI (jud. Maramureș)

I. a) 1 sestertius și 1 denar roman imperial.

b) 1789, în hotarul localității.

d)

Antoninus Pius pentru FAUSTINA I

1. S, RIC, 1103, după 141 e.n.

Marcus Aurelius pentru FAUSTINA II

2. Dn, RIC, 676—678 (?), 175 e.n.

e) Piesele sînt publicate cu determinări după Cohen².

f) I. Winkler, *SCN*, III, 1960, p. 441.

10. BĂTARCI (jud. Satu Mare)

I. a) 1 centenionalis.

Sirmium

d)

FEL TEMP — REPARATIO FH3, AE3, 351—354 e.n.

Constantius II, LRBC, II, 1594

f) E. Chirilă — V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

11. BEIUȘ (jud. Bihor)

I. a) 2 denari romani republicani.

b) În împrejurimile orașului.

c) Col. D. Bara—Oradea.

Marcus Antonius (PL. XXIII/16).

Crawford, monetărie ambulantă cu M. Antonius, 544/24,
32—31 i.e.n.

f) Inedit.

12. BELIU (jud. Arad)

I. a) Număr neprecizat de monede romane imperiale.

b) Înainte de 1851, hotarul satului.

f) E. Fényes, *Magyarország geographiai szótára*, I, Pesta, 1851, p. 110.

13. BEREJA (jud. Satu Mare)

I. a) 1 denar roman imperial.

b) 1965, în hotarul satului. La locul „Lutărie” așezare dacică (sec. II—IV e.n.). La punctul „Soci”, în perimetrul așezării dacice clasice s-a descoperit un semibordei dacic din sec. III e.n.

c) Col. Muz. Carei / inv. 113.

d)

Lucius Verus (Pl. XXVI/7)

RIC, 491, 162—163 e.n.

- f) D. Popescu, *SCIV*, 17, 1966, p. 714/14; Gh. Lazin, *SC—Satu Mare*, 1969, p. 111; E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1970, p. 508; Gh. Lazin, I. Nemeti, *Crisia*, II, 1972, p. 200, 210.

14. BETFIA (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial emis de Traian.
c) În 1886, piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea.
f) P. Cséplö, *BNRE*, 1897, p. 48.

15. BÎRSA (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, cca. 500 denari romani republicani. Se cunosc 29 de piese.
b) 1862, în hotarul satului, pe valea Inicu, lângă Crișul Alb.
c) 3 piese au ajuns la Cab. Num. din Viena, 19 piese în Col. Univ. din Pesta, 7 piese la Arad (?), 4 piese la Fundația Jiga (Oradea). În Col. KMW se păstrează 2 denari, nr. 10, 11 (Inv. 2183, 3764).

d)

- C. Iunius C.f.*
1. Crawford, Roma, 210/1, 149 i.e.n.
Cn. Gellius (?)
2. Crawford, Roma, 232/1, 138 i.e.n.
M. Baebius Q.f. Tampilus
3. Crawford, Roma, 236/1 a, 137 i.e.n.
4. Idem.
Cn. Lucretius Trio
5. Crawford, Roma, 237/1 a, 136 i.e.n.
C. Serveilius M.f.
6. Crawford, Roma, 239/1, 136 i.e.n.
Q. Fabius Labeo
7. Crawford, Roma, 273/1, 124 i.e.n.
M. Fourius L.f. Philus
8. Crawford, Roma, 281/1, 119 i.e.n.
P. Licinius Nerva
9. Crawford, Roma, 292/1, 113 sau 112 i.e.n.
M. Herennius
10. Crawford, Roma, 308/1, 108—107 i.e.n.
L. Appuleius Saturninus
11. Crawford, Roma, 317/1, 104 i.e.n.
L. Calpurnius Piso Caesoninus; Q. Servilius Caepio (?)
12. Crawford, Roma, 330/1, 100 i.e.n.
Q. Titius
13. Crawford, Roma, 341/1, 90 i.e.n.
L. Titurius L.f. Sabinus
14. Crawford, Roma, 344/1, 89 i.e.n.
Cn. Cornelius Lentulus Clodianus
15. Crawford, Roma, 345/1, 88 i.e.n.
16. Idem.
C. Gargonius; M. Vergilius (sau Verginius); Ogul(nius)

17. Crawford, Roma, 350 A, 86 i.e.n.
L. Iulius Bursio
18. Crawford, Roma, 352/1, 85 i.e.n.
Mn. Fonteius
19. Crawford, Roma, 353/1, 85 i.e.n.
P. Fourius Crassipes
20. Crawford, Roma, 356/1 a, 84 i.e.n.
C. Marius C.f. Capito
21. Crawford, Roma, 378/1, 81 i.e.n.
Q. Caecilius Metellus Pius
22. Crawford, nordul Italiei, 374/1, 81 i.e.n.
C. Naevius Balbus
23. Crawford, Roma, 382/1 a, 79 i.e.n.
Ti. Claudius Nero
24. Crawford, Roma, 383/1, 79 i.e.n.
M. Volteius M.f.
25. Crawford, Roma, 385/1, 78 i.e.n.
L. Cassius Longinus
26. Crawford, Roma, 386/1, 78 i.e.n.
C. Piso L.f. Frugi
27. Crawford, Roma, 408, 67 i.e.n.
C. Iulius Caesar (?)
28. (?) 58—48 i.e.n.
Q. Caecilius Metellus Pius Scipio
29. Crawford, Africa, 459/1, 47—46 i.e.n.
e) Studiile monografice de după 1862 (Vezi Ipolyi, Miletz și Márki) informează despre un tezaur cu un număr de peste 1000 de piese. Informația este preluată din presa anului 1862 (Vezi Bibliografia). Fr. Kenner localizează tezaurul în mod greșit la Ineu, localizare care a fost preluată și de studii numismatice mai recente. La Viena se păstrează informația: „Erut in Boros-Jenő — 1864”.
E. Dörner reluând studiul tezaurului a reușit să determine un număr de 29 de monede după lucrările lui Babelon și Grueber.
f) Ziarul „Concordia”, 20 noiembrie 1862; ziarul „Alföld”, nr. 247, 1862, p. 3 și 252, p. 2; A. Ipoly Arch Közl., III, 1863, p. 174; I. Miletz, *TRÉT*, 1876, p. 168; S. Marki, *Aradvármegye...*, I, 1892, p. 28; Fr. Kenner, *AÖG*, 38, 1867, p. 296—297; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 111 (sub Ineu); I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 128/23; E. Dörner, *Tibiscus*, 1970, p. 24—32; B. Mitrea, *SCIV*, 1, 1973, p. 141; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/29.

16. BICACI (jud. Bihor)

- I. a) 2 solidi
b) 1887 (?), în hotarul satului.
c) În 1887 piesele au fost înregistrate la Muz. Oradea/inv. 265—266.
d)

Theodosius II (Pl. XXIX/5)
VOT XXX-MVLT XXXX
Boyce, *NNM*, 153 (1965), 72, 429—430 e.n.

- e) În Col. MȚC, există un solidus provenit din colecția veche a muzeului, posibil unul din cei doi solidi descoperiți la Bicaci.
 f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1887, p. 7, nr. 265—266; semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1964, p. 385.

17. BIHAREA (jud. Bihor)

- I. a) 2 denari romani imperiali și 1 as.
 b) 1908, în hotarul satului, pe „Dealul viilor”, lucrări agricole.
 c) Între anii 1908—1910 piesele au fost donate muzeului din Oradea.
 d)

Hadrianus

1. Dn, D=18 mm (?)

Lucius Verus

2. As, D=25—27 mm; RIC, 1352, 162—163 e.n.

Marcus Aurelius

3. Dn, D=16—19 mm; RIC, 402, 178—179 e.n.

- f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1908, nr. 11.

- II. a) Depozit, 12 monede romane de bronz; 1 demifollis, 4 centenionalis, 1 demicentenionalis, 6 AE.

- b) 1950 (?), în perimetrul satului, lucrări edilitare. În zona cetății de pământ și a platoului din împrejurime cercetările arheologice au surprins un orizont daco-roman din sec. IV e.n.

- c) Col. MȚC.

- d)

Carthago (Pl. XXVIII/1)

Dfol. VOT/X.X/ FK 303 e.n.

1. Maximian I. Herculius, RIC, 37 b/2^a

Siscia

AE GLOR-IAEXERC-ITVS 335—337 e.n.

2. Constantin II, Cf. LRBC, I, 755, dar ε SIS (Pl. XXVIII/3).

3. Constantius II, Cf. LRBC, I, 756, dar ε SIS (Pl. XXVIII/4).

AE VICTORIAEDDAVGGQNN 341—346 e.n.

4. Constantius II, Cf. LRBC, I, 790, dar Δ SIS (Pl. XXVIII/5).

Thessalonic

Cen FEL TEMP-REPARATIO FH 3, AE 3, 351—354 e.n.

5. Constantius II. Cf. LRBC, II, 1683.

Constantinopolis

AE GLOR-IAEXERC-ITVS 330—335 e.n.

6. Constantin I. LRBC, I, 1010.

AE GLOR-IAEXERC-ITVS 335—337 e.n.

7. Constantin II. LRBC, I, 1027.

Cen GLORIA RO-MANORUM AE 3 367—375 e.n.

8. Valens. Cf. LRBC, II, 2113, dar $\frac{*}{\text{CONSA}}$ (Pl. XXVIII/8).

Nicomedia

Dcen VOT/XX/MVLT/XXX/AE 4, 383 e.n.

9. Valentinian II. LRBC, II, 2379

Heraclea (Pl. XXVIII/2)

AE VRBS-ROMA 330—333 e.n.

10. RIC, 134, dar A (sau Δ)

Antiochia

Cen FEL TEMP-REPARATIO FH 4 AE 3 355—361 e.n.

11. Constantius II. LRBC, II, 2635 (Pl. XXVIII/6).

12. Constantius II. LRBC, II, 2637 (Pl. XXVIII/7).

- f) Inedit. *RMB*, p. 20—21.

18. BIHOR (județ)

- I. a) 1 monedă dacică de argint de tip Filip II (?)

- f) *AE*, IV, 1871, p. 163; I. Winkler, *O mincich...*, p. 25/10; C. Preda, *Monedele...*, p. 433/5.

- II. a) 1 stater.

- b) 1907 (?).

- c) În 1907 piesa a intrat în Col. Muz. Oradea.

- d)

Alexandru III

G=8,4 g; D=19 mm; Müller, 709, Macedonia, Thracia și Thessalia.

- f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1907.

- III. a) 2 antoniniani emiși de Gordian III și Traianus Decius.

- c) Piesele au fost achiziționate de Muz. Oradea în 1898/inv. 24.

- f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1898, nr. 24.

- IV. a) 1 imitație după un aureus roman (Pl. XXIX/2).

- e) Reversul este o combinație între tipurile Soli Invicto Comiti, Genius Populi Romani și Jovi Conservatori de pe monedele lui Constantius Chlorus. Pentru avers prototipul îl constituie monedele de aramă emise de Diocletianus de tip Cohen, 242.

- f) *AE*, 1901, p. 421, fig. 19; Ö. Gohl, *NK*, III, p. 79; *NK*, X, p. 14, nr. 29.

- V. a) Depozit, 34 monede romane de bronz: 2 demifollis, 9 centenionale, 10 demicentenionale, 13 AE.

- c) Col. MTC/Inv. 57.

- d)

Aquileia

Cen GLORIA RO-MANORUM AE 3 364—367 e.n.

1. Valentinian I. Cf. LRBC, II, 996, dar S.

Cen SECVRITAS-REIPUBLICAE AE 3 367—375 e.n.

2. Valentinian I sau Valens. LRBC, II, 1014 sau 1015.

Siscia

Cen VICTORIAEDDAVGGQNN AE 3, 341—346 e.n.

3. Constantius II. LRBC, I, 800.

Thessalonic

AE GLORI-AEXER-CITVS 335—337 e.n.

4. Constantius II. LRBC, I, 847.

AE VICTORIAEDDAVGGQNN 341—346 e.n.

5. Constantius II. LRBC, I, 859.
Heraclea
AE GLOR-IAEXERC-ITVS 335—341 e.n.
6. Constans. LRBC, I, 950—952.
AE VOT/XX/MVLT/XXX/ ? 341—346 e.n.
7. Constantius II. LRBC, I, 963.
Constantinopolis
AE GLOR-IAEXERC-ITVS 335—337 e.n.
8. Constantin I. LRBC, I, 1024.
Dfol 9—10. Maxentius. ? 306—312 e.n.
Cen 11—12. Constantius II.
Cen 13—14. Constantius II FEL TEMP REPARATIO 351—361 e.n.
AE 15. Constantius II SPES REI-PUBLICAE 355—361 e.n.
AE 16—18. Iulianus Apostata " 355—361 e.n.
Dcen 19. Theodosius I VOT X MVLT XX AE 4. 383—392 e.n.
Dcen 20—22. GLOR-IAEXERC-ITVS AE 4.
Cen 23—24. FEL TEMP REPARATIO AE 3.
Dcen 25. GLORIA RO-MANORVM ? AE 4.
AE 26—30. Secolul IV e.n.
AE 31—34. Secolul IV e.n.
f) Inedit.

19. BIXAD (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 tetradrahmă de argint (?).
f) P. Mureșan, *AMET*, VIII, 1976, p. 191, nota 60.
- II. a) 1 aureus emis de Nero.
f) P. Mureșan, *AMET*, VIII, 1976, p. 191, nota 60.

20. BORȘ (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial.
c) Col. MTC/Inv. 713.
d)
Vittelius
G=2,72 g; D=20 mm; RIC, 7, 69 e.n.
f) E. Chirilă și colab. *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 135.
- II. a) 1 denar subaerat.
b) 1902 (?), în hotarul localității.
c) În 1902 piesa a intrat în Col. Muz. Oradea/Inv. 16.
d)
Septimius Severus pentru IULIA DOMNA
cf. RIC, 633 193—196 e.n. (?).
f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1902, p. 127, nr. 16.

21. BUTENI (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 12 tetradrahme dacice și celtice.
b) 1873, în hotarul localității, lucrări agricole.

c) În 1873 piesele au fost înregistrate la MNM.

d)

1. Tip Tulghieș-Mireșu Mare cu arc
G=13 g—13,15g; Pink, 73; Preda, p. 82, sfârșitul sec. III. i.e.n.
2. Tip Ramna A-Tulghieș (?)
G=11,65 g; Pink, 93; Preda, p. 63, 66, cca 200 i.e.n.
3. Tip cu cap uman sub cal
G=13,01 g—13,35 g; Pink, 89; Preda, p. 164, 169, sfârșitul sec. III i.e.n.—începutul sec. II. i.e.n.
4. Tip Agriș
Prototip Agriș A-Șilindia
G=13 g; Pink, 446; Preda, p. 66, cca 200 i.e.n.
5. Tip călăreț cu semilună
G=12,62 g; 12,9 g; Pink, 442; prima jumătate a sec. II i.e.n.
6. Tip Jiblea — fără litere pe revers
G=11,35 g; Pink, 74; Preda, p. 176, începutul sec. II. i.e.n.

- e) I. Winkler semnalează ca provenind de la Buteni 5 monede dacice de argint pe care le integrează tipurilor din Banat și tipului Vrancea. În documentele de evidență ale MNM (1867—1899) cele 12 piese au fost determinate după Pink și Dessewffy.
- f) Inedit. *MNM, Eremlétek*, 1867—1899 (A—J); I. Winkler, *Acta MN*, V, 1968, p. 37, 40, 43—44; idem, *Acta MN*, VI, 1969, p. 76.

22. BUDUSLĂU (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial.
b) 1903, în hotarul satului, lucrări agricole.
c) Piesa a fost achiziționată în 1903 de Muz. Oradea/Inv. 168.
d)
Hadrianus
RIC, 367, Roma, 134—138 e.n.
f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1903, p. 25/168.

23. CADEA (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 191 denari republicani și podoabe dacice de argint: 170 denari republicani, 21 imitații de tip roman republican, 2 fibule cu disc, 1 brățară, 1 lanț ornamental.
b) 1941, în perimetrul satului, lucrări agricole.
c) În 1944 tezaurul a fost achiziționat de MNM.
d)

DENARI ROMANI REPUBLICANI

Prima emisiune: Fără nume de magistrat
Gruber, Roma, 229—217 i.e.n.

Ultima emisiune: P. Clodius
Crawford, Roma, 494/23, 42 i.e.n.

IMITAȚII DE TIP ROMAN REPUBLICAN

1. Av. Apollo, cap schematizat spre dr.
- Rv. Genius călărind un țap spre dr.; în exergă thyrsos.

2. Av. Roma, cap schematizat, spre stg.
Rv. L. PISO FRVGI. Călăreț spre dr. cu ramură de palmier.
3. Av. AVCR Capul zeiței Roma spre stg.
Rv. Victorie în quadrigă spre dr.; în exergă urme de litere.
4. Av. SARAI Roma spre dr.
Rv. $\wedge \wedge \wedge$ (în exergă); quadrigă spre dr.
5. Av. Roma spre dr. (X, M).
Rv. $\Gamma \text{ROM} \rho \text{C}$ Quadrigă spre dr.
6. Av. Roma spre stg.
Rv. Sus $\text{C} \perp \text{I}$ $\text{H} \wedge \text{B} \wedge \text{B}$ (în exergă). Victoria în trigă (?).
7. Av. CMC Roma spre dr.
Rv. $\text{M} \text{O} \text{Y}$ (în exergă). Jupiter în quadrigă spre stg., sub cai $\text{V} \wedge \text{J}$
8. Av. $\text{V} \text{M} \text{I} \wedge$ Roma spre dr., Imagine dublată.
Rv. $\wedge \wedge$ (sub cai și în exergă) Quadrigă spre dr.
9. Av. Roma spre stg.
Rv. ... MF (?) — în exergă. Quadrigă spre dr.
10. Av. Apollo, cap schematizat spre dr.
Rv. C. CV—ROMA (în exergă). Roma în quadrigă.
11. Av. PANSA. Apollo, cap laureat spre dr.
Rv. ... VIBIVS (în exergă). Pallas în quadrigă spre dr.
12. Av. Mercur spre dr., pe cap petasus, lângă el caduceu.
Rv. Victoria în trigă spre dr.
13. Av. Cap barbarizat spre dr. (Apollo ?).
Rv. Griff inaripat spre dr.; în exergă litere șterse.
14. Av. Apollo spre dr.
Rv. Ciine alergând spre dr.; în exergă litere șterse.
15. Av. $\text{A} \text{I} \text{I}$ (X), Roma, cap foarte barbarizat spre stg.
Rv. $\text{M} \text{T} \text{I} \text{V}$ (în exergă). Doi cai în galop spre dr.; pe cel din exterior călăreț.
16. Av. Roma spre stg.
Rv. Genius inaripat călărind un berbec; în exergă thyrsos.
17. Av. Roma spre dr., sub bărbie $\text{C}-\text{C}$ după gît E
Rv. $\text{I} \text{I} \text{C}$ Cal redat cabrat; în spate figură umană.
18. Av. Roma spre dr.
Rv. Victorie în quadrigă.
19. Av. Roma, cap barbarizat spre dr. (X).
Rv. $\text{M} \text{I} \text{A} \text{I} \text{M} \text{I} \text{A}$ (în exergă). Ciine alergând spre dr.

20. Av. Roma, cap foarte barbarizat.
Rv. Bigă redată schematic spre stg.
  21. Av. Jupiter, cap laureat spre dr.;
Rv. .... $\text{N} \text{T} \text{O} \text{R} \text{A} \text{B}$ (în exergă). Victorie în quadrigă.
- e) Tezaurul este compus din 191 de piese. În bibliografie nu se indică numărul de piese pe emitenți, astfel din lista familiilor de magiștri monetari rezultă doar 131 de piese. Tezaurul a fost determinat după Babelon pe familii de magiștri monetari, indicându-se și cronologia lui Grueber.
- f) Ziarul *Nagyvárad*, 5 decembrie 1941, p. 5; A. Kerényi, *NK*, XLVI—XLVII, 1947—1948, p. 6—12; B. Sey Katalin, *DME*, 1967—1968, p. 69, 88; *MNM*, *Éremléletek*, 1867—1899 (A—J); I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967, p. 144/25; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/52.
- IIa. a) 1 follis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)
Siscia (Pl. XXVIII/9)
Constantin I, *RIC*, 31, 317 e.n.
f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 569.
- III. a) 1 centenionalis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)
Aquileia (Pl. XXVIII/10)
GLOR IAEXERC ITVS AE 3, 335—337 e.n.
Constantius II. *LRBC*, I, 671.
f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 569.
- 24. CAPORAL ALEXA (jud. Arad)**
- I. a) Tezaur, peste 100 de denari romani imperiali. Se cunosc 27 de piese.
b) 1902 (?), în hotarul localității.
c) În anul 1902 cele 27 de piese au fost achiziționate de Muz. de istorie din Seghedin.
d)
Nero
1. *RIC*, 58, Roma, 63—68 e.n. (?).
Vespasianus
2. *RIC*, 89, Roma, 75 e.n.
3. *RIC*, 94, Roma, 75 e.n.
4. *RIC*, 99, Roma, 76 e.n.
5. *RIC*, 99, Roma, 76 e.n.
Vespasianus pentru DOMITIANUS
6. *RIC*, 238, Roma, 76 e.n.
7. *RIC*, 241, Roma, 77, 78 e.n.
8. *RIC*, 241, Roma, 77, 78, e.n.
9. *RIC*, 241, Roma, 77, 78 e.n.
Domitianus
10. *RIC*, 3, Roma, 81 e.n.
Traianus

11. RIC, 32, 100 e.n.
12. RIC, 33, 100 e.n.
13. RIC, 34, 100 e.n.
14. RIC, 37, 100 e.n.
15. RIC, 37, 100 e.n.
16. RIC, 38, 100 e.n.
17. RIC, 38, 100 e.n.
18. RIC, 40, 100 e.n.
19. RIC, 41, 100 e.n.
20. RIC, 42, 100 e.n.
21. RIC, 43, 100 e.n.
22. RIC, 44, 100 e.n.
23. RIC, 151, 103—111 e.n.
24. RIC, 152, 103—111 e.n.

Hadrianus

25. RIC, 266,* Roma, 134—138 e.n.

Marcus Aurelius pentru LUCILLA

26. RIC, 791, sau 792, 164—169 e.n.

Marcus Aurelius pentru FAUSTINA II

27. RIC, 674, 161—175 e.n. (?).

- e) Monedele sînt publicate în NK, 1912, cu trimitere la Cohen¹.
- f) NK, XI, 1912, p. 11; E. Dörner, *Urme...*, p. 18.

25. CAREI (jud. Satu Mare)

- I. a) 4 monede romane de bronz: 2 sestertius, 1 AE, 1 follis.
- b) 1950 (?), în hotarul localității, în punctul „Bobalt”. Tot aici a fost cercetată o așezare dacică din sec. II—IV e.n.
- c) Col. Muz. Satu Mare/Inv. 10 966, 10 967, 10 968, 10 968/a.
- d)

Gordian III

1. S; G=15,60 g; D=29 mm. Rv. PMS COL VIM, în exergă ANIII; Cf. Pick, I/1, p. 34, nr. 79, 241 e.n.

2. S; Idem. G=14,40 g; D=27 mm.

Claudius II

3. AE; G=8,80 g; D=26 mm. Rv. L—B (în cîmp). Cf. Mionnet, VII p. 471, nr. 3446, Alexandria, fără an.

Maximin Daza

4. Fol; G=6,80 g; D=28 mm. Rv. semilună-B, SIS; Cf. RIC, VI, nr. 208, Siscia, 310—311 e.n.

- f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 119, nota 20; Gh. Lazin, I. Nemeti, *Crisia*, II, 1972, p. 205, 211; E. Chirilă și colab., *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 135—136.

- II. a) 1 follis.

- c) Col. Muz. Carei.

d)

Sirmium (Pl. XXVIII/11)

Constantius II. Cohen², VII, 342, 353 e.n.

- f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 111; E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1970, p. 508, pl. I/20; Gh. Lazin, I. Nemeti, *Crisia*, II, 1972, p. 211.

26. CĂPRUȚA (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 16 denari romani republicani (100—48 î.e.n.).

- f) S. Márki, *Aradvármégye, ...*, II/1, p. 26; I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 130—131; E. Dörner, *Urme...*, p. 13; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/62.

27. CEIȘOARA (jud. Bihor)

- I. a) 2 denari romani republicani.

- b) 1970, în hotarul satului, lucrări agricole.

- c) Col. MȚC/Inv. 49—50.

d)

Q. Curtius; M. Silanus (Pl. XXVIII/14)

1. Crawford, Roma, 285/2; 116 sau 115 î.e.n.

C. Gargonius; M. Vergilius (sau Verginius); Ogul(nius) (Pl. XXVIII/15).

2. Crawford, Roma, 350 A/2, 86 î.e.n.

- f) Inedit.

28. CERMEI — ȘOMOȘCHEȘ (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 71 drahme din Apollonia, 2 imitații de tip Apollonia, 10 denari republicani.

- b) 1974, în cimitirul satului Șomoșcheș (com. Cermei).

- c) Col. Muz. Arad.

d)

PRIMA EMISIUNE *M. Baebius Q. F. Tampilus*

Crawford, Roma, 236/1, 137 î.e.n.

ULTIMA EMISIUNE *L. Rustius*

Crawford, Roma, 389/1, 76 î.e.n.

- f) E. Chirilă, M. Barbu, *Ziridava*, XI, 1979, p. 141—144.

29. CHERELUȘ (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 120 monede dacice.

- b) 1900 (?), în hotarul satului.

- c) Tezaurul a fost achiziționat de MNM în trei loturi: 1900/Inv. 53 A; 1901/Inv. 77 A; 1910—1911/Inv. 88 A.

d)

Tip Toc-Chereluș (Pl. XVIII/7—9)

G=7—14,24 g; D=24—33 mm; Pink, 269—274; Preda, p. 307, după 150 î.e.n.

- f) Ö. Gohl, NK, I, 1902, p. 49; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 74, 138/132; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 32/65; I. Winkler, *SCN*, IV, 1968, p. 69—102;

C. Preda, *Monedele...*, p. 309—310.

30. CHERESIG (jud. Bihor)

- I. a) Număr neprecizat de denari imperiali emiși de Antoninus Pius.

- f) B. Mitrea, *Dacia*, XII, 1968, p. 453; Gh. Lazin, *Aluta*, 1970, p. 110.

31. CHEȘEREU (jud. Bihor)

- I. a) 2 denari romani republicani, 1 imitație de tip roman republican.
 b) 1955, în hotarul localității. Monedele aparțin probabil inventarului unui mormint (?).
 c) Col. Muz. Săcueni.
 d)

Q. Fabius Labeo (Pl. XXIII/11)

1. G=3,95 g; Crawford, Roma, 273/1, 124 i.e.n.

M. Tullius (Pl. XXIII/12)

2. G=3,80 g; Crawford, Roma, 280/1, 120 i.e.n.

Imitație de tip roman republican (Pl. XXIII/13)

3. G=3,80 g; Prototip: Crawford, Roma, 299, 111 sau 110 i.e.n.

e) Se pare că piesele provin din inventarul unui mormint gepid sau avar, posibil unul din cele 9 morminte atribuite gepizilor sau avarilor descoperite la locul „Dealul Izvorului”.

f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568; RMB, p. 24. Informații suplimentare Z. Nănăsi — Săcueni.

32. CHILIOARA (jud. Sălaj)

I. a) Tezaur, 132 denari romani republicani și monede grecești emise în Calabria, de Valentia Hipponium.

f) C. Goos, *Chronik...*, p. 30; I. Marțian, *Archäologisch...*, nr. 319; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/73.

33. CHISINDIA (jud. Arad)

I. a) 2 denari emiși de Antoninus Pius, 1 antoninian emis de Philippus I.

f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 27.

34. CHIȘINEU CRIȘ (jud. Arad)

I. a) Tezaur, 263 tetradrahme grecești dacice și celtice. S-au identificat 161 piese: 57 tetradrahme emise de Alexandru III, 71 tetradrahme de Lysimachos, 9 tetradrahme de Seleukos I și 24 tetradrahme dacice.

b) 1835.

c) 57 tetradrahme emise de Alexandru III, 71 de Lysimachos, 9 de Seleukos, 20 tetradrahme dacice și celtice au ajuns la Viena; 3 tetradrahme dacice au ajuns în col. Windisch-Grätz, 1 piesă în col. Dessewffy. În col. KMW se mai păstrează 20 de tetradrahme dacice și celtice (Inv. 2 683, 27 020—27 038).

d)

Tip cu cifre romane — Grupa cu cap uman cu barbă

1—3. G=13,28—12,25 g; Pink, 67, 72; Preda, p. 87, 92, cca 200 i.e.n.

Tip Huși-Vovriești

4—24. G=12,60—14,36 g; Pink, 22—25; Preda, p. 111, sfârșitul sec. III i.e.n.—mijlocul sec. II i.e.n.

f) M. Dessewffy, 1910, nr. 308; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 35, 138; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 33/66; C. Preda, *Monedele...*, p. 88, 119.

- II. a) 1 denar roman imperial
 b) 1952, în raza localității.
 c) Piesa a ajuns într-o colecție particulară.
 d)

Elagabalus

RIC, 56 218—222 e.n. (?)

f) B. Mitrea, *SCIV*, 16, 3, 1965, p. 615; idem, *Dacia*, IX, 1965, p. 496; Gh. Lazin, *Aluta*, 1970, p. 110.

35. CICIR (jud. Arad)

- I. a) 1 denar roman imperial emis de Domitian.
 b) 1966, în hotarul localității, săpături arheologice. Moneda a fost descoperită în perimetrul așezării dacice de epoca romană (sec. II—III e.n.)
 f) D. Popescu, *SCIV*, 18, 3, 1967, p. 528; B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1, 1968, p. 177.

II. a) 1 denar roman imperial.

b) În raza localității, pe o insulă de pe Mureș.

c) Col. Muz. Arad.

d)

Traianus

RIC, 128, 103—111 e.n.

f) B. Mitrea, *SCIV*, 14, 2, 1963, p. 469.

36. CIG (jud. Satu Mare)

I. a) 1 solidus.

b) 1968, în curtea școlii generale din localitate.

c) Col. MȚC/Inv. nr. 361.

d)

Roma

VICTORI-AAVGGG $\frac{R \quad M}{COMOB}$ (Pl. XXIX/6)

Valentinian III. Cf. Cohen², 19.

f) E. Chirilă și colab., *Apulum*, IX, 1971, p. 171.

37. CIUMEGHIU (jud. Bihor)

I. a) 1 tetradrahmă din Thasos.

b) 1930—1935, în hotarul satului, la locul „Mișcolț”, lucrări agricole.

c) Col. MȚC/Inv. nr. 800.

d)

Thasos (Pl. I/5)

G=16,20 g; D=34 mm; SNG, Thracia I, 1047, după 146 i.e.n.

f) Inedit.

II. a) 1 denar roman republican.

b) 1967, în grădina de zarzavaturi a C.A.P.

c) Col. MȚC.

d)

L. Calpurnius Piso Frugi

G=3,80 g; D=20 mm; Crawford, Roma, 340/1, 90 i.e.n.

e) Piesa este publicată cu determinări după Grueber și Sydenham.

f) E. Chirilă și colab.; *SC-Sibiu*, XIV, 1969, p. 284; B. Mitrea, *Dacia*, XV, 1971, p. 402—403; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/88; *RMB*, p. 26.

38. CLIT (jud. Arad)

I. a) 2 denari romani republicani.

b) 1968, pe culmea Dealului „Gurețul Negrilor”, săpături arheologice. În același loc cetate dacică (sec. I i.e.n.—I e.n.).

d)

P. Servilius M.f. Rullus (Pl. XXIII/10)

1. G=3,72 g; Crawford, Roma, 328/1, 100 i.e.n.

L. Calpurnius Piso Frugi

2. G=3,76 g; Crawford, Roma, 340/1, 90 i.e.n.

e) Monedele au fost publicate cu determinări după Grueber și Sydenham.

f) E. Chirilă și colab., *Apulum*, IX, 1971, p. 171; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/80; B. Mitrea, *SCIV*, 1, 1972, p. 138.

39. COCIUBA MARE (jud. Bihor)

I. a) Număr neprecizat de monede romane imperiale (?).

f) Informație S. Dumitrașcu — Oradea.

40. COPALNIC-MĂNĂȘTUR (jud. Maramureș)

I. a) 1 imitație după un solidus emis de Theodosius II.

c) Col. Muz. Baia-Mare.

d)

G=4,50 g — Prototip pentru revers: VOTXXX—MVL T XXX A; Cf. pentru original Tolstoi, 49, 430 e.n.

f) E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure-Maramureș*, p. 72; semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, X, 1966, p. 412.

41. COVASINȚ (jud. Arad)

I. a) Tezaur, cca 500 piese. S-au recuperat 264 denari romani imperiali.

b) 1873, spre hotarul satului Horia (fost Panatul Nou). În perimetrul zonei de cîmpie a localității, așezare dacică (sec. I e.n.).

c) Tezaurul a ajuns la MNM după 1873.

d)

Nero

1. RIC, 47, Roma, 63—68 e.n. (?)

2. RIC, 52, Roma, 63—68 e.n. (?)

Galba

3. RIC, 4, Roma, 68—69 e.n.

4. RIC, 20, Roma, 68—69 e.n.

Vitellius

5. RIC, 2, Roma, 69 e.n.

6. RIC, 5, Roma, 69 e.n.

7. RIC, 26, Roma, 69 e.n.

Vespasianus

8. RIC, 311, Asia Minor (Ephesus) 69—70 e.n.

9. RIC, 276, Lugdunum, 70 e.n.

10. RIC, 5, Roma, 69—71 e.n.

11. RIC, 9, Roma, 69—71 e.n.

12. RIC, 10, Roma, 69—71 e.n.

13. RIC, 15, Roma, 69—71 e.n.

14. RIC, 29, Roma, 70—72 e.n.

15. RIC, 42, Roma, 72—73 e.n.

16. RIC, 43 (?), Roma, 72, 73 e.n.

17. RIC, 49, Roma, 72, 73 e.n.

18. RIC, 50, Roma, 72, 73 e.n.

19. RIC, 65, Roma, 73 e.n.

20. RIC, 65, Roma, 73 e.n.

21. RIC, 73, Roma, 74 e.n.

22. RIC, 76, Roma, 74 e.n.

23. RIC, 90, Roma, 75 e.n.

24. RIC, 90, Roma, 75 e.n.

25. RIC, 103, Roma, 77, 78 e.n.

26. RIC, 109, Roma, 77, 78 e.n.

27. RIC, 110, Roma, 77, 78 e.n.

28. RIC, 136, Roma, 77, 78 e.n.

29. RIC, 124, Roma, 75, 79 e.n.

30. RIC, 1939, Roma, 75—79 (?) e.n.

31. RIC, 108, Roma, 77—79 e.n.

32. RIC, 131, Roma, 78, 79 e.n.

Vespasianus pentru TITUS și DOMITIANUS

33. RIC, 238, Lugdunum, 70—71 e.n. (?)

Vespasianus pentru TITUS

34. RIC, 185, Roma, 75, e.n.

35. RIC, 195, Roma, 77, 78 e.n.

36. RIC, 211, Roma, 79 e.n.

37. RIC, 218, Roma, 78, 79 e.n. (?)

38. RIC, 220, Roma, 78, 79 e.n.

Vespasianus pentru DOMITIANUS

39. RIC, 232, Roma, 73 e.n.

40. RIC, 238, Roma, 76 e.n.

41. RIC, 241, Roma, 77, 78 e.n.

42. RIC, 242, Roma, 77, 78 e.n.

43. RIC, 242, Roma, 77, 78 e.n.

Titus

44. RIC, 10, Roma, 79 e.n.

45. RIC, 13, Roma, 79 e.n.

46. RIC, 22, Roma, 80 e.n.

47. RIC, 24, Roma, 80 e.n.
 48. RIC, 24, Roma, 80 e.n.
 49. RIC, 26, Roma, 80 e.n.
 50. RIC, 27 A, Roma, 80 e.n.

Titus pentru IULIA

51. RIC, 56,

Titus pentru DOMITIANUS

52. RIC, 41, Roma, 80 e.n.
 53. RIC, 43, Roma, 80 e.n.
 54. RIC, 46, Roma, 80 e.n.
 55. RIC, 46, Roma, 80 e.n.
 56. RIC, 47, Roma, 80 e.n.
 57. RIC, 47, Roma, 80 e.n.

Titus pentru DIVUS VESPASIANUS

58. RIC, 59, Roma, 80—81 e.n.
 59. RIC, 63, Roma, 80—81 e.n.

Domitianus

60. RIC, 27, Roma, 82 e.n.
 61. RIC, 137, Roma, 88—89 e.n.
 62. RIC, 138, Roma, 88—89 e.n.
 63. RIC, 138, Roma, 88—89 e.n.
 64. RIC, 147, Roma, 90 e.n.
 65. RIC, 167, Roma, 92 e.n.
 66. RIC, 168, Roma, 92 e.n.
 67. RIC, 171, Roma, 92—93 e.n.
 68. RIC, 171, Roma, 92—93 e.n.

Nerva

69. RIC, 19, Roma, 97 e.n.

Traianus

70. RIC, 6, 98—99 e.n.
 71. RIC, 9, 98—99 e.n.
 72. RIC, 10, 98—99 e.n.
 73. RIC, 38, 100 e.n.
 74. RIC, 54, 101—102 e.n.
 75. RIC, 54, 101—102 e.n.
 76. RIC, 59, 101—102 e.n.
 77. RIC, 59, 101—102 e.n.
 78. RIC, 88, 103—111 e.n.
 79. RIC, 99, 103—111 e.n.
 80. RIC, 103, 103—111 e.n.
 81. RIC, 107, 103—111 e.n.
 82. RIC, 113, 103—111 e.n.
 83. RIC, 115, 103—111 e.n.
 84. RIC, 116, 103—111 e.n.
 85. RIC, 119, 103—111 e.n.
 86. RIC, 119, 103—111 e.n.
 87. RIC, 119, 103—111 e.n.
 88. RIC, 122, 103—111 e.n.

89. RIC, 125, 103—111 e.n.
 90. RIC, 125, 103—111 e.n.
 91. RIC, 126, 103—111 e.n.
 92. RIC, 127, 103—111 e.n.
 93. RIC, 128, 103—111 e.n.
 94. RIC, 128, 103—111 e.n.
 95. RIC, 128, 103—111 e.n.
 96. RIC, 129, 103—111 e.n.
 97. RIC, 130, 103—111 e.n.
 98. RIC, 142, 103—111 e.n.
 99. RIC, 152, 103—111 e.n.
 100. RIC, 152, 103—111 e.n.
 101. RIC, 156, 103—111 e.n.
 102. RIC, 156, 103—111 e.n.
 103. RIC, 161, 103—111 e.n.
 104. RIC, 161, 103—111 e.n.
 105. RIC, 169, 103—111 e.n.
 106. RIC, 183, 103—111 e.n.
 107. RIC, 183, 103—111 e.n.
 108. RIC, 187, 103—111 e.n.
 109. RIC, 190 a, 103—111 e.n.
 110. RIC, 195, 103—111 e.n.
 111. RIC, 216, 103—111 e.n.
 112. RIC, 232, 103—111 e.n.
 113. RIC, 239, 112—114 e.n.
 114. RIC, 243 (?), 112—114 e.n.
 115. RIC, 244, 112—114 e.n.
 116. RIC, 254, 112—114 e.n.
 117. RIC, 277, 112—114 e.n.
 118. RIC, 291, 112—114 e.n.
 119. RIC, 295, 112—114 e.n.
 120. RIC, 303, 114—117 e.n.
 121. RIC, 315, 114—117 e.n.
 122. RIC, 315, 114—117 e.n.
 123. RIC, 329, 114—117 e.n.
 124. RIC, 337, 114—117 e.n.
 125. RIC, 337, 114—117 e.n.
 126. RIC, 343, 114—117 e.n.
 127. RIC, 343, 114—117 e.n.
 128. RIC, 347, 114—117 e.n.
 129. RIC, 347, 114—117 e.n.
 130. RIC, 353, 114—117 e.n.
 131. RIC, 361, 114—117 e.n.

Hadrianus

132. RIC, 7, Roma, 117 e.n.
 133. RIC, 9, Roma, 117 e.n.
 134. RIC, 9, Roma, 117 e.n.
 135. RIC, 11, Roma, 117 e.n.

136. RIC, 13, Roma, 117 e.n.
 137. RIC, 41, Roma, 118 e.n.
 138. RIC, 42, Roma, 118 e.n.
 139. RIC, 45, Roma, 118 e.n.
 140. RIC, 46, Roma, 118 e.n.
 141. RIC, 64, Roma, 119—122 e.n.
 142. RIC, 77, Roma, 119—122 e.n.
 143. RIC, 80, Roma, 119—122 e.n.
 144. RIC, 82, Roma, 119—122 e.n.
 145. RIC, 83, Roma, 119—122 e.n.
 146. RIC, 86, Roma, 119—122 e.n.
 147. RIC, 101, Roma, 119—122 e.n.
 148. RIC, 118, Roma, 119—122 e.n.
 149. RIC, 120, Roma, 119—122 e.n.
 150. RIC, 137, Roma, 119—122 e.n.
 151. RIC, 147, Roma, 125—128 e.n.
 152. RIC, 149, Roma, 125—128 e.n.
 153. RIC, 162, Roma, 125—128 e.n.
 154. RIC, 169, Roma, 125—128 e.n.
 155. RIC, 173, Roma, 125—128 e.n.
 156. RIC, 177, Roma, 125—128 e.n.
 157. RIC, 240, Roma, 134—138 e.n.
 158. RIC, 257, Roma, 134—138 e.n.
 159. RIC, 299, Roma, 134—138 e.n.
 160. RIC, 307, Roma, 134—138 e.n.
 161. RIC, 332, Roma, 134—138 e.n.
 162. RIC, 345, Roma, 134—138 e.n. (?)
 163. RIC, 354, Roma, 134—138 e.n.
 164. RIC, 355, Roma, 134—138 e.n.
 165. RIC, 362, Roma, 134—138 e.n.
 166. RIC, 388 (?), Roma, 134—138 e.n.

Hadrianus pentru SABINA

167. RIC, 398, Roma, 128—136 e.n. (?)

Antoninus Pius pentru DIVA FAUSTINA

168. RIC, 362, 141—161 e.n. (?)

- e) În documentele de evidență ale MNM determinările au fost efectuate după Cohen¹ prin indicarea tipurilor și separat a numărului de piese pe emitenți. Astfel, în determinările de față apar doar 168 de piese în loc de 264.
 f) Inedit. MNM, *Ércmleletek*, 1867—1899 (K-Z); I. Miletz, *TRET*, II, 1876, p. 168; S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 26—28; E. Dörner, *Urme...*, p. 18; Gh. Lazin, *Aluta*, 1970, p. 110.

42. CRASNA (jud. Sălaj)

- I. a) 1 denar roman emis de Caracalla.
 b) 1974—1975, în perimetrul localității.
 c) Col. Muz. Zalău.
 f) Inedit. Informații Matei V. Alexandru — Zalău.

43. CRIȘENI (jud. Sălaj)

- I. a) 1 denar roman imperial.
 c) Col. Muz. Zalău.
 d)

Traianus

RIC, 194, 103—111 e.n.

- f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 8/46.

44. DEZNA (jud. Arad)

- I. a) 1 „monedă” celtică (?)
 b) 1905 (?), în hotarul satului. Din locul „Sub Cetate” provine un tezaur de podoabe dacice compus din 1 fibulă, 4 fragmente de fibulă și fragmente de colan.
 c) Piesa a intrat în Col. MNM în 1905/Inv. 61. Tezaurul de podoabe dacice a fost achiziționat de MNM în 1857/Inv. 60.
 f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 18; M. Roska, *Repertorium*, p. 68/37.
 II. a) Număr neprecizat de denari romani imperiali emiși de împărații *Traian* și *Antoninus Pius*.
 b) Pe terenurile din apropierea cetății medievale.
 f) I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 82/112. Informații suplimentare FI Dudaș — Oradea.

45. DIECI (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 171 piese: 26 drahme din Apollonia, 142 din Dyrrhachium, 3 imitații de tip Dyrrhachium.
 b) 1900 (?), în raza localității.
 d)

APOLLONIA

Aristeas Thersia	Mbl. X, 270; Ceka, 17 (4 piese)
Aristeas Philonos	Maier, 98; Ceka, 18 (1 piesă)
Aristen Phyllou	Maier, 103; Ceka, 22 (1 piesă)
Theodotos Arhenos	Maier, 26; Ceka, 61 (2 piese)
Kallen Aghenos	Maier, 11; Ceka, 65 (5 piese)
Lysanias Nikoteleos	Maier, 77; Ceka, 73 (1 piesă)
Nikon Aristippou	Maier, 19; Ceka, 89 (3 piese)
Soteles Xenophantou	Maier, 79; Ceka, 111 (7 piese)
Telesarhos Deinokrateos	Maier, 37; Ceka, 113 (1 piesă)
Phalakros Zopyrou	Maier, 12; Ceka, 117 (1 piesă)

DYRRHACHIUM

Alexandros Boikenos	Maier, 149; Ceka, 22 (1 piesă)
Alexandros Lysionos	Maier, 289; Ceka, 26 (1 piesă)
Alkaios Aristenos	NZ, IV, 106; Ceka, 28 (1 piesă)
Alkaios Kallippou	Maier, 252; Ceka, 34 (2 piese)
Alkaios Laenos	Maier, 274; Ceka, 35 (1 piesă)
Alkaios Parmeniskou	Mbl. X, 273; Ceka, 43 (1 piesă)

Alkaios Stratonos	Maier, 355; Ceka, 45 (1 piesă)
Alkaios Timea	Maier, 360; Ceka, 47 (1 piesă)
Alkaios ?	(?) (?) (1 piesă)
Alkon Gorghenos	Maier, 152; Ceka, 54 (3 piese)
Andronikos Gorghenos	NZ, XX, 55; Ceka, 64 (1 piesă)
Alkon Eortaiou	Maier, 209; Ceka, 56 (2 piese)
Alkon Theoxenou	Maier, 230; Ceka, 57 (3 piese)
Alkon Parmeniskou	Maier, 337; Ceka, 61 (1 piesă)
Antighenes Theogheneos	Maier, 224; Ceka, 66 (2 piese)
Antimachos Gorghia	Maier, 155; Ceka, 71 (1 piesă)
Antimachos Damagheos	Maier, 163; Ceka, 72 (1 piesă)
Antiochos Damenos	Maier, 170; Ceka, 73 (1 piesă)
Antiochos Lykou	Maier, 280; Ceka, 74 (1 piesă)
Antiochos Nikyllou	NZ, IV, 108; Ceka, 76 (1 piesă)
Arhimedes Parmeniskou	Maier, 339; Ceka, 103 (1 piesă)
Arhimedes Philota	Maier, 395; Ceka, 105 (1 piesă)
Aphrodisios Arimnastou	Maier, 114; Ceka, 109 (1 piesă)
Aphrodisios Epihareos	Maier, 212; Ceka, 113 (1 piesă)
Dazios Damenos	Maier, 172; Ceka, 127 (1 piesă)
Diogheneos Timea	Mbl, IX, 38; Ceka, 139 (1 piesă)
Dromon Theoteleos	Maier, 233; Ceka, 147 (1 piesă)
Eyktemon Menekka	Maier, 296; Ceka, 166 (2 piese)
Eyktemon Phaniskou	Maier, 365; Ceka, 167 (1 piesă)
Eynous Amynta	Maier, 106; Ceka, 168 (1 piesă)
Eynous Nikyllou	Maier, 324; Ceka, 176 (1 piesă)
Eynous Hairillou	Maier, 400; Ceka, 179 (2 piese)
Ehephron Asklapou	Maier, 145; Ceka, 193 (9 piese)
Ehephron Diodorou	Maier, 198; Ceka, 194 (1 piesă)
Ehephron Zopyrou	Maier, 215; Ceka, 196 (3 piese)
Ehephron Hairillou	Maier, 401; Ceka, 198 (1 piesă)
Zoilos Zopyrou	Maier, 217; Ceka, 199 (4 piese)
Erodotos Arimnastou	Maier, 116; Ceka, 208 (2 piese)
Erodotos Nikenos	Mbl, X, 273; Ceka, 211 (1 piesă)
Erodotos Obrimou	Maier, 333; Ceka, 213 (1 piesă)
Theodotos Phalakrionos	Maier, 363; Ceka, 228 (2 piese)
Kerdon Aristenos	Maier, 127; Ceka, 251 (1 piesă)
Kerdon Eliodorou	Maier, 222; Ceka, 252 (1 piesă)
Kleon Phalakrionos	Maier, 364; Ceka, 260 (1 piesă)
Ktetos Amynta	Maier, 107; Ceka, 275 (2 piese)
Ktetos Phaniskou	Maier, 367; Ceka, 282 (1 piesă)
Kydippos Amynta	Maier, 108; Ceka, 286 (2 piese)
Kydippos Damagheos	Maier, 167; Ceka, 287 (1 piesă)
Leykios Nebriskou	Maier, 308; Ceka, 292 (1 piesă)
Mahatas Aristomahou	Maier, 134; Ceka, 304 (6 piese)
Mahatas Eortaiou	Maier, 210; Ceka, 305 (1 piesă)
Mahatas Zopyrou	Maier, 219; Ceka, 306 (1 piesă)
Mahatas Kallenos	Maier, 244; Ceka, 307 (3 piese)
Mahatas Nebriskou	Maier, 309; Ceka, 310 (1 piesă)

Mahatas ?	(?) (?) (1 piesă)
Nikadas Exakestou	Maier, 206; Ceka, 348 (1 piesă)
Pagkrates Asklapou	Mbl, IX, 36; Ceka, 365 (3 piese)
Pagkrates Lykou	Maier, 282; Ceka, 369 (3 piese)
Paramonos Philodamou	Maier, 389; Ceka, 371 (1 piesă)
Perighenes Damenos	Maier, 181; Ceka, 372 (1 piesă)
Stephanos Parmeniskou	Maier, 343; Ceka, 383 (1 piesă)
Statonikos Aristomeneos	Mbl, X, 272; Ceka, 387 (2 piese)
Statonikos Aristomahou	Maier, 139; Ceka, 387 (2 piese)
Statonikos Kallenos	Maier, 249; Ceka, 391 (2 piese)
Statonikos Parmeniskou	Maier, 337; Ceka, 394 (1 piesă)
Sostrion Amynta	Maier, 109; Ceka, 411 (1 piesă)
Tritos Parmeniskou	Maier, 345; Ceka, 419 (1 piesă)
Philemon Theogheneos	Maier, 228; Ceka, 425 (1 piesă)
Philostratos Kleitoriu	Maier, 268; Ceka, 431 (1 piesă)
Philon Phaniskou	Maier, 371; Ceka, 441 (2 piese)
Philotas Asklapou	Maier, 147; Ceka, 444 (11 piese)
Philotas Diodorou	Maier, 200; Ceka, 450 (2 piese)
Philotas Zopyrou	Maier, 221; Ceka, 451 (8 piese)
Pilotas Kleanoros	Maier, 258; Ceka, 453 (2 piese)
Philotas Hairillou	Maier, 402; Ceka, 459 (1 piesă)
Hares Aristenos	Maier, 132; Ceka, 460 (2 piese)

Nummi incusi

Av. Ehefron	Rv. incus	Maier, 430 (1 piesă)
Av. Leykios	Rv. incus	Nu figurează la Maier (1 piesă)
Av. Mahatas	Rv. incus	Maier, 436 (1 piesă)
Av. Philotas	Rv. incus	Maier, 439 (2 piese)

IMITAȚII DE TIP DYRRHACHIUM (3 piese)

Av. ΔΑΚΑΙΩΣ

Rv. ΔΥΚ/ΣΤΙ/ΚΙΙ/ΝΟΣ

Av. ΑΛΕΞΑΝΔΡ..

Rv. ΔΥΡ ?/ΛΟΙ/Λ/ΜΛ/ΛΙΥ

Av. ΦΙΛΩΤΑΣ

Rv. ΒΛ/ΙΥΛ/.../ΚΟ/.../Ο?

f) Ö. Gohl, NK, VII, 1908, p. 110—113.

II. a) Tezaur, 307 drahme: 52 drahme din Apollonia, 211 drahme din Dyrrachium, 42 imitații de tip Dyrrhachium, o imitație de tip Apollonia.

b) 1958, în hotarul localității, la locul „Căsoaie”.

c) Col. M.T.C./inv. nr. 20.

d)

APOLLONIA

- 1—2. Aristeas Philonos
Maier, 98; Ceka, 18
G=3,15 g; 3,55 g; D=17 mm.
3. Aristen Aristonos
Maier, 22; Ceka, 19
G=3,19 g; D=18 mm.
4. Aristen Aghenos
Nu figurează la Maier și Ceka
G=3,10 g; D=17 mm.
- 5—14. Aristen Phyllou
Maier, 101; Ceka, 22
G=3,05; 3,10; 3,13; 3,14; 3,16; 3,26;
3,26; 3,29; 3,31; 3,34 g;
D=16—18 mm
15. Eynous Theophilou
Nu figurează la Maier și Ceka
G=3,01; D=17 mm
16. Ehemidas Aristonos
Nu figurează la Maier și Ceka
G=3,26 g; D=18 mm.
- 17—19. Theodotos Arhenos
Maier, 26; Ceka, 61
G=3,10 g; 3,12; 3,34 g; D=16—17 mm
- 20—22. Kallen Aghenos
Maier, 11; Ceka, 65
G=3,22; 3,25; 3,38 g; D=17—18 mm
23. Kalistratos Nikia
Maier, 76; Ceka, 67
G=3,18 g; D=17 mm.
- 24—26. Kallion Menekrateos
Maier, 70; Ceka, 68
G=3,16; 3,25; 3,35 g; D=17—19 mm
- 27—28. Lysanias Nikoteleos
Maier, 72; Ceka, 73
G=3,00; 3,14; D=17—19 mm
29. Nikandros Andriskou
Maier, 13; Ceka, 83
G=3,21 g; D=17 mm
- 30—34. Nikon Aristippou
Maier, 19; Ceka, 89
G=3,15; 3,15; 3,15; 3,31; 3,55 g;
D=17—18 mm.
- 35—38. Parmeniskos Preyradou
Maier, 87; Ceka, 94
G=3,11; 3,19; 3,31; 3,45 g;
D=18—19 mm
- 39—46. Soteles Xenophantou
Maier, 79; Ceka, 111
G=3,10; 3,15; 3,15; 3,15; 3,25; 3,30;
3,31; 3,39 g; D=16—19 mm
47. Telesarchos Deinokrateos
Maier, 37; Ceka, 113
G=3,11; D=19 mm
48. Telesarchos Ippodamou
Maier, 51; Ceka, 114
G=3,22 g; D=18 mm
49. Timokrates Philokleos
Maier, 95; Ceka, 116
G=3,25 g; D=19 mm
50. Phalakros Zopyrou
Maier, 12; Ceka, 117
G=3,30 g; D=17 mm
51. Philistion Kerkinou
Maier, 54; Ceka, 125
G=2,96 g; D=19 mm

Nummi incusi

52. Av. Soteles / Rv. incus
Maier, 111
G=3,38 g; D=17 mm
- DYRRHACHIUM
53. Alkaios Kallippou
Maier, 252; Ceka, 34
G=3,46 g; D=18 mm
54. Alkaios Lysippou
Maier, 284; Ceka, 36
G=3,25 g; D=16 mm
55. Alkaios Nikomahou
Maier, 316; Ceka, 40
56. Alkaios Nikoteleos
Maier, 320; Ceka, 42
G=2,95 g; D=19 mm
57. Alkaios Parmeniskou
Mbl, X, 273; Ceka, 43
G=3,10 g; D=18 mm
58. Alkaios Phillia
Maier, 375; Ceka, 48
G=3,05 g; D=17 mm
- 59—60. Alkon Gorghenos
Maier, 152; Ceka, 54
G=3,04 g; 3,19 g; D=16—18 mm
- 61—62. Alkon Eortaiou
Maier, 209; Ceka, 56
G=2,96 g; 3,03 g; D=16—19 mm
63. Alkon Theoxenou
Maier, 230; Ceka, 57
G=3,06 g; D=16 mm
64. Alkon Kallenos
Mbl, IX, 38; Ceka, 58
G=2,85 g; D=17 mm
65. Alkon Menekrateos
Maier, 301; Ceka, 59
G=3,15 g; D=31 mm
- 66—69. Alkon Parmeniskou
Maier, 337; Ceka, 61
G=3,04 g; 3,06; 3,10; 3,31
D=17 mm
70. Andronikos Gorghenos
NZ, XX, 55; Ceka 64
G=3,11 g; D=17 mm
- 71—74. Antigonos Thersia
Maier, 236; Ceka, 68
G=3,20 g; 3,25; 3,35; 3,41
D=17—18 mm
- 75—76. Antimahos Damagheos
Maier, 163; Ceka, 72
G=3,21 g; 3,22; D=16—17 mm
- 77—78. Antiohos Lykou
Maier, 280; Ceka, 74
G=3,20; 3,25; D=18—20 mm
79. Ariston Philodamou
Maier, 378; Ceka, 97
G=3,21 g; D=18 mm
80. Arhimedes A[rimn]astou
Nu figurează la Maier și Ceka
G=3,28 g; D=17 mm
81. Arhimedes Lysippou
Maier, 285; Ceka, 101
G=3,20 g; D=17 mm
82. Arhimedes Nikoteleos
Maier, 321; Ceka, 102
G=3,40 g; D=18 mm
- 83—84. Arhimedes Philodamou
Maier, 379; Ceka, 104
G=2,75 g; 3,45 g
D=16—18 mm

- 85—86. Arhimedes Philota
Maier, 395; Ceka, 105
G—3,00 g; 3,00; D—16—19 mm
- 87—90. Aphrodisios Arimnastou
Maier, 114; Ceka, 109
G—3,20 g; 3,26; 3,29; 3,36;
D—16—17 mm
- 91—94. Aphrodisios Deinokleos
Maier, 192; Ceka, 110
G—3,05 g; 3,17; 3,25; 3,27;
D—16—18 mm
95. Aphrodisios Theoteleos
Maier, 232; Ceka, 114
G—3,20 g; D—18 mm
96. Aphrodisios Nikenos
Maier, 310; Ceka, 116
G—3,30 g; D—17 mm
97. Aphrodisios Nikostratou
Maier, 319; Ceka, 117
G—3,20 g; D—19 mm
98. Aphrodisios Phalakrionos
Mbl, IX, 38; Ceka, 120
G—3,30 g; D—17 mm
- 99—100. Glaykos Philodamou
Maier, 380; Ceka, 126
G—3,35 g; 3,45; D—17 mm
101. Demetrios Nikostratou
Maier, 317; Ceka, 129
G—3,31 g; D—16 mm
102. Demetrios Sostrionos
Maier, 357; Ceka, 130
G—3,11 g; D—18 mm
103. Diogheneas Timea
Mbl, IX, 38; Ceka, 139
G—3,21; D—16 mm
104. Dromon Theoteleos
Maier, 233; Ceka, 147
G—3,31 g; D—19 mm
- 105—106. Eynous Amynta
Maier, 106; Ceka, 168
G—3,17 g; 3,30; D—17—18 mm
107. Eynous Boikenos
Maier, 151; Ceka, 170
G—3,24 g; D—17 mm
- 108—109. Eynous Damagheos
Maier, 174; Ceka, 171
G—3,18 g; 3,37; D—17—18 mm
110. Eynous Theogheneos
Maier, 225; Ceka, 173
G—3,33 g; D—17 mm
- 111—112. Eynous Nikyllou
Maier, 324; Ceka, 176
G—3,13g; 3,35; D—19 mm
- 113—118. Eynous Hairillou
Maier, 400; Ceka, 179
G—2,90 g; 3,05; 3,05; 3,17; 3,18;
3,22; D—16—19 mm
119. Eytyhos Aristarhou
Maier, 121; Ceka, 187
G—3,15 g; D—17 mm
120. Eytyhos Exakestou
Maier, 203; Ceka, 189
G—3,25 g; D—16 mm
121. Eytyhos Eliodorou
Nu figurează la Maier și Ceka
122. Eytyhos Menekrateos
G—3,19 g; D—18 mm
Maier, 302; Ceka, 191
G—2,92 g; D—16 mm

- 123—125. Ehephron Antilohou
Maier, 112; Ceka, 192
G—3,18 g; 3,27; 3,47; D—17—18 mm
- 126—134. Ehephron Asklopou
Maier, 145; Ceka, 193
G—2,95 g; 3,02; 3,11; 3,17; 3,17, 3,23;
3,28, 3,30; 3,37
D—16—18 mm
135. Ehephron Exakestou
Maier, 204; Ceka, 195
G—3,28 g; D—19 mm
136. Ehephron Lykou
Maier, 281; Ceka, 197
G—3,37 g; D—17 mm
137. Ehephron Hairillou
Maier, 401; Ceka, 198
G—3,02 g; D—19 mm
- 138—139. Erakleidas Arimnastou
Maier, 115; Ceka, 204
G—3,26 g; 3,32; D—16—19 mm
140. Erodotos Arimnastou
Maier, 133; Ceka, 205
G—2,99 g; D—16 mm
- 141—142. Erdotos Arimnastou
Maier, 116; Ceka, 208
G—3,14 g; 3,16; D—17 mm
- 143—147. Erodotos Philodamou
Maier, 383; Ceka, 216
G—2,95 g; 2,98; 3,05; 3,20; 3,41
D—16—18 mm
148. Theodotos Arimnastou
Maier, 117; Ceka, 219
G—3,11 g; D—17 mm
149. Theodotos Theoteleos
Mbl, X, 273; Ceka, 222.
G—3,35 g; D—16 mm
150. Theodotos Kallenos
Maier, 241; Ceka, 223
G—3,36 g; D—19 mm
151. Theodotos Nikenos
Maier, 313; Ceka, 226
G—3,15 g; D—18 mm
- 152—155. Theodotos Phalakrionos
Maier, 363, Ceka 228
G—3,11 g; 3,22; 3,23; 3,27;
D—17—19 mm
156. Kallikrates Asklopou
Maier, 341; Ceka, 246
G—3,21 g; D—17 mm
157. Kerdon Eliodorou
Mbl, IX, 38; Ceka, 249
G—3,01 g; D—18 mm
- 158—162. Kerdon Kallenos
Maier, 242; Ceka, 254
G—2,95 g; 3,05; 3,10; 3,11, 3,45
D—17—18 mm
163. Kerdon Nikyllou
Maier, 325, Ceka, 256
G—3,25 g; D—20 mm
- 164—165. Kleon Phalakrionos
Maier, 364; Ceka, 260
G—2,98 g; 3,21; D—18 mm
166. Konon Aristenos
Nu figurează la Maier și Ceka
G—3,30 g; D—20 mm
- 167—168. Kydippos Amynta
Maier, 108; Ceka, 286
G—3,17 g; 3,30; D—16—17 mm

169. Leonidas Lysionos
Maier, 290; Ceka, 294
G=3,20 g; D=18 mm
170. Mahatas Arimnastou
Maier, 119; Ceka, 302
G=3,30 g; D=18 mm
171. Mahatas Aristarhou
Maier, 122; Ceka, 303
G=3,47 g; D=18 mm
- 172—178. Mahatas Aristomahou
Maier, 134; Ceka, 304
G=2,99 g; 3,20; 3,27; 3,29; 3,29; 3,37;
3,40; D=17—19 mm
- 179—180. Mahatas Eortaiou
Maier, 210; Ceka, 305
G=3,13 g; 3,18; D=18—19 mm
- 181—182. Mahatas Kallenos
Maier, 244; Ceka, 307
G=3,20 g; 3,48; D=18 mm
- 183—184. Mahatas Menekrateos
Maier, 303; Ceka, 308
G=2,97 g; 3,55; D=18—19 mm
- 185—186. Mahatas Nebriskou
Maier, 309; Ceka, 310
G=3,10 g; 3,28; D=18 mm
187. Meniskos Arhippou
Maier, 144; Ceka, 318
G=3,11 g; D=18 mm
- 188—190. Nikadas Aristomahou
Maier, 135; Ceka, 347
G=2,85 g; 3,04; 3,45; D=17—18 mm
- 191—194. Pagkrates Asklapou
Mml IX, 36; Ceka, 365
G=3,22 g; 3,27; 3,28; 3,38
195. Pagkrates Lykou
Maier, 282; Ceka, 369
G=3,25 g; D=17 mm
- 196—197. Pankrates Diodorou
krates
Maier, 199; Ceka, 366 dar aici Pag
G=3,22 g; 3,32; D=17 mm
198. Paramonos Philodamou
Maier, 389; Ceka, 371
G=2,81 g; D=18 mm
199. Perighenes Phaniskou
Maier, 369; Ceka, 374
G=3,15 g; D=18 mm
- 200—201. Stephanos Deinokleos
Maier, 196; Ceka, 379
G=3,19 g; 3,29; D=17—18 mm
- 202—203. Stephanos Parmeniskou
Maier, 343; Ceka, 383
G=3,25 g; 3,30; D=17—19 mm
204. Stratonikos Kallenos
Maier, 478; Ceka, 384
G=3,15 g; D=17 mm
205. Stratonikos Aristarhou
Maier, 136; Ceka, 386 dar aici Sta-
tonikos
G=3,05 g; D=16 mm
- 206—208. Stratonikos Aristomeneos
Mbl., X, 272; Ceka, 387, dar Stato-
nikos
G=2,95 g; 3,06; 3,29; D=17—18 mm
- 209—210. Stratonikos Gorghenos
Maier, 154; Ceka, 388, dar Stato-
nikos
G=3,25 g; 3,30; D=16—18 mm

211. Stratonikos Eortaiou
Maier, 211; Ceka, 390 dar Statonikos
G=3,10 g; 3,14; 3,25; D=16—17 mm
214. Stratonikos Parmeniskou
Maier, 344; Ceka, 394, dar Statonikos
G=3,19 g; D=16 mm
215. Philemon Nikyllou
Maier, 327; Ceka, 428
G=3,25 g; D=18 mm
- 216—229. Philotas Asklapou
Maier, 147; Ceka, 444
G=3,10 g; 3,15; 3,17; 3,20; 3,22; 3,22;
3,26; 3,30; 3,30; 3,31 3,32; 3,34, 3,35;
3,37
D=15—19 mm
- 230—234. Philotas Diodorou
Maier, 200; Ceka, 450
G=3,10 g; 3,22; 3,24; 3,24; 3,26
D=16—19 mm
- 235—240. Philotas Kleanoros
Maier, 258; Ceka, 453
G=3,05 g; 3,09; 3,18; 3,20; 3,23; 3,30;
D=16—17 mm
241. Philotas Menekka
NZ, IV, 108; Ceka, 455
G=3,12 g; D=16 mm
242. Philotas Nikyllou
Maier, 329; Ceka, 457
G=3,19 g; D=18 mm
- 243—246. Philotas Hairillou
Maier, 402; Ceka, 459
G=3,19 g; 3,40; 3,30; 3,31;
D=17—18 mm
247. Hares Aristenos
Maier, 132; Ceka, 460
G=3,04 g; D=19 mm
- 248—250. Hares Exakestou
Maier, 208; Ceka, 461
G=2,68 g; 2,87; 3,30; D=17—19 mm

Nummi incusi

251. Av. Alkaios
/ Rv. incus. Maier, 422
G=3,32 g; D=17 mm
252. Av. Kleon
/ Rv. incus. Maier, 434
G=2,52 g; D=17 mm
253. Av. Mahatas
/ Rv. incus. Maier, 436, dar cu capul
lui Helios
G=3,27 g; D=19 mm

Nummi subaerati

254. Antimachos?
Nu figurează la Maier și Ceka
G=1,84 g; D=18 mm
255. Theodotos Obrimou
Cf. Maier, 334; Cf. Ceka, 227
G=1,98 g; D=16 mm

Drahme nedeterminate

- 256—263.
G=2,99 g; 3,05; 3,10; 3,19; 3,19; 3,24;
D=16—18 mm

IMITAȚII DE TIP DYRRHACHIUM

GRUPA A

Av. Vaca cu vițel sugînd, spre dreapta; sus capul lui Helios, în flanul drept bufniță.

Rv. Pătrat dublu sau triplu, cu laturi drepte sau arcuite, ornamentat cu linii cu o globulă la un capăt, dispuse oblic în două registre despărțite de două linii paralele. La unele exemplare pătratul este subdimensionat față de mărimea obișnuită. Literele din legendă au în general extremitățile puternic punctate.

264—267. Mahatas Zopyrou

Cf. Maier, 219; Cf. Ceka, 306

G=3,22; 3,29; 3,30; 3,47;
D=18—20 mm (Pl. XX/1—3)

268—277. Ehephron Zopyrou

Cf. Maier, 215; Cf. Ceka, 196, Cf.

Pink, 87 (Pl. XX/4—8)

G=3,19; 3,20; 3,20; 3,29; 3,29; 3,30;
3,30; 3,34; 3,35; 3,36; D=16—18 mm

278—282. Zoilos Zopyrou

Cf. Maier, 217; Cf. Ceka, 199

G=2,80; 3,25; 3,27; 3,28; 3,35;
D=17—20 mm (Pl. XX/9—12)

283—289. Philotas Zopyrou

Cf. Maier, 221; Cf. Ceka, 451

G=3,26; 3,26; 3,31; 3,31; 3,31; 3,31,
3,41; D=16—19 mm

290—294. Lysen Zopyrou

D=16—19 mm (Pl. XX/13—15)

Cf. Maier, 218; Cf. Ceka, 300

G=3,20; 3,20; 3,21; 3,33; 3,45;

D=16—18 mm

(Pl. XX/16—18; XXI/1—2)

Subgrupa A₁

295. Alkon Theoxenou

Cf. Maier, 230; Cf. Ceka, 57

G=3,12 D=18 mm (Pl. XXI/3)

Subgrupa A₂

296—297. Antiochos Lykou

Cf. Maier, 280, Cf. Ceka, 74

G=3,15; 3,37 D=16—17 mm
(Pl. XXI/4—5)Subgrupa A₃

298—299. Philotas Zopyrou

Cf. Maier, 221; Cf. Ceka, 451

Pl. XXI/6—7)

G=2,93; 3,20 D=15—17 mm

Subgrupa A₄

Numi subaerati

300. Alkaios Zopyrou

Nu figurează la Maier și Ceka

G=2,15 D=16 mm (Pl. XXI/8)

301. Philotas Zopyrou

Cf. Maier, 221; Cf. Ceka, 451

G=2,15 D=17 mm (Pl. XXI/9)

GRUPA B

Subgrupa B₁

302. Ehephron Asklapou

Cf. Maier, 145; Cf. Ceka, 193

G=2,24 D=16 mm (Pl. XXI/10)

303. Av. ΞΕΝΩΝ

Vaca cu vițel spre dreapta, sus pasăre

Rv. .. / . A / ... / ...

Pătrat dublu cu laturi drepte. Pe latura din flanul drept în loc de legendă o măciucă.

G=3,31 D=17 mm (Pl. XXI/11)

Subgrupa B₂

Variante hibride

304. Av. ΦΙΛΩΤΑΣ

Identic cu nr. 298—299 (Dyrrhachium (Apollonia)

Rv. ΑΠΟΛΛΩΝ...Κ.../...

G=3,32 D=19 mm (Pl. XXI/12)

(Apollonia)

305. Av. ΤΕΛΕ/ΑΡΧΟΣ

(Dyrrhachium)

(Pl. XXI/13)

Rv. ΔΥΡ/ΚΛΕ/ΑΥΟ/ΡΟΣ

G=2,96 D=19 mm

Subgrupa B₃

306. Av. ΜΗΧΔΙ

(Pl. XXI/14)

Rv. ΙΝ / ΙΜΙ / ΤΧΥ / ΤΧΙ

G=2,71 D=17 mm

IMITAȚIE DE TIP APOLLONIA

307. Av.

Vaca cu vițel spre stînga, redată schematizată.

Rv. ΥΖ / Ν...Λ / Ν...Λ / ...

Pătrat dublu, diform. (Pl. XXI/15)

G=2,65 D=18 mm

f) Inedit. Semnalat de T. Roșu, *Crișana*, 25.I.1958; B. Mitrea, *Dacia*, IV, 1960, p. 588.

III. a) Tezaur de drahme Apollonia și Dyrrhachium. Se păstrează 5 piese.

b) 1969, în locul numit „Măgurănești”, lucrări agricole.

c) Monedele au ajuns în diferite colecții particulare din jud. Arad.

d)

APOLLONIA

1. Soteles Xenophantou

Maier, 79; Ceka, 111

G=2,80 D=21 mm

DYRRHACHIUM

- 2—3. Kerdon Nikyllou   Maier, 335; Ceka, 256
G=3,00 D=23 mm
4—5. Philotas Asklopou   Maier, 147; Ceka, 444
G=3,50 D=23 mm

f) Fl. Dudaș, *Acta MN*, 12, 1975, p. 136.

46. DINDEȘTI (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 denar roman imperial
c) Col. Muz. Carei/Inv. 111.
d)

Hadrianus (Pl. XXVI/4)

RIC, 207, Roma, 132—134 e.n.

- e) Moneda este publicată cu determinare după Cohen².
f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 112, 119; E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1970, p. 508.

47. DIOSIG (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 65 antoniniani romani.
b) 1898, în hotarul localității, lucrări agricole.
c) În 1898 tezaurul a fost reținut pentru Col. Muz. din Oradea unde au fost inventariate 29 piese/30 XI, 1898, sub Inv. 44—45. La sfârșitul anului tezaurul a fost transferat în întregime la MNM.
d)

Elagabalus

1. RIC, 67, 218—222 e.n.

Gordianus III

- 2—3. RIC, 4, Roma, 238—239 e.n.
4. RIC, 5, Roma, 238—239 e.n.
5. RIC, 34, Roma, 240 e.n.
6. RIC, 38, Roma, 240 e.n.
7—8. RIC, 86, Roma, 241—243 e.n.
9. RIC, 87—90, Roma, 241—243 e.n.

Philippus I

10. RIC, 3, Roma, 246 e.n.
11. RIC, 27 b, Roma, 244—247 e.n.
12—13. RIC, 38 b, Roma, 244—247 e.n.
14. RIC, 59, Roma, 247—249 e.n.
15. RIC, 65, Roma, 247—249 e.n.
16. RIC, 92, variantă hibridă cu revers de la Gordianus III.

Philippus pentru OTACILLA SEVERA

17. RIC, 126, Roma, 246—248 e.n.

Philippus I și Philippus II

18. RIC, 230, Roma, 247—249 e.n.

Philippus II

19. RIC, 235, Antiochia, 249 e.n.
20. RIC, 249, Antiochia, variantă hibridă cu revers de la Philippus I
21. RIC, 254 A (?), Antiochia, fără an.

Traianus Decius

22. RIC, 5, Roma, 249 e.n. (?)
23. RIC, 10 b, Roma, 249—251 e.n.
Traianus Decius pentru HERENNIA ETRUSCILLA
24. RIC, 58 b, Roma, fără an.
25—26. RIC, 59 b, Roma, fără an.

Hostilianus

27. RIC, 177 b, Roma, 251 e.n. (?)

Trebonianus Gallus

28. RIC, 31, Roma, 251—253 e.n.
29. RIC, 32, Roma, 251—253 e.n.
30. RIC, 37, Roma, 251—253 e.n.
31. RIC, 38, Roma, 251—253 e.n.
32. RIC, 55 sau 56, Roma, 251—253 e.n.
33. RIC, 64, Roma, variantă cu revers de la Traianus Decius, 251—253 e.n.
34—37. RIC, 72, Milano, 251—253 e.n.

Volusianus

- 38—39. RIC, 133, Roma, 251 e.n.
40. RIC, 140, Roma, 253 e.n.
41. RIC, 184, Roma, 251—253 e.n.
42—43. RIC, 186 sau 187, Roma 251—253 e.n.
44. RIC, 220, Antiochia, 251—253 e.n.

Aemilianus

45. RIC, 4, Roma, 253 e.n.
46. RIC, 5 b, Roma, 253 e.n.
47. RIC, 6, Roma, 253 e.n.

Valerianus

48. RIC, 74, Roma, 253 e.n.
49—51. RIC, 89, Roma, 253 e.n.
52. RIC, 108, Roma, 253 e.n.
53. RIC, 121, Roma, 254 e.n.
54—56. RIC, 136, Roma, 254 e.n.
57. Cohen², 44. Nu figurează în RIC.

Gallienus pentru SALONINA

58. RIC, 38—39 (?), Roma, 253 e.n.

Gallienus

59. RIC, 155, Roma, 253 e.n.
60. RIC, 181, Roma, 254 e.n.
61. RIC, 395, Mediolanum, 257 e.n.

62. RIC, 401, Mediolanum, 257 e.n.

63. RIC, 397, Mediolanum, 257—258 e.n.

64. RIC, 9 (?), Lugdunum, 258—259 e.n.

65. Cohen², 14/152. Nu figurează în RIC.

e) În literatura numismatică (I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967), tezaurul a fost semnalat cu o compoziție de 65 denari romani republicani. În documentele de evidență ale MNM tezaurul a fost determinat parțial după Cohen¹.

f) Inedit. Semnalat în *AE*, XX, 1900, p. 182; Arhivele Statului Oradea, *Fond. Societatea de arheologie*, Dos. 3, fila 54—55; *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1898, nr. 44—45; MNM, *Éremleletek*, 1867—1899 (A—J); I. Winkler, *JNG*, XVIII, 1967, p. 145/51.

II. a) 1 aureus prevăzut cu o toartă tubulară.

b) 1977, în hotarul localității, la locul „Insula femeilor”, lucrări agricole.

c) Col. MȚC/Inv. 839.

d)

Probus (Pl. XXVI/8)

G=6,30 g; D=20 mm; Cf. RIC, 918, dar Victoria în bigă cu cununa de lauri și ramură de palmier, Antiochia, 277—282 e.n.

f) Al. Sășianu, *Crisia*, VIII, 1978, p. 521—524.

48. DOBA MARE (jud. Sălaj)

I. a) 1 solidus.

b) În hotarul satului la punctul „Liget”.

c) Col. Muz. Zalău.

d)

Theodosius II (Pl. XXIX/7)

Sabatier I, p. 115/6.

f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 18/276.

49. DRĂGEȘTI (jud. Bihor)

I. a) Tezaur, 136 monede: 118 drahme din Apollonia, 9 drahme din Dyrhachium, 3 denari romani republicani, 6 imitații de tip Apollonia. Din tezaur mai fac parte podoabe dacice de argint: 2 fibule cu disc, 2 brățări, 2 lanțuri fragmentare.

b) 1977, în spațiul intravilan, între șoseaua Oradea—Beiuș și terasamentul căii ferate.

c) Col. MȚC/Inv. nr. 892.

d)

APOLLONIA

1—19. Aghias Epikadou

Maier, 38, Ceka, 3

G=2,70; 2,82; 2,91; 2,92; 2,95; 3,10;

3,12; 3,13; 3,15; 3,15; 3,16; 3,16;

3,18; 3,18; 3,20; 3,20; 3,23; 3,23;

3,28;

D=16—18 mm

20—47. Ariston Ainea

Maier, 12; Ceka, 24

G=1,78 (fragmentară); 2,73; 2,73; 2,73; 2,77; 2,80; 2,82; 2,82; 2,83; 2,83; 2,83; 2,89; 2,90; 2,92; 2,95; 2,97; 2,98; 3,02; 3,02; 3,08; 3,08; 3,08; 3,08; 3,08; 3,12; 3,18; 3,22.

D=14—19 mm

48—53. „Lysenos

Maier, 63; Ceka, 27

G=2,40; 3,00; 3,15; 3,18; 3,30; 3,33

D=16—17 mm

54. Nikandros Lysenos

Nu figurează la Maier și Ceka

G=3,15 g; D=15 mm.

55—60. Nikandros Andriskou

Maier, 13; Ceka, 83

G=2,75; 2,85; 3,00; 3,10; 3,20;

3,45 g

D=16—19 mm

61—72. Niken Aytoboulou

Maier, 31; Ceka, 88

G=2,55; 2,55; 2,75; 2,87; 2,97; 3,05;

3,07; 3,10; 3,10; 3,13; 3,15; 3,28 g;

D=16—19 mm

73—82. Xenokles Hairenos

Maier, 99; Ceka, 91

G=2,60; 2,77; 2,83; 2,97; 2,97; 2,97;

3,01; 3,03; 3,28 g;

D=16—19 mm

83. Simias Aytoboulou

Maier, 33; Ceka, 98

G=3,18 g; D=18 mm

84—85. Sosikrates Nikonos

Maier, 78; Ceka, 104

G=2,38; 2,78; D=17 mm

86—118. Timen Damophontos

Maier, 36; Ceka, 115

G=2,50; 2,59; 2,61; 2,61; 2,62; 2,65;

2,65; 2,70; 2,70; 2,72; 2,75; 2,75;

2,78; 2,80; 2,80; 2,81; 2,88; 2,90;

2,90; 2,90; 2,90; 2,93; 3,00; 3,10;

3,10; 3,10; 3,17; 3,20; 3,21; 3,30;

3,40; 3,55 g;

D=15—19 mm

119. Meniskos Arhippou

Maier, 144; Ceka, 318

G=3,06 g; D=17 mm

120—121. Meniskos Dionysiou

Maier, 201; Ceka, 320

G=2,98; 3,00 g; D=16—17 mm

122. „Kallonos

Maier, 256; Ceka, 322

G=3,17 g; D=17 mm

123. „Lykiskou

Maier, 278; Ceka, 325

G=3,12 g; D=17 mm

124. Xenon Damenos

Maier, 179; Ceka, 357

G=3,30 g; D=16 mm

125. „Philodamou

Maier, 388; Ceka, 362

126—127. Philon Meniskou

Maier, 306; Ceka, 438
G=2,44; 2,80 g; D=16—17 mm

128. Av. ΑΡΙΞΤ/ΩΝ/

Rv. √VI/TIII/.../IV

G=3,67 g; D=16 mm

129. Av.]ΑΤΝ

Rv. ΗΟΛ/ΛΥΤ/VOV/ΛΤ

G=1,83 g; D=17

130. Av. Ξ/ΕΝΟΚΛΙΗ/ΣΙ

Rv. ΙΔΛ/ΜΙ/ΓΙΙΙ/ΙΔΛ

G=2,00 g; D=15 mm

131. Av. ΗΟΚΛΙ

Rv. ΗΑ/ΧΓ/ΝΟΤ/ΙΟΡ

G=2,93 g; D=17 mm

132. Av. ΣΑΘΙΑ

Rv. ΟΑΠ//ΟΛ/.../ΔΠ

G=2,27 g; D=16 mm

133. Av. ΙΙΟΜΙΑΗ

Rv. Γ.../ΟΛΙΟ/.../...

G=1,90 g; D=16 mm

DENARI ROMANI REPUBLICANI

M. Aburius M.I. Geminus

134. G=3,77 g; D=17,5 mm; Crawford, Roma, 250/1, 132 i.e.n.

P. Servilius Rullus

135. G=3,78 g; D=18 mm; Crawford, Roma, 328/1, 100 i.e.n.

L. Iulius Bursio

136. G=3,86 g; D=20 mm; Crawford, Roma, 352/1 a, 85 i.e.n.

f) N. Chidioșan, Al. Sășianu, N. Beladan, *Crisia*, VIII, 1978, p. 27—50.

50. DRAUȚ (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 50 drahme din Apollonia.
b) 1891 (?), în hotarul satului.

c) În 1891 tezaurul a fost achiziționat de MNM.

d)

APOLLONIA

Aghias Epikadou	Maier, 28; Ceka, 3 (18 piese)
Andrion Theophilou	Maier, 47; Ceka, 14 (1 piesă)
Ariston Ainea	Maier, 12; Ceka, 24 (3 piese)
„ Lysenos	Maier, 63; Ceka, 27 (2 piese)
„ Nikandros Andriskou	Maier, 13; Ceka, 83 (3 piese)
„ Niken Aytoboulou	Maier, 31; Ceka, 88 (8 piese)
Xenokles Hairenos	Maier, 99; Ceka, 91 (7 piese)
„ Sosikrates Nikonos	Maier, 78; Ceka, 104 (1 piesă)
Timen Damophontos	Maier, 36; Ceka, 115 (7 piese)

e) Tezaurul este inedit. În literatura de specialitate este semnalată o drahmă din Apollonia achiziționată de MNM în 1891, care face parte din tezaur.

f) Inedit. MNM, *Ėremleletek*, 1867—1899 (A—J); *AE*, 1892, p. 188; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 90/43; I. Glodariu *Acta MN*, VIII, 1971, p. 80/125.

51. FENIȘ (jud. Arad)

I. a) Tezaur, 139 monede dacice de argint.

b) 1966, pe „Dealul Iuvițești”, la 3 km nord-est de sat. Monedele au fost depozitate într-un vas dacic de lut, lucrat la roată.

c) Fragmentele vasului și 127 piese la MȚC/Inv. 9; 10 piese în Col. particulare din jud. Arad; 2 piese la Institutul de Arheologie București/Inv. 1354.

d)

Tip Toc-Chereluș (Pl. XIX/3—7)

G=5,76—9,5; D=27—31 mm; Pink, 269—274; Preda, p. 309, după 150 i.e.n.

f) E. Chirilă și colab., *Tezaurul de monede dacice de la Feniș*, Oradea, 1, p. 1—23; B. Mitrea, *SCIV*, 18, 1967, p. 195—196; idem, *Dacia*, 1968, p. 450; C. Preda, *Monedele...*, p. 310; Fl. Dudaș, *Acta MN*, XII, 1975, p. 135—136.

II. a) 1 denar imperial.

b) 1971, în perimetrul satului, lucrări de canalizare.

c) Col. Liceului din Gurahonț (jud. Arad).

d)

Nero

RIC, 46, Roma, 63—68 e.n. (?)

f) Inedit. Informații Fl. Dudaș — Oradea.

III. a) 1 antoninian (?) emis de Filip Arabul.

f) Inedit. Informații Fl. Dudaș — Oradea.

52. FETINDIA (jud. Sălaj)

I. a) 1 drahmă din Dyrrhachium.

c) Col. Muz. Zalău.

d)

DYRRHACHIUM

- Meniskos Agathionos Maier, 91; Ceka, 316.
 f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, IV, 1967, p. 457/5; V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 5/6.
- II. a) 1 denar roman imperial.
 c) Col. Muz. Zalău.
 d)
- Traianus*
- RIC, 292, 112—114 e.n.
 f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 8/50.
- III. a) 1 denar roman imperial
 c) Col. Muz. Zalău.
 d)
- Septimius Severus*
- RIC, 369, Emesa, 194—195 e.n. (?)
 f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 12/163.

53. GALOȘPETREU (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur (?), număr neprecizat de piese. Se păstrează 5 monede romane: 4 denari imperiali, 1 centenionalis.
 b) 1938 în hotarul satului, lângă piriul Ier, la locul „Pădurea Frater”. De aici provin numeroase fragmente ceramice cenușii, lucrate la roată din secolele III—IV e.n.
 c) Piesele au intrat după descoperire în Col. Andrassy. Monedele s-au pierdut.
 d)

Octavianus Augustus

1. Dn G=3,70 g; D=16 mm;
Antoninus Pius pentru DIVA FAUSTINA
 2. Dn G=3,50 g; D=15 mm; RIC, 400, după 141 e.n.
Commodus pentru DIVUS M. ANTONINUS
 3. Dn G=3,00 g; D=16 mm; RIC, 275, după 180 e.n.
Commodus
 4. Dn fragmentar; RIC, 95, 184 e.n.

Roma

5. Cen SECVRITAS-REIPUBLICAE 367—375 e.n.
 Valens. Cf. LRBC, II, 713, dar R TERTIA; Cf. RIC, 17 b sau 24 b
 f) *Inventarul Col. Andrassy* (ms), I, p. 68; Z. Szekely, *SCN*, I, 1957, p. 472; *RMB*, p. 35.

- II. a) 1 denar roman imperial
 c) Piesa se păstrează într-o colecție particulară din județul Bihor.
 d)

Antoninus Pius pentru FAUSTINA I

- G=2,59 g; D=16 mm; RIC, 324, Roma, 139—141 e.n.
 f) Inedit. Informații Gh. Gorun — Oradea.

54. GHENCI (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 tetradrahmă dacică
 b) În hotarul satului, spre Sinmiclăuș. În hotarul satului a fost descoperită o necropolă dacică de incinerare (sec. III î.e.n.)
 c) Col. Muz. Carei.
 d)

Tip inedit (Pl. XV/6)

- G=14,30 g; D=25 mm. Cf. tez. Șilindia, Pl. XI/5.
 f) E. Chirilă și colab., *Sc-Sibiu*, 1974, p. 136; S. Dumitrașcu, L. Mărghitan, *Sargetia*, VIII, 1971, p. 50.

- II. a) 1 dupondius.
 c) Col. Muz. Carei/Inv. 108.
 d)

Vespasianus (Pl. XXVI/1)

- G=11,54 g; D=26 mm; RIC, 539, sau 578, 73—76 e.n.
 f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1970, p. 508, pl. I/12.

55. GHIRIȘA (jud. Satu Mare)

- I. a) Tezaur, cca 200 denari romani imperiali. S-au recuperat 158 de piese: 157 denari imperiali, 1 imitație „barbară” de tip roman imperial.
 b) 1964, la cca 2 km de marginea sudică a satului, la locul „Spatele Voiodului”, în timp ce se săpa o groapă pentru a se scoate nisip.
 c) Col. Muz. Satu Mare.
 d) *REPARTIȚIA PE EMITENȚI*: Vespasianus, 1 piesă (69—79 e.n.); Traianus, 8 piese (101/102—114 e.n.); Hadrianus, 6 piese (119—138 e.n.); Antoninus Pius, 24 piese (140/143—154/155 e.n.); Antoninus Pius pentru FAUSTINA I, 13 piese (141—160 e.n.); Antoninus Pius și Marcus Aurelius, 1 piesă (140 e.n.); Antoninus Pius pentru MARCUS AURELIUS, 7 piese (140/143—156/157 e.n.); Antoninus Pius pentru FAUSTINA II, 2 piese (147—161 e.n.); Marcus Aurelius, 26 piese (161—177/1978 e.n.); Marcus Aurelius pentru DIVUS ANTONINUS PIUS, 4 piese (161—180 e.n.); Lucius Verus, 6 piese (161—168 e.n.); Marcus Aurelius pentru DIVUS LUCIUS VERUS, 2 piese (169 e.n.); Marcus Aurelius pentru COMMODUS, 2 piese (177—178 e.n.); Marcus Aurelius pentru FAUSTINA II, 15 piese (161/175 e.n.—176/180 e.n.); Marcus Aurelius pentru LUCILLA, 5 piese (164—169 e.n.); Commodus, 27 piese (181 e.n.—192 e.n.); Commodus pentru DIVUS M. ANTONINUS, 2 piese (180 e.n.); Commodus pentru CRISPINA, 3 piese (177—182 e.n.); Clodius Albinus, 2 piese (193—194 e.n.); Septimius Severus, 1 piesă (194(?) e.n.); Imitație după denarii Crispinei

PRIMA EMISIUNE: Vespasianus

G=3,10 g; D=17—19 mm; RIC, 15, 69—71 e.n.

ULTIMA EMISIUNE: Septimius Severus

G=3,03 g; D=15,5—17 mm; RIC, 24, Roma, 193—194 e.n.

- f) D. Protase, T. Bader, *Tezaure-Satu Mare*, 1968, p. 37—60; G. Lazin, *SC-Satu-Mare*, 1969, p. 112. T. Bader — I. Winkler, *SC-Satu Mare*, 1980, p. 119—124.
- II. a) Tezaur, 856 denari romani imperiali.
 b) 1978, hotarul satului, la locul „Spatele Voiodului”.
 c) Col. Muz. Satu Mare.
 d) REPARTIȚIA PE EMITENȚI: Vespasianus, 1 piesă (69—71 e.n.); Traianus, 4 piese (103—107 e.n.); Hadrianus, 30 piese (120/123—130/134 e.n.); Hadrianus pentru SABINA, 6 piese (128—136 e.n.); Hadrianus pentru LUCIUS AELIUS, 3 piese (136 e.n.); Hadrianus pentru ANTONINUS PIUS, 1 piesă (138 e.n.); Antoninus Pius pentru HADRIANUS, 1 piesă (138 e.n.); Antoninus Pius, 136 piese (138—160/161 e.n.); Antoninus Pius pentru FAUSTINA I, 77 piese (139/141—141/161 e.n.); Antoninus Pius și Marcus Aurelius, 1 piesă (140 e.n.); Antoninus Pius pentru MARCUS AURELIUS, 31 piese (140/144—156/157 e.n.); Marcus Aurelius, 188 piese (161—176/180 e.n.); Marcus Aurelius pentru DIVUS ANTONINUS PIUS, 32 piese (după 161 e.n.); Lucius Verus, 47 piese (161—168 e.n.); Marcus Aurelius pentru LUCIUS VERUS, 1 piesă (după 169 e.n.); Marcus Aurelius pentru COMMODUS, 14 piese (175/176—179 e.n.); Marcus Aurelius pentru FAUSTINA II, 91 piese (161/175—176/180 e.n.); Marcus Aurelius pentru LUCILLA, 28 piese (183 e.n.); Commodus, 107 piese (180—191/192 e.n.); Commodus pentru MARCUS AURELIUS, 9 piese (180 e.n. (?)); Commodus pentru CRISPINA, 9 piese (177—182 e.n.); Didius Iulianus, 1 piesă (193 e.n.); Clodius Albinus, 1 piesă (193 e.n.); Septimius Severus, 14 piese (193/194 (?)—201 e.n. (?)); Septimius Severus pentru IULIA DOMNA, 3 piese (193—196 e.n. (?)).
- PRIMA EMISIUNE: Vespasianus
 G=3,20 g; D=17—18 mm; RIC, 5, 69—71 e.n.
 ULTIMA EMISIUNE: Septimius Severus
 G=3,48 g; D=18 mm; RIC, 176, 201 e.n.
- f) T. Bader, I. Winkler, *SC-Satu Mare*, 1980, p. 90—111.

56. GIULEȘTI (jud. Maramureș)

- I. a) 1 denar emis de Commodus (186—189 e.n.)
 f) I. Mihály de Apșa, *Diplome...*, p. 618—619, nota 2; Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 112/9.

57. GRĂNICERI (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 120 tetradrahme din Thasos.
 b) Sec. XIX, între satele Șiclău și Grăniceri. Tezaurul conținea și un pandativ de aur.
 f) I. Miletz, *TRET*, II, 1876, p. 167; S. Márki, *Arad vármegye...*, p. 16, 20—23; I. Winkler, *SCȘt.-Cluj*, 1955, p. 104—105; E. Chirilă, G. Mihăescu, *Der Münzhort von Căprioru*, p. 36; I. Glodariu, *Act MN*, VIII, 1971, p. 76/90.

58. GURAHONȚ (jud. Arad)

- I. a) 2 denari romani imperiali.
 d) Nero
 1. RIC, 46, Roma, 63—68 e.n.
 Traianus
 2. RIC, 347, 114—117 e.n.
 f) Fl. Dudaș, *Acta MN*, XII, 1975, p. 136.

59. GURANI (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman republican.
 b) 1905, în hotarul satului.
 c) În 1905 piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea / Inv. 111/1a.
 d) Lucius Rutilius Flaccus (?)
 Crawford, Roma, 387/1, 77 i.e.n.
 f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1905, p. 58, nr. 111/a.
- II. a) 1 monedă romană de bronz.
 c) În 1905 a fost achiziționată de Muz. Oradea / Inv. 111/1b.
 d) Constantin II
 AE GLOR IAEXERC ITVS 330—340 e.n.
 f) Semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387; Fl. Dudaș, *Gaudeamus*, II, 1—2, 1969, p. 43.

60. GURA VĂII (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 70 drahme din Apollonia și podoabe dacice: fragmente dintr-un colan de argint și 2 pandative de argint.
 b) 1850, în hotarul satului, lucrări rutiere.
 c) Tezaurul a ajuns, în secolul trecut, la Cabinetul numismatic din Viena (?).
 f) J. G. Seidl, *AÖG*, VI, 1851, p. 238—239; C. Gooss, *Chronik...*, p. 23; *AE*, 1886, p. 388; *AE*, 1897, p. 113; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 80/131.

61. HAIEU (jud. Bihor)

- I. a) 3 denari romani imperiali emiși de Traian și Hadrian.
 c) Piese au fost achiziționate de Muz. Oradea între anii 1874—1893.
 f) *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1874, p. 21, nr. 157, 1893, p. 30, nr. 9; P. Cseplö, *BNRTE*, 1897, p. 48; B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387.
- II. a) 1 denar roman imperial emis de Hadrian.
 b) 1874, în hotarul satului.
 c) În 1874 piesa a intrat în Col. Muz. Oradea.
 f) *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1874, p. 21, nr. 157; B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387; *RMB*, p. 38/193.

- III. a) 1 denar roman imperial emis de Marcus Aurelius (Faustina II?).
 b) 1884, în hotarul satului.
 c) Piesa a intrat în Col. Muz. Oradea în anul 1886.
 f) RMB, p. 38/193.

62. HALMEU (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 denar roman imperial.
 d)

Septimius Severus

- G=2,30 g; D=17 mm; RIC, 736, Roma, 196 e.n.
 f) E. Chirilă — V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 138.

63. HIDIŞELU DE SUS (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial subaerat emis după denarii lui Clodius Albinus (193—197 e.n.)
 b) 1976, în partea de hotar dinspre „Tăşad”, lucrări agricole.
 c) Col. Liceu industrial nr. 1 — Oradea.
 f) Inedit.

64. HODOD (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 centenionalis.
 d)

Siscia

- FEL TEMP-REPARATIO, FH 3, AE 3 351—354 e.n.
 Constantius II, LRBC, II, 1218.
 f) E. Chirilă — V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 138.

65. HOLOD (jud. Bihor)

- I. a) 1 sestertius
 b) În hotarul satului, la cca 50 m de podul căii ferate.
 d)

Severus Alexander

- G=21,5 g; D=31 mm; RIC, 525, Roma, 232 e.n.
 f) E. Chirilă și colab. *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 136.

65 a. HOMORODUL DE SUS (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 denar roman imperial emis de Antoninus Pius.
 b) 1959, în hotarul satului, lucrări agricole.
 c) Col. Muz. Satu Mare.
 f) T. Bader, *Descoperiri monetare în Cimpia someșană*, Baia Mare, 1967, p. 9.

66. IEUD (jud. Maramureș)

- I. a) Număr neprecizat de monede dacice.
 f) I. Winkler, *O mincich...*, p. 31/84; C. Preda, *Monedele...*, p. 316.

- II. a) 1 denar roman emis de Traianus (103—112 e.n.).
 f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 112.

67. INAND (jud. Bihor)

- I. a) 1 sestertius (?) emis de Traian.
 b) 1899, în hotarul satului, la locul „Pusta Pancota”, lucrări de înguioiere. În zona „Pusta Pancota” s-a descoperit o așezare dacică de epocă romană cu un bogat material ceramic, ceramică lucrată cu mina și la roată de culoare cenușie (sec. II—IV e.n.).
 f) *AE*, 1899, p. 365.

- II. a) 1 sestertius emis de Hadrian.
 b) 1890—1900, la locul „Pusta Pancota”, lucrări edilitare. Piesa a fost descoperită împreună cu fragmente ceramice de factură romană provincială.
 c) În 1902 piesa a fost predată muzeului din Oradea / Inv. 49/1j.
 f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1902, p. 144, nr. 49/1a—1j.

68. INEU (jud. Arad)

- I. a) 1 tetradrahmă dacică.
 b) 1967, în perimetrul orașului, pe malul stîng al Crișului Alb.
 c) Col. Liceului din Ineu.
 d)

Tip Șilindia (?)

- G=14 g; D=25 mm; Cf. tez. Șilindia, pl. IV/124.
 f) Fl. Dudaș, *Acta MN*, XII, 1975, p. 135, pl. I/1.

- II. a) Număr neprecizat de monede grecești (?).
 i) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 20.

- III. a) 1 drahmă, imitație de tip Dyrhachium.
 b) În apropierea cetății medievale.
 d)

Cf. Maier, 388; Cf. Ceka, 362.

- f) E. Chirilă și colab. *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 137.

- IV. a) 2 denari romani republicani.

- b) 1972, marginea de est a orașului, la locul „Vadul Căpușa”.
 c) Col. I. Diaconescu — Ineu.

d)

C. Cassius Longinus

Crawford, Roma, 266/1, 126 i.e.n.

M. Plaetorius Cestianus

Crawford, Roma, 409/1, 67 i.e.n.

- f) Inedit. Informații I. Diaconescu — Ineu.

- V. a) 3 denari romani imperiali și 1 denar roman subaerat.

- b) 1958, în perimetrul orașului.
 c) Col. I. Diaconescu — Ineu și Col. E. Pădureanu — Arad.
 d)

Antoninus Pius

1. Dn subaerat (?).
M. Aurelius pentru DIVUS ANTONINUS PIUS
  2. Dn RIC, 436, după 161 e.n.
Antoninus Pius pentru FAUSTINA II
  3. Dn RIC, 502 a, Roma, 147—161 e.n.
Marcus Aurelius pentru FAUSTINA II
  4. Dn RIC, 714, 161—175 e.n.
  - f) Piese nr. 1, 3, 4 inedite. Nr. 2 publicat de Fl. Dudaș, *Acta MN*, XII, 1975, p. 136.
- VI. a) 1 centenionalis.
b) 1969, pe malul Crișului Alb.
c) Col. I. Diaconescu — Ineu.
f) Inedit. Informații I. Diaconescu — Ineu.

69. LAZURI (jud. Satu Mare)

- I. a) monedă celtică de argint.
b) 1977, în hotarul satului, la locul „Lubitog”, săpături arheologice. Moneda a fost descoperită în așezarea dacică de fază clasică (SI, GI).
c) Col. Muz. Satu Mare/Inv. 30 377.
d)

Tip *Simmering* (Pl. XIX/9)

- G=2,25 g; D=12—13 mm; Forrer, I, p. 153, pl. 298; Paulsen, *Münzprägung der Boier*, II, 1933, pl. XXXVI—XLIII; Pink, „540—547; prima jumătate a sec. I î.e.n.
e) Pentru analogii Cf. M. Chițescu, *BSNR*, LXVII—LXIX (1973—1975), 1975, p. 57—61, fig. 1/2.
f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1980, p. 127.

70. LIVADA DE BIHOR (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial emis de Antoninus Pius.
b) 1960, în perimetrul localității, lucrări agricole.
c) Un timp piesa a fost păstrată în Col. Școlii generale din localitate. Piesa s-a pierdut.
f) B. Mitrea, *Dacia*, IX, 1965, p. 497; Fl. Dudaș, *Gaudeamus*, II, 1—2, 1969, p. 42.

71. LUCĂCENI (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 denar roman imperial.
b) 1971, în hotarul satului, la locul „Pe Dimb”.
c) Col. Muz. Satu Mare / Inv. 30 401.
d)

Antoninus Pius

- G=2,54 g; D=17 mm; RIC, 232, Roma, 153—154 e.n.
f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1980, p. 127.

72. MARCA (jud. Sălaj)

- I. a) 1 As roman imperial.
b) 1972, în hotarul satului, pe „Dealul Cetate”, săpături arheologice. Moneda a fost descoperită în perimetrul cetății dacice (S II, B). Din raza localității provine un tezaur de podoabe dacice: 2 brățări plurispiralice cu capete de șarpe și a ceașcă de argint (?).
c) Moneda se păstrează în Col. Muz. Zalău. Tezaurul de podoabe dacice a ajuns la Viena în anul 1845.
d)

P. Lurius Agrippa

- G=8,60 g; D=25—28 mm; BMC, Roma, 213, 7 î.e.n.
e) Moneda este publicată cu trimitere la H. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, II, 4702 (v. Bibliografia, S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Cetatea...*)
f) *AE*, 1889, p. 62; M. Roska, *Repertorium*, p. 171/146; S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Cetatea dacică de la Marca, Zalău*, 1974, p. 24, 33 (nota 29).

73. MARAMUREȘ (fostul județ)

- I. a) 1 monedă dacică de argint.
c) În 1915 piesa aparținea Col. Dessewffy.
d)

Tip *Dumbrăveni*

- G=10,97 g; D=24/20 mm; Pink, 110; Preda, p. 185, 197, mijlocul sec. II î.e.n.
f) Dessewffy, p. 80/1285; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 51; C. Preda, *Monedele...*, p. 194/4.
II. a) Circa 200 monede romane imperiale.
f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 113/12.

74. MARGHITA (jud. Bihor)

- I. a) 1 imitație după un aureus (sfârșitul sec. III e.n.).
b) 1911 (?).
c) Piesa a ajuns la MNM.
f) Ö. Gohl, *NK*, X, 1911, p. 14.

75. MĂDRIGEȘTI (jud. Arad)

- I. a) 6 monede dacice (?).
f) S. Márki, *Aradvármegye...*, I, 1893, p. 18; M. Roska, *Repertorium*, p. 148/3; I. Winkler, *O mincich...*, p. 32/92; C. Preda, *Monedele...*, p. 435/35.

76. MEDIEȘUL AURIT (jud. Satu Mare)

- I. a) Tezaur, 107 monede dacice. S-au recuperat 47 de piese.
b) 1903, în hotarul localității, pe pășunea din partea estică a localității. Monedele erau depozitate într-o ceașcă de lut.

- c) 43 de piese au fost achiziționate de MNM; 2 piese au ajuns în Col. Dessewffy, 1 piesă a fost achiziționată în 1906 de Muz. Satu Mare / Inv. 438; 1 piesă se află la Muz. Baia-Mare.

d) *Tip Medieșul Aurit* (Pl. XVII/1—4)

1—2. Grupa a — „cu gît triunghiular”
G=11,45—11,52 g; D=24—25 mm; Pink, 321—322; Preda, p. 289, cca 150 i.e.n.

3—47. Grupa b.
G=6,82—10,52 g; D=21—23 mm; Pink, 326—330; Preda, p. 298; cca 150 i.e.n.

- f) Ö. Gohl, *NK*, II, 1903, p. 57—59; Dessewffy, I, 443—444, III, p. 31; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 82—83; T. Bader, *Descoperiri monetare din cîmpia someșană*, Baia Mare, 1967, p. 6—7; 1 Winkler, *Tezaure-Satu Mare*, 1968, p. 6—17; C. Preda, *Monedele...*, p. 291; E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure-Maramureș*, p. 66.

- II. a) 1 monedă romană emisă de Septimius Severus (?).
b) 1975, în hotarul satului, săpături arheologice. Moneda a fost descoperită în perimetrul așezării dacice din punctul „Șuculeu” (sec. III e.n.).
c) Col. Muz. Satu Mare.
f) T. Bader, *Dacia*, XX, 1976, p. 279, nr. 76; S. Dumitrașcu, *Crisia*, VII, 1977, p. 55, fig. 3. Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1980, p. 128.

77. MIERLĂU (jud. Bihor)

- I. a) 1 tetradrahmă din Maroneea.
b) 1937, în hotarul sud-estic al satului, la locul „Dealul Grui”, lucrări agricole.
c) Col. MȚC/Inv. 799.
d)

Maroneea (Pl. I/6)

G=12,10 g; D=32 mm; SNG, Thracia, I, 638, după 146 i.e.n.

- f) Inedit. Semnalat de I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 74/56.

78. MIHAI BRAVU (jud. Bihor)

- I. a) 1 drahmă din Dyrrhachium sau Apollonia.
b) 1960(?). Moneda provine dintr-un mormînt.
f) Informație Z. Nănași — Săcueni.

79. MIȘCA (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar imperial subaerat emis după denarii lui Hadrian.
b) În hotarul satului. La punctul „Fîntina Sasului”, așezare dacică de epocă romană (sec. II—IV e.n.).
c) Col. MȚC / Inv. 1 200.
f) Inedit. Informație prof. Fr. Csáki — Mișca.

80. MIȘCA (jud. Arad)

- I. a) Tezaur de monede grecești Dyrrachium și Apollonia (?). Se cunoaște o piesă emisă de Apollonia.
b) 1931, în hotarul comunei.
f) B. Mitrea, *Dacia*, XII, 1968, p. 447; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 80/133.

81. MOISEI (jud. Maramureș)

- I. a) Tezaur de denari republicani. Se păstrează 5 piese (ultima emisiune: L. Procilius, Crawford, Roma, 379/2, 80 i.e.n.).
f) I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 140/112; idem, *JNG*, XVII, 1967, p. 149/92; B. Mitrea, *Dacia*, XIII, 1969, p. 545/29.

82. MORODA (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 10 denari romani republicani (87—38 i.e.n.) și podoabe dacice: 1 brățară de argint, 1 fragment de brățară și 1 inel de bronz (?).
b) 1866, pe malul riului Cigher. În punctul „La Săliște”, între satele Moroda și Seleuș, așezare dacică (sec. I i.e.n.—I e.n.).
c) Tezaurul a ajuns la Viena.
f) AVSL, 13, 1876, p. 509; AE, 1886, p. 389; V. Pârvan, *Getica*, p. 559, 611; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 200; O. Iliescu, *SCN*, II, 1958, p. 460; F. Romer, *Arch. Közl*, VI, 1867, p. 175; I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967, p. 149/93; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/115.
- II. a) Tezaur, 11 denari romani republicani, 1 drahmă din Apollonia.
b) 1955, pe malul riului Cigher, la locul „La Zugău”, la 3 km vest de așezarea dacică de la „Săliștea”.
c) 11 piese în Col. MȚC/Inv. 363; 1 piesă în Col. I. Diaconescu — Ineu (nr. 1).
d)

DENARI ROMANI REPUBLICANI (Pl. XXIII/1—9)

M. Opeimius

1. G=4 g; D=17—18 mm; Crawford, Roma, 254/1, 131 i.e.n.

M. Porcius Laeca

2. G=3,96 g; D=17 mm; Crawford, Roma, 270/1, 125 i.e.n.

M. Cippius

3. G=3,77 g; D=18 mm; Crawford, Roma, 289/1, 115 sau 114 i.e.n.

L. Cornelius Scipio Asiaticus

4. G=3,77 g; D=19 mm; Crawford, Roma, 311/1 a, 106 i.e.n.

L. Sentius Cf.

5. G=3,70 g; D=19 mm; Crawford, Roma, 325/1 a, 101 i.e.n.

Q. Titius

6. G=3,53 g; D=18 mm; Crawford, Roma, 341/1; 90 i.e.n.

7. *Idem*, G=4,02 g; D=20 mm.

L. Calpurnius Piso Frugi

8. G=3,70 g; D=19 mm; Crawford, Roma, 340/1; 90 i.e.n.

C. Publicius Malleolus

9. G=3,54 g; D=19 mm; Crawford, Roma, 335/3 a; 96 i.e.n. (?).

10. G=3,72 g; D=18 mm; Crawford, Roma, 361/1 a, 82 i.e.n.
P. Crepusius
Ti. Claudius Nero
11. G=3,55 g; D=20 mm; Crawford, Roma, 383/1, 79 i.e.n.
APOLLONIA
12. Aghias Epikadou Maier, 38; Ceka, 3.
 e) Tezaurul este publicat cu determinări după Grueber și Sydenham.
 f) O. Iliescu, *SCN*, II, 1958, p. 460; E. Chirilă și colab., *Apulum*, IX, 1971, p. 169—171; B. Mitrea, *Dacia*, XVI, 1972, p. 366; Fl. Dudaș, *Acta MN*, XII, 1975, p. 106.

83. NEGRENI (jud. Cluj)

- I. a) 1 aureus emis de Nero.
 f) C. Goos, *Chronik...*, 1876, p. 73; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/192.

84. NUȘFALĂU (jud. Sălaj)

- I. a) Tezaur, 17 denari republicani, 1 imitație de tip roman republican.
 b) 1899, în hotarul satului, lucrări agricole.
 c) În 1899 tezaurul a fost achiziționat de MNM.
 d)

- Todus sau Todillus (?)*
 1. Crawford, Roma, 141/1, 189—180 i.e.n.
C. Valerius Flaccus (?)
 2. Crawford, Roma, 228/1, 140 i.e.n.
Q. Caecilius Metellus
 3. Crawford, Roma, 256/1, 130 i.e.n.
C. Caecilius Metellus Caprarius
 4—5. Crawford, Roma, 269/1, 125 i.e.n.
M. Furius Philus
 6. Crawford, Roma, 281/1, 119 i.e.n.
L. Appuleius Saturninus
 7. Crawford, Roma, 317/2, 104 i.e.n.
P. Servilius Rullus
 8. Crawford, Roma, 328/1, 100 i.e.n.
L. Critonius, M. Fannius
 9. Crawford, Roma, 351/1, 86 i.e.n.
L. Iulius Bursio
 10. Crawford, Roma, 352/1 a—c, 85 i.e.n.
Mn. Fonteius
 11—12. Crawford, Roma, 353/1 a, 85 i.e.n.
C. Mamilius Limetanus
 13. Crawford, Roma, 362/1, 82 i.e.n.
A. Postumius Al. SN Albinus
 14. Crawford, Roma, 372/2, 81 i.e.n.

- C. Naevius Balbus*
 15. Crawford, Roma, 382/1 a, 79 i.e.n.
Ti. Claudius Nero
 16. Crawford, Roma, 383/1, 79 i.e.n.
 17. Monedă nedeterminabilă.
 18. Imitație de tip roman republican (?).
 e) În documentele de evidență ale MNM determinările au fost făcute după Babelon. Imitația de tip roman republican nu este descrisă.
 f) Inedit. MNM, *Éremleletek*, 1867—1899 (K—Z); Semnalat în *AE*, 1900 p. 435; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/197.

85. OCIU (jud. Arad)

- I. a) Număr neprecizat de monede romane emise de Marcus Aurelius.
 f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 28.

86. ORADEA (jud. Bihor)

- I. a) 2 monede de bronz din Neapolis și Thurium.
 c) La 4 septembrie 1912 piesele au fost achiziționate de Muz. Debrețin/Inv. 59/1—2.
 d)

Neapolis

G=10 g; D=20 mm; Head, p. 38, cca. 450—340 i.e.n. sau 340—268 i.e.n.

Thurium

G=6,50 g; D=28 mm; Head, p. 87, cca. 400—300 i.e.n. sau 400—336 i.e.n.

- f) Inedit. *Reg. inv. Muz. Debrețin*, 1912, p. 86.
- II. a) 1 drahmă grecească.
 b) 1963, str. Porțile de Fier, nr. 8.
 c) Col. Liceului Emanuil Gojdu din Oradea.
 d)
- Filip III (Pl. I/2)*
 G=3,94 g; D=18 mm; Gaebler III/2, pl XXXI/39, 323—316 i.e.n.
 f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1970, p. 507, pl. I/4.
- III. a) 1 monedă „barbară” de argint.
 c) În 1871 piesa a fost înregistrată la MNM/Inv. nr. 62.
 e) M. Roska menționează că este o monedă „barbară” de argint celtică.
 f) M. Roska, *Repertorium*, p. 198/88; I. Winkler, *O mincich...*, p. 32/101; C. Preda, *Monedele...*, p. 435/38.
- IV. a) 1 tetradrahmă.
 c) Piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea în 1897/Inv. 96.
 d)

Tip Tonciu — cu sigla B pe revers

- Pink, 308—310; Preda, p. 104, 106, prima jumătate a sec. II î.e.n.
 e) În Reg. inv. Muz. Oradea, 1897, se consemnează faptul că este vorba de o monedă „barbară” de argint, ușor scifată, avind pe revers în spațiile călărețului litera B.
 f) Inedit. Reg. inv. Muz. Oradea, 1897, p. 2, nr. 96.
- V. a) Tezaur, 15 monede dacice de argint: 11 tetradrahme, 4 drahme.
 b) 1965, la nord de Oradea. Monedele au fost depozitate într-un vas de lut dacic lucrat cu mina.
 c) Tezaurul și vasul se păstrează la Muz. din Cluj.
 d)

Tip Petelea — cu bustul zeiței Artemis (Pl. XVII/9—10)

Tetradrahme; G=12,63—13,93 g; D=33,5—35 mm.

Drahme, G=3,18—3,48 g; D=22—23 mm.

Pink, 276—279; Preda, p. 312, 404, după 150 î.e.n.

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Un tezaur dac din nord-vestul Transilvaniei*, Zalău, 1970, p. 3—15.
- VI. a) Tezaur, număr neprecizat de drahme din Apollonia și Dyrrachium. Se cunosc două piese.
 b) 1960—1965, în împrejurimile orașului.
 d)

APOLLONIA

Ariston Ainea Maier, 12; Ceka, 24.

Xenokles Chairenos Maier, 99; Ceka, 91.

- f) B. Mitrea, *Dacia*, IX, 1965, p. 492; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 80/56.

- VII. a) 1 drahmă — imitație de tip Apollonia.
 b) 1908, în raza orașului.
 c) În 1908 piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea/Inv. 254.
 d)

Av. ΑΡΙΣΤΩΝ

Rv. ΑΠΡΑΔ

D=15—18 mm

- f) Inedit. Reg. inv. Muz. Oradea, 1908, p. 84, nr. 254.

- VIII. a) 4 denari republicani.
 b) 1879, în raza orașului, se pare pe „Dealul Salca”.
 c) Piese au ajuns la MNM.
 d)

Cn. Papirius Carbo

1. Crawford, Roma, 279/1, 121 î.e.n.

Ap. Claudius Pulcher, T. Manlius Mancius (?), Q. Urbinus

2. Crawford, Roma, 299/1 a, 111 sau 110 î.e.n.

L. Calpurnius Piso Frugi

3. Crawford, Roma, 340/1, 90 î.e.n.

C. Gargonius; M. Vergilius (Verginius); Ogul(nius)

4. Crawford, Roma, 350 A/1, 86 î.e.n.

- e) În documentele de evidență ale MNM determinările s-au făcut după Cohen.
 f) Inedit. MNM, *Éremleletek*, 1867—1899 (K—Z)
- IX. a) 1 denar roman republican.
 b) 1872, „Dealul viilor”. Tot aici așezare dacică (sec. II—I î.e.n.).
 c) În 1872 piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea / Inv. 209.

P. Crepusius

Crawford, Roma, 361/1b, 82 î.e.n.

- f) Inedit. Reg. Inv. Muz. Oradea, 1872, nr. 209.
- X. a) 3 denari romani republicani
 b) 1904, în zona Seleuș, lucrări agricole.
 c) În 1904 monedele au intrat în Col. Muz. Oradea / Inv. 274/ Id.

Marcus Antonius

Crawford, monetărie ambulantă cu M. Antonius, 544/24, 32—31 î.e.n.

f) Reg. Inv. Muz. Oradea, 1904, nr. 274/Id; Semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, 1968, p. 456.

- XI. a) 3 denari romani imperiali emiși de Vespasian, Antoninus Pius și Commodus. A putut fi determinată moneda emisă de Commodus.
 b) 1872—1900, în „Dealul viilor”.
 d)

Commodus

RIC, 139, 186—187 e.n.

f) Inedit. Reg. Inv. Muz. Oradea, 1900, nr. 22.

- XII. a) 1 denar roman imperial emis de Traian.
 b) 1908 (?).
 c) În 1908 piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea / Inv. 39/1a.
 f. B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387.
- XIII. a) 7 denari romani imperiali emiși de Traian și Hadrian.
 b) 1936, str. D. Cantemir, între străzile J. Jaures și Lugoșului, lucrări de modernizare a pavajului carosabil (terasamente). Piese au fost depozitate într-un vas de lut dacic.
 c) În 1936, monedele, împreună cu vasul, au fost predate Muz. Oradea.
 f) *Monografia-Almanah al Crișanei*, Oradea, 1936, p. 5; Fl. Dudaș, *Gaudeamus*, II, nr. 1—2, Oradea, 1969, p. 42; Informații suplimentare îng. Ioan Sucigan, Oradea.
- XIV. a) 2 denari romani imperiali.
 b) 1904 (?) „Dealul Salca”. De aici provine o pensetă romană (sec. II e.n.).
 c) În 1904 piesele au fost achiziționate de Muz. Oradea/Inv. 191.
 d)

Traianus

1 RIC, 32—33 sau 40—41, 100 e.n.

Antoninus Pius pentru FAUSTINA II

2 RIC, 502 a, Roma, 147—161 e.n.

f) Inedit. Reg. inv. Muz. Oradea, 1904, p. 284, nr. 191.

- XV. a) 1 denar roman subaerat.
 b) 1914, în curtea Episcopiei romano-catolice.
 c) În 1914 piesa a fost înregistrată la Muz. Oradea / Inv. 13.
 d)

Hadrianus

RIC, 116, Roma, 119—122 e.n.

- f) Inedit. Reg. inv. Muz. Oradea, 1914, p. 3, nr. 13/1.

- XVI. a) 1 sestertius.
 b) 1958, str. Gh. Doja, nr. 138, lucrări edilitare.
 c) Col. Liceului Emanuil Gojdu din Oradea.
 d)

Hadrianus

G=24,40 g; D=33 mm; RIC, 636, Roma, 125—128 e.n.

- f) Inedit. Semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, IX, 1965, p. 497.

- XVII. a) 1 denar roman imperial.
 b) Str. Republicii, nr. 52, reparații de canalizare.
 c) Col. MTC/Inv. 355.
 d)

Marcus Aurelius pentru DIVUS ANTONINUS PIUS

G=3,30 g; D=18 mm; RIC, 430, după 161 e.n.

- f) Inedit.

- XVIII. a) 1 denar roman imperial emis de Marcus Aurelius pentru Faustina II (?).
 b) În apropierea băilor „Felix”.
 c) În 1885 piesa a ajuns la Muz. Oradea / Inv. 2072.
 f) Inedit. Reg. inv. Muz. Oradea, 1885, p. 100, nr. 2072.

- XIX. a) 1 antoninian.
 b) 1885, pe fosta stradă Körfaragó.
 c) În 1885 piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea, Inv. 106.
 d)

Gallienus

RIC, 139, 257—258 e.n. (?).

- f) Inedit. Reg. inv. Muz. Oradea, 1885, p. 104, nr. 106.

- XX. a) 1 monedă romană de bronz.
 a) 1939, Episcopia Bihor.
 c) Moneda se află într-o colecție particulară.
 d)

Claudiu II

G=3,6 g; D=16—18 mm; 268—270 e.n.

- f) B. Mitrea, *Dacia*, X, 1966, p. 408.

- XXI. a) 1 antoninian emis de Aurelian.
 b) 1914 (?), în perimetrul orașului.
 c) În 1914, piesa a fost achiziționată pentru Col. Muz. Oradea.
 f) Reg. inv. Muz. Oradea, 1914; B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387.

- XXII. a) 1 monedă de bronz romană emisă de Crispus.
 b) 1908, în perimetrul orașului.
 f) Reg. Inv. Muz. Oradea, 1908, p. 20, nr. 39/1a; B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387.

- XXIII. a) 1 monedă romană de bronz emisă de Constantin I.
 b) 1904, zona de vest a orașului, la locul „Pusta Mișca”. Moneda a fost descoperită împreună cu două vase (chiupuri) dacice de provizii. În același loc așezare dacică (sec. IV e.n.).
 c) În 1904 piesa a fost achiziționată de Muz. Oradea / Inv. 282/3a.
 e) Datorită unei confuzii toponimice piesa a fost greșit localizată în perimetrul localității Mișca (jud. Bihor).
 f) Reg. Inv. Muz. Oradea, 1904, p. 330, nr. 282/32; B. Mitrea, *Dacia*, XI, 1967, p. 387.

87. OȘAND (jud. Bihor)

- I. a) Număr neprecizat de monede romane imperiale.
 f) C. Pavel, *Școalele din Beiuș*, 1928, p. 21.

88. OTOMANI (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar imperial și 1 sestertius.
 b) 1912, în raza satului.
 c) În 1912 piesele au fost achiziționate de Muz. Debrețin/Inv. 99, 1—2.
 d)

Hadrianus

1. Dn, RIC, 296 sau 297, Roma, 134—138 e.n.

Antoninus Pius pentru DIVA FAUSTINA

2. S, RIC, 1099, Roma, după 141 e.n.

- f) Inedit. Reg. Inv. Muz. Debrețin, 1912, nr. 99.

89. PALOTA (jud. Bihor)

- I. a) Număr neprecizat de monede romane imperiale.
 f) I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/211.

90. PANIC (jud. Sălaj)

- I. 1 denar roman imperial.
 c. Col. Muz. Zalău.
 d)

Commodus

RIC, 61, 183 e.n.

- f) Lucăcel, *Catalogul...*, p. 12/156.

91. PĂULIȘ (jud. Arad)

- I. a) Număr neprecizat de „monede barbare” (?).
 f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 20, 26; I. Winkler, *O mincich...*, p. 32/108; C. Preda, *Monedele...*, p. 345/41.
 II. a) 1 denar roman republican.
 b) 1854.
 f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 26; I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967 p. 149/99.

- III. a) 1 quadrans roman republican.
b) 1950—1951, în hotarul satului.
d)

Cf. tip apropiat BMC, III, pl. XI/2.

- f) B. Mitrea, *SCIV*, 4, 1968, p. 573/31.
IV. a) 1 denar roman imperial emis de Hadrian.
c) Piesa a ajuns într-o colecție particulară.
f) B. Mitrea, *Dacia*, VIII, 1964, p. 381; idem, *SCIV*, 15, 4, 1964, p. 577/60.

92. PECICA (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 17 monede dacice și 20 de fragmente.
b) 1950, în hotarul localității, la locul „Șgîrrietura”. În punctul „Șanțul Mare” așezare dacică de tip oppida (sec. I î.e.n.—II e.n.).
c) 14 piese și cele 20 de fragmente în Col. Cab. Num. a Bibliotecii Academiei / Inv. 1111; 2 monede în Col. Gh. Miloi — Arad; 1 piesă în Col. ing. O. Luchian — București.
d)

Tip Toc-Chereluș

Pink, 269—274; Preda, p. 307, după 150 î.e.n.

- f) O. Iliescu, *SCN*, II, 1958, p. 459—460, pl. 4—5; C. Preda, *Monedele...*, p. 310.
II. a) 1 denar roman imperial.
b) 1960, în hotarul localității, la locul „Șanțul Mare”, săpături arheologice. Moneda a fost descoperită în acropola așezării dacice de la „Șanțul-Mare”.
c) Col. Muz. Arad.

Traianus

RIC, 126, 103—111 e.n.

- f) B. Mitrea, *Dacia*, VIII, 1964, p. 381; E. Dörner, *Urme...*, p. 16.
III. a) 1 denar roman subaerat și 1 denar roman imperial.
b) În hotarul localității, la cca. 2 km. vest, nord-vest de localitate.
c) Col. Muz. Arad.
d)

Commodus pentru CRISPINA

1 Dn subaerat (?)

Septimius Severus pentru IULIA DOMNA

2 Dn, RIC, 564, Roma, 196—211, e.n.

- f) B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1, 1968, p. 179.

- IV. a) 1 as (?) roman imperial.

c) Col. Muz. Arad.

d)

Traianus Decius pentru HERENNIA ETRUSCILLA

G=13,80 g; D=28 mm; Pick, 137, Viminacium.

- f) B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1, 1968, p. 179.

- V. a) 1 antoninian.

b) La marginea de est a comunei, pe terenul dintre calea ferată și șoseaua spre Arad, lucrări agricole.

d)

Gallienus

RIC, 216, Roma.

- f) B. Mitrea, *SCIV*, 17, 2, 1966, p. 423.

- VI. a) 1 aureus emis de Probus.

b) 1901, în hotarul localității.

f) B. Mitrea, *SCIV*, 19, 1, 1968, p. 179; Gh. Lazin, *Aluta*, 1970, p. 111/25.

- VII. a) 1 imitație după o monedă de bronz romană (sec. III e.n.).

b) 1898, cu ocazia scoaterii pământului pentru cărămidă. Moneda a fost descoperită într-un mormint împreună cu fragmente ceramice de terra sigillata.

c) Moneda a ajuns la MNM.

d)

Av. Bust cuirasat spre dreapta; în loc de legendă linii

Rv. Semilună încadrată de puncte; în loc de legendă linii.

G=2,24 g; D=20 mm; Cf. NK, LIV—LV, 1955—1956, p. 19, Pl.I/16. (Pl. XXIX/2)

f) Ö. Gohl, *AĖ*, XXI, 1901, p. 421, fig. 19.

- VIII. a) 2 monede de aramă emise de Constantin I.

f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 27; Fl. Dudaș, *Gaudeamus*, II, 1—2, 1969, p. 41; Gh. Lazin, *Aluta*, 1970, p. 111/25.

93. PEȘTERA (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 28 denari romani imperiali.

b) 1968, peștera „Igrîța”. La aproximativ 50 metri de locul descoperirii tezaurului a fost găsită o mărgea romană de import lucrată în tehnica milefiori.

c) Col. MȚC, Inv. 341.

d)

Antoninus Pius (Pl. XXV/1—4)

1. RIC, 137, Roma, 145—161 e.n.

2. RIC, 181, Roma, 149—150 e.n.

3. RIC, 260, Roma, 156—157 e.n.

4. RIC, 274, Roma, 157—158 e.n.

5. RIC, 299, Roma, 159—160 e.n.

6. RIC, 300, Roma, 159—160 e.n.

7. RIC, 303, Roma, 159—160, e.n.

Antoninus Pius pentru FAUSTINA I (Pl. XXV/5)

8. RIC, 362, Roma, 141—161 e.n. (?)

Marcus Aurelius pentru DIVUS ANTONINUS PIUS (Pl. XXV/6)

9. RIC, 428 a, Roma, după 161 e.n.

Marcus Aurelius (Pl. XXV/7—11)

10. RIC, 142, 165 e.n.

11. RIC, 192, 168 e.n.

- 12—13. RIC, 209, 168—169 e.n.
 14. RIC, 207, 168—169 e.n.
 15. RIC, 282, 172—173 e.n.
 16. RIC, 326, 175 e.n.
 17. RIC, 348, 175—176 e.n.
 18. RIC, 359, 176—177 e.n.

Lucius Verus (Pl. XXV/12—13)

19. RIC, 482, 162—163 e.n.
 20. RIC, 595, 168 e.n.

Marcus Aurelius pentru DIVUS VERUS (Pl. XXV/14)

21. RIC, 596 b, după 169 e.n.

Marcus Aurelius pentru LUCILLA (Pl. XXV/17)

22. RIC, 757, 164—169 e.n.

Marcus Aurelius pentru COMMODUS

23. RIC, 666, 179 e.n.

Commodus (Pl. XXV/15—16)

24. RIC, 14, 181 e.n.
 25—26. RIC, 208, 190 e.n.
 27. RIC, 219, 190—191 e.n.

Commodus pentru CRISPINA (Pl. XXV/18)

28. RIC, 282, 177—182 e.n.

e) Tezaurul a fost publicat cu determinări după Strack și Cohen².

f) Semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, XIV, 1970, p. 479; E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 567—568.

94. PETROVA (jud. Maramureș)

- I a) 1 monedă de bronz emisă de Traian.
 b) 1890.

f) I. Mihály de Apsa, *Diplome...*, p. 31—32, nota 1; Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 113/13.

95. PIR (jud. Satu Mare)

- I a) 2 denari romani imperiali.
 c) Col. Muz. Carei / Inv. 109—110.
 d)

Antoninus Pius (Pl. XXVI/5)

1. RIC, 162, Roma, 147—148 e.n.

Marcus Aurelius (Pl. XXVI/6)

2. RIC, 206, 169—170 e.n.

e) Pentru această localitate se păstrează informația că de aici provine un tezaur de monede romane descoperit pe str. „Ujsor” între anii 1964—1966. Este posibil ca cei 2 denari să facă parte din acest tezaur. Piesele au fost publicate cu determinări după Strack și Cohen².

f) Gh. Lazin, *SC-Satu-Mare*, 1969, p. 113; E. Chirilă și colab., *Acta MN* VII, 1970, p. 508.

96. POCLUȘA DE BARCĂU (jud. Bihor)

- I a) 3 monede romane de aramă.
 b) 1902, în raza satului.
 c) În 1902 piesele au fost achiziționate de Muz. Oradea.
 d)

Secolul III e.n.

- 1 AE (?)

Aurelian.

- 2 As (?) RIC, 82, Roma, 271—275 e.n. (?)

Theodosius I

- 3 AE GLORIA RO-MANORUM 383—392 e.n.

f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1902, nr. 75.

97. POPEȘTI (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial.
 b) 1970, în hotarul localității, la locul „Dealul Comorii”.
 c) Col. MȚC/Inv. 356.
 d)

Antoninus Pius pentru FAUSTINA I

RIC, 344, 141—161 e.n. (?)

f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 137.

98. RÎPA (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman republican.
 b) 1967, în hotarul satului, la punctul „Dealul Merilor”, săpături arheologice.
 d)

C. Coelius Calvus

G=3,65 g; D=20 mm; Crawford, Roma, 318/1a, 104 i.e.n.

f) E. Chirilă și colab., *SC-Sibiu*, 14, 1969, p. 284, fig. 1; B. Mitrea, *SCIV*, 1, 1971, p. 125; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/246; *RMB*, p. 57.

99. ROVINE (jud. Arad)

- I. a) 1 drahmă dacică.
 c) În 1909 piesa se afla în Col. Enyeter Fr.-Budapesta.
 d)

Tip Alexandru III — Filip III — cu capul zeiței Athena

G=2,98 g; D=17; Pink, 597; Preda, p. 328, 343, mijlocul sec. II i.e.n.

f) Ö. Gohl, *NK*, VIII, 1909, p. 132; K. Pink, *Ostketten...*, p. 119, 140; C. Preda, *Monedele...* p. 335.

100. ROZAVLEA (jud. Maramureș)

- I. a) Tezaur cca. 30 monede dacice.
 b) 1911, pe malul Izei.
 c) Monedele au ajuns la MNM.
 d)

Tip Huși-Vovriești

Pink, 27—29; Preda, p. 111, 126, sfârșitul sec. III î.e.n.—începutul sec. II î.e.n.

f) Ö. Gohl, NK, XIV, 1915, p. 71; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 36; C. Preda, *Monedele*, p. 120.

II. a) Număr neprecizat de tetradrahme din Thasos.

f) I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 76/131.

101. SACALASĂU NOU (jud. Bihor)

I. a) Tezaur, cca. 100 drahme din Apollonia și Dyrrhachium Tezaurul s-a pierdut.

b) 1924, la sud vest de sat, în punctul „Dealul Cherecheș”, lucrări edilitare.

f) Informații prof. Șt. Konewalik-Derna.

II. a) 1 drahmă din Apollonia.

b) 1930—1931, pe „Dealul Cetate”, săpături neorganizate. Pe „Dealul Cetate” situat la aproximativ 1 km. de capătul sudic al satului, săpăturile arheologice au semnalat o cetate dacică (sec. I î.e.n.—I e.n.).

f) Informații prof. Șt. Konewalik-Derna.

III. a) Tezaur, cca. 100—150 drahme din Apollonia, Dyrrhachium, imitații locale ale acestora și fibule cu nodozități discoidale. Se cunosc 73 de monede: 46 din Apollonia, 8 din Dyrrhachium și 19 imitații de tip Apollonia.

b) 1941, pe „Dealul Cherecheș”, lucrări agricole.

c) 59 piese se găsesc într-o colecție particulară, 13 în Col. MȚC, 1 în Col. Molnar Șt.-Tarcea (jud. Bihor). Fibulele s-au pierdut.

d)

APOLLONIA

Aghias Epikadou	Maier, 38; Ceka, 3 (9 piese)
Ariston Ainea	Maier, 12; Ceka, 24 (4 piese)
Ariston Lysenos	Maier, 63; Ceka, 27 (4 piese)
Maarkos Lysania	Maier, 59; Ceka, 75 (1 piesă)
Nikandros Andriskou	Maier, 13; Ceka, 83 (7 piese)
Niken Aytoboulou	Maier, 31; Ceka, 88 (10 piese)
Xenokles Chairenos	Maier, 99; Ceka, 91 (6 piese)
Timen Damophontos	Maier, 36; Ceka, 115 (5 piese)

DYRRHACHIUM

Meniskos Dionysiou	Maier, 201; Ceka, 320 (5 piese)
Meniskos Lykiskou	Maier, 278; Ceka, 325 (1 piesă)
Xenon Charopinou	Maier, 405; Ceka, 363 (1 piesă)
Silanos Aristenos	Maier, 129; Ceka, 376 (1 piesă)

IMITAȚII DE TIP APOLLONIA (Pl. XXII/1—12)

Grupa A (5 piese)

Av $\overline{\text{W}}\overline{\text{M}}\overline{\text{H}}\overline{\text{K}}\overline{\text{L}}$

Rv $\overline{\text{T}}\overline{\text{V}}/\overline{\text{H}}/\overline{\text{A}}\overline{\text{P}}\overline{\text{A}}/\overline{\text{W}}\overline{\text{W}}\overline{\text{W}}$

G=2,05; 2,6; 2,72; 2,75; 2,79

D=15—16,5 mm

Grupa A bis (2 piese)

Av $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$

Rv $\overline{\text{N}}\overline{\text{D}}/\overline{\text{H}}/\overline{\text{N}}/\overline{\text{L}}\overline{\text{L}}$

G=2,77; 2,82 g.

D=16—17 mm.

Grupa B (6 piese)

Av $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$ $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$ $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$

Rv $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$ $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$ $\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$

G=2,45; 2,75; 3,15; 3,15; 3,52; 3,68 g.

D=16—18,5 mm.

Grupa C (1 piesă)

Av $\overline{\text{E}}\overline{\text{N}}\overline{\text{O}}\overline{\text{K}}\overline{\text{A}}\overline{\text{H}}$

Rv $\overline{\text{Q}}\overline{\text{S}}/\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}/\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}/\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}\overline{\text{L}}\overline{\text{I}}$

G=3,27 g; D=16 mm.

e) 61 de piese din tezaur au intrat în literatura de specialitate în mod dispersat, cu localizări greșite: 59 monede (36 Apollonia, 6 Dyrrhachium, 18 imitații) la Budoi-Marghita (SCN, V, p. 362—371), 2 monede (1 Apollonia, 1 Dyrrhachium) la Derna (*Acta MN*, 1965, p. 647). Ambele descoperiri aparțin tezaurului găsit în anul 1941 pe „Dealul Cherecheș”. La rubrica e sînt incluse, în plus față de cele publicate 12 drahme inedite (10 Apollonia, 1 Dyrrhachium, 1 imitație de tip Apollonia). Pentru celelalte 4 imitații, care nu au fost incluse la rubrica d, vezi bibliografia cu descrieri complete la O. Luchian, SCN, V, 1971, p. 367/15—18. Acestea nu constituie un tip aparte, se deosebesc de originale în special prin titlul scăzut al argintului.

f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, II, 1965, p. 647; O. Luchian, SCN, V, 1971, p. 362—371; Informații suplimentare Șt. Konewalik.

IV. a) Tezaur, 31 drahme (5 Apollonia, 26 Dyrrhachium) și arcul unei fibule cu nodozități.

b) 1937 (?), „Dealul Cetate”.

c) Piese au ajuns în Col. L. Ruzyszka.

f) D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 201.

V. a) 1 drahmă din Dyrrhachium, 1 denar roman republican (79 î.e.n.) și o brățară dacică de argint cu capete de animal.

- b) Înainte de 1937, „Dealul Cetate”.
 f) C. Daicoviciu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 322—323; I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967, p. 145/47.
- VI. a) Tezaur, 8 drahme (5 Apollonia, 3 Dyrrhachium) și o brățară dacică de argint cu capete de șarpe.
 b) „Dealul Cetate”.
 c) Tezaurul a ajuns la MNM.
 f) D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 201; N. Fettich, *Acta Arch*, III, 1—4, 1953, p. 160—161.

102. SACALASĂU VECHI (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 20 drahme din Apollonia.
 b) 1908, în hotarul satului, pe fosta moșie Bartos Gabriel.
 c) Tezaurul a fost achiziționat în 1908 de MNM.
 d)

APOLLONIA

Aghias Epikadou	Maier, 38; Ceka, 3 (1 piesă)
Ariston Ainea	Maier, 12; Ceka, 24 (4 piese)
Ariston Lysenos	Maier, 63; Ceka, 27 (2 piese)
Ariston Psyllou	Maier, 102; Ceka, 29 (1 piesă)
Niken Aytoboulou	Maier, 31; Ceka, 88 (6 piese)
Xenokles Chairenos	Maier, 99; Ceka, 91 (4 piese)
Timen Damophontos	Maier, 36; Ceka, 115 (2 piese)

- f) P. Harsányi, *NK*, 1908, p. 113; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 90/38; *RMB*, p. 59/322.

103. SALONTA (jud. Bihor)

- I. a) Număr neprecizat de monede grecești (?).
 b) Sec. XIX, „Pusta Culișer”, lucrări agricole.
 f) Ziarul *Szalontai Lapok*, 17 iulie 1898.
- II. a) 2 denari romani republicani emiși de C. Lentulus Marcus și C. Postumius Tadius. Monedele s-au pierdut.
 f) Informații Al. Sășianu — Oradea.
- III. a) Tezaur, 141 denari: 121 denari republicani, 1 denar emis de insula Corcyra, 19 denari romani imperiali.
 b) 1898, hotarul vestic al localității, „Pusta Culișer”, lucrări agricole.
 c) Tezaurul a fost achiziționat de MNM în 1898/Inv. 562.
 d)

DENARI ROMANI REPUBLICANI

- P. Aelius Paetus* (?)
 1. Crawford, Roma, 176, 169—158 i.e.n.
Ti. Minucius Augurinus
 2. Crawford, Roma, 243/1, 134 i.e.n.

- P. Calpurinus* (?)
 3. Crawford, Roma, 247/1, 133 i.e.n.
M. Caecilius Metellus
 4. Crawford, Roma, 263/1 a, 127 i.e.n.
Mn. Acilius Balbus.
 5. Crawford, Roma, 271, 125 i.e.n.
Q. Marcius.
 6. Crawford, Roma, 283/1 a, 118 sau 117 i.e.n.
C. Claudius Pulcher.
 7—13. Crawford, Roma, 300/1, 110 sau 109 i.e.n.
L. Valerius Flaccus
 14—15. Crawford, Roma, 306/1, 108 sau 107 i.e.n.
Q. Minucius M.f. Thermus
 16—21. Crawford, Roma, 319/1, 103 i.e.n.
M. Lucilius Rufus
 22—25. Crawford, Roma, 324/1, 101 i.e.n.
P. Servilius Rullus
 26—29. Crawford, Roma, 328/1, 100 i.e.n.
D. Silanus L. f.
 30—31. Crawford, Roma, 337/3, 91 i.e.n.
L. Calpurnius Piso Frugi
 32—37. Crawford, Roma, 340/1, 90 i.e.n.
Q. Titius
 38—41. Crawford, Roma, 341/1, 90 i.e.n.
C. Vibius C.f. Pansa
 42. Crawford, Roma, 342/5b, 90 i.e.n.
 43. *Idem*, dar 342/4b.
L. Titurius L.f. Sabinus
 44—48. Crawford, Roma, 344/1b, 2c, 3, 89 i.e.n.
L. Rubrius Dossenus
 49—51. Crawford, Roma, 348/1, 87 i.e.n.
L.C. Memies L.f. Gal
 52. Crawford, Roma, 349/1, 87 i.e.n.
Mn. Fonteius C.f.
 53. Crawford, Roma, 353/1a, 85 i.e.n.
C. Licinius Macer
 54—55. Crawford, Roma, 354/1, 84 i.e.n.
C. Norbanus
 56. Crawford, Roma, 357/1a, 83 i.e.n.
P. Crepusius
 57—58. Crawford, Roma, 361/1, 82 i.e.n.
C. Mamilius Limetanus C.f.
 59. Crawford, Roma, 362/1, 82 i.e.n.

- R. Antonius Balbus*
- 60—61. Crawford, Roma, 364/1, 83—82 i.e.n.
- C. Annius*
62. Crawford, nordul Italiei și Spania, 361, 82—81 i.e.n.
- A. Postumius Af. SN Albinus*
- 63—64. Crawford, Roma, 372/2, 81 i.e.n.
- L. Papius*
65. Crawford, Roma, 384/1, 79 i.e.n.
- L. Farsuleius Mensor*
66. Crawford, Roma, 392/1b, 75 i.e.n.
- C. Postumius Tadius*
67. Crawford, Roma, 394/1a, 74 i.e.n.
- C. Hosidius Geta*
68. Crawford, Roma, 407/2, 68 i.e.n.
- M. Plaetorius Cestianus*
69. Crawford, Roma, 409/2, 67 i.e.n.
- Q. Pomponius Musa*
70. Crawford, Roma, 410/5, 66 i.e.n.
71. *Idem*, dar 410/8.
- L. Cassius Longinus*
72. Crawford, Roma, 413/1, 63 i.e.n.
- L. Scribonius Libo*
- 73—74. Crawford, Roma, 416/1a, 62 i.e.n.
- M. Nonius Sufenas*
75. Crawford, Roma, 421/1, 59 i.e.n.
- L. Marcius Philippus*
76. Crawford, Roma, 425/1, 56 i.e.n.
- Q. Cassius Longinus*
77. Crawford, Roma, 428/1, 55 i.e.n.
- Cn. Plancius*
78. Crawford, Roma, 432/1, 55 i.e.n.
- M. Iunius Brutus*
79. Crawford, Roma, 433/1, 54 i.e.n.
- Q. Pompeius Rufus*
80. Crawford, Roma, 434/2, 54 i.e.n.
- Q. Sicinius, C. Coponius*
81. Crawford, monetărie ambulantă cu Pompei, 444/1a, 49 i.e.n.
- L(Cornelius) Lentulus; C(Claudius) Marc(ellus) (?)*
- 82—83. Crawford, Apollonia și Asia, 445/2, 49 i.e.n.
- C. Iulius Caesar*
- 84—85. Crawford, monetărie ambulantă, 443/1, 49—48 i.e.n.
- C. Vibius C.f. Cn. Pansa Caetronianus*
- 86—87. Crawford, Roma, 449/2, 48 i.e.n.
88. *Idem*, dar 449/1a.

- D. Iunius Brutus Albinus*
89. Crawford, Roma, 450/2, 48 i.e.n.
- C. Iulius Caesar*
90. Crawford, monetărie ambulantă, 452/2, 13 iulie 48—47 i.e.n.
- C. Antius c.f. Restio*
91. Crawford, Roma, 455/1, 47 i.e.n.
- Mn. Cordius Rufus*
- 92—97. Crawford, Roma, 463/1b, sau 3, 47 i.e.n.
- T. Carisius*
- 98—100. Crawford, Roma, 464/1, 46 i.e.n.
- C. Iulius Caesar*
- 101—103. Crawford, Spania, 468/1, 46—45 i.e.n.
- P. Sepullius Macer*
104. Crawford, Roma, 480/5b, 44 i.e.n.
- P. Accoleius Lariscolus*
105. Crawford, Roma, 486/1, 43 i.e.n.
- L. Livineius Regulus*
- 106—107. Crawford, Roma, 494/27, 42 i.e.n.
- C. Vibius Varus*
- 108—109. Crawford, Roma, 494/36, 42 i.e.n.
110. *Idem*, dar 494/38.
- M. Antonius; M. Barbatius Pello.*
- 111—112. Crawford, monetărie ambulantă, 517?, 42 i.e.n.
113. *Idem*, dar 517/2, 41 i.e.n.
- Q. Voconius Vitulus (?)*
114. Crawford, Roma, 526/4, 40 i.e.n. sau mai târziu.
- Nedeterminabile.*
- 115—121. sec. I, i.e.n. (?)
- CORCYRA
122. *C. Proculeius (?)*, Cohen 135/1—2.
- DENARI ROMANI IMPERIALI
- Octavianus Augustus*
123. BMC, Spania (?), Caesaraugusta 328, 18—17 i.e.n.
- 124—125. BMC, Spania (?), Caesaraugusta 346, 19—16 i.e.n. sau 15 i.e.n.
126. BMC, Spania (?), Caesaraugusta 378, 19—16 i.e.n. sau 15 i.e.n.
- 127—130. BMC, Lugdunum, 463, 15—12 i.e.n.
- C. Antistius Reginus*
131. BMC, Roma, 119, 13 i.e.n.
- Octavianus Augustus*
132. BMC, Lugdunum, 478, 11—9 i.e.n.
- 133—134. BMC, Lugdunum, 500, 8 i.e.n.
- 135—136. BMC, Lugdunum, 537, 2 i.e.n.—11 e.n.
- Domitianus*
- 137—138. (?)

Commodus

139—140. (?)

141. denar roman imperial.

- e) Ö. Cohl. integrează acest tezaur în categoria tezaurilor romane republicane care cuprind ca ultime emisiuni denarii emiși de Augustus. În documentele de evidență ale MNM piesele au fost determinate după Babelon, Cohen¹ și Cohen². Denarul nr. 1 poate fi și a lui C. Considius Paetus (Crawford, Roma, 465/1, 46 i.e.n.)
- f) Inedit. MNM, *Èremleletek*, 1867—1899 (K—Z); Semnalat în *Szalontai Lapok*, 26 iunie 1898, 17 iulie 1898, 31 iulie 1898; Ö. Gohl, *AE*, XX, 1900, p. 434; idem, *NK*, 1903, p. 41; I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967, p. 152/129; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/259.

IV. a) 1 denar roman imperial.

- b) 1978, zona vestică a orașului, lucrări agricole.
c) Col. MTC/Inv. 958.
d)

Marcus Aurelius

G=2,95 g; D=16 mm; RIC, 52, 161—162 e.n.

f) Inedit.

V. a) 1 denar roman imperial emis de Caracalla.

b) 1967 (?), în perimetrul orașului. Piesa a fost găsită într-o ceașcă dacică de lut.

f) Informații Al. Sășianu — Oradea.

VI. a) 1 monedă romană de bronz emisă de Constantin I.

b) Sec. XIX, hotarul orașului, „Pusta Culișer”.

f) Ziarul *Szalontai Lapok*, 31 iulie 1898.

104. SANISLĂU (jud. Satu Mare)

I. a) 1 denar imperial emis de Vespasian.

f) C. Moisil, *Academia Română. Dezbateri*, LXIV (1943—1945), p. 299; I. Winkler, *SCȘt.-Cluj*, 1955, p. 146—147; Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 113/15; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/260.

105. SANTAUL MARE (jud. Bihor)

I. a) Tezaur, cca. 15—20 tetradrahme de argint celtice. S-a recuperat 1 piesă.

b) 1971—1973, în hotarul satului, lucrări agricole.

c) Col. MTC/Inv. 12.

d)

Tip BIATEC (Pl. XIX/8).

G=16,85 g; D=25 mm; Cf. Dessewffy, 146; Cf. Ondrouch, *Keltske mince Biatec Z. Bratislavy*, p. 5, XXI.i) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1970, p. 508; Informații suplimentare N. Chidioșan — Oradea.

II. a) 1 denar roman imperial emis de Caracalla.

b) 1899, locul „Pusta Zomlini”.

c) În 1899 piesa a fost înregistrată la Muz. Oradea/Inv. 1.

f) *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1899, p. 21, nr. 1; *RMB*, p. 61.

106. SATU MARE (jud. Satu Mare)

- I. a) Tezaur, 159 denari romani: 151 denari republicani, 7 imitații de tip roman republican (Pl. XXIV/5—10), 1 denar roman imperial.
b) 1880.
c) În 1880 tezaurul a fost înregistrat la MNM pentru care s-au reținut 20 piese. Se mai păstrează 9 denari republicani și 6 imitații.
d)

DENARI ROMANI REPUBLICANI

PRIMA EMISIUNE:

Cnaeus Domitius Ahenobarbus (?)

Crawford, Roma, 147/1, 189—180 i.e.n.

ULTIMA EMISIUNE:

Petillius Capitolinus

Crawford, Roma, 487/1, 43 i.e.n.

DENAR ROMAN IMPERIAL:

Severus Alexander

RIC, 153, 222—228 e.n. (?)

f) I. Hampel, *AE*, 1880, p. 232; M. Roska, *Repertorium*, p. 256, 38; I. Winkler, *SCȘt.-Cluj*, 1955, p. 49—50; T. Bader, *Descoperiri monetare în cîmpia someșană*, Baia-Mare, 1967, p. 10; I. Winkler, *JNG*, XVII, 1967, p. 152/131; Idem, *Tezaur — Satu-Mare*, 1968, p. 19—16; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/264.

II. a) Tezaur, 490 denari romani republicani.

b) 1875.

c) Tezaurul a ajuns la MNM (?)

f) *TRÉT*, I, 1875, p. 105; C. Goos, *AVSL*, 1877, XIV, p. 77; I. Winkler, *SCȘt.-Cluj*, 1955, p. 146—147; Idem, *JNG*, XVII, 1967, p. 152/132.

III. a) 1 denar roman imperial emis de Traian.

b) 1960, strada Pionierilor, în grădina bisericii Hildegarda.

c) Col. Muz. Satu-Mare.

f) T. Bader, *Descoperiri monetare în cîmpia someșană*, Baia-Mare, 1967, p. 10.

IV. a) 1 centenionalis.

b) 1960, strada Ghiocilor, nr. 10.

c) Col. Muz. Satu-Mare.

d)

Sirmium

FEL TEMP REPARATIO 355—361 e.n.

Constantius II. LRBC, II, 1612.

f) Gh. Lazin, *SC — Satu-Mare*, 1980, p. 128.

107. SATU MARE (împrejurimi și fostul județ)

I. a) Număr neprecizat de „monede de tip Filip II”.

f) C. Goos, *AVSL*, XIV, 1877, p. 77; I. Winkler, *O mincich...*, p. 35/140; C. Preda, *Monedele...* p. 436/51 a.

- II. a) 1 imitație de tip Filip II (?)
 f) M. Roska, *Repertorium*, 257/37; T. Bader, *Descoperiri monetare în Cîmpia someșeană*, Baia-Mare, 1967, p. 11; C. Preda, *Monedele...*, p. 436/51 b.

- III. a) 1 monedă dacică de argint.
 c) Piesa a făcut parte din Col. Dessewffy.
 d)

Tip Medieșul Aurit

Pink, 326—328; Preda, p. 289, 293, cca. 150 î.e.n.

- f) Dessewffy, 807; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 83, 146/333; C. Preda, *Monedele...*, p. 291.

- IV. a) 5 monede romane imperiale: 1 follis, 1 centenionalis, 1 maiorina, 2 AE.
 c) Col. Muz. Satu-Mare/Inv. 12095-12098.
 d)

Gallienus

1. AE G=2,40 g; D=17—18 mm; Sirmium, 260—268 e.n.

Maximianus

2. Fol. RIC, 198 a, Siscia, 309—310.

Constantin I.

3. AE GLOR-IAEXERC — ITVS, 330—335 e.n.

Constantius II

4. Mai. FEL TEMP REPARATIO, AE 2, 351—161 e.n.

Valentinian I

5. Cen. GLORIA RO-MANORUM, AE 3, 364—367.

LRBC, II, 1273

- f) Gh. Lazin, *SC — Satu-Mare*, 1980, p. 128.

108. SATU NOU (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 125 denari republicani, 4 imitații de tip roman republican, (Pl. XXIV/1—4) 1 imitație (?) de tip Thasos (Pl. I/7)
 b) 1932, în apropierea Crișului Alb, lucrări de desțelenire de terenuri.
 c) Col. Muz. Arad.
 d)

PRIMA EMISIUNE:

Fără nume de magistrat

Grueber, Roma, 229—217 î.e.n.

ULTIMA EMISIUNE:

Mn. Acilius Glabrio.

Crawford, Roma, 442, 49 î.e.n.

- e) Tezaurul este publicat cu determinări după Babelon și Grueber. Pentru cea mai veche monedă din tezaur nu am găsit echivalent în lucrarea lui Crawford, menținând determinarea după Grueber.
 f) I. Winkler, *SCN*, I, 1957, p. 79—112; Idem, *JNG*, XVII, 1967, p. 152/133; M. Chișescu, *Memoria Antiquitatis*, III, 1971, p. 222/10, 227/46, 228/49, 242/123. (pentru imitații)

- II. a) 1 denar roman republican.

C. Vibius Varus

Crawford, Roma, 494/36, 42 î.e.n.

- e) Este posibil ca piesa să facă parte din tezaurul descoperit în 1932.
 f) B. Mitrea, *Dacia*, XV, 1971, p. 405.

109. SĂCUENI (jud. Bihor)

- I. a) 1 stater.
 b) 1972, în hotarul localității, la locul „Mérgeș”.

Alexandru III (Pl. I/1)

G=8,50 g; D=16—18 mm; emisiune din Amphipolis (?).

- f) E. Chirilă și colab., *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 137; B. Mitrea, *Dacia*, XIX, 1975, p. 311; Idem, *BSNR*, 1973—1975, p. 317.

- II. a) 1 tetradrahmă din Thasos.

- f) B. Mitrea, *Dacia*, IX, 1965, p. 492; Idem, *Dacia*, XIX, 1975, p. 311; E. Chirilă, G. Mihăescu, *Tezaurul monetar de la Căprioru*, 1969, p. 34/85; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 76/132.

- III. a) 1 denar roman imperial.

- c) Col. Muz. Săcueni.

- d)

Vitellius

G=2,86 g; D=17 mm; RIC, 1, (AR), Roma, 69 e.n.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

- IV. a) 1 dupondius.

- c) Col. Muz. Săcueni.

- d)

Domitian

G=13,14 g; D=27 mm; RIC, 646, Roma, 84 e.n.

- f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 137.

- V. a) 1 as roman imperial.

- b) 1965, în raza comunei.

- c) Col. Muz. Săcueni.

- d)

Nerva (Pl. XXVII/2)

G=10,75 g; D=28 mm; RIC, 86, Roma, 97 e.n.

- e) Moneda a fost publicată cu determinare după Cohen.
 f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

- VI. a) 1 denar roman subaerat.

- b) 1974, în raza localității, lucrări agricole.

- c) Col. Muz. Săcueni.

- d)

Traianus (Pl. XXVII/3)

G=2,05 g; D=17 mm; Cf. RIC, 240, 112—114 e.n.

- f) Inedit.

- VII. a) 2 denari romani imperiali.

- b) 1954, în raza localității.

- c) Col. Muz. Săcueni.

- d)

Hadrianus (Pl. XXVII/4—5)

1. G=2,95 g; D=18 mm; RIC, 146 (?), Roma, 125—128 e.n.
2. Idem, dar subaerat.

e) Monedele sînt publicate cu determinări după Strack.
f) E. Chirilă și Colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

- VIII. a) 1 denar roman imperial.
b) 1969, în raza localității, la locul „Csikoszik”.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Antoninus Pius (Pl. XXVII/6)

G=3,00 g; D=17 mm; RIC, 64, 140—143 e.n.

- f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 137.

- IX. a) 1 sestertius roman imperial.
c) Col. Muz. Săcueni.

Antoninus Pius pentru FAUSTINA I

d)

G=20,80 g; D=32 mm.

- f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 138.

- X. a) 1 denar roman imperial.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Marcus Aurelius (Pl. XXVII/7)

G=2,60 g; D=18 mm, RIC, 92, 163—164 e.n.

- e) Piesa este publicată cu determinare după Cohen².
f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

- XI. a) 1 denar roman imperial.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Marcus Aurelius

G=2,48 g; D=17 mm; RIC, 339, 175—176 e.n.

- e) Piesa este publicată cu trimitere la Cohen².
f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1971, p. 568.

- XII. a) 1 dupondius roman imperial.
b) 1950, în raza localității.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Lucius Verus (Pl. XXVII/8)

G=10,35 g; D=26 mm; RIC, 1329, 162—163 e.n.

- e) Piesa este publicată cu trimitere la Cohen².
f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

- XIII. a) 1 sestertius roman imperial.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Philippus I (Pl. XXVII/10)

G=13,70 g; D=27 mm; Cf. Pick, 1/1, p. 40, 105, 247 e.n.

- f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 138.

- XIV. a) 1 antoninian roman.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Valerian (Pl. XXVII/9)

Cohen², V, 230.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

- XV. a) 1 follis.
b) 1964, în raza localității.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Diocletianus (Pl. XXVIII/12)

G=6,82 g; D=25 mm; RIC, 35 a, Aquileia, 302—303 e.n.

- f) E. Chirilă și colab. *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 138/31.

- XVI. a) 1 follis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Constantius Chlorus

G=9,95 g; D=25 mm; RIC, 31, Lugdunum, cca 298 e.n.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 569.

- XVII. a) 1 centenionalis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Siscia

VICTORIAEDDAVGGQNN AE 3, 341—346 e.n.

Constantius II sau Constans. LRBC, I, 790—791.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 569.

- XVIII. a) 1 centenionalis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Siscia (Pl. XXVIII/13)

FEL TEMP-REPARATIO AE 3, FH 3, 355—361 e.n.

Constantius II. LRBC, II, 1228.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VII, 1971, p. 569.

- XIX. a) 1 centenionalis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Siscia

FEL TEMP-REPARATIO AE 3, FH 3, 351—354 e.n.

Constantius Gallus. LRBC, II, 1219.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 569.

- XX. a) centenionalis.
c) Col. Muz. Săcueni.
d)

Siscia (Pl. XXVIII/14)

GLORIA RO-MANORVM AE 3, 367—375 e.n.

Valens. LRBC, II, 1300.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

XXI. a) 1 imitație după o maiorina emisă de Constantius II.

c) Col. Muz. Săcueni.

d)

Av $\text{b}\text{I}\text{D}\text{O}\text{I}\text{S}\text{T}\text{A}\text{I}$ $\text{T}\text{I}\text{V}\text{I}\text{P}\text{E}\text{X}\text{V}\text{I}\text{D}$ (Pl. XXIX/3)

Rv $\text{L}\text{E}\text{G}\text{I}\text{G}\text{E}\text{I}\text{P}\text{P}$ $\text{X}\text{B}\text{A}\text{T}$ $\frac{\Gamma}{\text{C}}\text{N}\text{P}\text{X}$

G=3,70 g; D=22 mm; Pentru asemănare Cf. LRBC, II, 1893.

f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 138.

XXII. a) 1 solidus roman.

b) 1957, în hotarul localității, lucrări agricole.

c) Col. MȚC/Inv. 34.

d)

Honorius

VICTORI AAVGGG $\frac{\text{R}}{\text{C}}\frac{\text{V}}{\text{NOB}}$

Cohen² VIII, 43.

f) Inedit. Informații prof. T. Roșu—Oradea.

110. SĂCĂȘENI (jud. Satu Mare)

I. a) 1 monedă de bronz emisă de Vespasian sau Traian.

b) 1973, între localitatea Cig și gara C.F.R. Săcășeni, lucrări agricole.

f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, III, 1975, p. 66—67 (nota 11)

111 SELIȘTEA (jud. Arad)

I. a) 1 denar roman imperial.

c) Col. Liceului din Gurahonț (jud. Arad).

d)

Traianus

RIC, 347, 114—117 e.n.

f) Inedit. Informații Fl. Dudaș — Oradea.

112. SÎNIOB (jud. Bihor)

I. a) 2 antoniniani emiși de Valerianus.

f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

II. a) 1 imitație după un antoninian emis de Probus.

c) Col. Muz. Săcueni.

d)

Av. $\text{P}\text{I}\text{D}\text{B}\text{I}\text{C}\text{I}$ $\text{A}\text{N}\text{I}\text{I}\text{C}\text{I}\text{A}$

(Pl. XXIX/1)

Rv. $\text{I}\text{P}\text{O}\text{H}\text{I}$ $\text{I}\text{C}\text{C}\text{O}\Delta\text{I}\text{Y}\text{O}$

G=3,43 g; D=21 mm; Pentru analogie Cf. RIC, 169, var. 2.

f) E. Chirilă, *SC-Sibiu*, 18, 1974, p. 138.

113. SÎNICOLAU DE MUNTE (jud. Bihor)

I. a) 1 drahmă din Dyrrhachium.

b) 1913 (?), în hotarul localității.

c) În 1913 piesa a fost achiziționată de Muz. Debrețin/Inv. 203.

d)

DYRRHACHIUM

Alkaios Lysippou Maier, 284; Ceka, 36.

f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Debrețin*, 1913, nr. 203.

II. a) 1 denar subaerat.

c) Col. Muz. Săcueni.

d)

Geta (Pl. XXVII/11)

G=2,50 g; D=17 mm.; Cf. RIC, 25 A sau 26 (?), 201—211 e.n.

f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 568.

III. a) 1 antoninian sau monedă de bronz.

c) Col. Muz. Săcueni.

d)

Gallienus (Pl. XXVIII/12)

2

Cf. Cohen, V, 246.

f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, VIII, 1971, p. 569.

114. SÎNICOLAU ROMÂN (jud. Bihor)

I. a) Tezaur, cca 100 monede dacice. S-au recuperat 24 de piese.

b) 1972, în hotarul satului, la locul „La Ier”, lucrări agricole. În același loc așezare la Têne dacică (sec. II. î.e.n.).

c) 22 piese în Col. MȚC/Inv. 4; 2 piese în Col. Bara Dumitru — Oradea

d)

Tip Toc-Chereluș (Pl. XVII/8)

1. G=7,1 g; D=27 mm; Pink, 271; Preda, p. 307, 404, după 150 î.e.n.

Tip *Mediesul Aurit* — grupa c (Pl. XVII/5—7)

2—24. G=7,00—9,55 g; D=23—28 mm; Dessewffy, 1234; Pink, 331; sfârșitul sec. II î.e.n.

f) S. Dumitrașcu, Al. Sășianu, *Crisia*, 1977, p. 9—26.

II. a) 1 drahmă din Dyrrhachium.

b) 1978, în hotarul satului.

c) Col. MȚC/Inv. 957.

d)

DYRRHACHIUM

Meniskos Agathionos Maier, 91; Ceka, 316.

G=2,89 g; D=16 mm.

f) Inedit. Informații S. Dumitrașcu — Oradea.

115. SINTANA (jud. Arad)

- I. a) 1 monedă romană imperială de bronz.
 b) 1932, în hotarul localității. În raza localității așezare dacică cu necropolă de incinerare (sec. II—III e.n.).
 d)
- Carus*
- G=4,61 g; D=20 mm; Cohen², 80, dar în exergă, A (?), XXI, 282—283 e.n.; RIC, 51, Roma.
 f) B. Mitrea, *Dacia*, X, 1966, p. 411.
- II. a) 4 monede de bronz emise de Constantin II și Constans.
 b) 1934 (?)
 c) Col. Gh. Miloi — Arad.
 f) B. Mitrea, *SCIV*, 4, 1964, p. 579.

116. SINTANDREI (jud. Bihor)

- I. a) 1 solidus emis de Sever III.
 f) Informație Gh. Lazin — Satu Mare.

117. SINTIMREU (jud. Bihor)

- I. a) 1 stater.
 b) 1900—1913, în hotarul satului, la locul „Dealul cu aur”. (Dealul comorii)
 c) Pină în anul 1913 piesa se afla în Col. Nagy Ștefan din Sintimreu. În 1913 piesa a fost achiziționată de Muz. Debrețin/Inv. 197.
 d)

Alexandru III

G=8,5 g

- f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Debrețin*, 1913, nr. 197; Semnalat în *NK*, 1915, p. 67; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 50/38; I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 70—71.

- II. a) 4 drahme din Apollonia și Dyrrhachium.
 b) 1913, în hotarul satului, în punctele „Malul cu mei” și „Cîmpuleț”.
 c) În 1913 piesele au fost achiziționate de Muz. Debrețin/Inv. 204—207.
 d)

APOLLONIA

1. Moschilos Parmenos Maier, 82; Ceka, 80

DYRRHACHIUM

2. Meniskos Dionysiou Maier, 201; Ceka, 320.

3. Xenon Agathionos Maier, 92; Ceka, 353

4. Sostrion Damenos Maier, 183; Ceka, 412

- f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Debrețin*, 1913, nr. 204—207.

- III. a) 1 solidus.

- b) 1913 (?), în hotarul satului.

- c) Pină în 1913 în Col. Nagy Ștefan — Sintimreu. În 1913 piesa a fost achiziționată de Muz. Debrețin/Inv. 202.

- d)

Treveri

Constantin I., RIC, 38/1 b, 313—315 e.n.

- f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Debrețin*, 1913, nr. 202.

118. SIGHETUL MARMAȚIEI (jud. Maramureș)

- I. a) Tezaur de monede dacice și celtice. Se cunosc 24 de piese.
 b) 1860—1875, lângă fosta moară Juncád, pe malul riului Iza.
 c) 19 monede au ajuns la Viena, una la MNM, 4 în col. Windisch-Grätz, una la Budapesta (M.N.M. ?). Se păstrează 20 de piese în col. KMW (inv. 26 922—26 940).
 d)
1. Tip Sighet (Pl. XVI/1—4)
Sighet A — cu roată dințată (2 piese).
 G=13,55 g; 13,46 g; Pink, 314—316, Preda, p. 108—109.
Sighet B (4 piese).
 G=13,35—13,40 g; Pink, 311—313; Preda, p. 110, sfârșitul sec. III î.e.n.—începutul sec. II î.e.n.
  2. Tip Crișeni-Berchieș (1 piesă ?).
 Pink, 129—133; Preda, p. 97, 104, sfârșitul sec. III î.e.n.
  3. Tip cu simbol în formă de W (5 piese) Pl. XVI/5—6)
 G=13,41—14,07 g; Pink, 333—334; începutul sec. II î.e.n. (?)
  4. Tip cu mustață (4 piese) (Pl. XVI/7)
 G=12,79—13,37 g; Pink, 348; începutul sec. II î.e.n.
  5. Tip călăreț cu pasăre (3 piese) (Pl. XVI/8)
 G=13,01—13,96 g; Pink, 340; Preda, p. 71, 75, începutul sec. II î.e.n.
  6. Tip Tonciu cu sigla B pe revers (?) (1 piesă)
 Pink, 128; Preda, p. 104, 106, prima jumătate a sec. II î.e.n.
  7. Tip cu cal în formă de pasăre (2 piese) (Pl. XVI/9)
 G=2,89; Pink, 374; mijlocul sec. II î.e.n.
  8. Tip Dumbrăveni (3 piese) (Pl. XVI/10)
 G=9,45—12,2 g; Pink, 108—111; Preda, p. 185, 197, mijlocul sec. II î.e.n.
- e) În documentele de evidență ale KMW se păstrează mențiunea: „Eruti ad molam Iunczad prope Szigeth in Maramoros”.
 f) K. Pink, *Ostkelten*, p. 51, 59, 78, 80—82, 84—85, 138/123; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 31/47; C. Preda, *Monedele...*, p. 74, 100, 106, 109—110, 195; I. Winkler, *SC-Satu Mare*, 1972, p. 207—225; KMW — *Determinări* (26 922—26 940); B. Mitrea, *BSNR*, 1973—1975, p. 318/29.

119. SIGHET-TEAN (jud. Maramureș)

- I. a) 6 denari romani imperiali emiși de Marcus Aurelius.
 b) 1878, în hotarul localității, la capătul podului peste Tisa.
 f) I. Naghiu, *CNA*, 133—134, 1945, p. 3—4; Gh. Lazin, *SC-Satu-Mare*, 1969, p. 113/17.

120. SLATINA DE CRIȘ (jud. Arad)

- I. a) Număr neprecizat de monede „barbare”.
 f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 18; Winkler, *O mincich...*, p. 35—36/151; C. Preda, *Monedele...*, p. 436/54.

121. ŞILINDIA (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, cca 800 tetradrahme dacice și celtice. S-au recuperat 729 piese.
 b) 1967, în hotarul satului, la locul „La Frigării”. În hotarul satului sînt semnalate fragmente ceramice dacice datate între sec. III—II î.e.n.
 c) 361 piese în Col. MTC/Inv. 1; 366 piese în Col. Muz. Arad; 2 piese în Col. Liceului din Ineu (jud. Arad).

d)

1. *Tip Filip II* (1 piesă) (Pl. II/1).
 Şilindia, Gr. I/1; G=13,75 g; D=25 mm; Cf. Preda, JNG, XX, 1970, pl. 13/3; Preda, p. 34, prima jumătate a sec. III î.e.n.
2. *Tip Şilindia* (90 piese) (Pl. II/2—5).
 Şilindia, Gr. V/99—188; G=12,15—13,90 g; D=21—25 mm. Nu figurează la Pink. A doua jumătate a sec. III î.e.n. (?).
3. *Tip Banat* (41 piese) (Pl. II/6—8).
 Şilindia, Gr. XVII/360—396; XVIII/401; XXXII/542—544; G=12,10—14,10 g; D=24—28 mm; Pink, 236 pentru Gr. XVII/360—396; Cf. Pink, 61 (Av.) pentru Gr. XVIII/401; Pink, 237—238 pentru Gr. XXXII/542—544; Preda, p. 55, 59, a doua jumătate a sec. III î.e.n.
4. *Tip Tulghieş-Mireşu Mare — cu scut și porc mistreț* (5 piese) (Pl. II/9—10).
 Şilindia, Gr. XXX/536—540; G=12,60—13,25 g; D=22—28 mm; Nu figurează la Pink; Preda, p. 77, a doua jumătate a sec. III î.e.n.
5. *Tip Tulghieş-Mireşu Mare — cu arc* (12 piese) (Pl. III/1—2).
 Şilindia, Gr. XIII/273—284; G=13,10—13,85 g; D=23—24 mm; Pink, 73; Preda, p. 82 — sfîrșitul sec. III î.e.n. (?).
6. *Tip Tulghieş-Mireşu Mare — cu siglele $\wedge$ și V* (67 piese) (Pl. III/3—6).
 Şilindia, Gr. XLIV/590—651 ($\wedge$); XLV/652—656 (V); G=12,40—14,05 g; D=22—27 mm; Cf. Pink, 456 (V); Preda, p. 78—79, a doua jumătate a sec. III î.e.n. sau sfîrșitul sec. III î.e.n.
7. *Tip Tulghieş-Mireş — cu leu și sigla II* (5 piese).
 Şilindia, Gr. XXXIII/545—549; G=13,15—13,70 g; D=25—26 mm; Nu figurează la Pink; Preda, p. 79, a doua jumătate a sec. III î.e.n.
8. *Tip Tulghieş-Mireşu Mare — cu monograma Audolean X* (21 piese) (Pl. III/7—8).
 Şilindia, Gr. XXXVIII/561—580; LI/669 (?); G=12,40—14,00 g; D=23,5—26 mm; Pink, 429; Preda, p. 79—sfîrșitul secolului III î.e.n. (?).
9. *Tip. cu diademă de perle pe frunte* (2 piese) (Pl. III/9).
 Şilindia, Gr. XLII/586—587; Gr. 13,75—13,85 g; D=24—25 mm; Pink 425. Sfîrșitul sec. III î.e.n. (?).
10. *Tip Larissa Apollo-Amphipolis* (4 piese) (Pl. III/10—11).
 Şilindia, Gr. XIX/402—405; G=13,15—13,50 g; D=25,5—27 mm; Pink, 218—219; Preda, p. 132, 142, sfîrșitul sec. III î.e.n. începutul sec. II î.e.n.

11. *Tip Criciova* (Pl. IV/1).
 Criciova B (2 piese)
 Şilindia, Gr. XLIII/588—589; G=13,45—13,50 g; D=23—24 mm; Pink, 59; Preda, p. 59, 60, 62, cca 200 î.e.n.
12. *Tip cu cap janiform (?)* (1 piesă) (Pl. IV/2).
 Şilindia, Gr. XII/272; G=13,90 g; D=25 mm; Cf. Pink, 234—235; Preda, p. 142, 149, sfîrșitul sec. III î.e.n.—începutul sec. II î.e.n.
13. *Tip Alexandru III-Filip II* (2 piese) (Pl. IV/3—4).
 Şilindia, Gr. XXIII/424—425; G=13,15—13,55 g; D=24—25 mm; Pink, 112—113; Preda, p. 327—328, cca 200 î.e.n.
14. *Tip Alexandru III-Filip II — cu capul zeiței Atena* (6 piese) (Pl. IV/5—6).
 Şilindia, Gr. XXV/428—433; G=13,10—13,80 g; D=23—24 mm. Nu figurează la Pink. Sfîrșitul sec. III î.e.n.—începutul sec. II î.e.n.
15. *Tip Sighet* (Pl. IV/7—8).
 Sighet A — cu roată dințată (2 piese)
 Şilindia, Gr. LIX/715—716; G=12,90—13,05 g; D=23—26 mm; Pink, 312; Preda, p. 108—109, a doua jumătate a sec. III î.e.n.
 Sighet A — cu călăreț cu pană (4 piese)
 Şilindia, Gr. LX/717—720; G=13,05—13,60 g; D=23—26 mm; Pink, 315 pentru avers. Sfîrșitul sec. III î.e.n. (?).
16. *Tip cu ciire romane* (Pl. V/1—3).
 Grupa cu cap uman cu barbă (53 piese)
 Şilindia, Gr. II/2; III/3—49; VI/189 (?), XVIII/397—400; G=12,45—13,65 g; D=23—27 mm; Pink, 67,71—72; Preda, p. 87—88.
 Grupa cu cap uman fără barbă (28 piese).
 Şilindia, Gr. XXVI/434—462; G=12,95—14,05 g; D=22—26 mm; Pink, 68—69; Preda, p. 88, 92, cca. 200 — începutul sec. II î.e.n.
17. *Tip Huși-Vovriești* (7 piese) (Pl. V/4—5).
 Şilindia, Gr. III/50; LII/670; LIII/671; LIV/672; LV/673—675; G=11,25—14,30 g; D=22—26 mm; Preda, p. 111, 126, sfîrșitul sec. III — prima jumătate a sec. II î.e.n.
18. *Tip Crişeni-Berchieş* (Pl. V/6—8).
 Grupa cu opt culcat (1 piesă)
 Şilindia, Gr. LXII/722; G=13,00 g; D=25 mm. Prototip pentru Pink, 147; Preda, p. 97, 103.
 Grupa fără lup pe revers (1 piesă).
 Şilindia, Gr. LXIII/723; G=14,45 g; D=23 mm.
 Grupa cu lup în spatele călărețului (2 piese).
 Şilindia, Gr. LXIV/724—725; G=12,25—13,00 g; D=23—24 mm. Nu figurează la Pink; Preda, p. 104, sfîrșitul sec. III — prima jumătate a sec. II î.e.n.
19. *Tip cu cap uman sub cal* (21 piese) (Pl. VI/1—2).
 Şilindia, Gr. XXVII/462—482; G=13,15—14,40 g; D=22—26 mm; Pink, 89; Preda, p. 184, sfîrșitul sec. III—începutul sec. II î.e.n.
20. *Tip cu ciine sub cal* (2 piese) (Pl. VI/3).
 Şilindia, Gr. VII/190—191; IX/223; G=14,20—14,55 g; D=23 mm; Pink, 82; Preda, p. 69—70, începutul sec. II î.e.n.

21. *Tip Jiblea* (23 piese) (Pl. VI/4—5).
Șilindia, Gr. VIII/192—213; G=13,10—14,20 g; D=22—25 mm; Pink, 75—77; Preda, p. 171, 176, începutul sec. II î.e.n.
22. *Tip cu sigle pe revere* (H, Q) (51 piese) (Pl. VI/6—7).
Șilindia, Gr. IX/214—222; X/224—265; G=13,25—14,00 g; D=21—26 mm; Pink, 79; Preda, 70, începutul sec. II î.e.n.
23. *Tip Tulghies-Criciova — cu rozetă și contramarcă* (5 piese) (Pl. VI/8—9).
Șilindia, Gr. LVI/677—678; LVI/686—688; G=11,50—13,15 g; D=23—24 mm. Nu figurează la Pink; Preda, p. 83—85, începutul sec. II î.e.n.
24. *Tip Ramna* (Pl. VII/1—3).
Ramna A-Tulghies (3 piese)
Șilindia, Gr. XLVI/657—659; G=12,60—13,00 g; D=22—25 mm; Pink, 90—92; Preda, p. 63.
Ramna B (12 piese)
Șilindia, Gr. XX/405 a—413; XX/414—416; G=12,90—13,55 g; D=21—26 mm; Cf. Pink, 47, 49; Preda, p. 64, 66, cca 200. î.e.n.—începutul sec. II î.e.n.
25. *Tip Agriș* (Pl. VII/4—10).
Agriș A-Șilindia (60 piese)
Șilindia, Gr. XIII, Sg. 1/285—286; Sg. 2/287—335; Sg. 3/336—344; G=13,00—13,90 g; D=22—26 mm; Pink, 64; Preda, p. 66.
Agriș B-Șilindia (48 piese)
Șilindia, Gr. IV/51—98; G=12,75—13,90 g; D=22—25 mm; Pink, 62—63; Preda, p. 67, 69, începutul sec. II î.e.n.
26. *Tip Tulghies-Copăceni* (29 piese) (Pl. VIII/1—4).
Șilindia, Gr. LVI/679—683; LVI/684—685; LVII/689—711; G=12,25—13,80 g; D=22—26 mm; Pink, 56 pentru Gr. XVII/689—711; Preda, p. 92, 96—97, începutul sau primele decenii ale sec. II î.e.n.
27. *Tip Tulghies-Mireș-Criciova* (5 piese) (Pl. VIII/5—6).
Șilindia, Gr. XLVII/660—664; G=13,05—13,25 g; D=24—25,5 mm; Pink, 53; Preda, p. 85—86, începutul sec. II î.e.n.
28. *Tip cu gît înalt și torques* (22 piese) (Pl. VII/7—8).
Șilindia, XXIX/524—535; G=12,30—13,80 g; D=23—25 mm. Nu figurează la Pink. Prima jumătate a sec. II î.e.n.
29. *Tip călăreț cu pasăre* (5 piese) (Pl. VIII/9—10; IX/1).
Șilindia, Gr. XXXV/552—556; G=13,20—14,05 g; D=22—24 mm; Cf. Pink, 342—344; 335—336; Preda, p. 71. Prima jumătate a sec. II î.e.n.
30. *Tip cu dublu triskeles* (4 piese) (Pl. IX/2).
Șilindia, Gr. XXXVII/557—560; G=13,35—13,65 g; D=23,5—24 mm; Pink, 443. Prima jumătate a sec. II î.e.n.
31. *Tip Tulghies — fără călăreț* (3 piese) (Pl. IX/3).
Șilindia, Gr. LVIII/712—714; G=13,05—14,20 g; D=24—26 mm; Pink, 422; Preda, p. 81. Prima jumătate a sec. II î.e.n.

32. *Tip Tonciu — cu sigla B pe revers* (1 piesă) (Pl. IX/4).
Șilindia, Gr. LXI/721; G=12,80 g; D=22—24 mm; Pink, 308—310; Preda, p. 104, 106, prima jumătate a sec. II î.e.n.
33. *Tip călăreț cu semilună* (1 piesă) (Pl. IX/5).
Șilindia, Gr. XXXIV/550; G=13,35 g; D=26 mm; Pink, 442. Prima jumătate a sec. II î.e.n.
34. *Tip călăreț cu pană și triskeles sub cal* (1 piesă) (Pl. IX/6).
Șilindia, Gr. XXXIV/551; G=14,30 g; D=24 mm; Cf. Pink, 442 pentru avers. Prima jumătate a sec. II î.e.n.
35. *Tip cu chip uman fără bărbie și corb sub cal* (2 piese) (Pl. IX/7).
Șilindia, Gr. XXIV/426—427; G=13,15—13,30 g; D=24—26 mm. Prima jumătate a sec. II î.e.n.
36. *Tip Lysimah-Filip II* (7 piese) (Pl. IX/8—10).
Șilindia, Gr. XXII/417—423; G=11,82—13,90 g; D=24—28 mm; Pink, 288; E. Chirilă, Șilindia, p. 68, cca 170—160 î.e.n.
37. *Tip Cladovo-Saschiz* (3 piese) (Pl. X/1—2).
Șilindia, Gr. XXXII/542—544; G=13,30—13,85 g; D=25—27,5 mm; Pink, 241; Preda, p. 271—272, cca 175—150 î.e.n.

TIPURI INEDITE (Pl. X/3—10; Pl. XI/1—7)

- Șilindia, Gr. XI/266—271; Gr. XIV/345; Gr. XVI/356—359; Gr. XVIII/401; Gr. XXVIII/483—521; Gr. XXVIII/522; Gr. XXXI/541; Gr. XXXIX/581; Gr. XL/582; Gr. XLI/583—585; Gr. XLIX/666; Gr. L/667—668; Gr. LIII/671.
- e) Editorii tezaurului au departajat cele 727 de tetradrahme în 64 grupe cu variante și subgrupe (v. bibliografia), căutând analogii cu tipurile indicate de K. Pink și cu cele din cuprinsul tezaurilor descoperite în Dacia.
- f) B. Mitrea, *Dacia*, XII, 1968, p. 451; E. Chirilă și colab., *Tezaurul de la Șilindia*, Oradea, 1974; C. Preda, *Monedele...*, p. 57 și urm.; K. Castelin, *NK*, LXXII—LXXIII, 1974, p. 3—5; Fl. Dudaș, *Acta MN*, XII, 1975, p. 135.

122. ȘIMAND (jud. Arad)

- I. a) 1 denar roman imperial emis de Antoninus Pius.
b) 1961, în hotarul satului, la locul „Grosdoia”, lucrări agricole. Moneda a fost descoperită într-un mormint sarmatic de inhumație.
f) N. Chidioșan, *SCMI*, II, 1964, p. 26—27; informații suplimentare N. Chidioșan — Oradea.

123. ȘIMIAN (jud. Bihor)

- I. a) 1 denar roman imperial.
b) 1977, în raza satului, lucrări agricole. Din același loc sînt semălate fragmente ceramice de factură romană provincială (sec. II—III e.n.).
c) Col. prof. Ienci Adorian — Șimian.
d)

Hadrianus

G=2,50 g; D=18 mm; RIC, 198, Roma, 125—128 e.n.

f) Inedit. Informații prof. Ienci Adorian — Șimian.

124. ȘIMLEUL SILVANIEI (jud. Sălaj)

I. a) 1 stater emis de Filip II.

c) Piesa a ajuns în Col. MNM.

f) I. Marțian, *Archäologisch...*, nr. 660; Ö. Cohl, *NK*, 1922—1923, p. 5; *NK*, XIV, p. 81; M. Roska, *Repertorium*, p. 275/224; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 32/62.

II. a) 1 stater emis de Lysimach.

f) I. Marțian, *Archäologisch...*, nr. 669; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 50/39;

I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 72—73.

III. a) 1 monedă de argint, „imitație barbară”.

f) *NK*, XIV, p. 81; M. Roska, *Repertorium*, p. 275/224; I. Winkler, *O min-cich...*, p. 36/159; C. Preda, *Monedele...*, p. 436/56.

III-bis. a) 1 tetradrahmă din Thasos (Pl. I/8).

c) 1957, raza localității.

c) Col. Dr. Gergely L. — Oradea.

f) Informații N. Chidioșan — Oradea.

IV. a) Tezaur, 72 drahme: 41 drahme din Apollonia, 27 din Dyrrhachium, 4 imitații de tip Apollonia și Dyrrhachium.

b) 1908, Dealul Măgura. Pe Dealul Măgura, la punctul „Cetate”, așezare dacică (sec. II—I î.e.n.).

c) În 1908 tezaurul a fost achiziționat de MNM.

d)

APOLLONIA

Aghias Epikadou	Maier, 38; Ceka, 3 (4 piese)
Ariston Ainea	Maier, 12; Ceka, 24 (9 piese)
„ Lysenos	Maier, 63; Ceka, 27 (2 piese)
Nikandros Andriskou	Maier, 13; Ceka, 83 (8 piese)
Niken Aytoboulou	Maier, 31; Ceka, 88 (7 piese)
Xenokles Chairenos	Maier, 99; Ceka, 91 (4 piese)
Timen Damophontos	Maier, 36; Ceka, 115 (6 piese)

Numi subaerati

Xenokles Chairenos Cf. Maier, 99; Cf. Ceka, 91 (1 piesă)

DYRRHACHIUM

Meniskos Archippou	Maier, 144; Ceka, 318 (3 piese)
„ Dionysiou	Maier, 201; Ceka, 320 (7 piese)
„ Lykiskou	Maier, 278; Ceka, 325 (9 piese)
Xenon Damenos	Maier, 179; Ceka, 357 (5 piese)
Philon Damenos	Maier, 187; Ceka, 435 (2 piese)

Numi subaerati

Maarkos Kleitoriou Cf. Maier, 264; Cf. Ceka, 301 (1 piesă)

IMITAȚII DE TIP APOLLONIA

1. Av. IΔΗΛΟΣ

Rv. .... / ..... / ΝΟΣ / ΠΗ

G=3,50 g; D=17 mm.

2. Av. ΝΑΗ'ΙΔΑΛ

Rv. .... / ..... / Ι / ..... ΟΙΥΟ

G=2,19 g; D=17—17,5 mm.

IMITAȚII DE TIP DYRRHACHIUM

1. Av. ΣΕΝΩΝ

Rv. ΟΛ / ..... / ΤΝ / ..... / ...

2. Av. ΕΛΞΔΚ

Rv. ΔΥ / ... / Π / ... / ΙΛ / ... / ΑΥΛ

f) P. Harsány, *AĖ*, VII, 1908, p. 113—115; MNM, *Ėremlétek*, 1900—1919 (L—Z); B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 95/4; S. Dumitrașcu, I. Căbuz, *Lucrări științifice*, Oradea, 1971, p. 28—29.

V. a) Tezaur, cca. 40—50 drahme. S-au recuperat 11 drahme din Dyrrhachium.

b) 1964, Dealul „Măgura”, „La observator” (cota 596), lucrări agricole. Piesele au fost depozitate într-un vas de lut.

c) Monedele se păstrează la Muz. Cluj. Vasul s-a pierdut.

d)

DYRRHACHIUM

Meniskos Agathionos	Maier, 91; Ceka, 316 (1 piesă)
„ Archippou	Maier, 144; Ceka, 318 (1 piesă)
„ Dionysiou	Maier, 201; Ceka, 320 (4 piese)
„ Lykiskou	Maier, 278; Ceka, 325 (1 piesă)
„ Philota	Maier, 396; Ceka, 331 (2 piese)
Xenon Agathionos	Maier, 92; Ceka, 353 (1 piesă)
„ „ Pyrba	Maier, 351; Ceka, 360 (1 piesă)

e) Încă 30 de piese din acest tezaur se păstrează în Col. Dr. Șipoș I. din Zalău. Piesele nu ne-au fost accesibile.

f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, II, 1965, p. 645. Informații suplimentare Matei V. Alexandru — Zalău.

VI. a) Tezaur, 4 drahme din Dyrrhachium, 8 denari republicani. Se cunoaște 1 piesă.

b) 1908, Dealul „Măgura Șimleului”, lucrări viticole.

c) Din acest tezaur 1 piesă a fost reținută în 1908 pentru Col. Muz. din Oradea/Inv. nr. 123. Celelalte piese din tezaur au fost trimise la MNM.

d)

L. Titurius L.f. Sabinus

G=4 g; D=17 mm; Crawford, Roma, 344/1a, 89 i.e.n.
 e) În Col. Muz. din Zalău se păstrează 4 drahme din Dyrhachium și 7 denari romani republicani cumpărați de S. Papiriu Pop din Buciumi, în anul 1912 în localitatea Șimleul Silvaniei. Pieseile au ajuns la muzeu într-un singur lot și se pare că fac parte dintr-unul din tezaurele descoperite în anul 1908 (nr. IV și VI) pe Dealul „Măgura”. Descoperirea celor două tezaure în același an și loc, ne obligă să admitem și posibilitatea existenței unui singur tezaur, descoperit în 1908, ajuns la MNM în două loturi, unul de drahme Apollonia și Dyrhachium, altul de denari republicani.

f) Inedit. Reg. Inv. Muz. Oradea, 1908, nr. 123. Informații suplimentare Matei V. Alexandru — Zalău.

VII. a) Tezaur, 36 monede romane și podoabe dacice de argint: 25 denari romani republicani, 10 denari imperiali, 1 monedă din Numidia, 1 torques de argint, 4 brățări de argint, 3 fragmente dintr-o brățară de argint, 7 pandative, 1 brățară de bronz.

b) 1946, Dealul „Măgura”, punctul „Uliul cel Mic” („Munte de frasin”), lucrări viticole. Tezaurul provine din două morminte dacice. Pieseile nr. 21, 25 și 28 au fost recuperate în urma săpăturilor arheologice din anul 1978 (S. IV).

c) 33 monede și podoabele în Col. Muz. Sf. Gheorghe, 3 monede în Col. Muz. Zalău (nr. 21, 25, 28).

d)

DENARI ROMANI REPUBLICANI

Q. Fabius Maximus

1. Crawford, Roma, 265/1, 127 i.e.n.

L. Marcius Philippus

2. Crawford, Roma, 293/1, 113 sau 112 i.e.n.

L. Appuleius Saturninus

3. Crawford, Roma, 317/1, 104 i.e.n.

L. Censorinus

4. Crawford, Roma, 363/1 a, 82 i.e.n.

A. Postumius A.f. SN Albinus

5. Crawford, Roma, 372/1, 81 i.e.n.

C. Marius C.f. Capito

6. Crawford, Roma, 378/1 b, 81 i.e.n.

C. Poblicius

7. Crawford, Roma, 380/1, 80 i.e.n.

L. Procilius

8. Crawford, Roma, 379/1, 80 i.e.n.

L. Rutilius Flaccus

9. Crawford, Roma, 387/1, 77 i.e.n.

C. Hosidius C.f. Geta

10. Crawford, Roma, 407/1, 68 i.e.n.

L. Cassius Longinus

11. Crawford, Roma, 413/1, 63 i.e.n.

L. Furius Cn.f. Brocchus

12. Crawford, Roma, 414/1, 63 i.e.n.

L. Aemilius Lepidus Paullus

13. Crawford, Roma, 415/1, 62 i.e.n.

L. Marcius Philippus

14. Crawford, Roma, 425/1, 56 i.e.n.

Q. Sicinius

15. Crawford, Roma, 440/1, 49 i.e.n.

C. Iulius Caesar

16. Crawford, monetărie ambulată, 443/1, 49—48 i.e.n.

L. Hostilius Saserna

17. Crawford, Roma, 448/1a, 48 i.e.n.

D. Iunius Brutus Albinus

18. Crawford, Roma, 450/1a, 48 i.e.n.

C. Iulius Caesar

19. Crawford, Africa, 458/1, 47—46 i.e.n.

20. *Idem.*

T. Carisius

21. Crawford, Roma, 464/2, 46 i.e.n.

22. *Idem*, dar 464/5.

C. Iulius Caesar

23. Crawford, Spania, 468/2, 46—45 i.e.n.

L. Mussidius Longus

24. Crawford, Roma, 494/43a, 42 i.e.n.

25. *Idem.*

NUMIDIA

26. *Iuba I* (60—46 i.e.n.)

SNG, Cambridge, I, 446; J. Mazard, CNNM, p. 50, nr. 85 și p. 241, nr. 85 (pl. VII/30).

DENARI ROMANI IMPERIALI

Octavianus Augustus

27. BMC, 609, Est, 31—29 i.e.n.

28. BMC, 333, Spania (?) (Caesaraugusta?), 18—17 i.e.n.

29. BMC, 330, Spania (?) (Caesaraugusta?), 18—17 i.e.n.

30. BMC, 433, Spania (?) (Colonia Patricia?), 17—16 i.e.n.

31. BMC, 458, Lugdunum, 15—12 i.e.n.

32. *Idem.*

33. BMC, 461, Lugdunum, 15—12 i.e.n.

34. *Idem.*

C. Sulpicius Platorinus

35. BMC, 115, Roma, 13 i.e.n.

Octavianus Augustus

36. BMC, I, 519, Lugdunum, 2 i.e.n.—11 e.n.

- e) Inițial tezaurul era compus din 50 de monede, din care ne-au fost accesibile doar 36. 14 piese au ajuns în diferite colecții particulare din Baia Mare, Cluj și Carei.
Tezaurul este publicat în MCIV, 1951, cu determinări după Babelon, Grueber, BMC și Head.
- f) Semnalat de M. Moga, SCIV, I, 1950, p. 131; Z. Székely, MCIV, 1951, p. 3—81; I. Winkler, SCȘt-Cluj, 1955, p. 150—151; Idem, JNG, XVII, 1967, p. 154/152—153; I. Glodariu, Acta MN, VIII, 1971, p. 80—78; Al. V. Matei, Acta MP, III, 1979 (sub tipar).

VIII. a) 1 denar roman republican.

f) I. Winkler, SCȘt-Cluj, 1955, p. 150—151.

IX. a) Tezaur (?), cca. 8 denari romani imperiali. S-a recuperat 1 denar emis de Antoninus Pius.

b) 1974—1975. Dealul „Măgura”, spre Cehei.

c) Col. Muz. Zalău.

f) Informații Matei V. Alexandru — Zalău.

X. a) 2 denari romani imperiali emiși de Septimius Severus și Iulia Mamaea.

f) P. Harsányi, NK, XI, 1912, p. 19.

XI. a) 1 solidus.

d)

Theodosius II

Cf. Sabatier, I, p. 116, nr. 14.

f) P. Harsányi, NK, XI, 1912, p. 19.

125. ȘIMLEUL SILVANIEI (fostul comitat)

I. a) 1 tetradrahmă celtică.

c) Piesa a ajuns la MNM.

d)

Tip călăreț cu pasăre

G=13,67 g; Pink, 343—344; Preda, p. 71, 75, începutul sec. II î.e.n.

f) K. Pink, Ostkelten, p. 85, 146/342; C. Preda, Monedele..., p. 74.

126. ȘUNCUIUȘ (jud. Bihor)

I. a) 1 drahmă din Dyrrhachium.

b) 1964, „Peștera Mișidului”, sondaje arheologice. Moneda a fost descoperită împreună cu fragmentele unui vas-borcan dacic lucrat cu mina (sec. II—I î.e.n.)

c) Col. I. Emödi — Oradea.

d)

DYRRHACHIUM

Meniskos Philota

Maier, 396; Ceka, 331.

f) E. Chirilă și colab., SC-Sibiu, 18, 1974, p. 138; RMB, p. 74/392.

II. a) Număr neprecizat de monede romane imperiale.

f) H. Finály, Erd. muz. évk., III, p. 5.

127. TALPE (jud. Bihor)

I. a) Tezaur, 85 monede: 21 denari republicani, 59 drahme din Apollonia, 5 imitații de tip Apollonia.

b) 1936, în hotarul satului, pe pășunea din partea de est a satului, la locul „Văioage”. Monedele au fost depozitate într-un vas de lut.

c) Tezaurul a fost predat în mai multe loturi liceului „Samuil Vulcan” din Beiuș, unde s-a păstrat pînă în anul 1972, cînd s-a pierdut.

d)

DENARI ROMANI REPUBLICANI

PRIMA EMISIUNE: Fără nume de magistrat (Gens Axia ?)

Crawford, Roma, 222/1, 143 î.e.n.

ULTIMA EMISIUNE:

L. Axius L.f. Naso

Crawford, Roma, 400/1, 71 î.e.n.

APOLLONIA

Aghias Epikadou Maier, 38; Ceka, 3 (4 piese)

G=3,00—3,25 g; D=16—18 mm

Ariston Ainea

Maier, 12; Ceka, 24 (20 piese)

G=2,80—3,39 g; D=16—18 mm

Ariston Lysenos

Maier, 63; Ceka, 27 (3 piese)

G=3,00—3,28 g; D=18—19 mm

Nikandros Andriskou

Maier, 13; Ceka, 83 (6 piese)

G=3,05—3,43 g; D=17—20 mm

Niken Aytoboulou

Maier, 31; Ceka, 88 (7 piese)

G=2,82—3,43 g; D=17—19 mm

Xenokles Chairenos

Maier, 99; Ceka, 91 (4 piese)

G=2,70—3,07 g; D=17—19 mm

Timen Damophontos

Maier, 36; Ceka, 115 (15 piese)

G=2,52—3,32 g; D=16—18 mm

IMITAȚII DE TIP APOLLONIA

Av. ΑΓΙΑΣ

Rv. ΑΠΟΛ/ΧΙΑ/.../CH

G=2,66 g; D=18 mm.

Av. ΤΙΑΗΝ

Rv. ../TM/Σ/..

G=3,07 g; D=17 mm.

Av. ΑΡΙΣΤΩ...

Rv. -/ΛΩΗ/ΛΩΧ/ΥΟΛ

G=2,90 g; D=18 mm.

Av. ΠΑΝΟ

Rv. INIO /... /... /...

G=2,90 g; D=17 mm.

Av. Urme de litere

Rv. ΚΠΠΛ /... /VOV /...

G=2,52 g; D=16 mm.

- e) Tezaurul a fost greşit localizat la Beiuş. El a fost descoperit la nord de Beiuş în localitatea Talpe de către Vasile Ciupa.
f) M. Chişescu, *SCN*, IV, 1968, p. 355—362. Semnalat de B. Mitrea, *SCIV*, 1, 1968, p. 173. Informații suplimentare S. Dumitraşcu — Oradea.

128. TARCEA (jud. Bihor)

- I. a) 1 monedă romană de bronz emisă de Theodosius II (?).
b) 1911, „Dealul Plîngerii”, lucrări agricole. Moneda a fost descoperită într-un mormînt alături de 2 monede de bronz transformate în fibule.
c) În 1911 inventarul mormîntului a fost donat Muz. Oradea/Inv. 497—498.
f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1911, nr. 497—498.

129. TĂGĂDĂU (jud. Arad)

- I. a) 3 tetradrahme dacice.
b) Primele decenii ale sec. XX, în hotarul satului, pe vatra unui sat dispărut („Mezieş”), la locul „Sub dealul bisericii”.
c) Pieseile au ajuns la MNM.
d)
Tip Huşi-Vovrieşti
G=13,39—14,09 g; Pink, 27—29; Preda, p. 111, 126, sfîrşitul sec. III î.e.n. — mijlocul sec. II î.e.n.
e) K. Pink plasează greşit descoperirea la Medgyesbodzas (R. P. Ungară).
f) K. Pink, *Ostkelten*, p. 36, 140; C. Preda, *Monedele...* p. 124/52.

130. TĂMAŞDA (jud. Bihor)

- I. a) 2 denari romani republicani.
b) 1906, pe malul Crişului.
c) Monedele au ajuns la MNM.
d)

Tip cu Dioscurii

1. Crawford, 44—132/2, 211—194/190 î.e.n.
C. Gargonius, M. Vergilius (Verginius); *Ogul[nius]*.
2. Crawford, Roma, 350 A/2, 86 î.e.n.
f) NK, 1906, p. 105.

131. TĂŞAD (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 69 drahme: 64 din Apollonia, 4 din Dyrrhachium, 1 imitație de tip Apollonia.

- b) 1972, în hotarul satului, la poalele dealului „Jugiul”, pe valea Hutei, la cca. 300—400 m. de așezarea dacică de tip oppidan de pe dealul „Cetățeaua”.

c) Col. MTC/Inv. 62.

d)

APOLLONIA

- 1—12. Aghias Epikadou Maier, 38; Ceka, 3
G=2,20; 2,55; 2,60; 2,80; 2,81; 2,83;
2,97; 3,00; 3,05; 3,06; 3,07; 3,12 g.
D=16—18 mm.
13—16. Ariston Ainea Maier, 12; Ceka, 24.
G=2,75; 2,79; 2,92; 2,97 g
D=16—17 mm
17—22. Ariston Lysenos Maier, 63; Ceka, 27
G=2,52; 2,70; 2,82; 2,89; 2,92; 3,09 g.
D=16—18 mm.
23—24. Maarkos Lysania Maier, 59; Ceka, 75
G=3,11; 3,58 g.
D=16—18 mm.
25—30. Nikandros Andriskou Maier, 13; Ceka, 83.
G=2,62; 2,68; 2,90; 2,95; 3,14; 3,23 g.
D=16—18 mm.
31—41. Niken Aytoboulou Maier, 31; Ceka, 88.
G=2,52; 2,60; 2,60; 2,74; 2,83, 2,85;
2,85; 2,87; 2,95; 3,03; 3,10 g
D=16—19 mm
42. Nikon Aristippou Maier, 19; Ceka, 89.
G=2,84 g; D=18 mm.
43—55. Xenokles Chairenos Maier, 99; Ceka, 91.
G=2,50; 2,62; 2,72; 2,78; 2,80; 2,82;
2,93; 2,96; 3,00; 3,05; 3,08; 3,08; 3,15 g
D=16—19 mm
56. Sosikrates Nikonos Maier, 78; Ceka, 104
G=2,70 g; D=18 mm
57—63. Timen Damophontos Maier, 36; Ceka, 115
G=2,55; 2,63; 2,70; 2,80; 2,87; 2,98;
3,05 g D=16—17 mm

Numi incusi

64. Av. Niken /Rv. incus
G=2,62 g; D=17 mm. Nu figurează la Maier.

DYRRHACHIUM

65. Meniskos Dionysiou Maier, 201; Ceka, 320
G=2,94 g; D=17 mm.
66. Meniskos Lykiskou Maier, 278; Ceka, 325
G=2,62 g; D=16 mm
67. Xenon Damenos Maier, 179; Ceka, 357
G=3,00 g; D=17 mm

68. Perighenes Phaniskou Maier, 369; Ceka, 374
G=3,00 g; D=19 mm.

IMITAȚIE DE TIP APOLLONIA

69. Rv. H3

Rv. $\text{IN}\Delta/\text{H}\Lambda/\dots/\dots/\dots$

G=2,82 g; D=17 mm.

- f) Inedit. Semnalat de B. Mitrea, *Dacia*, 1975, p. 320; RMB, p. 77. Informații suplimentare N. Chidioșan — Oradea.
- II. a) 1 drahmă din Apollonia.
b) 1976, Dealul „Cetățeaua”, săpături arheologice (C VI/76).
c) Col. MȚC.
d)

APOLLONIA

Nikandros Andriskou Maier, 13; Ceka, 83
G=2,95 g; D=17 mm

- f) Inedit. Informații N. Chidioșan — Oradea.

131a. TĂUTEU (jud. Bihor)

- I. a) 1 aureus emis de Nero.
f) C. Goos, *Chronik...*, p. 273; D. Popescu, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 201; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 111/90; I. Glodariu, *Acta MN*, VIII, 1971, p. 83/314.

132. TĂUTELEC (jud. Bihor)

- I. a) 1 drahmă emisă de Apollonia.
c) Col. MȚC/Inv. 353.
d)

APOLLONIA

Niken Aytoboulou Maier, 31; Ceka, 88
G=3,05 g; D=17 mm

- f) Inedit. Semnalat în RMB, p. 78.

133. TAUȚ (jud. Arad)

- I. a) 2 monede romane imperiale emise de Septimius Severus și Severus Alexander.
f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 27.

134. TECEU (jud. Maramureș)

- I. a) Tezaur, peste 1100 denari romani imperiali emiși între împărații Vitellius și Septimius Severus
b) 1874, în hotarul localității. Monedele au fost depozitate într-un vas de lut.

- c) 720 de denari au ajuns la MNM (?).

- f) I. Mihály de Apșa, *Diplome...*, p. 618—619 (nota 2); Gh. Lazin, *SC—Satu-Mare*, 1969, p. 113/18.

135. TEMEȘEȘTI (jud. Arad)

- I. a) Tezaur, 135 monede dacice.
b) 1916.
c) O parte din tezaur a ajuns la MNM.
d)

Tip Rădulești-Hunedoara (Pl. XVIII/1—4)

G=8,50—11,9 g; D=28—33 mm; Pink, 257—263; Preda, p. 300, 404, după 150 î.e.n.

- f) Ö. Gohl, *NK*, XV, 1916, p. 97—104; K. Pink, *Ostkelten...*, p. 73; B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 32/64, 48/19; I. Winkler, *O mincich...*, p. 36—37/165; C. Preda, *Monedele...*, p. 303—304/14.

136. TILEAGD (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 53 drahme: 45 din Apollonia, 4 Dyrrhachium, 1 imitație de tip Dyrrhachium, 1 neidentificabilă, 2 fragmentare.
b) 1907, în raza localității.
c) În 1907, 1 drahmă a fost donată Muz. Cluj, 53 de drahme au intrat în posesie particulară.
d)

APOLLONIA

Aghias Epikadou	Maier, 38; Ceka, 3 (6 piese)
Ariston Ainea	Maier, 12; Ceka, 24 (1 piesă)
Ariston Lysenos	Maier, 63; Ceka, 27 (8 piese)
Nikandros Andriskou	Maier, 13; Ceka, 83 (14 piese)
Niken Aytoboulou	Maier, 31; Ceka, 88 (7 piese)
Xenokles Chairenos	Maier, 99; Ceka, 91 (4 piese)
Timen Damophontos	Maier, 79; Ceka, 111 (1 piesă)
	Maier, 36; Ceka, 115 (4 piese)

DYRRHACHIUM

Meniskos Archippou	Maier, 144; Ceka, 318 (1 piesă)
Meniskos Dionysiou	Maier, 201; Ceka, 320 (1 piesă)
Meniskos Philota	Maier, 396; Ceka, 331 (2 piese)

IMITAȚIE DE TIP DYRRHACHIUM (?)

Av. $\Xi\text{ENH}\Omega\text{N}$

Rv. $\text{P}\Upsilon\Delta\text{HOM}\Delta$ Cf. Maier, 190.

- f) B. Mitrea, *ED*, X, 1945, p. 91/48, 96/10; I. Winkler, *SCN*, II, 1958, p. 401; B. Mitrea, *SCN*, III, 1960, p. 465—466.

- II. a) 7 monede romane imperiale (?) și o monedă de bronz grecească. Se cunosc 2 piese: 1 antoninian și 1 monedă de bronz din Ilium.

- b) 1908, în hotarul localității, lucrări agricole.
 c) În 1908 cele două monede au fost achiziționate de Muz. Oradea/Inv. 272—273.
 d)

Philippus I pentru MARCIA OTACILLA SEVERA

1. Ant. RIC, 123, Roma, 244—246 e.n. (?)

Ilium

2. AE. D—34 mm; Cf. Head, p. 547.

f) Inedit. Reg. Inv. Muz. Oradea, 1908, nr. 272—273.

III. a) 1 aureus.

d)

Gordianus III

RIC, 40, Roma, 240 e.n.

e) Piesa este publicată cu trimitere la Cohen¹.

f) NK, XV, 1916, p. 84.

137. TOC (jud. Arad)

I. a) Tezaur, 45 de monede dacice. Se cunosc 5 piese.

b) 1840.

c) Col. KMW (Inv. 27059—27063).

d)

1. *Tip Rădulești-Hunedoara* (1 piesă) (Pl. XVIII/5).

G=10,77 g; D=27 mm; Pink, 253; Preda, p. 300, 404, după 150 i.e.n.

2. *Tip Toc-Chereluș* (4 piese) (Pl. XVIII/6)

G=9,04; 9,18; 9,60; 10,18 g; D=21—26 mm;

Pink, 267, 270; Preda, p. 308, după 150 i.e.n.

e) În documentele de evidență de la KMW se păstrează mențiunea: „Eruti cum 40 aliis in Possessions”.

f) C. Goos, AVSL, XIV, 1877, p. 80; K. Pink, Ostkelten..., p. 73, 147/360;

B. Mitrea, ED, X, 1945, p. 33/67; I. Winkler, O mincich..., p. 37/170;

C. Preda, Monedele..., p. 310.

138. TROIAȘI (jud. Arad)

I. a) 1 monedă de bronz romană imperială (dupondius sau as).

b) 1963, pe Dealul „Gomile”.

d)

Philippus II

PROVINCIA DACIA — AN I; Pick, 28, 246 e.n. (?)

f) B. Mitrea, Dacia, VIII, 1964, p. 383; B. Mitrea, SCIV, 15, 4, 1964, p. 579/74.

139. TULGHIEȘ (jud. Maramureș)

I. a) Tezaur, 208 monede: 201 tetradrahme dacice și celtice, 7 tetradrahme grecești.

b) 1939—1940, în raza comunei Mireșu Mare.

c) 103 imitații dacice și una tetradrahmă grecească au ajuns la București, 95 imitații și 5 tetradrahme grecești la MNM, 3 imitații dacice și o tetradrahmă grecească la Muz. Baia-Mare.

d)

MONEDE GRECEȘTI

1. *Seleucos I* (6 piese)

Mireșul-Mare, VII/10—14; Seltman, p. 227—228, pl. LII/1, Babilon, 312—280 i.e.n.

2. *Priene* (1 piesă) (Pl. I/4).

Tulghieș, nr. 104; G=16,96 g; D=30—31 mm; Müller, p. 249; K. Regling, p. 37—38; 40, 42—43, 158, 167, 230—180 i.e.n.

MONEDE DACICE ȘI CELTICE

1. *Tip Banat* (2 piese)

Mireșu Mare, V/9—10; G=13,09—13,77 g; Pink, 44; Preda, p. 55, 59, a doua jumătate a sec. III i.e.n.

2. *Tip Tulghieș-Mireșu Mare — cu liră* (3 piese) (Pl. XII/1)

Tulghieș, nr. 44—46; G=11,9—12,31 g; D=24—25 mm.

Nu figurează la Pink; Preda, p. 81. Sfirșitul sec. III i.e.n.

3. *Tip Tulghieș — Mireșu Mare — cu leu și sigla Π* (27 piese) (Pl. XII/2).

Tulghieș, nr. 20—29; Mireșu Mare, VII/4—8; G=11,81—13,52 g. D=24—26 mm. Nu figurează la Pink; Preda, p. 79, a doua jumătate a sec. III i.e.n.

4. *Tip Tulghieș — Mireșu Mare — cu scut și porc mistreț* (2 piese) (Pl. XII/3).

Tulghieș, nr. 38; Mireșu Mare, V/1. Nu figurează la Pink; Preda, p. 77, a doua jumătate a sec. III i.e.n.

5. *Tip Tulghieș — Mireșu Mare — cu arc* (6 piese) (Pl. XII/4)

Tulghieș, nr. 3—6; Mireșu Mare, VI/3—4; G=12,70—13,22 g; D=22—24 mm; Pink, 73; Preda, p. 82. Sfirșitul sec. III i.e.n.

6. *Tip Tulghieș — Mireșu Mare — cu siglele Λ și V* (14 piese) (Pl. XII/5—6)

Tulghieș (Λ), nr. 14—18; Tulghieș (Λ), nr. 6; Tulghieș (V), nr. 12—13; Mireșu Mare (Λ), VI/9—10; Mireșu Mare (V), VI/5—8; G=12,73—14,30. Nu figurează la Pink; Dessewify, 312 (V); Preda, p. 78—79, a doua jumătate a sec. III i.e.n.

7. *Tip Tulghieș — Mireșu Mare — cu monogramă de tip Audo-leon X* (10 piese)

Tulghieș, nr. 30—37; Mireșu Mare, IV/14—15; G=11,9—14,25 g; D=22—25 mm; Cf. Pink, 427—430; Preda, p. 79. Sfirșitul sec. III i.e.n.

8. *Tip cu cifre romane.*

Grupa cu cap uman cu barbă (1 piesă)

Mireșu Mare, VI/11; G=13,36 g; Pink, 72; Preda, p. 87.

- Grupa cu cap uman fără barbă (7 piese)
Mireșu Mare, VI/12—15, VII/1—3; G=12,00—13,96 g; Pink, 68; Preda, p. 88.
- Subgrupa fără cifre de tip roman (1 piesă).
Tulghieș, nr. 54; G=12,43 g; D=25 mm. Nu figurează la Pink; Preda, p. 89, 92, sfârșitul sec. III — începutul sec. II î.e.n.
9. Tip Jiblea (2 piese)
Mireșu Mare, V/2—2; G=13,76—13,80 g; Pink, 75—76/ Preda, p. 171, 176, începutul sec. II î.e.n.
10. Tip Tulghieș-Criciova — cu rozetă și contramarcă (8 piese)
Tulghieș, nr. 39—43; Mireșu Mare, II/4.V/11—12; G=11,90—13,57 g. Nu figurează la Pink; Preda, p. 83, 85, începutul sec. II î.e.n.
11. Tip Ramna (4 piese) (Pl. XII/7—8).
Ramna A — Tulghieș
Tulghieș, nr. 1—2; Mireșu Mare, V/7—8; G=11,66—13,68 g; Pink, 90—92; Preda, p. 62—63; 66 cca 200 î.e.n.
12. Tip Agriș (2 piese).
Agriș A — Șilindia
Tulghieș, nr. 52—53; G=13,15—13,65 g; Pink, 64; Preda, p. 66, 69, începutul sec. II î.e.n.
13. Tip Tulghieș-Copăceni (89 piese) (Pl. XII/9).
Tulghieș, nr. 57—103; Mireșu Mare, II/1—15; III/1—4; 6—13; IV/1—13; G=11,59—13,99 g; D=23—25 mm; Pink, 56; Preda, p. 92, 96—97, începutul sau primele decenii ale sec. II î.e.n.
14. Tip Tulghieș-Mireșu Mare-Criciova (10 piese) (Pl. XII/10).
Tulghieș, nr. 7—10; Mireșu Mare, V/13—15; VI/1—2; G=12,41—13,58 g; D=23—25 mm; Pink, 53; Preda, p. 85—86, începutul sec. II î.e.n.
15. Tip Tulghieș-Criciova — cu cap uman imberb și ramură sub cal (4 piese).
Tulghieș, nr. 55—56; Mireșu Mare, V/4—5; G=12,57—12,83 g; Pink, 58; Preda, p. 86—87, cca. 200 î.e.n. sau începutul sec. II î.e.n.
16. Tip Tulghieș — fără călăreț (5 piese) (Pl. XII/11).
Tulghieș, 47—51; G=13,58—14,55 g; D=23—24 mm; Pink, 420; Preda, p. 81—82, sfârșitul sec. III î.e.n.—începutul sec. II î.e.n.
- e) După descoperire, din tezaur, care inițial cuprindea după unele date peste 1000 monede, au fost recuperate două loturi principale de monede, ulterior publicate ca două descoperiri distincte. Condițiile similare de descoperire, precum și analiza stilistică, confirmă părerea că cele două loturi aparțin unui singur tezaur descoperit în raza comunei Mireșu Mare, posibil hotarul satului Tulghieș. Includem în acest tezaur, în plus, o tetradrahmă emisă de Seleucos I publicată de E. Chirilă și A. Socolan ca provenind din tezaurul de la

- Medieșul Aurit. Autorii admit însă posibilitatea provenienței acestei piese din tezaurul de la Tulghieș—Mireșu Mare.
- f) D. Popescu, *Dacia*, IX—X, 1941—1944, p. 201—229; A. Kerényi, *NK*, XLIII, 1944, p. 9—14; E. Chirilă, A. Socolan, *Tezaure-Maramureș*, 1971, p. 66—67; C. Preda, *Monedele...*, p. 56—57, 63—67, 76—81, 83—84, 87—94.

140. TURULUNG (jud. Satu Mare)

- I. a) Tezaur, cca 80 tetradrahme dacice și grecești. S-au recuperat 64 tetradrahme dacice și 1 tetradrahmă grecească.

MONEDĂ GRECEASCĂ

1. Pergam (1 piesă) (Pl. I/3).
Turulung, Gr. IV/65. Eumenes I; G=12,50 g; D=24 mm; Cf. Seltman, p. 238, pl. LVII/6, cca. 260 î.e.n.; Cf. Colin M. Kraay, *Greek Coins*, 1966, 737, 263—241 î.e.n.

MONEDE DACICE

1. Tip Alexandru III-Filip II (3 piese) (Pl. XIII/1—3).
Turulung, Gr. III/62—64; G=13—13,70 g; D=25—27 mm; Cf. Pink, 112—114; Preda, p. 327—328, cca. 200 î.e.n.
2. Tip Huși-Vovriești (61 piese) (Pl. XIII/4—9; Pl. XIV/1—11; Pl. XV/1—5).
Turulung, Gr. I A—F—III/1—61; G=11,50—14,20 g; D=21—28 mm; Cf. Pink, 22—25; Preda, p. 111, 126, sfârșitul sec. III—prima jumătate a sec. II î.e.n.
- f) Semnalat de B. Mitrea, *SCIV*, 1, 1973, p. 141; T. Bader, *Acta MN*, XII, 1975, p. 75—92.

141. UILEACU DE MUNTE (jud. Bihor)

- I. a) 2 denari emiși de Traian și Antoninus Pius sau Marcus Aurelius.
b) 1887 (?), în hotarul localității.
c) Piese au fost achiziționate de Muz. Oradea în 1887.
f) *Reg. Inv. Muz. Oradea*, 1887, nr. 101—102.
Semnalat de B. Mitrea, *SCIV*, 18, 1, 1967, p. 200; Fl. Dudaș, *Gaudeamus*, II, 1—2, 1969, p. 42.

141a. URZICENI (jud. Satu Mare)

- I. a) 2 denari emiși de Traian și Antoninus Pius.
c) Col. Muz. Carei/Inv. 112.
d)
Traianus (Pl. [XVI/2])
Cf. Strack, I, p. 116—119, 103—111 e.n.
f) Gh. Lazin, *SC-Satu Mare*, 1969, p. 115; E. Chirilă și colab., *Acta MN*, 1970, p. 508.

142. VAIDA (jud. Bihor)

- I. a) 2 tetradrahme dacice.
 b) 1910—1913, în raza satului.
 c) Până în 1913 piesele au făcut parte din colecția Nagy Ștefan din Sîntimreu. În 1913 au fost achiziționate de Muz. Debrețin.
 d)
 1. *Tip Filip II (?)*
 2. *Tip Crișeni-Berchieș.*
 Pink, 129—130; Preda, p. 97—98, 104, sfîrșitul sec. III î.e.n.
 e) Nu deținem informații sigure asupra tipului de avers-revers al piesei nr. 1. Pink face referire probabil la această piesă.
 f) Inedit. *Reg. Inv. Muz. Debrețin*, 1913, nr. 345, 352. Una din piese semnalată în *NK*, II, 1915, p. 68 și K. Pink, *Ostkelten...*, p. 35, 147.
- II. a) 1 tetradrahmă dacică.
 c) Col. I. Emödi — Oradea.
 d)
Tip Huși-Vovriești (Pl. XV/7)
 G=12,25 g; D=26 mm; Pink, 22—25; Preda, p. 111, 126, sfîrșitul sec. III î.e.n.—mijlocul sec. II î.e.n.
 f) Inedit. Informații I. Emödi — Oradea.

143. VALEA LUI MIHAI (jud. Bihor)

- Ia. a) 1 monedă de bronz emisă de Aurelian.
 b) 1957, în perimetrul comunei, strada Horia nr. 8, săpătură de salvare. Din același loc provin fragmente ceramice de culoare cenușie lucrate la roată.
 f) Inedit. *Inv. Col. Arh. Andrassy (ms)*, fila 275.
- II. a) 1 imitație după un solidus emis de Theodosius II.
 b) 1926, în perimetrul localității, lucrări edilitare. Piesa face parte din inventarul unui mormînt germanic.
 c) Moneda a ajuns la MNM/Inv. 62.
 d)

AV EDNTN̄EOPPOCVSPFLAYC

Rv. IN̄XXXX IN̄S/XXXX/NCOS/ — XVIIIPP COMOB

- G=5,9 g; D=21 mm; pentru Av. Cf. Sabatier, I, p. 115, nr. 5.
 Prototip pentru Rv.: IMP XXXXII COS XVII P P, Tolstoi, 23, 442—443 e.n.
 f) M. Roska, *AE*, 1930, p. 230, pl. 148/5; idem *AISC-Cluj*, 1931, p. 1—4; Biróne Sey K., *Fol. Arch.*, XIX, 1968, p. 102.

144. VĂȘAD (jud. Bihor)

- I. a) Tezaur, 67 denari romani republicani, 1 drahmă din Dyrrhachium.
 b) 1910, în hotarul satului, lucrări de împădurire.

- c) Tezaurul a fost achiziționat de Muz. Oradea între anii 1910—1911. Din vechile registre de inventar ale muzeului au putut fi identificate 54 de piese.

d)

Fără nume de magistrat

1. Crawford, Sicilia (?) 80/1 b, 209—208 î.e.n.
Purpurio
2. Crawford, Roma, 187/1, 169—158 î.e.n.
Sex. Atilius (Serranus, Saranus)
3. Crawford, Roma, 199/1, 155 î.e.n.
P. Sulla
4. Crawford, Roma, 205/1, 151 î.e.n.
Pinarius Natta
5. Crawford, Roma, 208/1, 149 î.e.n.
M. Atilius Serranus
6. Crawford, Roma, 214/1 b, 148 î.e.n.
Q. Marcius Libo
7. Crawford, Roma, 215/1, 148 î.e.n.
L. Sempronius Pitio
8. Crawford, Roma, 216/1, 148 î.e.n.
T. Annius Rufus
9. Crawford, Roma, 221/1, 144 î.e.n.
C. Renius
10. Crawford, Roma, 231/1, 138 î.e.n.
M. Marcius Mn.f.
11. Crawford, Roma, 245/1, 134 î.e.n.
L. Postumius Albinus
12. Crawford, Roma, 252/1, 131 î.e.n.
Lucius Opimius
13. Crawford, Roma, 253/1, 131 î.e.n.
M. Opeimius
14. Crawford, Roma, 254/1, 131 î.e.n.
C. Cassius Longinus
15. Crawford, Roma, 266/1, 126 î.e.n.
M. Porcius Laeca
16. Crawford, Roma, 270/1, 125 î.e.n.
Q. Fabius Labeo
17. Crawford, Roma, 273/1, 124 î.e.n.
C. Porcius Cato
18. Crawford, Roma, 274/1, 123 î.e.n.
Cn. Papirius Carbo
19. Crawford, Roma, 279/1, 121 î.e.n.
M. Tullius
20. Crawford, Roma, 280/1, 120 î.e.n.
M. Caldus; Q. Metellus; Cnaeus Fulvius

21. Crawford, Roma, 284/1, 117 sau 116 i.e.n.
L. Appuleius Saturninus
22. Crawford, Roma, 285/2, 116—115 i.e.n.
Q. Curtius; M. Silanus
23. Crawford, Roma, 285/2, 116—115 i.e.n.
M. Sergius Silus
24. Crawford, Roma, 286/1, 116 sau 115 i.e.n.
M. Cippius
25. Crawford, Roma, 289/1, 116 sau 115 i.e.n.
Aemilius Lepidus
26. Crawford, Roma, 291/1, 114 sau 113 i.e.n.
M. Serveilius
27. Crawford, Roma, 327/1, 100 i.e.n.
P. Servilius Rullus
28. Crawford, Roma, 328, 100 i.e.n.
D. Silanus L.f.
29. Crawford, Roma, 337/3, 91 i.e.n.
L. Appuleius Saturninus
30. Crawford, Roma, 317/3 b, 90 i.e.n.
31. Idem.
L. Calpurnius Piso Frugi
32. Crawford, Roma, 340/1, 90 i.e.n.
33. Idem
34. Idem.
35. Idem
36. Idem
Q. Titius
37. Crawford, Roma, 341/1, 90 i.e.n.
L. Titurius L.f. Sabinus
38. Crawford, Roma, 344/1 a, 89 i.e.n.
Cn. Cornelius Lentulus Clodianus
39. Crawford, Roma, 345/1, 88 i.e.n.
L. Iulius Bursio
40. Crawford, Roma, 352/1 a, 85 i.e.n.
41. Idem, dar 352/1 c.
C. Licinius Macer
42. Crawford, Roma, 354/1, 84 i.e.n.
P. Furius Crassipes
43. Crawford, Roma, 356/1 a, 84 i.e.n.
C. Annius; L. Fabius Hispaniensis
44. Crawford, Nordul Italiei sau Spania, 366/2 a, 82 i.e.n.
L. Procilius
45. Crawford, Roma, 379/2, 80 i.e.n.
M. Volleius M.f.

46. Crawford, Roma, 385/2, 78 i.e.n.
47. Idem, dar 385/4.
L. Cassius Longinus
48. Crawford, Roma, 386/1, 78 i.e.n.
L. Rutilius Flaccus
49. Crawford, Roma, 387/1, 77 i.e.n.
L. Lucretius Trio
50. Crawford, Roma, 390/2, 76 i.e.n.
L. Farsuleius Mensor
51. Crawford, Roma, 392/1 b, 75 i.e.n.
C. Vibius C.f. Cn. Pansa Caetronianus
52. Crawford, Roma, 449/3 a, 48 i.e.n.
C. Considius Paetus
53. Crawford, Roma, 465/1, 46 i.e.n.
DYRRHACHIUM
54. Kleon Phalakrionos Maier, 364; Ceka, 260
f) Inedit. Reg. Inv. Muz. Oradea, 1910, nr. 137 și 1911 nr. 95—101.

145. VETIȘ (jud. Satu Mare)

- I. a) 1 drahmă din Dyrrhachium.
- c) Col. Muz. Satu Mare.
- d)

DYRRHACHIUM

- Meniskos Archippou* Maier, 144; Ceka, 318
f) E. Chirilă — V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 138.

146. VÎNĂTORI (jud. Arad)

- I. a) 1 drahmă din Dyrrhachium.
f) I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 116—117.
- II. a) Număr neprecizat de monede romane republicane.
f) S. Márki, *Arad vármegye...*, p. 26; I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 152—153; Idem, *JNG*, XVII, 1967, p. 155/163.
- III. a) Tezaur, cca 150 denari romani imperiali emiși de împărații Domițian și Hadrian (?)
e) Pentru componența tezaurului dispunem de informații vagi după care descoperitorul a putut recupera din tezaur 150 de piese pe care a descifrat doar numele împăraților Domițian și Hadrian.
f) S. Márki, *Aradvármegye...*, p. 27—28; E. Dörner, *Urme...*, p. 19.

147. VLADIMIRESCU (jud. Arad)

- I. a) 2 monede dacice.
- c) Col. Muz. Arad.
- d)

Tip Toc-Cherelus

- Pink, 269—274; Preda, p. 307, după 150 î.e.n.
f) B. Mitrea, *Dacia*, XVI, 1972, p. 364/22.

148. ZALĂU (jud. Sălaj)

- I. a) 1 tetradrahmă dacică de argint.
b) Zona orașului, cătunul „Valea Miței”.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Tip Aninoasa

G=14,45 g; D=23—24 mm; Pink, 244; Preda, p. 274, 287, a doua jumătate a sec. II î.e.n.

- f) I. Winkler, *Acta MN*, I, 1964, p. 217 (nota 13); E. Chirilă și colab., *Acta MN*, II, 1965, p. 646—647; V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 5/3; C. Preda, *Monedele...*, p. 283/26.
II. a) 1 monedă dacică de argint.
b) 1964, perimetrul orașului, strada Gh. Lazăr, nr. 2, în grădina casei, lucrări agricole.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Tip Medieșul Aurit — grupa B

G=10,30 g; D=24 mm; Pink, 330; Preda, p. 289, 293, cca 150 î.e.n.

- f) E. Chirilă și colab., *Acta MN*, II, 1965, p. 647/4; V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 5/4, pl. I/4; C. Preda, *Monedele...*, p. 291/9.
III. a) 1 denar roman imperial.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Vespasianus

RIC, 8, 69—71 e.n.

- e) Moneda este publicată cu trimitere la Cohen².
f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 6/20.
IV. a) 2 denari romani imperiali.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Vespasianus

RIC, 37; 72, 73 e.n.

- e) Monedele sînt publicate cu trimitere la Cohen².
f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 6/26—27.
V. a) 1 denar roman imperial.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Traianus

RIC, 30, 98—99 e.n.

- e) Moneda este publicată cu trimitere la Cohen².
f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 8/51.
VI. a) 1 denar roman imperial.
b) 1951—1966, str. Republicii, nr. 20.

- c) Col. Muz. Zalău.
d)

Caracalla pentru IULIA DOMNA

- e) Piesa este publicată cu trimitere la Cohen².
f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 13/194.
VII. a) 1 denar roman subaerat.
b) 1951—1966, în perimetrul orașului.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Caracalla pentru IULIA DOMNA

2

Cf. Cohen, 27.

- e) Moneda este publicată cu trimitere la Cohen².
f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 13/196.
VIII. a) 1 antoninian.
b) 1951—1966, str. Porolissum, nr. 28, în grădina casei.
c) Col. Muz. Zalău.
d)

Gordianus III

RIC, 151, Roma, 243—244 e.n.

- e) Piesa este publicată cu trimitere la Cohen².
f) V. Lucăcel, *Catalogul...*, p. 16/245.

149. ZERINDUL MIC (jud. Arad)

- I. a) 3 denari romani republicani emiși de familiile Iunia, Furia, Carvilia (172—151 î.e.n.; 93—92 î.e.n.; 78 î.e.n.).
b) 1879 (?), în hotarul satului. Monedele au fost depozitate într-un vas de lut lucrat la roată. În hotarul satului, în punctele „Dimbul cetății” și „La Sere” așezare dacică cu un bogat nivel de epocă clasică (sec. I î.e.n.—sec. I e.n.).
c) Piese au ajuns la MNM.
f) B. Czobor, *AE*, XIII, 1879, p. 80; I. Winkler, *SCȘt-Cluj*, 1955, p. 152—153; Idem, *JNG*, XVII, 1967, p. 155/166; E. Dörner, *Urme...*, p. 13; S. Dumitrașcu, N. Chidioșan, *Crisia*, II, 1977, p. 54.

Listă adițională

150. BOCSIG (jud. Arad)

- I. a) 5 denari imperiali.
b) 1970, în hotarul satului. Din zona localității provine a ceașcă dacică de epocă romană.
c) Col. Vasile Frențiu — Bocsig.
f) Inedit. Informații. Fl. Dudaș — Oradea.

151. HORIA (jud. Arad)

- I. a) 4 monede romane de bronz emise de Constantin I (1), Licinius (1), Constantius II (2).
 b) Monedele au fost descoperite în perimetrul unei așezări dacice de epocă postromană (sec. IV e.n.) localizată în punctul „Pusta Rodnei”.
 c) Col. Muz. Lipova.
 f) B. Mitrea, *SCIV*, 4, 15, 1964, p. 576; E. Dörner, *Urme...*, p. 25, 28.

152. MÄDERAT (jud. Arad)

- I. a) Monede romane imperiale.
 f) P. Vancu, *Monografia comunei Măderat*, Arad, 1902.

153. NÄDLAC (jud. Arad)

- I. a) 2 monede de bronz din epoca constantiniană.
 f) P. Țiucra-Prbeagul, *Pietre rămase*, București, 1936, p. 234; E. Dörner, *Urme...*, p. 28.

154. POCLUȘA DE BEIUȘ (jud. Bihor)

- I. a) 2 monede emise de Traianus (sau Hadrianus pentru DIVUS TRAIANUS) și Antoninus Pius.
 b) 1857 (?), hotarul satului, lucrări agricole.
 e) La 6 aprilie 1857 I. Munteanu îi trimite lui Aurel Mureșanu, redactor al *Gazetei Transilvaniei* cele două monede romane însoțite de o scrisoare în care îi relatează împrejurările descoperirii.
 f) Muzeul Județean Brașov, *Arhiva Mureșenilor*, Dosar 258, inv. 1343. Informații I. Gherman și V. Faur — Oradea.

ȘIMLEUL SILVANIEI (Jud. Sălaj) (v. nr. 124 din Repertoriu)

- XII. a) Tezaur compus din 14 medalioane romane și germanice și podoabe de aur: șirag de aur, medalion-pandativ, o garnitură de centură, inel, brățară (frag.), 24 inele, 13 lise.
 b) 1797, Dealul Măgura.
 c) Medalioanele se păstrează în col. KMW — inv. 23 776; 32 470—32 482.
 d)

1. *Maximianus Herculius*
Aureus; G=6,67 g; Steinbüchel, I, Pl. I/1.
2. *Maximianus Herculius*
Quaternio; G=53,35 g; Steinbüchel, II, Pl. I/2, Gneccchi, 5, 4.
3. *Constantin I*
Medalion de aur; G=27,15 g; Steinbüchel, III, Pl. I/3; Gneccchi, 6, 3.
4. *Constantius II (Caesar)*
Medalion de aur; G=256,990 g; Steinbüchel, IV, Pl. I/4; Gneccchi, 12, 1.
5. *Constantius II*
Medalion de aur; G=42,50 g; Steinbüchel, V, Pl. I/5; Gneccchi, 11, 8.

6. *Valentinianus I*
Medalion de aur; G=9,20 g; Steinbüchel, XIV, Pl. III/4; Gneccchi, 14, 11.
7. *Valens*
Medalion de aur; G=51,96 g; Steinbüchel, XII, Pl. I/2; Gneccchi, 18, 2.
8. *Valens*
Medalion de aur; G=29,50g; Steinbüchel, VII, Pl. I/7; Gneccchi, 17, 2.
9. *Valens*
Medalion de aur; G=48,45 g; Steinbüchel, Pl. I/6, Gneccchi, 16, 2.
10. *Valens*
Medalion de aur; G=69,06 g; Steinbüchel, XI, Pl. III/2; Gneccchi, 16,3.
11. *Valens* (Pl. [XXI/2])
Medalion de aur; G=215,47 g; Steinbüchel, X, Pl. III/1, Gneccchi, 15,1.
12. *Imitație germanică după medalioanele lui Valens* (Pl. XXX/1)
Medalion de aur; G=412,72 g; Steinbüchel, VIII, Pl. II/1; Gneccchi, 16, 1.
13. *Imitație germanică după medalioanele lui Valens* (Pl. XXXI/1)
Medalion de aur; G=219,49 g; Steinbüchel, VIII, Pl. II/1; Gneccchi, 16, 1.
14. *Gratianus* (Pl. XXXI/3)
Medalion de aur; G=57,96 g; Steinbüchel, XIII, Pl. III/3; Gneccchi, 18, 14.
- f) Cab. Num. KMW — Determinări; A. Alföldi, *NK*, XXVIII—XXIX, 1929—1930, p. 6—25; B. de Baye, *Le trésor de Szilágy-Somlyó*, 1892; F. Gneccchi, *I medaglioni Romani*, Milano, 1912, p. 12—36; S. Dumitrașcu, *Tezaurul de la Tăuteni*, Oradea, 1973, p. 49 (nota 21).

155. ȘIRIA (jud. Arad)

- I. a) 1 monedă romană de bronz bătută de Antoninus Pius.
 b) Piesa a fost descoperită în apropierea fundației unui turn roman de observație.
 c) Col. Muz. Arad.
 f) M. Barbu, E. Ivanof, *Studii privind istoria Aradului*, București, 1980, p. 30.

156. ȘOIMUȘENI (jud. Sălaj)

- I. a) 2 monede romane imperiale: 1 follis, 1 maiorina.
 b) 1958, perimetrul satului. Monedele au fost descoperite împreună cu țigla și cărămizi romane.
 c) Institutul de istorie Cluj-Napoca.
 d)

Diocletianus
Fol. Cohen², VI, 426/101, Siscia.

Theodosius I

Mai. Cohen², VIII, 157/27, Nicomedia.

- f) B. Mitrea, *SCIV*, I, 12, 1961, p. 152/48, N. Vlăssă, *SCIV*, I, 15, 1964, p. 118; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 169/57.

TEMEȘEȘTI (v. nr. 135 din Repertoriu)

- II. a) 1 monedă romană de bronz.
c) Col. Muz. Arad.
d)

Philippus II

PROVINCIA DACIA AN I; Pick, 28, 246 e.n. (?)

- f) M. Barbu, E. Ivanof, *Studii privind istoria Aradului*, București, 1980, p. 30.

După încheierea redactării și predarea lucrării la tipar au fost publicate sau semnalate următoarele descoperiri:

BAIA MARE (jud. Maramureș) (v. nr. 8 din Repertoriu)

- I. a) 1 denar roman republican.
d)

M. Vargunteius

Crawford, Roma, 257/1, 130 i.e.n.

G=3,85 g

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

157. BĂIUȚ (jud. Maramureș)

- I. a) 1 drahmă
3)

DYRRHACHIUM

Meniskos Archippou

Maier, 144; Ceka, 318.

G=2,80 g

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

157 a. BLAJA (Jud. Satu Mare)

- I. a) 1 denar roman emis de Nerva.
f) Informații Gh. Lazin — Satu Mare.

CADEA (jud. Bihor) (v. nr. 23 din Repertoriu)

- II. a) 1 denar roman imperial.
d)

Septimius Severus

RIC, 122, 198—200 e.n.

G=2,20 g

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

158. CIULEȘTI (jud. Bihor)

- I. a) 1 centenionalis.
d)

Siscia

FEL TEMP REPARATIO AE3 FH3 355—361.

Constantius II. LRBC, II, 1234.

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

159. COROIENI (jud. Maramureș)

- I. a) 1 drahmă
d)

DYRRHACHIUM

Meniskos Archippou Maier, 144; Ceka, 318.

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

- II. a) 1 sestertius emis de Filip Arabul (COL VIM)

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 137.

160. IOANIȘ (jud. Bihor)

- I. a) 1 centenionalis.
d)

Siscia

Constantius II. AE3 351—354. Cf. LRBC, II.

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 138.

161. MĂGEȘTI (jud. Bihor)

- I. a) 1 dupondius emis de Traian.
f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 138.

PECICA (jud. Arad) (v. nr. 92 din Repertoriu)

- I. a) 1 denar roman republican.
d)

L. Flaminius Cilo

Crawford, Roma, 302/1, 109—108 i.e.n.

G=3,20 g

- f) E. Chirilă, V. Lucăcel, *Acta MP*, III, 1979, p. 138.

VALEA LUI MIHAI (jud. Bihor) (v. nr. 143 din Repertoriu)

- I. a) 2 denari imperiali și 1 antoninian emiși de Traian, Hadrian și Philippus I.
b) Circa 1930.
c) Col. E. Weber — Oradea.
f) Informații E. Weber — Oradea.

Muzee — Museums

KMW	Kunsthistorisches Museum, Wien
MNM	Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest
MȚC	Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

Periodice — Periodicals

AĒ	Archaeologiai értesítő, Budapest
Acta MN	Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
Acta MP	Acta Musei Porolissensis, Zalău
AISC	Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
Arch. Közl.	Archaeologiai Közlemények, Budapest
AMET	Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca
AÖG	Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen, Wien
AVSL	Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, Sibiu—Brașov
BNRÉ	A Biharmegyei és Nagyvárad Régészeti és Történelmi Egyesület Évkönyve, Oradea
BSNR	Buletinul Societății Numismatice Române, București
CNA	Cronica Numismatică și Arheologică, București
Crisia	Crisia, Oradea
Dacia	Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, Bucharest
Dacia NS	Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, nouvelle série, Bucharest
DMÉ	Deri Múzeum Évkönyve, Debrecen
ED	Ephemeris Dacoromana. Annuario della Scuola romana di Roma
Fol. Arch.	Folia Archaeologica, Budapest
JNG	Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte, München
Mbl	Monatsblatt des numismatischen Gesellschaft in Wien, Wien
MCIV	Materiale și cercetări de istorie veche a României, București

NK	Numismatikai Közlöny, Budapest
NNM	Numismatic Notes and Monographs,
NZ	Numismatische Zeitschrift, Wien
ÖBLK	Österreichische Blätter für Literatur und Kunst, Wien
Sargetia	Sargetia, Acta Musei Devensis, Deva
SCIV	Studii și cercetări de istorie veche, București
SCMI	Studii și comunicări ale muzeelor de istorie, București
SCN	Studii și cercetări de numismatică, București
SC-Satu Mare	Satu Mare, Studii și comunicări, Satu Mare
SC-Sibiu	Studii și comunicări, Muzeul Brukenthal, Sibiu
SCȘt-Cluj	Studii și cercetări științifice, Seria științe sociale, Cluj
TRÉT	Történeti és régészeti értesítő a Délmagyarországi történeti és régészeti múzeum társulat, Timișoara

Monografii — Cataloge — Repertorii

Monographs — Catalogues — Inventories

BMC	H. Mattingly, <i>Coins of the Roman Empire in the British Museum</i> , London
Ceka	Hasan Ceka, <i>Questions de numismatique illyrienne</i> , Tirana, 1972
Cohen ¹	H. Cohen, <i>Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles imperiales</i> , Ed. I-a, Paris, 1859—1868
Cohen ²	H. Cohen, <i>Description historique...</i> , Ed. II-a, Paris, Londres, 1880—1892
Crawford	M. H. Crawford, <i>Roman Republican Coinage</i> , I—II, Cambridge, 1974
Dessewffy	Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei, Budapest, 1910
E. Dörner, <i>Urme...</i>	E. Dörner, <i>Urme ale culturii dacice pe teritoriul arădean</i> , Arad, 1968.
Forrer	R. Forrer, <i>Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande</i> , Strasbourg, 1908
Gaebler	H. Gaebler, <i>Die antiken Münzen von Makedonia und Paionia</i> , Berlin, 1906, 1935
Gnecchi	F. Gnecchi, <i>I medaglioni romani</i> , Milano, 1912
C. Goos, <i>Chronik...</i>	C. Goos, <i>Chronik der archäologischen Funde Siebenburgens</i> , AVSL, XII, 1876.
Head	Barclay V. Head, <i>Historia numorum: A manual of Greek numismatics</i> , Oxford, 1911
LRBC	P. V. Hill—J. P. C. Kent—R. A. G. Carson, <i>Late Roman Bronze Coinage</i> , London, 1965
V. Lucăcel	V. Lucăcel, <i>Muzeul Zalău, Catalogul colecției de monede antice</i> , Zalău, 1968
Maier	A. Maier, <i>Die Silberprägung von Apollonia und Dyrrhachium</i> , NZ, I, 1908

- S. Márki, *Aradvármegye...*, S. Márki, *Aradvármegye és Arad szabad királyi város története*, I—II, Budapest, 1892—1895
- I. Marțian, *Archäologisch...*, I. Marțian, *Archäologisch — praehistorisches Repertorium für Siebenbürgen*, Viena, 1909
- J. Mazard, CNNM, J. Mazard, *Corpus nummorum Numidiae Mauretaniaeque*, Paris, 1955
- I. Mihaly de Apșa, *Diplome...*, I. Mihaly de Apșa, *Diplome maramureșene din sec. XIV și XV*, Maramureș — Sighet, 1900
- Mireșu Mare, A. Kerényi, *Nagynyiresi barbár tetradrahma lelet*, NK, XLIII, 1944
- Müller, L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand: suivie d'un appendice contenant les monnaies de Philippe II et III*, Copenhagen, 1855
- Pick, B. Pick, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien*, Berlin, 1898
- Pink, K. Pink, *Die Münzprägung der Ostkelten und Ihrer Nachbarn*, Budapest, 1939
- K. Pink, *Ostkelten...*, K. Pink, *Die Münzprägung der Ostkelten...*, Budapest, 1939
- Preda, C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973
- C. Preda, *Monedele...*, C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București, 1973
- Reg. Inv. Muz. Debrețin, *Registrul de inventar al muzeului din Debrețin* (R.P.U.)
- Reg. Inv. Muz. Oradea RIC, *Registrul de inventar al muzeului din Oradea (1872—1914)* Mattyngly, Sydenham și alții, *Roman Imperial Coinage*, Londra,
- RMB, *Repertoriul monumentelor din județul Bihor*, Oradea, 1974
- M. Roska, *Repertorium Sabatier*, M. Roska, *Erdélyi régészeti repertoriuma*, Cluj, 1942
- J. Sabatier, *Description generale de monnaies bizantines*, Paris—Londra, 1862
- Seltman, Ch. Seltman, *Greek coins*, London, 1960
- SNG, *Sylloge Nummorum Graecorum*,
- Steinbüchel, Ant. Steinbüchel, *Notice sur les médaillons romains en or du Musée imp. et royal de Vienne*, Viena, 1826 (mss.)
- Strack, P. Strack, *Untersuchungen zur Römischen Reichsprägung des Zweiten Jahrhunderts*, Stuttgart, 1931—1937
- Șilindia, E. Chirilă, N. Chidioșan, I. Ordentlich, N. Kiss, *Tezaurul de la Șilindia*, Oradea, 1972
- Tezaure-Maramureș, *Tezaure și descoperiri monetare din colecția Muzeului Județean Maramureș*, Baia Mare, 1971
- Tezaure-Satu Mare, *Tezaure monetare din județul Satu Mare*, Satu Mare, 1968
- Tolstoi, C. I. Tolstoi, *Vizantijskija monetii*, St. Petersburg, 1912—1914
- Tulghieș, Dorin Popescu, *Le trésor de monnaies „daces” de Tulghieș*, Dacia, IX—X, 1941—1944
- Turulung, T. Báder, *Tezaurul monetar cu imitații de tip Filip II descoperit la Turulung (jud. Satu Mare)*, Acta MN, XII, 1975
- I. Winkler, *O mincich...*, I. Winkler, *O mincich dacu a gétu*, Numismaticky Sbornik V, Praga, 1958

Nominale — Nominals

AE	Monedă romană târzie de bronz cu nominal nedefinibil — Late Roman bronze coin with undefinable nominal
Ant	Antoninian
Cen	Centenionalis (AE 3)
Dcen	Demicientenionalis (AE 4)
Dfol	Demifollis
Dn	Denar
Fol	Follis
Mai	Maiorina (AE 2)
S	Sestertius

Fișa de descoperire — Discovery card

Rubricile fișei de descoperire s-au codificat după cum urmează:

- Denumirea descoperirii, componența
- Condițiile descoperirii (an, loc, împrejurări, context arheologic)
- Locul de păstrare (circulația tezaurului, sau a descoperirii izolate în diferite colecții)
- Descrierea pieselor (tipuri, emitenți, sau monetării)
- Mențiuni speciale
- Bibliografie

The columns of discovery card have been codified as follows:

- Number of coins by nominals or emitter (if the type of coin is unknown)
- Year, place, archeological circumstances.
- Place of preservation and information about the circulation of coin hoards and isolated finds in various collections (Disposition).
- Typological description of coins, emitters or mints.
- Special Mentions.
- Chronological bibliography of coin hoards and isolated finds.

- Pl. I. Monede grecești. 1, Săcueni (după E. Chirilă); 2, Oradea; 3, Turulung; 4, Tulghieș (după Dorin Popescu); 5, Ciameghiu; 6, Mierlău; 7, Satu Nou (după I. Winkler); 8, Șimleul Silvaniei.
- Pl. II. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip Filip II, 1; Tip Șilindia, 2—5; Tip Banat, 6—8; Tip Tulghieș-Mireș — cu scut și porc mistreț, 9—10.
- Pl. III. Monede dacice și celtice. Șilindia, Tip Tulghieș-Mireș — cu arc, 1—2, Tip Tulghieș-Mireș — cu sigle ($\wedge$, V), 3—6; Tip Tulghieș-Mireș — cu monograma Audoleon X, 7—8; Tip cu diadema de perle pe frunte, 9; Tip Larissa Apollo-Amphipolis, 10—11.
- Pl. IV. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip Criciova, 1; Tip cu cap janiform (?), 2; Tip Alexandru III-Filip II, 3—4; Tip Alexandru III-Filip II — cu capul zeiței Atena, 5—6; Tip Sighet, 7—8; Tip cu Cifre romane, 9—10.
- Pl. V. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip cu cifre romane, 1—3; Tip Huși-Vovriești, 4—5; Tip Crișeni-Berchiș, 6—8.
- Pl. VI. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip cu cap uman sub cal, 1—2; Tip cu ciine sub cal, 3; Tip Jiblea, 4—5; Tip cu sigle (H, Q), 6—7; Tip Tulghieș-Criciova — cu rozetă și contramarcă, 8—9.
- Pl. VII. Monede dacice. Șilindia. Tip Ramna, 1—3; Tip Agriș, 4—10.
- Pl. VIII. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip Tulghieș-Copăceni, 1—4; Tip Tulghieș-Mireș-Criciova, 5—6; Tip cu gît înalt și torques-uri, 7—8; Tip călăreț cu pasăre, 9—10.
- Pl. IX. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip călăreț cu pasăre, 1; Tip cu dublu triskeles, 2; Tip Tulghieș — fără călăreț, 3; Tip Tonciu — cu sigla B, 4; Tip călăreț cu semilună, 5; Tip călăreț cu panaș și triskeles sub cal, 6; Tip cu chip uman fără bărbie și corb sub cal, 7; Tip Lysimah-Filip II, 8—10.
- Pl. X. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tip. Cladovo-Saschiz, 1—2; Tipuri inedite, 3—10.
- Pl. XI. Monede dacice și celtice. Șilindia. Tipuri inedite, 1—7.
- Pl. XII. Monede dacice și celtice. Tulghieș-Mireșu Mare. Tip Tulghieș-Mireș — cu liră, 1; Tip Tulghieș-Mireș — cu leu și sigla II, 2; Tip Tulghieș-Mi-

- reș — cu scut, 3; Tip Tulghieș-Mireș cu arc, 4; Tip Tulghieș-Mireș — cu sigle ($\wedge$, V) 5—6; Tip Ramna 7—8; Tip Tulghieș-Copăceni, 9; Tip Tulghieș-Mireș-Criciova, 10; Tip Tulghieș — fără călăreț, 11 (după C. Preda).
- Pl. XIII. Monede dacice. Turulung. Tip Alexandru III-Filip II, 1—3; Tip Huși-Vovriești, 4—9.
- Pl. XIV. Monede dacice. Turulung. Tip Huși-Vovriești, 1—11.
- Pl. XV. Monede dacice. Turulung. Tip Huși-Vovriești, 1—5. Vaida. Tip Huși-Vovriești, 7. Ghenci. Tip inedit, 6.
- Pl. XVI. Monede dacice și celtice. Sighetul-Marmației. Tip Sighet 1—4; Tip cu simbol în formă de W, 5—6; Tip cu mustață, 7; Tip călăreț cu pasăre, 8; Tip cu cal în formă de pasăre, 9 (după K. Pink); Tip Dumbrăveni, 10 (după C. Preda).
- Pl. XVII. Monede dacice. Medieșul Aurit. Tip Medieșul Aurit, 1—4 (după K. Pink). Sinicolaul-Român. Tip Medieșul Aurit-C, 5—7; Tip Toc-Chereluș, 8; Oradea. Tip Petelea — cu bustul zeiței Artemis, 9—10 (după E. Chirilă, V. Lucăcel).
- Pl. XVIII. Monede dacice. Temeșești. Tip Rădulești-Hunedoara. 1—4 (după K. Pink). Toc. Tip Rădulești-Hunedoara, 5 (după K. Pink); Tip Toc-Chereluș, 6 (după K. Pink). Chereluș. Tip Toc-Chereluș 7—9 (după K. Pink).
- Pl. XIX. Monede dacice și celtice. Almaș. Tip Toc-Chereluș. 1—2. Feniș. Tip Toc-Chereluș, 3—7. Santăul Mare. Tip BIATEC, 8. Lazuri. Tip Simmering, 9.
- Pl. XX. Imitații de tip Dyrhachium. Dieci, 1—18.
- Pl. XXI. Imitații de tip Dyrhachium, hibride și de tip Apollonia. Dieci. Tip Dyrhachium, 1—11, 14; Tip hibrid, 12—13; Tip Apollonia, 15.
- Pl. XXII. Imitații de tip Apollonia. Sacalasa Nou III, 1—12 (după O. Luchian).
- Pl. XXIII. Denari romani republicani. Moroda, 1—9. Clit, 10. Cheșereu, 11—13. Ceișoara, 14—15. Beiuș, 16.
- Pl. XXIV. Imitații de tip roman republican. Satu Nou, 1—4. Satu Mare, 5—10 (după I. Winkler).
- Pl. XXV. Denari romani imperiali. Peștera, 1—18.
- Pl. XXVI. Monede romane imperiale. Ghenci, 1. Urziceni, 2. Oradea, 3. Dindești, 4. Pir, 5—6. Berea, 7. Diosig, 8.
- Pl. XXVII. Monede romane imperiale. Săcueni, 1—10. Sinicolau de Munte, 11—12.
- Pl. XXVIII. Monede romane imperiale. Biharea, 1—8. Cadea, 9—10. Carei, 11. Săcueni, 12—14.
- Pl. XXIX. Monede romane imperiale și imitații, Siniob, 1. Pecica, 2. Bihor, 2-a (după Ö Gohl). Săcueni, 3—4. Bicaci (?), 5. Cig, 6. Doba Mare, 7 (după V. Lucăcel). Valea lui Mihai, 8 (după M. Roska).
- Pl. XXX. Imitație germanică după medalioanele romane. Șimleul Silvaniei, 1 (după A. Alföldi).
- Pl. XXXI. Imitație germanică după medalioanele romane și medalioane romane Șimleul Silvaniei, 1—3 (după A. Alföldi).

List of plates

- Pl. I. Greek Coins. 1, Săcueni (after E. Chirilă); 2, Oradea; 3, Turulung; 4, Tulghieș (after Dorin Popescu); 5, Ciumeghi; 6, Mierlău; 7, Satu Nou (after I. Winkler); 8, Șimleul Silvaniei.
- Pl. II. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type Phillip II, 1; Type Șilindia, 2—5; Type Banat, 6—8; Type Tulghieș-Mireș — with shield and wild boar, 9—10.
- Pl. III. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type Tulghieș-Mireș — with bow, 1—2; Type Tulghieș-Mireș — with letters (Λ and V), 3—6; Type Tulghieș-Mireș — with Audoleon monogram X, 7—8; Type with diadem of two rows of pearls, 9; Type Larissa Apollo-Amphipolis, 10—11.
- Pl. IV. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type Criciova, 1; Type with Janiform head (?), 2; Type Alexander III—Philip II, 3—4; Type Alexander III—Philip II — with head of Athena, 5—6; Type Sighet, 7—8; Type with Roman numerals, 9—10.
- Pl. V. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type with Roman numerals, 1—3; Type Huși-Vovriești, 4—5; Type Crișeni-Berchieș, 6—8.
- Pl. VI. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type with human head beneath horse, 1—2; Type with dog beneath horse, 3; Type Jiblea, 4—5; Type with letters (H, Q), 6—7; Type Tulghieș-Criciova — with rosette and countermark, 8—9.
- Pl. VII. Dacian Coins. Șilindia. Type Ramna, 1—3; Type Agriș, 4—10.
- Pl. VIII. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type Tulghieș-Copăceni, 1—4; Type Tulghieș-Mireș-Criciova, 5—6; Type with torques, 7—8; Type with rider and bird, 9—10.
- Pl. IX. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type with rider and bird, 1; Type with double triskeles, 2; Type Tulghieș — without horseman, 3; Type Tonciu — with sigla B, 4; Type horseman with half-moon, 5; Type with horseman and feather and triskeles beneath horse, 6; Type with human form without beard and raven beneath horse, 7; Type Lysimach—Philip II, 8—10.

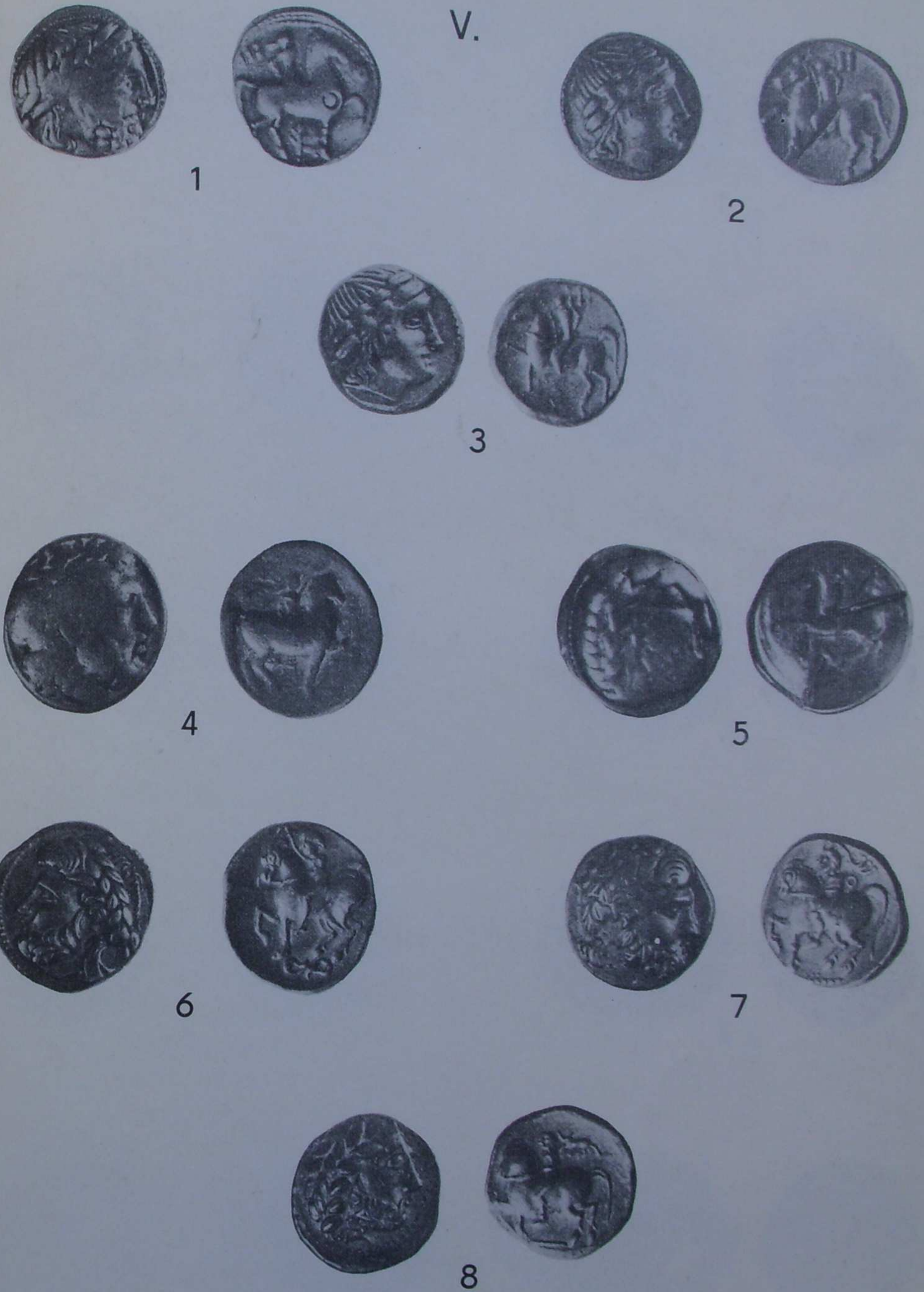
- Pl. X. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Type Cladovo-Saschiz, 1—2; Unclassified types, 3—10.
- Pl. XI. Dacian and Celtic Coins. Șilindia. Unclassified types, 1—7.
- Pl. XII. Dacian and Celtic Coins. Tulghieș-Mireșu Mare. Type Tulghieș-Mireș with lyre, 1; Type Tulghieș-Mireș — with lion and sigla V, 2; Type Tulghieș-Mireș — with shield, 3; Type Tulghieș-Mireș — with bow, 4; Type Tulghieș-Mireș — with letters (Λ, V) 5—6; Type Ramna, 7—8; Type Tulghieș-Copăceni, 9; Type Tulghieș-Mireș-Criciova, 10; Type Tulghieș — without horseman, 11 (after C. Preda).
- Pl. XIII. Dacian Coins. Turulung. Type Alexander III—Philip II, 1—3; Type Huși-Vovriești, 4—9.
- Pl. XIV. Dacian Coins. Turulung. Type Huși-Vovriești, 1—11.
- Pl. XV. Dacian Coins. Turulung. Type Huși-Vovriești, 1—5. Vaida. Type Huși-Vovriești, 7. Ghenci. Unclassified type, 6.
- Pl. XVI. Dacian and Celtic Coins. Sighetul Marmației. Type Sighet, 1—4; Type with W symbol, 5—6; Type with moustache, 7; Type with rider and bird, 8; Type with horse in the shape of bird, 9 (after K. Pink). Type Dumbrăveni, 10 (after C. Preda).
- Pl. XVII. Dacian Coins. Medieșul Aurit. Type Medieșul Aurit, 1—4 (after K. Pink). Sînicolaul Român. Type Medieșul Aurit-C, 5—7; Type Toc-Chereluș, 8; Oradea. Type Petelea, 9—10 (after E. Chirilă, V. Lucăcel).
- Pl. XVIII. Dacian Coins. Temeșești. Type Rădulești-Hunedoara, 1—4 (after K. Pink). Toc. Type Rădulești-Hunedoara, 5 (after K. Pink); Type Toc-Chereluș, 6 (after K. Pink). Chereluș. Type Toc-Chereluș, 7—9 (after K. Pink).
- Pl. XIX. Dacian and Celtic Coins. Almaș. Type Toc-Chereluș, 1—2. Feniș. Type Toc-Chereluș, 3—7. Santăul Mare. Type BIATEC, 8. Lazuri. Type Simmering, 9.
- Pl. XX. Imitations of Dyrrhachium type. Dieci, 1—18.
- Pl. XXI. Imitations of Dyrrhachium, Apollonia and hybrid types. Dieci. Dyrrhachium type, 1—11, 14; Hybrid type, 12—13; Apollonia type, 15.
- Pl. XXII. Imitations of Apollonia type. Sacalasău Nou III, 1—12 (after O. Luchian).
- Pl. XXIII. Roman Republican Coins. Moroda, 1—9. Clit, 10. Cheșereu, 11—13. Ceișoara, 14—15. Beiuș, 16.
- Pl. XXIV. Roman Republican Imitations. Satu Nou, 1—4. Satu Mare, 5—10 (after I. Winkler).
- Pl. XXV. Roman Imperial Coins. Peștera, 1—18.
- Pl. XXVI. Roman Imperial Coins. Ghenci, 1. Urziceni, 2. Oradea, 3. Dindești, 4. Pir, 5—6. Berea, 7. Diosig, 8.

- Pl. XXVII. Roman Imperial Coins. Săcueni, 1—10. Sinicolau de Munte, 11—12. Late Roman Coins. Biharea, 1—8. Cadea, 9—10. Carei, 11. Săcueni, 12—14.
- Pl. XXVIII. Roman Imperial Coins and Imitations. Siniob, 1. Pecica, 2. Bihor, 2 a. (after Ö. Gohl).
- Pl. XXIX. Săcueni, 3—4. Bicaci(?), 5. Cig, 6. Doba Mare, 7 (after V. Lucăcel). Valea lui Mihai, 8 (after M. Roska).
- Pl. XXX. Germanic (?) Imitation after Roman Medalions. Șimleul Silvaniei, 1 (after A. Alföldi).
- Pl. XXXI. Germanic Imitation after Roman Medalions and Roman Medalions. Șimleul Silvaniei, 1—3 (after A. Alföldi).

<i>Introducere</i>	5
I. Descoperiri monetare dacice și celtice	11
A. Monede grecești	11
B. Monede dacice și celtice	13
II. Descoperiri monetare Dyrrhachium, Apollonia și romane republicane	23
III. Descoperiri monetare imperiale	30
A. Faza I (27 î.e.n.—106 e.n.)	31
B. Faza II (106 e.n.—271 e.n.)	33
C. Faza III (271 e.n.—453 e.n.)	41
<i>Concluzii</i>	47
IV. Repertoriu de descoperiri	87
<i>Abrevieri</i>	190
<i>Lista planșelor</i>	194

CONTENTS

<i>Introduction</i>	53
<i>Acknowledgements</i>	56
I. Greek, Dacian, and Celtic Finds	57
A. Greek Coins	57
B. Dacian and Celtic Coins	58
II. Dyrrhachium, Apollonia, and Roman Republican Finds	65
III. Roman Imperial Finds	71
A. Phase I (27 B.C.—106 A.D.)	72
B. Phase II (106 A.D.—271 A.D.)	74
C. Phase III (271 A.D.—453 A.D.)	80
<i>Conclusions</i>	85
IV. Inventory of Finds	87
<i>Abbreviations</i>	190
<i>List of Plates</i>	196

VI.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

VII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

VIII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

I.

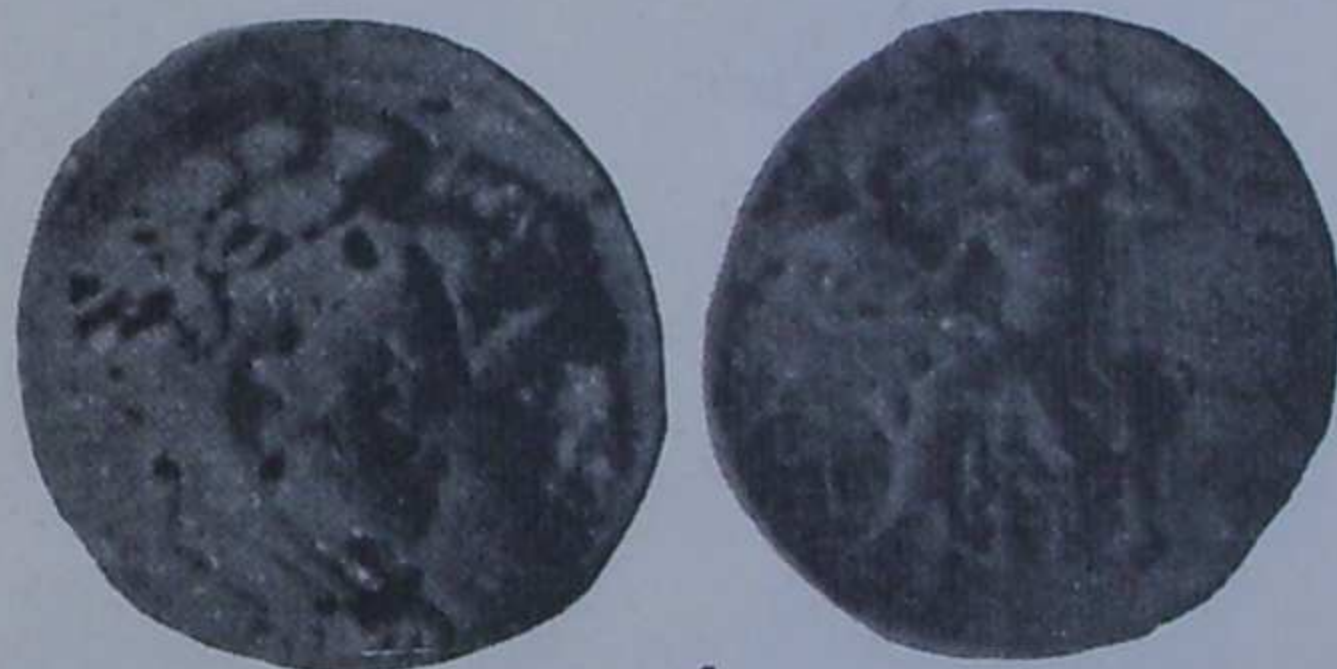
1

2

3

4

5

6

7

II.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

III.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

IV.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

XIII.

1

2

3

4

5

6

7

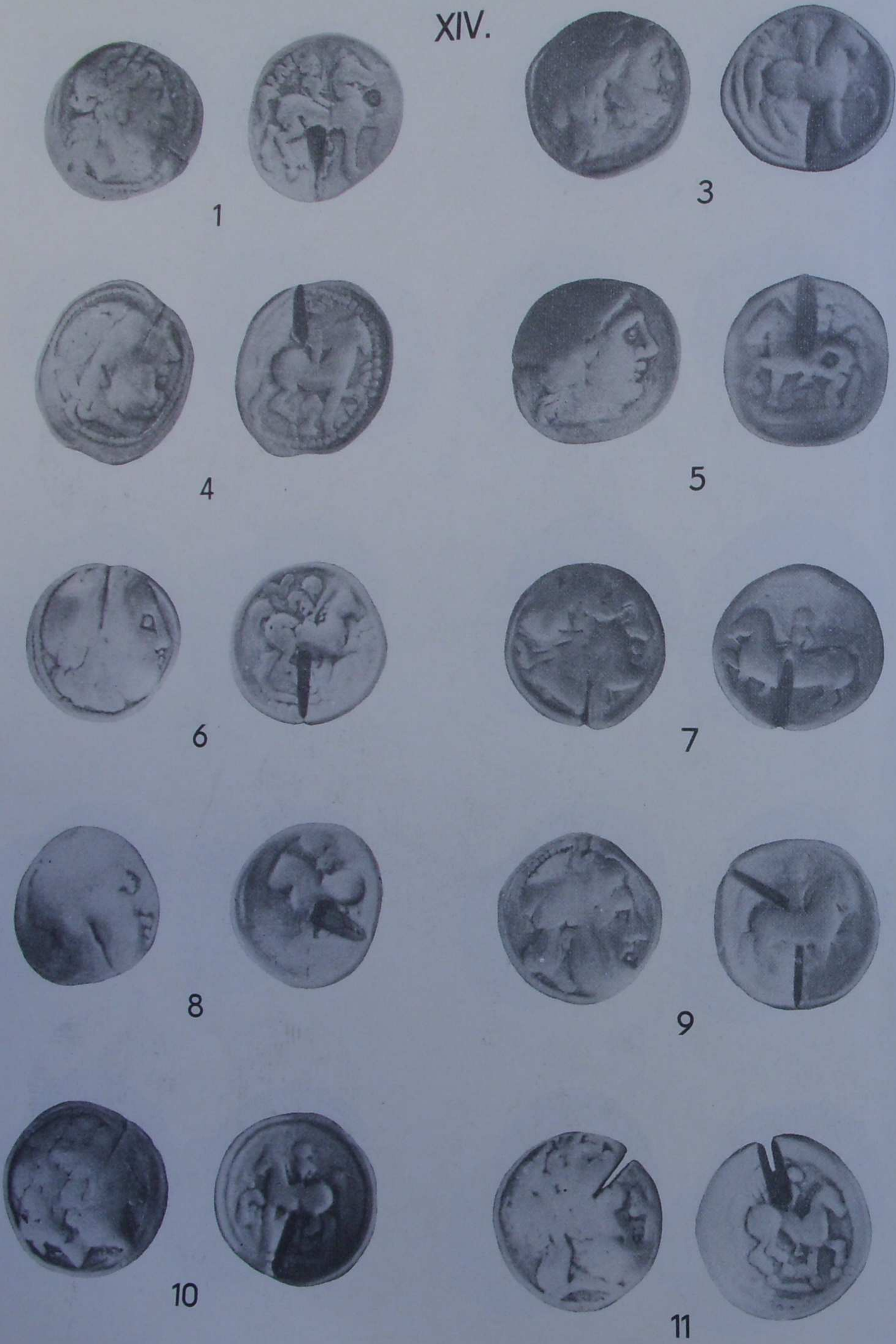

8

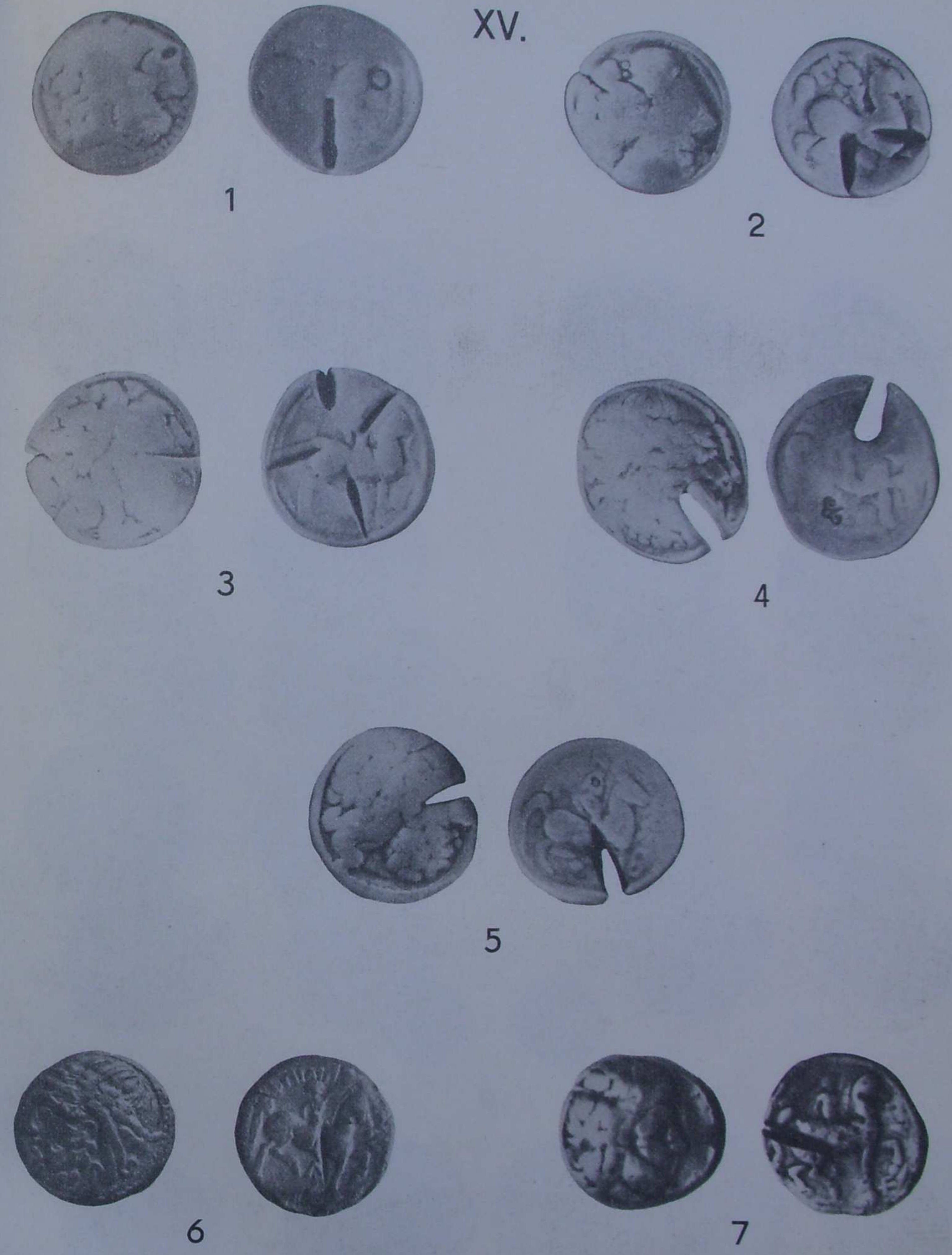

9

XIV.

XV.

XVI.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

IX.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

X.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

XI.

1

2

3

4

5

6

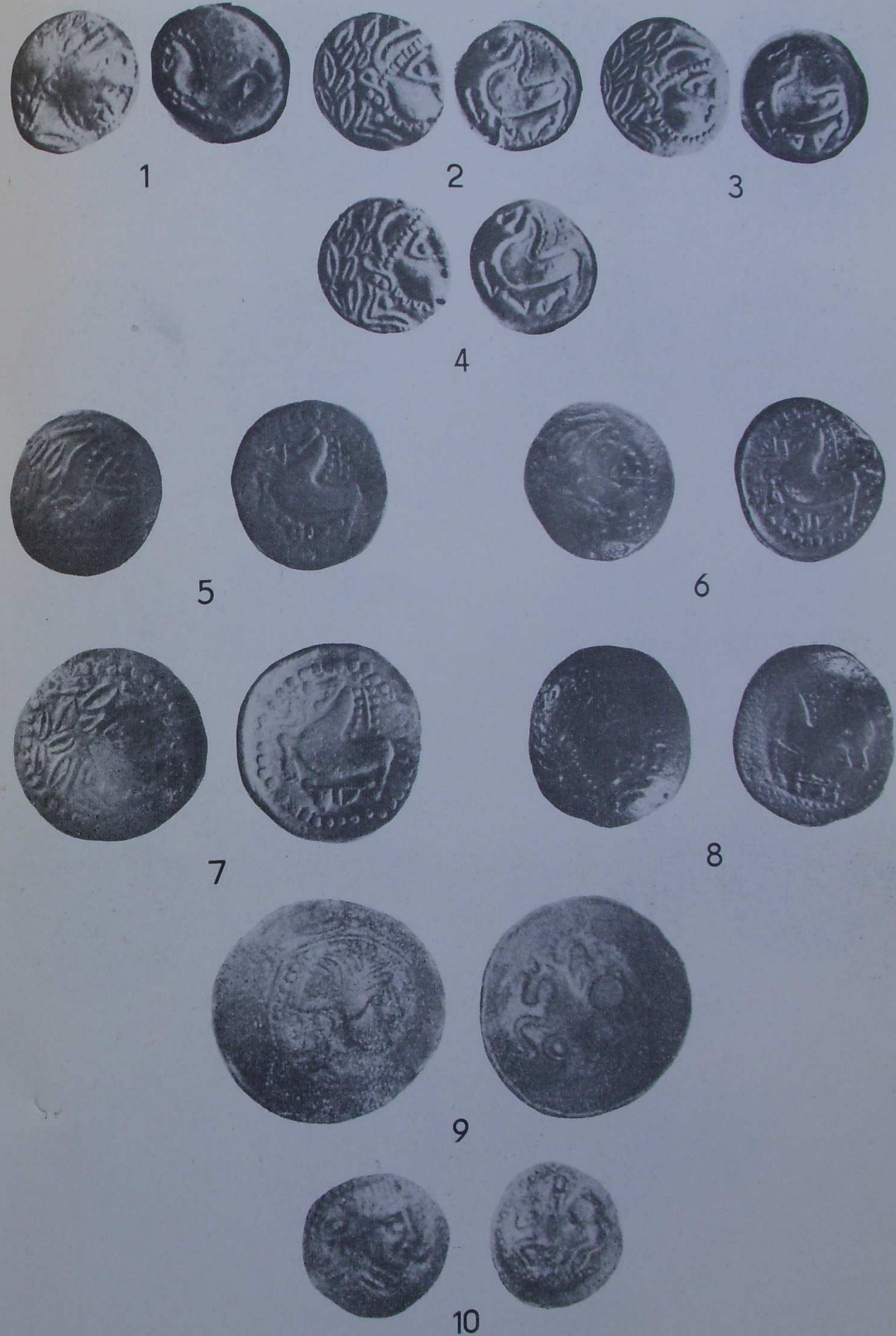

7

XII.

XVII.

XVIII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

XIX.

1

2

3

4

5

6

7

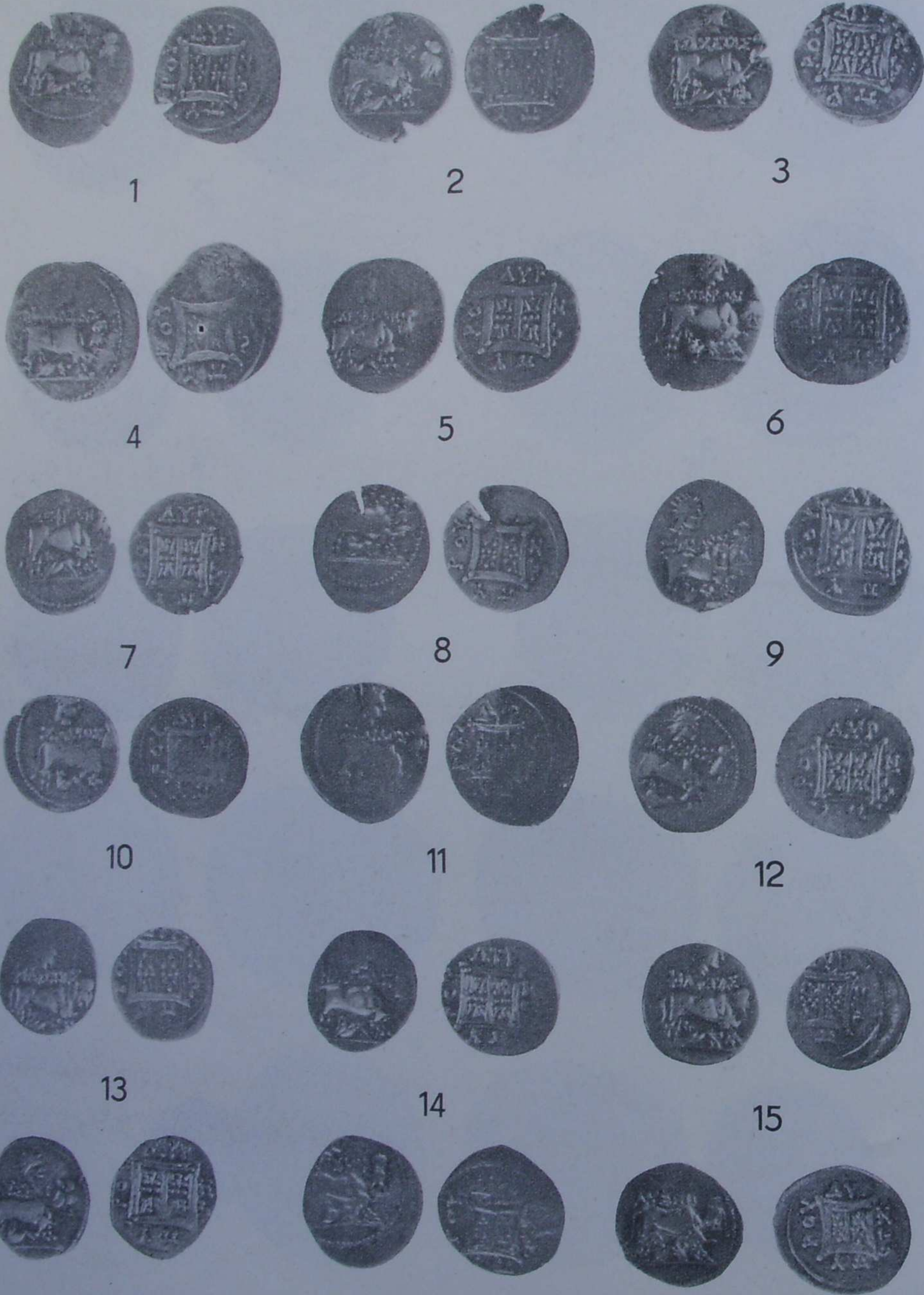

8

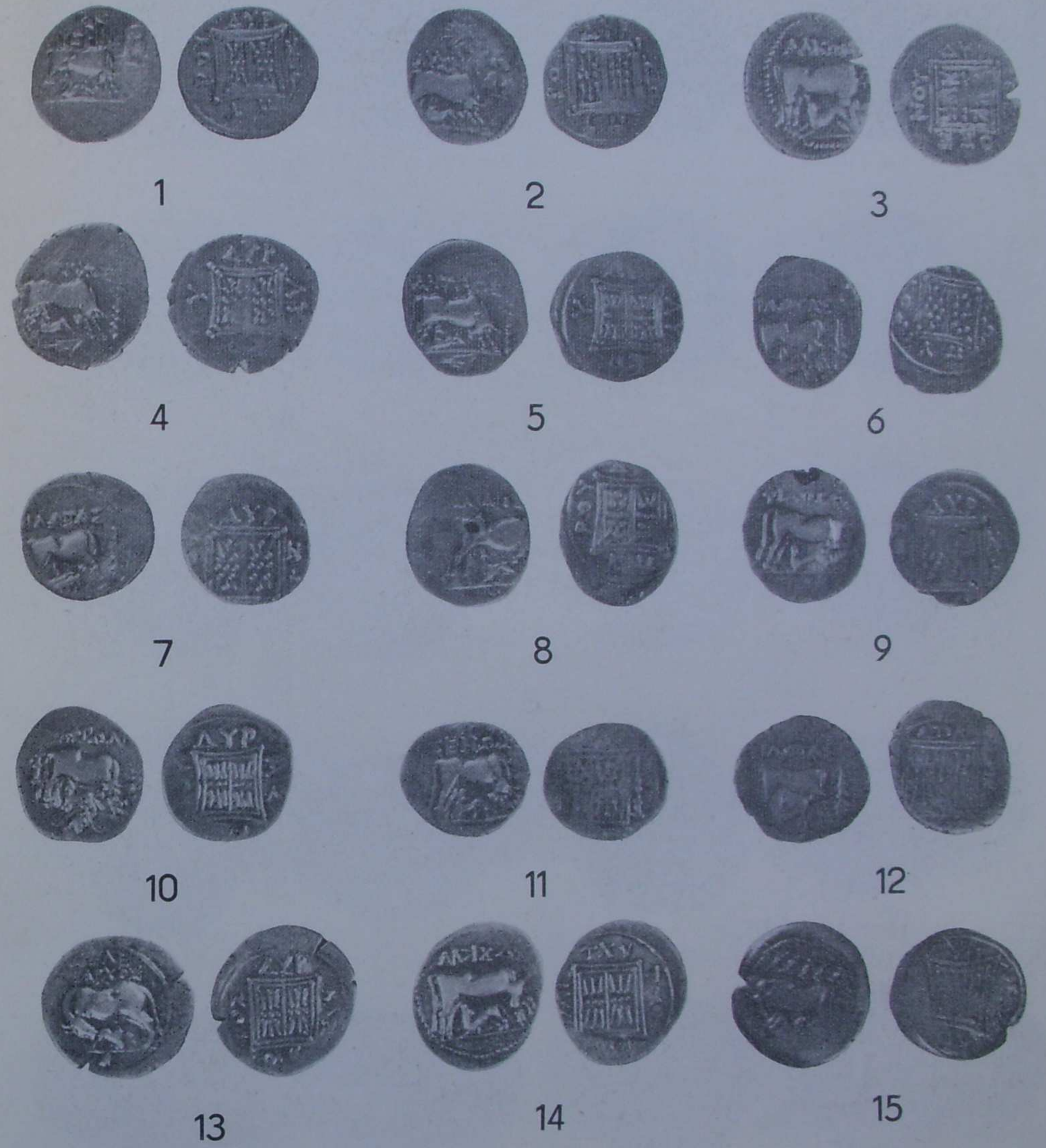

9

XX.

XXI.

XXII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

XXIII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

XXIV.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

XXV.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

XXVI.

1

2

3

4

5

6

7

8

XXVII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

XXVIII.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

XXIX.

1

2

2a

3

4

5

6

7

8

XXX.

1

XXXI.

1

2

3

NUMARUL DESCOPERIRII		III	II	I	I	I	I	I	II	II	I	I	III	II	I	TOTAL			
(NR.) LOCALITATEA	EMITENT	4 ARAD	18 BIHOR (JUDET)	32 CHILIOARA	34 CHIȘINEU CRIS	37 CIUMEGHIU	57 GRANICERI	77 MIERLAU	86 ORADEA	100 ROZAVLEA	108 SATU NOU	109 SĂCUENI	117 SÎNTIMREU	124 ȘIMLEUL SILVANIEI	136 TILEAGD	139 TULGHIES	140 TURULUNG		
NEAPOLIS	450 340								1									1	
THURIUM	400 300								1										1
FILIP II.	359 336													1					1
ALEXANDRU III.	336 323		1	57								1	1						60
FILIP III.	323 316								1										1
SELEUCOS I.	312 280			9												6			15
LYSIMACH	306 281			71										1					72
PERGAM	CCA. 260																1		1
PRIENE	230 180																		1
VALENTIA HIPPONIU	SEC. II.			1+?															1+?
MACEDONIA PRIMA	DUPA 168	1																	1
THASOS	DUPA 146					1120				1+?	1		1						124+?
MARONEEA	DUPA 146						1												1
ILIU	SEC. III en.															1			1
TOTAL		1	1	1+?	137	1	120	1	2	1	1+?	1	1	1	1	1	1	7	281+?

▲ BRONZ ● ARGINT ■ AUR

Fig. 1. Distribuția monedelor grecești (localitate, emitent, metal).
Distribution of Greek Coins (locality, emitter, metal).

I	II	VI	VI	VIII	VIII	VI	IV	IV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	II	I	II	I	III	XI	I	la	II
53 GALOȘPETREU																											
59 GURANI																											
64 HODOD																											
68 INEU																											
74 MARGHITA																											
86 ORADEA																											
92 PECICA																											
96 POCLUȘA DE BARCAU																											
103 SALONTA																											
106 SATU MARE																											
107 SATU MARE (JUDET)																											
109 SĂCUIENI																											
112 SÎNIOD																											
115 SÎNTANA																											
116 SÎNTANDREI																											
117 SÎNTIMREU																											
124 ȘIMLEUL SILVANIEI																											
128 TARCEA																											
143 VALEA LUI MIHAI																											

CORRIGENDA

pag.	rindul line	in loc de: in stead of:	se va citi: read:
25	2	229—30 i.e.n.	229—40 i.e.n.
25	6	7 perioade	6 perioade
25	10	19%	28,6%
25	13	177	127
25	14	16% din totalul de 1 200	11,77% din totalul de 1 079
25	16	31%	23,3%
25	17	339	251
25	20	10%	7,7%
25	22	6%	6,8%
26	6	72 i.e.n.	74 i.e.n.
26	7	48—38 i.e.n.	48—40 i.e.n.
26	10	Satu Mare (40 i.e.n.)	Satu Mare (43 i.e.n.)
26	10	Cadea (38 i.e.n.)	Cadea (42 i.e.n.)
33 (nota 13)	1	magistrului	magistrului
33 (nota 13)	3	magistrații	magistri
54	4	M. Mitrea	B. Mitrea
64	1	Dyrrhachinm	Dyrrhachium
66	31	229—30 B.C.	229—40 B.C.
66	34	seven	six
66	37	19%	28,6%
66	39	177	127
66	39	16%	11,77%
66	40	1 200 coins	1 079 coins
66	41	339	251
66	41	31%	23,3%
67	3	10%	7,7%
67	3	6%	6,8%
67	21	Körösszakál — 72 B.C.	Körösszakál — 74 B.C.
67	23	between 48 and 38 B.C.	between 48 and 40 B.C.
67	25	Satu Mare — 40 B.C.	Satu Mare — 43 B.C.
67	25	Cadea — 38 B.C.	Cadea — 42 B.C.
67	26—27	Descoperiri monetare dacice și celtice	Descoperiri monetare grecești, dacice și celtice.
199	2	FAUSTINA I	FAUSTINA I — DIVA
Fig. 5	22	FAUSTINA I	FAUSTINA
163	22	(Pl. V/1—3)	(Pl. IV/9—10; V/1—3)
164	4	Cl	Ω

0661702700 498173

40